

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA
POTREBE STARIH LJUDI PO LJUBEZNI

Mentorica: izr. prof. dr. Jana Mali

Avtorica: Jerneja Kopavnik

Ljubljana, 2015

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI:

Ime in Priimek: Jerneja Kopavnik

Naslov naloge: Potrebe starih ljudi po ljubezni

Kraj: Ljubljana

Leto: 2015

Število strani: 135

Število slik: 5

Število tabel: 3

Število prilog: 2

Mentorica: izr. prof. dr. Jana Mali

Deskriptorji: stari ljudje, potrebe, ljubezen, spolnost, diskriminacija, socialno delo.

Povzetek: V diplomskem delu se osredotočim na potrebe starih ljudi po ljubezni in spolnosti, zato v teoretičnem delu predstavim pojmovanje ljubezni, zaljubljenosti, zakonskega stanu, odnosov, konfliktov, človeka kot komunikacijskega človeka in diskriminacijo starih ljudi. Govorim tudi o staranju, kakovostni starosti, demografskih spremembah in smiselnosti življenja v starih letih. Problem diplomske naloge, predstavlja pogovor o ljubezni in spolnosti s starimi ljudmi. Zanima me, zakaj se nihče ne želi z njimi pogovarjati o potrebi po ljubezni in spolnosti. Zanima me, kakšne potrebe po ljubezni stari ljudje še imajo. Rezultati kvalitativne analize osmih intervjujev s starimi ljudmi so pokazali, da imajo ti še vedno potrebe po ljubezni in zaljubljenosti. Okoli tematike spolnosti in ljubezni pa se počutijo diskriminirani. Želijo si sprememb na področju potreb po ljubezni in spolnosti in tako sami predlagajo inovacije, kot so druženja, zmenki, predavanja, plesi, tečaji, izleti in skupine namenjene spoznavanju novih ljudi.

Title: Older people and their needs for love

Descriptors: older people, needs, love, sexuality, discrimination, social work

Abstract: In the thesis I focus on older people's needs for love and sexuality, therefore, in the theoretical part I present the concepts of love, infatuation, marital status, relationships, conflicts, people as communicative beings and the discrimination of older people. I also talk about aging, quality of old age, demographic changes and the meaning of life in old age. The object of the thesis represents a conversation about love and sexuality with older people. I want to know why nobody wants to talk about the need for love and sexuality with older people. I want to determine which needs are still present in old age. The results of a qualitative analysis of eight interviews with older people revealed that they still have the need for love and infatuation. In terms of sexuality and love, they feel discriminated. They want changes in the field of needs for love and sexuality and suggest innovations like gatherings, dates, lectures, dances, courses, trips and groups, where they could meet new people.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA
POTREBE STARIH LJUDI PO LJUBEZNI

Mentorica: izr. prof. dr. Jana Mali

Avtorica: Jerneja Kopavnik

Ljubljana, 2015

*»/.../ Samo ljubezen ni dovolj, da bi dva
ostala skupaj, potrebna je še volja želja
potrpežljivost in vztrajnost. Treba je potrpet,
potrpet in še enkrat potrpet, ko pa trpiš preveč,
takrat je pa že verjetno vsega konec ...«*

(uporabnik Štefan)

PREDGOVOR

Naslov moje diplomske naloge se glasi Potrebe starih ljudi po ljubezni. Temo sem si izbrala zaradi zapostavljenosti starih ljudi na tem področju. Tekom moje prakse sem se namreč imela priložnost veliko družiti in pogovarjati s starimi ljudmi. Tako je pogovor sam od sebe velikokrat nanesel na ljubezen. Uporabniki so mi radi pripovedovali, kako se z njimi o tematiki ljubezni spolnosti in medosebnih odnosih nihče ne pogovarja. Potreba po ljubezni in spolnosti pa je za njih še vedno izredno pomembna. Še vedno se želijo pogovarjati o ljubezni, želijo si, da bi jim strokovnjaki svetovali glede ljubezenskih težav, a se tudi oni z njim o tem ne pogovarjajo. Tako se mi je porodila ideja, da bi za njih v diplomski nalogi raziskala, zakaj je tako, kakšno potrebo po ljubezni in spolnosti imajo stari ljudje, zakaj se strokovnjaki ne pogovarjajo o potrebah in kaj lahko na to temo doprinesemo za uporabnike. Mentorica Jana Mali (2011: 60) pravi, »da obstoječe stanje vsekakor potrebuje spremembe, a tako, da predvsem raziščemo in ugotovimo potrebe starih ljudi. Uvajanje sprememb pa bi moralo temeljiti na ravni kvantitativnih kazalcev (koliko domov, dnevnih centrov, pomoči na domu ipd. potrebujemo) kot tudi kvalitativnih (katere potrebe starih ljudi niso zagotovljene, kakšne storitve še potrebujemo in kje).« Mali (ibid.) uporablja koncept soustvarjanja, s katerim bi bilo treba začeti raziskovati potrebe starih ljudi.

V diplomski nalogi predstavljam teoretično razumevanje načrtovanja raziskav, merskih instrumentov, metod zbiranja podatkov, analiziranja podatkov in poročanja o raziskavah. Poseben poudarek dam na razumevanje specifičnosti starejše populacije in potreb starih ljudi oziroma v mojem primeru potreb starih ljudi po ljubezni. V diplomski nalogi pokažem, da imajo stari še vedno potrebo po ljubezni, odnosih in spolnosti. Pomembno je, da se kot strokovnjaki tega zavedamo, da se pogovarjamo o teh temah in da razbijamo predsodke o ljubezni v starosti, saj so še vedno močno prisotni.

Menim, da je bila raziskava uspešno opravljena, saj nam na osnovi opravljenih intervjujev in analiz rezultatov daje možnost uvida v potrebe starih ljudi po spolnosti in ljubezni. Ugotovitve raziskave lahko služijo kot napotki pri delu s starimi ljudmi in prispevajo k boljšemu razumevanju potreb po ljubezni in spolnosti starih ljudi.

Ob tem bi se rada zahvalila mentorici dr. Jani Mali, ki me je pri temi podprla, mi pomagala, me usmerjala, podala svoje komentarje in ideje ter omogočila izdelavo te diplomske naloge.

Rada bi se zahvalila tudi vsem uporabnikom, ki so sami izpostavili problematiko potreb starih ljudi po ljubezni, ki se jim zdi tako zelo pomembna. Zahvala gre tudi vsem sogovornikom, ki so mi zaupali svoje zgodbe. Zahvalila bi se tudi svoji družini, prijateljem, najboljši prijateljici, fantovi družini in fantu za vso podporo in ljubezen. Največja zahvala pa gre moji stari mami Ivanki za vso potrpežljivost, ljubezen, podporo in vzgojo vsa ta leta. Brez nje ne bi odkrila svojih sanj za delo s starimi ljudmi.

KAZALO VSEBINE

PREDGOVOR.....	3
KAZALO VSEBINE	5
SEZNAM SLIK	6
SEZNAM TABEL	6
1. TEORETIČNI UVOD	7
1.1. Starost in staranje	7
1.2. Demografske spremembe.....	11
1.3. Smiselno življenje v starih letih	14
1.4. Star človek in družina	18
1.5. Kakovostno staranje	21
1.6. Potrebe starih ljudi	24
1.7. Ljubezen.....	29
1.8. Odnosi značilni za stare ljudi	33
1.9. Seksualnost.....	36
1.10. Socialno delo s starimi ljudmi	39
2. PROBLEM	43
3. METODOLOGIJA	45
3.1. Vrsta raziskave	45
3.2. Teme raziskovanja	45
3.3. Merski instrumenti in viri podatkov	46
3.4. Populacija in vzorec	46
3.5. Zbiranje podatkov	48
3.6. Obdelava in analiza podatkov	48
3.6.1. Izbor pomembnih delov besedila	49
3.6.2. Kodiranje izjav.....	50
3.6.3. Osno in odnosno kodiranje	52
3.6.4. Definiranje pojmov.....	52
4. REZULTATI	54
4.1. Zakonski status.....	54
4.2. Doživljanje ljubezni	55

4.3.	Konflikti v zvezi.....	57
4.4.	Spolnost.....	58
4.5.	Pogovor o ljubezni in spolnosti med starimi ljudmi in spremembe, ki bi jih želeli sami	60
5.	RAZPRAVA.....	63
6.	SKLEPI.....	70
7.	PREDLOGI	72
8.	LITERATURA	73
9.	PRILOGA.....	77
9.1.	Analiza pogovora s starimi ljudmi	77
10.	POVZETEK	134

SEZNAM SLIK

Slika 1.1:	Deleži posameznih starostnih skupin po evropskih državah	11
Slika 1.2:	Ženske umirajo povprečno 8 let starejše od moških	12
Slika 9.1:	Vsi vprašani v zakonskem statusu so še vedno spolno aktivni	131
Slika 9.2:	Vsi ovdoveli vprašani, bi se še udeleževali različnih srečanj.....	132
Slika 9.3:	Za vse vprašane v zakonskem statusu, se ljubezen ni spremenila oziroma se je z leti le še povečala	133

SEZNAM TABEL

Tabela 1.1:	Najhujši stresi	17
Tabela 1.2:	Družine v Sloveniji 1. 1. 2011	18
Tabela 3.1:	Pregled vzorca raziskave	47

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. Starost in staranje

Acceto (1968: 66) opredeljuje starost kot pojem nečesa statičnega, staranje pa kot dinamičen proces, ki poteka z najrazličnejšimi spremembami v strukturi organizma. Starost je torej življenjsko obdobje v procesu in času staranja.

Zanimivo je, ko tako razmišljaš, kdaj je človek res star in se opredeli kot starega. Je to takrat, ko prestopi neka določena leta, ali pa takrat, ko se upokoji? Se to zgodi, ko začne zdravje pešati, ali pa se to zgodi čez noč in se zjutraj zbudiš pač star? Če dobro razmislimo, je staranje pojav že od oploditve oziroma rojstva naprej. Naše telo pa se stara z vsako sekundo. Torej kdaj lahko govorimo o tisti "pravi" starosti? Definicije starosti so zelo obširne in različne. Pečjak (2007: 14) navaja definicijo staranja iz enciklopedije Britannica, po kateri se staramo zaradi progresivnih fizioloških sprememb v organizmu, ki peljejo k temu, čemur pravimo starost, oziroma k upadu bioloških funkcij. Na koncu pa doda, da je staranje veliko več. Vse te definicije starosti pa imajo neke skupne točke, in sicer, da se staramo vsi in da je to neizogiben proces. Ko govorimo o staranju, obstaja veliko različnih teorij, najbolj poznane so biološke, psihološke in socialne.

Mali (2008: 42) opredeli tri teorije staranja, in sicer:

- **Biološke teorije staranja**

Te razlagajo procese v organizmu in spremembe, ki so posledica starosti in staranja na molekularni in celični ravni. Pravi, da obstaja več različnih teorij, vse pa stremijo k temu, da bi našle odgovor na vprašanje, zakaj se pravzaprav človekovo telo stara. Delimo jih na stohastične, ki proučujejo domnevne posledice vplivov iz okolja na procese staranja in razvojno genetične, znotraj katerih zasledimo različne teorije, ki proučujejo vplive hormonov, imunskega sistema, prostih radikalov na proces staranja, teorije o celičnem staranju in mnoge druge.

- **Psihološke teorije staranja**

To področje je zelo kompleksno, saj proučuje človekov kognitivni razvoj, osebnostni razvoj, socialni razvoj in specifična področja, kot so spomin, učenje, občutenje in percepcija,

motorične sposobnosti in drugo, v tretjem življenjskem obdobju. Psihološke teorije staranja iščejo odgovore na raznovrstne spremembe, ki jih prinaša staranje od rojstva od pozne starosti.

- **Sociološke teorije staranja**

Prvi raziskovalci teorij staranja so postavili temelje sodobni socialni gerontologiji, ki jo sestavljajo štiri teoretske smeri teorija pasivizacije, teorija aktivnosti, teorija subkulture in teorija modernizacije. (Mali 2008: 43)

Hojnik-Zupanc (1997: 3, 4) opisuje tri vrste starosti: kronološko starost, biološko starost ter psihološko doživljajsko starost.

Kronološka starost je tista, ki je določena z rojstnim datumom in nanjo ne moremo vplivati. Vendar pogoste ugotovitve, da človek zgleda drugače, kot bi sodili po njegovih letih, pričajo o tem, da je kronološka starost nezanesljiv podatek. Povezana je z določenimi življenjskimi dogodki, kot so vstop v šolo, vstop v poklicno življenje, upokožitev. Našteti dogodki so družbeno določeni in morajo imeti natančen referenčni okvir. Izpolnjevanje kronoloških pogojev še ne pomeni, da smo tudi dejansko biološko zreli, da bi sprejeli dogodek, ki ga vsiljuje družba. (ibid.)

Biološke teorije povezujejo proces staranja z upadanjem življenjskih funkcij organizma. Biološko starost težko merimo. Ne obstajajo biološki testi, ki bi zanesljivo določali dejansko biološko starost telesa. Če bi takšni testi obstajali, ne bi bilo treba upokožitve določati po kronološki starosti. Biološka starost bi se tako razlikovala od človeka do človeka glede na njegove duševne in telesne zmožnosti. S telovadbo, zdravim življenjem ter redno in kvalitetno prehrano pa lahko vplivamo na biološko starost. (ibid.)

Z redno krepitevijo telesnega, duševnega, socialnega in duhovnega zdravja pa lahko vplivamo tudi na psihološko starost. Prepletanje osebnih in socialnih dejavnikov je psihološka starost. Če upoštevamo različno biološko staranje in individualno doživljanje življenja in okolja, postane vsak posameznik z leti unikat: enkratno neponovljivo človeško bitje. Torej niti dva človeka si v starosti nista podobna: vsak posameznik v starosti odseva edinstvenost svoje življenjske poti. (ibid.)

Tudi Špilič, Kadiš (2002: 295) govorita o bioloških, psiholoških in socialnih teorijah staranja. Biološke teorije povezujejo proces staranja s pešanjem življenjskih funkcij organizma. Psihološke teorije staranja izhajajo iz razvojnih teorij in teorij osebnosti. Med socialnimi teorijami pa gre za teorijo zmanjšane aktivnosti. Ko govorimo o starosti posameznika, imamo v mislih njegovo kronološko starost. Ljudje pa se pogosto ne čutimo tako stari, kot štejemo let. Funkcionalna starost zajema biološko, psihološko in socialno starost.

Pečjak (2007: 14) razdeli življenje na dvanajst stopenj. Da bi lahko bolje razumeli, kaj pomeni staranje za takšno delitev, pa se odloči zato, da bi čim bolj podrobno orisal obdobja, ki se ne delijo samo na koledarska leta, pač pa tudi na lastnosti in izkušnje, značilne za določena obdobja. Govori o naslednjih stopnjah:

- detinstvo (infancy, do 2. leta),
- zgodnje otroštvo (toddlerhood, do 7. leta),
- pozno otroštvo (late childhood, do 11. leta),
- najstništvo (prethood, do 18. leta),
- mladost (adolescence, do 25. leta),
- mlajša odraslost (young adulthood, do 35. leta),
- pozna odaslost (later adulthood, do 45. leta),
- mlada srednja leta (young middle age, do 55. leta),
- pozna srednja leta (later middle age, do 65. leta),
- zgodnja starost (early old age, do 75. leta),
- srednja starost (middle old, age do 85. leta),
- pozna starost (late old age, več kot 85. let).

Včasih beremo o treh življenjskih obdobjih, ki so otroštvo in mladost, srednja leta in starost. Vendar te dobe posegajo druga v drugo in jih je tako treba bolj razmejiti. Kadar govorimo ali pišemo o starosti in staranju, imamo največkrat v mislih človekovo koledarsko starost ali preživeta leta (Pečjak 2007: 14).

Pomemben dejavnik staranja je tudi uspešno staranje. Ali se človek stara dobro ali pa se stara slabše, je vprašanje, ki je zelo pomembno za stare ljudi. Glavni viri zadovoljstva v poznih letih so naslednji: skladje v družini, zdravje, uspeh otrok, pogled na preteklo življenje, dobre gnotne razmere, prijatelji in hobiji (poročeni stari ljudje so na primer bolj zadovoljni kot

samski in starejši ljudje z dobrim socialno-ekonomskim položajem so zadovoljni kljub slabemu zdravju). (Požarnik 1981: 106)

Zlato pravilo za kakovostno staranje in sožitje med generacijami je naslednje: v vsakem obdobju življenja mora človek poskrbeti, da je intenzivno osebno povezan vsaj z enim pozitivno usmerjenim človekom iz vsake generacije – z enim mladim, enim srednjih let in enim starim. Biti osebno povezan pomeni, da z njim vsaj eno uro na teden komunicira na ravni osebnega človeškega doživljanja in izkušnje, torej ne samo na ravni splošnih, intelektualnih, delovnih ali drugih brezosebnih vsebin. ([http://www.inst-antonatrstenjaka.si/sozitie /projekti/1.html?sub=990](http://www.inst-antonatrstenjaka.si/sozitie/projekti/1.html?sub=990))

Uspešno staranje doseže človek takrat, ko je z načinom staranja zadovoljen in ko doseže osebni notranji mir. (Požarnik 1981: 101)

Hojnik-Zupanc (1997: 5) omenja dejavnike, ki zavirajo starost:

- srečen zakon (ali zadovoljujoče trajno razmerje),
- zadovoljstvo pri delu,
- občutek osebne sreče (sposobnost smejanja, zadovoljivo spolno življenje, sposobnost pridobiti in obdržati prijatelje),
- redno življenje,
- redno delo (vsaj en teden počitnic na leto, občutek, da obvladujemo zasebno življenje, prijetno preživljanje prostega časa, zadovoljujoči konjički, sposobnost izražanja čustev, optimistično gledanje na prihodnost, občutek finančne varnosti, zadostna življenjska sredstva).

Pomen vsakodnevne in delovne rutine poudarjajo skoraj vse študije, ki raziskujejo dolgo življenje. Ta naj bi bila kot zaviralni dejavnik staranja trikrat bolj pomembna kot zadovoljivo spolno življenje; optimistično gledanje na prihodnost pa odtehta negativne posledice tega, da nimamo konjička. (Hojnik-Zupanc 1997: 5)

1.2. Demografske spremembe

Tudi Slovenija spada med večino drugih evropskih držav, ki se v zadnjem desetletju soočajo s pojavom hitrega staranja prebivalstva. Povečan delež starih ljudi prinaša vrsto sprememb na področju socialnega varstva, stanovanjske politike, zaposlovanja, socialne politike in plačnega sistema. Zaradi specifičnih potreb starih ljudi na področju socialne varnosti in zdravstva so države pred velikim izzivom: kako na eni strani zagotoviti kakovostno staranje, po drugi strani pa uvesti učinkovite reforme na področju dolgotrajne oskrbe in spodbuditi zaposlovanje na omenjenem področju. (Globovnik et al. 2011: 26)

	0–14 years old		15–64 years old		65 years old or over	
	2004	2014	2004	2014	2004	2014
EU-28 (*)	16.4	15.6	67.2	65.8	16.4	18.5
Belgium (*)	17.3	17.0	65.6	65.2	17.1	17.8
Bulgaria	14.1	13.7	68.6	66.7	17.3	19.6
Czech Republic	15.2	15.0	70.9	67.6	14.0	17.4
Denmark	18.9	17.2	66.2	64.5	14.9	18.2
Germany (*)	14.7	13.1	67.3	66.1	18.0	20.8
Estonia (*)	15.8	15.8	67.9	65.8	16.2	18.4
Ireland	20.9	22.0	68.0	65.4	11.1	12.6
Greece	14.9	14.7	67.1	64.9	18.0	20.5
Spain	14.5	15.2	68.6	66.6	16.8	18.1
France (*)	18.8	18.6	65.0	63.5	16.2	18.0
Croatia (*)	16.1	14.8	66.7	66.8	17.1	18.4
Italy	14.2	13.9	66.6	64.7	19.2	21.4
Cyprus	20.4	16.3	67.7	69.9	11.9	13.9
Latvia	15.5	14.7	68.3	66.3	16.2	19.1
Lithuania	17.6	14.6	67.0	67.0	15.4	18.4
Luxembourg (*)	18.7	16.8	67.3	69.1	14.0	14.1
Hungary (*)	15.9	14.4	68.6	68.0	15.5	17.5
Malta	18.2	14.4	68.8	67.7	13.0	17.9
Netherlands	18.5	16.9	67.6	65.7	13.8	17.3
Austria	16.3	14.3	68.1	67.4	15.5	18.3
Poland (*)	17.2	15.0	69.8	70.1	13.0	14.9
Portugal	16.0	14.6	67.1	65.6	16.9	19.9
Romania	17.5	15.5	68.3	67.9	14.1	16.5
Slovenia (*)	14.6	14.6	70.4	67.9	15.0	17.5
Slovakia	17.6	15.3	70.8	71.2	11.6	13.5
Finland	17.6	16.4	66.8	64.2	15.6	19.4
Sweden	17.8	17.1	65.0	63.5	17.2	19.4
United Kingdom	18.3	17.6	65.8	64.8	15.9	17.5
Iceland	22.6	20.5	65.6	66.3	11.8	13.2
Liechtenstein	18.0	15.2	71.3	69.3	10.8	15.5
Norway	19.9	18.2	65.4	65.9	14.7	15.9
Switzerland (*)	16.5	14.9	67.7	67.6	15.7	17.6
Montenegro (*)	21.0	18.6	66.7	68.1	12.2	13.3
FYR of Macedonia (*)	20.5	16.9	68.8	70.7	10.7	12.4
Albania	27.3	19.2	64.6	68.8	8.1	12.0
Serbia (*)	15.9	14.3	67.1	67.7	17.0	18.0
Turkey	29.0	24.6	65.3	67.8	5.7	7.7

(*) Break in time series in various years between 2004 and 2014.

(*) The population of unknown age is redistributed for calculating the age structure.

Source: Eurostat (online data code: demo_pjanind)

Slika 1.1: Deleži posameznih starostnih skupin po evropskih državah

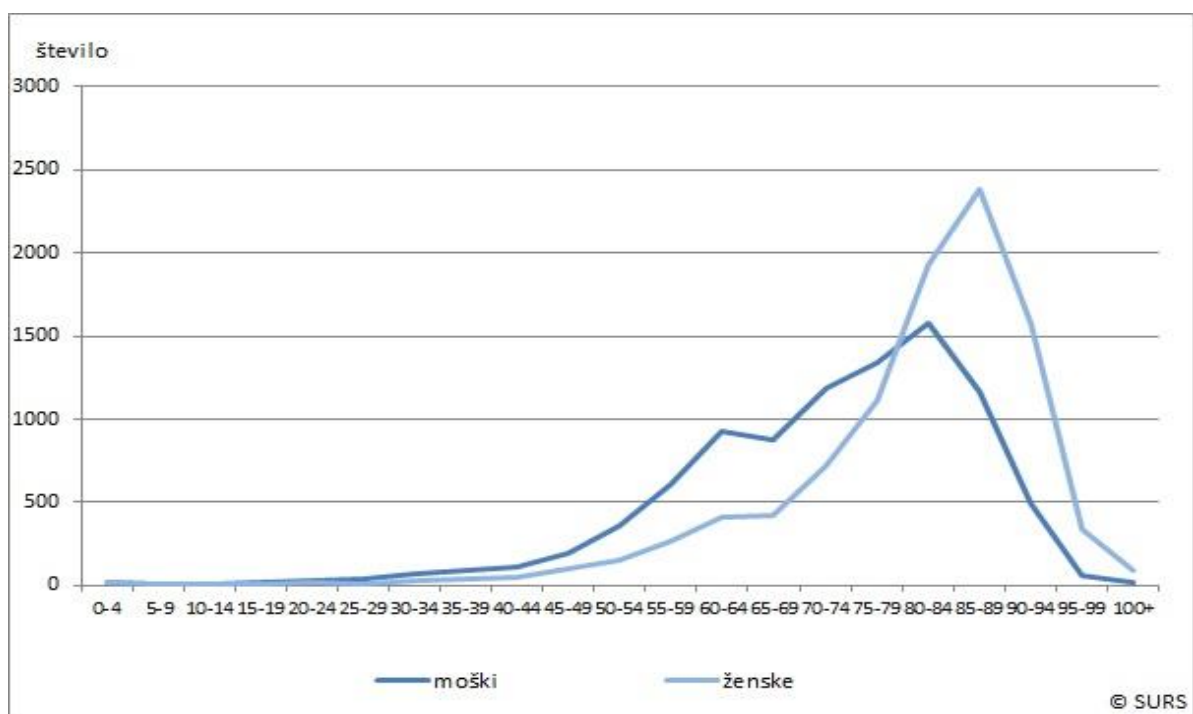
(http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/4/49/Population_age_structure_by_major_age_groups%2C_2004_and_2014_%28%25_of_the_total_population%29_YB15.png)

Zgornja slika v procentih prikazuje razlike treh starostnih skupin evropskih držav. Za primerjavo med strukturo evropskega prebivalstva sem vzela leti 2004 in 2014. Kot lahko vidimo, so pri prvi skupini v vseh naštetih državah očitno upadli procenti evropskega prebivalstva, starega med 0–14 let, prav tako so upadli tudi procenti evropskega prebivalstva,

starega med 15 in 64 let. Procent zgoraj naštetih evropskih držav, starejših od 65 let, pa je od leta 2004 do leta 2014 občutno narasel. To nakazuje na demografske spremembe staranja evropskega prebivalstva.

»Staranje prebivalstva v Evropski uniji je posledica dveh trendov: naraščanja števila ljudi, starejših od 65 let, in upadanja števila otrok, ki so mlajši od 14 let. Demografski trendi v Evropski uniji se bolj razlikujejo regionalno (razlike med statističnimi regijami in med podeželskimi in mestnimi območji) kot nacionalno. Delež ljudi, ki sodijo v starostno skupino nad 65 let, je do leta 2006 najhitreje naraščal zlasti v mestih. Bojazni, da bi se območje Evropske unije izpraznilo, seveda ni, saj se ob splošnem trendu naraščanja števila prebivalcev v svetu v Evropsko unijo ves čas priseljuje večje število prebivalcev z drugih območij.« (Černčič, Kumer 2011: 7)

»Slovenija je po svojih demografskih značilnostih podobna ostalim razvitim državam, za katere je značilno, da odstotek prebivalstva v starostni skupini nad 65 let presega 7 % celotne populacije. Slovenija je to mejo že krepko presegla in se močno približala deležu 20 % starih nad 65 let.« (Černčič, Kumer 2011: 7)

Slika 1.2: Ženske umirajo povprečno 8 let starejše od moških

(<http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5293&naslov=Umrli-Slovenija-2014>)

Če podrobneje pogledamo zgornji graf, lahko opazimo še en pomemben podatek staranja prebivalstva. Ženske v povprečju živijo osem let dlje kot moški. Vemo, da stojimo na pragu velike demografske revolucije, staranje prebivalstva pa močno narašča. K tej rasti so v bolj razvitih državah najbolj pripomogli boljše zdravstvo, higiena in ustrezna prehrana. Če bi se obrnila in pogledala stoletja nazaj, bi bila moja starost 25 let že visoka, saj je bila življenjska doba zaradi neustreznih pogojev stoletja nazaj toliko krajša.

Černčič in Kumer (2011: 7) pravita, da zaradi vedno boljše zdravstvene oskrbe, boljše osebne higiene, bolj zdravega načina življenja in višje kakovosti življenja narašča življenjska doba prebivalstva. Na primer na Japonskem ta znaša že 81,5 leta. Ob rojstvu pa se življenjska doba najhitreje povečuje v gospodarsko razvitih državah, kjer delež prebivalstva, starejšega od 65 let, dosega že 15 in več odstotkov. Starejši so edina starostna skupina v Evropi, katere število narašča, po eksploziji prebivalstva pa se njihov delež povečuje tudi v državah v razvoju. Strokovnjaki ocenjujejo, da je v svetu 675 milijonov ljudi starejših od 60 let, kar obsega 10 odstotkov celotne svetovne populacije. Leta 2050 naj bi tako prvič v zemeljski zgodovini na svetu živelo več starih kot mladih ljudi. Staranje prebivalstva bo spremenilo podobo naše skupnosti, navade, delo, delovno silo in način razmišljanja.

»Staranje prebivalstva in daljša življenjska doba sta posledici družbenogospodarske razvitosti, vendar ustvarjata nove izzive, s katerimi se bo morala soočiti družba. Ti se kažejo na področju pokojninskega sistema, zaradi staranja veliko obremenitev za državo predstavljajo naraščajoči odhodki za zdravstvo, problem pa so tudi povečana prisotnost pojava depresije, osamljenosti in generacijski razkorak glede na vitalnejše mlajše generacije. Da bi zmogli te pomembne demografske spremembe primerno obvladovati, bomo morali ustrezno prispevati vsi "udeleženci" današnjega časa in jutrišnjega dne ter razviti nove oblike solidarnosti in sodelovanja med generacijami.« (Černčič, Kumer 2011: 8)

Če pogledamo zgoraj navedeno statistiko, lahko zaključimo, da se prebivalstvo Evrope že dlje časa stara, ta pojav pa se ne bo končal čez noč, pač pa se bo nadaljeval. Staranje prebivalstva in starih ljudi pa ne smemo jemati kot nekaj negativnega, pač pa priložnost, da bolj razvijemo razumevanje starih ljudi in delo z njimi. Mali (2015: 3) pravi, »da nas demografske spremembe opozarjajo, da v socialnem delu ne smemo več le sramežljivo obravnavati novih tem, za katere si se pred kratkim nismo predstavljali, da se bodo navezovalle na tretje življenjsko obdobje. Zakaj ne bi jasno spregovorili o vplivu stanovalcev domov na kakovost.

storitev, ki jih v institucionalnem varstvu prejemajo od srednje in mlajše generacije oskrbovalcev? Zakaj ne bi opozorili na neprimernost socialnovarstvenih oblik pomoči za stare ljudi, če sta to naša dolžnost in odgovornost?»

1.3. Smiselno življenje v starih letih

Smisel življenja se povezuje z občutenjem sreče. Sreča v zadnjem času vse bolj pridobiva na pomenu kot kazalnik splošnega družbenega blagostanja oz. dobre družbe. Hkrati pa je tudi pomemben kazalnik kakovosti življenja starih ljudi. Koncept sreče se je v znanosti izkazal kot težko opredeljiv. Ne nazadnje velja, da je »vsak svoje sreče kovač«, in tako nobena opredelitev ne more v celoti zajeti vse človeške raznolikosti. Raziskovanje sreče je tako po eni strani pomembno za stare ljudi same, hkrati pa so starejši primerna populacija za ugotavljanje širših dejstev in spoznanj o sreči in njenih dejavnikih. (Starč 2011: 3)

Staremu človeku se vsiljuje vprašanje, kakšno vrednost in kakšen pomen je imelo prizadevanje v njegovem življenju. S tem povezan in zelo pogost je v starosti problem življenjske praznine, ko človek ne doživlja smisla svoje preteklosti, smisla svojega sedanjega, pogosto težavnega in osamljenega trenutka in smisla prihodnosti z bližajočo se smrtjo. S staranjem slabijo moči za telesno delo in napore, pešajo spomin in druge duševne zmožnosti. Vse pogostejši sopotniki postanejo bolezen, osamljenost, družbena odrinjenost, v globini se oglašča zavest krivde zaradi vsega, kar je človek v življenju opustil, zagrešil ali zakrivil, bliža se smrt. Do vsega tega mora človek zavzeti svoje stališče (Šiplič, Kadiš 2002: 298).

Ko se pogovarjamo o smislu življenja, bi mogli vedeti, kaj je smisel in kaj življenje. Življenje lahko opredelimo po enotnih kriterijih, smisla pa ne moremo. Človek je svoboden, še več, je obsojen na svobodo. Zato je odgovoren sam sebi in je svoj zakonodajalec. Življenje je vse to, kar naredi iz njega: veselo ali žalostno, smiselno ali nesmiselno, polno ali prazno. Svoboda pa pomeni odgovornost in povzroča eksistenčno tesnobo. Da življenje ne bi postalo praznina, ga napolnjuje posameznik z angažiranim delovanjem. (Pečjak 2007: 236)

Ramovš (1997: 13) navaja Frankla (1994), kako je pomembno, da ugotovimo, kaj je tisto, kar človeka poganja mu daje energijo. Človek uresničuje bivanjski smisel na tri načine:

- ustvarjalno, ko v vsakdanjem življenju z lastno energijo in s svobodno odločitvijo opravi ločeno smiselno delo,
- doživljajsko, ko se v svoji zavesti, človeško bogati z doživljanjem narave, kulture in umetnosti; zlasti pa ko sočloveka doživlja v ljubezenskem odnosu,
- s pravim stališčem do nespremenljivih dejstev, zlasti do tragike trpljenja, kadar ga slednje zadane. Tudi pri trpljenju je v ospredju najprej ustvarjalni način, kako trpljenje odpraviti, kolikor ga je le mogoče. Kadar je tragika nerešljiva, preostane le, da zavzame smiselno stališče do nje. Danes se v svetu obilja vse bolj kaže, da je enako pomembno in zahtevno tudi zavestno imeti smiselno stališče do udobja in dosežkov, sicer človeka pogosto zlomijo.

S starostjo se manjšajo možnosti za ustvarjalno uresničevanje vrednot, večajo pa se možnosti za zavzemanje smiselnega stališča do dosežkov v življenju. Človek pred sabo nima več veliko možnosti, za sabo pa ima 'polno kaščo' vsega, kar je v življenju storil. S staranjem slabijo moči za telesno delo in napore. Vse pogostejši sopotniki postajajo bolezen, osamljenost, družbena odrinjenost, bliža se smrt z vso svojo težo in skrivnostjo. (Ramovš 1997: 17) Tu si lahko pogledamo najpogostejše strese, s katerimi se soočajo stari ljudje v tretjem življenjskem obdobju

Pečjak (2007: 238) pravi, da se ljudje o smislu življenja sprašujejo celo življenje. Spraševaje pa se akumulira v dveh življenjskih obdobjih: v mladosti, ko se odločamo o svoji prihodnosti, študiju, poklicu, zakonskem prijatelju in družini, in v starosti, ko se človek približuje koncu življenja in si tako izpiše bilanco stanja preteklega življenja. Tako stari ljudje želijo odgovoriti na vprašanja, ali so dosegli cilje, s čim še lahko osmislijo življenje. Na začetku starosti se začne človek ozirati po svoji preteklosti, podoživlja pretekle opcije ocenjuje uspehe in neuspehe in skuša odgovoriti na vprašanje, ali se je izplačalo.

Starč (2001: 21) v svoji raziskavi, kjer raziskuje doživljanje sreče in smisel življenja pri starih ljudeh, pride do ugotovitev, da je za stare ljudi pomembno, da se v odnosih z mlajšimi trudijo za pristen stik, da jih ni sram lastnih izkušenj in spoznanj, da ne mislijo, da so njihove izkušnje za mlajše generacije brez pomena. Njihove izkušnje so dar, ki ga lahko dajo v zameno za pomoč in podporo, ki jo v starosti potrebujejo ali jo bodo potrebovali. Iz kvalitativnih vprašanj o sreči in smislu je razvidno, da je veliko stvari, ki prinašajo srečo, in

prav tako veliko stvari, ki jih stari ljudje doživljajo kot smiselne. Vendar pa sta v obeh primerih zelo izrazita zdravje in družina.

Stari ljudje se v tretjem življenjskem obdobju srečujejo z veliko spremembami, tako fizičnimi, psihičnimi kot tudi spremembami, ki se dogajajo neodvisno od starega človeka samega. Pečjak stres opredeljuje kot preobremenjenost, ki ogroža posameznikovo fizično in duševno integriteto. Povzročajo ga fizični (npr. neznosna vročina ali "strupen" mraz), biološki (npr. lakota, žeja ali bolezen), psihološki (npr. smrt bližnje osebe) ali socialni dejavniki (npr. upokožitev). Dogodki, kot so bombardiranje, požar, potres, poplava, plenjenje, begunstvo, ločitev, osamljenost, invalidnost in huda bolezen spadajo med najhujše strese, ki lahko zadenejo človeka. Nekoliko šibkejši, a še vedno hudi stresi so izpit, odhod otroka in družine, delovni neuspehi, bankrot in podobni dogodki. (Pečjak 2007: 83)

V življenju nas zadenejo mnogi stresi, ki sta jih ameriška psihologa Holmes in Rahe (1967: v Pečjak 2007: 83) izmerila s posebno ocenjevalno lestvico od 1 (najblažji stres) do 100 (najhujši stres).

STRESNI DOGODEK	POVPREČNA OCENA STRESA
Smrt zakonca	100
Ločitev	65
Smrt ožjega družinskega člana	63
Odhod v zapor	63
Hujša nesreča, bolezen ali invalidnost	63
Poroka	58
Izguba službe	50
Huda bolezen v družini	45
Upokojitev	45
Nosečnost	45
Težave v spolnih odnosih	40
Hujši finančni problemi	39
Nova ljubezen	38
Smrt prijatelja	37
Zamenjava poklica	36
Ločitev od otroka	29
Začetek šolanja	26
Sprememba bivališča	20
Počitnice	13
Božič	12
Prometni prekršek	11

Tabela 1.1: Najhujši stresi

(Pečjak 2007: 83, po Holmes in Rahe 1967)

Iz slike je razvidno, da je večina dogodkov značilnih za tretje življenjsko obdobje, med njimi pa je najhujši smrt zakonca. Tretje življenjsko obdobje pa s seboj prinaša veliko sprememb in travmatičnih dogodkov, opisanih na lestvici.

Pečjak (2007: 84) tako pravi, da je starost verjetno najbolj stresno obdobje v življenju. Na prehodu v tretje življenjsko obdobje človeka čakajo travmatični dogodki, kot so odhod zadnjega otroka iz družine, upokojitev, bolezni ter prej ali slej smrt enega od zakoncev. Starostna travma je danes hujša kot nekoč, ker so ljudje na prehodu ali po prehodu v tretje

življenjsko obdobje neprimerno bolj aktivni in psihološko zreli kot pa pred desetletji ali stoletji, obenem pa bolj osamljeni, ker živijo sami ali v gospodinjstvih z dvema osebama ali pa v zavodu s tujimi ljudmi.

1.4. Star človek in družina

Kaj je pravzaprav družina? Pojem družina se na prvi pogled zdi preprost, a realnost je drugačna. Pojem družina je zelo kompleksen in tako strokovnjaki že nekaj desetletij proučujejo ta termin. Vsebina in temeljna funkcija družine sta dva pojma, ki ju je najtežje definirati. Giddens (2001: 17) definira družino kot skupino oseb, ki jih povezujejo sorodstvene vezi, znotraj te skupnosti pa odrasli skrbijo za otroke.

Če pogledamo tabelo spodaj, lahko vidimo, da Statistični urad Republike Slovenije (<http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5147>) razdeli družino glede na položaj člana v družini.

	Skupaj	Brez otrok	1 otrok	2 otroka	3+ otrok
Družine - skupaj	567.347	137.674	233.084	159.555	37.034
Zakonski par z otroki	237.422	-	106.910	103.348	27.164
Zakonski par brez otrok	125.489	125.489	-	-	-
Mati z otroki	119.706	-	83.577	31.048	5.081
Zunajzakonska partnerja z otroki	49.122	-	25.128	19.984	4.010
Oče z otroki	23.423	-	17.469	5.175	779
Zunajzakonska partnerja brez otrok	12.185	12.185	-	-	-

Tabela 1.2: Družine v Sloveniji 1. 1. 2011

(<http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5147>)

Po statističnih podatkih (<http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5147>) je najpogostejši tip družine zakonski par z otroki. Po zadnjih razpoložljivih podatkih registrskega popisa prebivalstva je bilo v Sloveniji v začetku leta 2011 567.347 družin, v njih pa je živel 81 % prebivalcev Slovenije. Povprečna družina je štela tri člane. Najpogostejši tip družine je bil zakonski par z otroki (teh je bilo več kot 237.000 ali 22 % vseh), vendar pa se število takih družin številčno zmanjšuje že tri desetletja. Celotno poglavje (1.2) je bilo namenjeno demografskim spremembam in staranju prebivalstva, pa vendar v zgoraj omenjeni tabeli

nikjer ni definirana družina, ki bi skrbela za starega človeka, čeprav se družine s starimi ljudmi vsakodnevno povečujejo in so še kako vredne omembe.

Satir (1995: 238) govori o terminu razširjena družina, ki jo včasih sestavljajo tri ali celo štiri generacije. Dandanes si težko predstavljamo družino brez tretje generacije – torej staršev ali starih staršev, določenega zakonskega para. Vse te generacije so na določen način povezani in druga na drugo vplivajo.

Večina ljudi preživi skoraj polovico življenja v zakonu in družini. V družini se tako pojavljata dva stresna dogodka: odhod otrok na svoje ter bolezen ali smrt zakonca. Prvi otrok zapusti družino malo pred petdesetim letom (odvisno od kulture). Odhod prvega otroka je tako stres za starše, najhuje pa starši doživljajo odhod zadnjega otroka iz družine, ker se s tem njihova starševska vloga prekine. Življenje se usodno spremeni. Ker v hiši ni več mlade osebe, se starša ne glede na koledarska leta počutita stara. Naslednji stres pa je bolezen ali smrt zakonca. Stanje starega človeka usodno spremeni, ko v hišo vstopi hujša bolezen, ki zahteva nego enega od zakoncev. Bolni zakonec je hudo breme drugemu zakoncu. Izguba zakonskega partnerja pa je najhujši stres v življenju človeka, posebno v starih letih, ko sta zakonca skupaj preživel dolga leta in desetletja. (Pečjak 2007: 90)

Čačinovič-Vogrinič (2000: 287) pravi, da se vsaka družina sooči s starostjo in staranjem in vsaka družina to opravi na svoj, edinstven način. V večini družin to ni »delovna tema«, kot bi rekli v socialnem delu. Potrebujemo novo razumevanje, dogovarjanje in skupno iskanje dobrih sprememb, vendar se ne organiziramo tako, da bi zmogli več razvidnosti in nove, drugačne, odgovornosti. Prej bi rekli, da mladi in stari, pa oni vmes, »zdrknemo« v starost ali soočenje z njo

Čačinovič-Vogrinič (ibid.) opisuje tri družinske teme, ki nam pomagajo ubesediti staranje. Najprej govori o nerazrešljivi temi ločitve med starši in otroki s prisposodbo o popkovnici, ki nas povezuje iz roda v rod. Druga tema je ohranitev generacijskih razlik. Tretja je tema družine kot delovne skupine. To niso teme vsakdanjih pogovorov v družinah, so pa pomembne delovne teme, ki prispevajo k večji razvidnosti in ozaveščenosti. V prisposodbo sestavljanke prispevajo koristne dele za novo razumevanje, za nove dogovore.

»Temeljni prispevek socialnega dela je, da vzpostavi z družino delovni odnos, ki omogoči varno in ustvarjalno raziskovanje kompleksnih problemov družine in skupno iskanje rešitve.

V procesu instrumentalne definicije problema nagovarjamo družino; vsi člani, udeleženi v problemu, raziskujejo uresničljiv delež v rešitvi. Dober izid je dogovorjen, edinstven projekt.« (Čačinovič-Vogrinič 2000: 290)

Sodelovanje z družino varuje starega človeka v dobesednem in prenesenem pomenu besede. Varuje razpoznavno identiteto in temeljni občutek lastne vrednosti zanj samega in javno, v socialnem okolju; varuje interaktivno učinkovitost njegove osebne niše. V podpori družine lahko prepozna izkušnjo vezanosti, pripadnosti in spoštovanja. (Čačinovič-Vogrinič 2000: 291).

V domu je tako socialni delavec pogosto edini zagovornik pravi stanovanec in proti večinsko prevladujočemu medicinskemu osebju težko deluje sam. Strategija, ki jo uporabi, mora biti ravno prava, da uspe (Mali 2008: 98).

Ramovš (2004: 20) pravi, da je temeljna lastnost družinskega odnosa ljubezen. Za kakovostno sožitje v družini, v kateri živi star človek, predpostavljamo dvoje:

- da imajo za skupno življenje vsaj minimalne stvarne pogoje: stanovanjske, zdravstvene, časovne, da so glede na službo ali šolo lahko s starim družinskim članom, kolikor je potrebno, in druge potrebne stvarne pogoje za skupno življenje;
- da se imajo radi.

Minimalni stvarni pogoji za skupno življenje so ali pa jih ni; če jih ni, je neizbežna rešitev ustanova za starega človeka. Če so ti pogoji na meji ali nekoliko pod njo, je včasih mogoče nekaj storiti, da se zagotovijo vsaj minimalni, vendar samo v primeru, če je med družinskimi člani pristna družinska ljubezen.

Čačinovič-Vogrinič (1994: 11) pravi, da je pomembno razumeti, da je socialno delo z družino kompleksno delo, ki zajame tako proces raziskovanja rešitev kot odnose v družini in spremembe v procesu soustvarjanja rešitev. V socialnem delu z družinami naletimo na zelo različne problemske situacije. Najdemo revščino, brezposelnost, socialno izključenost, težko rešljive probleme ob ločitvi in razvezi; pomoč potrebujejo enoroditeljska in reorganizirana družina, družina s kronično bolnim članom in istospolna partnerska skupnost.

»Socialno delo z družinami je posebno področje socialnega dela, za katero smo v Sloveniji razvili posebne, socialno delovne oblike pomoči, način dela, ki vzpostavlja pomoč družini na poseben socialno delovni način. V izhodišču je sprejemanje pluralnosti družinskih oblik; v socialnem delu odstopamo od vprašanja, katera je »dobra«, »zdrava« oblika družine. Z družino raziskujemo, kako živijo, kaj potrebujejo, kakšne so posameznikove in družinske definicije družine. Znanje za ravnanje, ki ga potrebujemo, je znanje o tem, kaj potrebuje človek in kaj družina, da bi bilo dobro in smiselno živeti v njej.« (Čačinovič-Vogrincič 2006: 118)

1.5. Kakovostno staranje

Kakovostno starost lahko opredelimo kot obdobje po 60. ali 65. letu (odvisno od kriterija), ki ga označujejo dobro fizično stanje (zdravje), prijetno počutje in topli socialni odnosi zadovoljstvo s seboj, pozitivno oceno svojega življenja, ugodno mnenje (podobo) o sebi in druge kriterije. Vsekakor veliko starih ljudi ne doživlja kakovostne starosti, kar pa je odvisno od kriterijev, socialnega stanja in tudi pričakovanj. Prav tako je med kakovostno in nekovostno starostjo polno vmesnih stopenj, ki zajamejo največ starejših prebivalcev. Kakovostno starost omogočajo mnogi zdravstveni, socialni, vedenjski in psihološki dejavniki. Primarni so vsekakor zdravstveni, kajti za človeka, ki ga tarejo starostne in druge bolezni, nikakor ne moremo reči, da doživlja kakovostno starost, četudi je lahko njegovo življenje bolj ali manj kakovostno (Šiplič, Kadiš 2002: 296).

Mali (2013: 57) pravi, da znamo v socialnem delu razbrati možnosti in priložnosti za pozitivno vrednotenje starosti in v tem vidimo izziv za razvoj specializiranega področja socialnega dela, torej socialnega dela s starimi ljudmi. V prihodnje bo imelo ključno vlogo pri zagotavljanju družbene stabilnosti. Mi smo torej tisti, ki vidimo uporabnike na drugačen način in skupaj z njimi delamo na kakovostni starosti.

»Perspektiva moči zahteva od socialnega delavca, da vidi uporabnike na drugačen način, kar povzroči premik od usmeritve na posameznikov problem k iskanju novih možnosti in priložnosti. V travmi, bolečini, težavah lahko vidimo tudi zametke upanja in možnih sprememb. Perspektiva moči ponuja preprosto formulo – mobiliziraj uporabnikove moči (nadarjenost, znanje, sposobnosti, vire), da bi z njimi dosegel svoje cilje in vizije in tako imel

bolj kvalitetno življenje, ki bo v skladu z njegovim konceptom kakovosti.« (Mali 2008: 71–72).

Stari človek je partner v procesu pomoči, zato postavijo v ospredje njegovo pravico do izbire različnih vrst pomoči, poudarijo njegovo aktivno vlogo pri iskanju rešitev in soustvarjanju odgovorov s pomočjo strokovnjaka, socialnega delavca.

Za kakovostno staranje je pomembno, kakšno stališče ima človek do starosti in kako starost sprejema. Starost je drugačno obdobje življenja, kot sta mladost in srednja leta, star človek ima deloma drugačne potrebe in drugačne zmožnosti kot v mladosti in srednjih letih. Odločilno pa je stališče, da starost ni v ničemer manj smiselno obdobje kot vse ostalo človekovo življenje. To osebno stališče je osnova človekovih prizadevanj za aktivno in zdravo staranje ter za humano oskrbo onemoglih starih ljudi, v družbi pa osnova javne skrbi za eno in drugo. (<http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1349.html>)

Pomembno je, da se zavedamo, da niso zgolj zdravje in dejavnosti tiste, ki zaznamujejo kakovostno staranje, ampak da gre za široko definicijo, ki zajema vse od biološkega, socialnega in psihosocialnega področja človeka. Kombinacija vsega tega in dobra priprava že od zgodnjih srednjih let je pomembna za kakovostno preživljanje tretjega življenjskega obdobja. (ibid)

Demografske spremembe, ki se kažejo v upadanju števila rojstev in podaljševanju življenjske dobe, že sedaj pomembno vplivajo na naše življenje, v prihodnje pa bo ta vpliv še izrazitejši.

Šiplič, Kadiš (2002: 296) pravi, da je za današnjo srednjo generacijo pravi čas, da se začne pripravljati na svojo kakovostno starost. Stari ljudje imajo veliko življenjske energije in življenjskih izkušenj. Življenjsko energijo starih ljudi mora vsaka družba vgraditi v svoje delovanje. Življenjske izkušnje pa so pomembne za normalen družbeni razvoj.

Pri kakovostnem staranju se je smiselno pogovarjati tudi o zadovoljevanju potreb v starosti. Osnova kakovostnega staranja pa so vsekakor uravnoteženo zadovoljene osnovne potrebe po materialni preskrbljenosti ter po ohranjanju telesne, duševne in delovne svežine. V pozni starosti je neredko posebej pomembna potreba po negi in oskrbi v onemoglosti. (Inst-antonatrstenjaka.si, 2015)

Flaker et al. (2008) govorijo o indeksu potreb za ravnanje akterjev v socialnem in zdravstvenem varstvu, o ustrežnejših metodah, načinih, spretnostih in ravnanju v socialnem delu in drugih strokah, ki tudi pripomorejo h kakovostnemu staranju. Sestavlja ga osem glavnih kategorij: 1. namesto hospitalizacije in institucionalizacije; 2. stanovanje; 3. delo in denar; 4. vsakdanje življenje; 5. nelagodje v interakciji; 6. stiki in družabnost; 7. institucionalna kariera; 8. neumeščenost in pripadnost.

- Namesto hospitalizacije in institucionalizacije: Za tiste, ki živijo v ustanovah, pomeni življenje izven ustanov zlasti zasebnost, da jih nihče ne nadzira. Poleg zasebnosti in možnosti odločanja živeti v skupnosti pomeni biti med drugimi ljudmi imeti možnost, da se z njimi povežemo, pa biti tudi sam in zraven ljudi, ki ti nekaj pomenijo. Ljudje, ki jim grozi odhod v ustanovo ali ki tam že bivajo, si želijo preprostih osnovnih stvari. (Flaker et al. 2008: 31)
- Stanovanje: »Osnovna potreba vsakega posameznika je potreba po stanovanju, potreba biti kje. Poleg osnovne funkcije zavetja pred vremenskimi razmerami ima še celo vrsto socialnih funkcij. Stanovanje oziroma bivališče je prostor za druženje s prijatelji, za ustvarjanje družine, je prostor za shranjevanje potrebščin in drugih stvari. Stanovanje nam omogoča zasebnost. Še posebno je to izrazito v kakšnih zavodih, kjer sobe stanovalcem pomenijo prostor, kamor se lahko umaknejo pred drugimi, kjer so lahko sami in kjer imajo pravico, da jih drugi ne motijo. Stari ljudje potrebujejo tudi posebne prostore oziroma posebno ureditev prostorov. Prostor mora biti čim bolj prilagojen uporabnikovim potrebam.« (Flaker et al. 2008: 117)
- Delo in denar: »Biti dejaven in delati je pogoj človeškega življenja. Stari ljudje čutijo potrebo po tem, da so aktivni, da nekaj delajo. Ob upokojitvi velikokrat nastane kriza, saj ima prej delavno aktivni človek preveč časa in ne ve, kaj z njim. Zato je pomembno, da si najde nove aktivnosti, nove zaposlitve v obliki druženja, delavnic krožkov ipd. Po drugi strani pa potrebuje tudi prosti čas, to je prosti čas, ki ni zapolnjen z aktivnostmi.« (Mali 2012: 91)
- Vsakdanje življenje: Ljudje v vsakdanjem življenju potrebujemo gotovost. Življenje v starosti pa je izpostavljeno številnim negotovostim. Življenjske situacije, ki so bile prej samoumevne in gotove, v starosti pogosto niso več takšne. (Flakar et al. 2008: 68).

- Nelagodje v interakciji: Interakcijski prekrški so prezrt, a izredno pomemben vidik procesa konstrukcije drugačnosti in tudi družbenega izločanja in stigmatiziranja. Interakcijski prekrški so gotovo najbolj razširjeni med vsemi. To so prekrški, ki bi jim lahko rekli vljudnosti. Te prekrške dnevno delamo vsi brez izjeme in jih hkrati tudi popravljamo s pojasnili in opravičili. Pri ljudeh z oviro pa je po eni strani teh prekrškov več ali pa bolj izstopajo. (Flaker et al. 2008: 231)
- Stiki in družabnost: Mreže starih ljudi so po navadi majhne in omejene na ozek krog ljudi, predvsem na družinske člane in redke prijatelje (Mali 2012: 91).
- Institucionalna kariera: Odhod v ustanovo je po navadi na pobudo drugih ljudi, zlasti ljudi iz neposrednega okolja v povezavi s strokovnjaki. Za ljudi z dolgotrajno duševno stisko je hospitalizacija ključni dogodek v karieri. Hkrati pa je hospitalizacija za človeka z duševno stisko tisto najbolj razpoznavno in usodno znamenje, da potrebuje pomoč psihiatra. (Flaker et al. 2008: 36)
- Neumeščenost in pripadnost: Tu gre za dinamično in dialektično potrebo, ki se vzpostavi na razkoraku med neumeščenostjo in pripadnostjo. Nasprotujoči si težnji po osamosvojitvi in pripadnosti povezujeta dejavnost in subjektivnost. Izidi so lahko destruktivni ali pa produktivni, načeloma je potreba po neumeščenosti in pripadnosti nujna za polno življenje posameznika, kot vemo, pa se lahko ravno pri ljudeh s stigo, kaj zalomi. Polagoma lahko »zdrsijo ven« in padejo iz utečenih družbenih tokov. (Flaker et al. 2008: 346)

Torej smo prav mi tisti, ki moramo razumeti svoje uporabnike in njihove potrebe, da lahko ohranjamo kakovostno starost. Socialne delavke potrebujemo za delo s starimi ljudmi znanje o staranju, socialni politiki do starih ljudi, o različnih praktičnih pristopih in metodah. Potrebujemo tudi različne strokovne spretnosti, denimo sposobnost za komuniciranje, presojanje sodelovanje v multidisciplinarnih timih, povezovanje različnih generacij. (Mali 2013: 62)

1.6. Potrebe starih ljudi

Da je staranje kakovostno in dobro, pa je pomembno, da stari ljudje zadovoljujejo svoje potrebe. Kot socialni delavci, moramo raziskovati, življenjski svet uporabnikov, kamor spadajo tudi potrebe naših uporabnikov. Še zlasti pri populaciji starih ljudi radi pozabimo na

potrebe, ki jih še imajo. Pomembno je, da se uporabniku pridružimo, ga poslušamo in raziskujemo njegove potrebe. Pomembno je razmišljanje o tem, kako vključiti starejše ljudi in njihove potenciale kot dragocen in pomemben del človeških virov znanja in možnosti aktivnega sodelovanja v vsakdanjem življenju.

Vsa bitja, tako živali kot ljudje, imajo svoje potrebe, vendar so človekove potrebe tiste najbolj kompleksne. Psiholog Maslow (https://sl.wikipedia.org/wiki/Hierarhija_potreb_po_Maslowu) je človeške potrebe razvrstil po hierarhiji v osnovne ali biološke, ki jim sledijo višje človeške potrebe: po varnosti, po ljubezni in pripadnosti, po ugledu in samospoštovanju, povsem na vrhu piramide pa je potreba po samouresničitvi, ki vključuje potrebe po odkrivanju neznanega, doživljanju lepote in opravljanju smiselnih nalog v življenju. Višje človeške potrebe se prebudijo v večinoma šele, ko so nižje zadovoljene. Osnovna zadovoljenost nižjih potreb je izhodišče za normalno zaznavanje in zadovoljevanje višjih potreb, toda šele zadovoljenost višjih potreb omogoča specifično človeško raven življenja.

Tako podpre idejo, da je posameznik sam odgovoren, da uresniči svoj individualni življenjski načrt. Ta psihološka definicija potreb predpostavlja, da jih je mogoče identificirati kot objektivne in univerzalne človeške cilje, ki jih morajo posamezniki doseči, da bodo sposobni optimizirati lastne življenjske oskrbe. (Flaker et al. 2008: 12)

Potrebe so tako prevzele vlogo kriterija za merjenje družbenega razvoja in zadovoljevanja posameznikov. V socialni varnosti in socialni politiki zasledimo potrebe, kot pomembno enoto načrtovanja in merjenja, ocenjevanje potreb pa je eno temeljnih dejanj v socialnem varstvu, na katerem se utemeljuje izvajanje storitev. Vendar za pojav socialne blaginje prebivalstva obstoj potreb ni ključen, temveč se zahteva po družbeni intervenciji pojavi šele, ko nastopi problematična situacija, ko torej posameznik, skupina ali institucija zaradi prezrtih in neizpolnjenih potreb prepozna določene okoliščine ali pogoje kot problematične. Dokler se to ne zgodi, je malo verjetno, da bo katera okoliščina pritegnila pozornost ali postala objekt delovanja družbene intervencije. (Flaker et al. 2008: 14)

Ramovš (<http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=983>) pravi, da so v starosti nekatere potrebe še posebej značilne in njihovo zadovoljevanje pomembno. Z vidika celostne antropološke analize človeškega življenja dosegajo po 60. letu življenja svoj največji razpon predvsem višje tri človeške razsežnosti – medčloveško

družbena, zgodovinsko kulturna in eksistencialna; če ne v celoti, vsaj nekateri pomembni vidiki v njih. Te potrebe so potreba po medčloveškem odnosu, potreba po predajanju svojih življenjskih izkušenj in eksistencialna potreba.

- Potreba po temeljnem ali osebnem medčloveškem odnosu. Star človek potrebuje vsaj enega »svojega« človeka, ki ga pozna in je z njim v prijetnem človeškem odnosu. Za kakovosten psihosocialni razvoj v starosti pa bi bilo potrebno, da je v rednem osebnem odnosu vsaj s tremi kakovostnimi ljudmi: z enim mladim, enim srednjih let in enim starejšim vrstnikom. (ibid)
- Potreba po predajanju svojih življenjskih izkušenj in spoznanj mladi in srednji generaciji. Človekovo najbolj osebno in najbolj dragoceno premoženje so njegove življenjske izkušnje in spoznanja. V starosti je za zdravo samospoštovanje in za doživljanja smisla zelo pomembno, da človekove izkušnje in spoznanja drugi sprejemajo in cenijo. (ibid)
- Eksistencialna potreba, da človek doživlja svojo starost kot enako smiselno in vredno obdobje življenja, kakor sta bili mladost in srednja leta. Danes je v zahodni kulturi množično razširjen zgrešen stereotip staromrzištva (ageizem), ki človeka ovira, da bi sam doživljal staranje in starost tudi s pozitivne strani, prav tako pa celotno družbo, da bi v generaciji starih ljudi prepoznala njihove zmožnosti in pozitivne prvine za komplementarnost družbe vseh treh generacij. Ta stereotip je danes huda ovira za doživljanje smisla starosti, zato je potrebno tej potrebi po 50. letu življenja posvetiti posebno pozornost. (ibid)

Osnova kakovostnega staranja pa so vsekakor uravnoteženo zadovoljene osnovne potrebe po materialni preskrbljenosti ter po ohranjanju telesne, duševne in delovne svežine. (<http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=983>)

Sama bom tako v svoji diplomski nalogi raziskovala potrebe starih ljudi, za katere so sami povedali, da so pozabljene. To so potrebe po ljubezni, medčloveških odnosih, spolnosti, zakonu.

Flaker et al. (2008: 387) so prišli do dveh sklopov potreb, do takšnih povsem univerzalnih, lahko bi rekli magistrálnih, ki so v naši civilizaciji splošno prepoznane kot potrebe, in tistih, ki so bolj značilne za ljudi z dolgotrajnimi sitkami. Med prve sodijo potrebe po delu,

stanovanju, družabnosti in stikih. Med bolj specifične pa sodijo potrebe, ki izhajajo iz institucionalne kariere. Univerzalne oziroma magistralne potrebe lahko analiziramo na štirih registrih. Prvi je register naravnega eksistenčnega okvira. Drugi register je register družbeno normativnih in funkcionalnih potreb. Tretji register je register specifičnih potreb uporabnikov dolgotrajne oskrbe. Četrty register je register inovativnih potreb, potreb po novih odgovorih.

V kontekstu zadovoljevanja potreb starih ljudi je seveda smiselno omeniti tudi zapostavljanje potreb starih ljudi. Sami so mi velikokrat omenili, kako se nihče ne želi z njimi pogovarjati o tematiki, ljubezni, spolnosti, zakonu in medčloveških odnosih, ki so še vedno tako pomembni za njih.

Malikovanje mladosti in lepote ter zapostavljanje starih ljudi in njihovih potreb je zelo značilno za skoraj vse avtorje, ki opisujejo psiho-socialni razvoj človekove osebnosti. Ustavijo se nekako pri dvajsetem letu starosti, kakor da se takrat razvoj človekove osebnosti ustavi. Prav tako tudi vsi mediji bombardirajo stare ljudi s predstavami mladih, popolnih ljudi, medtem ko staro populacijo prikazujejo kot bolno, onemoglo, osivelo in telesno odvisno od pomoči drugih. Mediji tako veliko naredijo za stereotipno sliko starih ljudi.

Požarnik (1981: 5) navaja različne razloge za takšno malikovanje mladosti in za zapostavljanje starosti:

- Prvi so nekateri politični in gospodarski vidiki. Po njih je seveda bolj pomembno zgodnje človekovo obdobje, ker je takrat človek najbolj dovzeten za različne manipulacije z njim. (Požarnik 1981: 5)
- Drugi vzrok, zakaj so se znanstveniki tako površno zanimali za stare ljudi, je bolj čustvene narave. Splošno mišljenje je bilo, da so usihanje sposobnosti, bolezni, telesni in duševni razpad osebnosti itd. v starosti npravno in normalno dogajanje, s katerim se mora vsakdo nekako sprijazniti. Naloga drugih je predvsem, da ga čim manj spominjajo na to dejstvo. (Požarnik 1981: 5)
- Tretji dejavnik, ki je zaviral raziskovanje, je dejstvo, da so taka raziskovanja pri starejših ljudeh težavna. Vsak človek nosi v sebi znamenja preteklosti. (Požarnik 1981: 5)

Goffman (2000: 12) pravi, da družba določa način kategorizacije oseb in nabor lastnosti, ki se za člane vsake od teh kategorij zdijo običajno naravni. Socialno okolje določa kategorije oseb,

ki jih bomo najverjetneje srečali v njem. Ko se nam približa neznanec, nam prvi vtis omogoči, da predvidimo njegovo kategorijo in lastnosti, njegovo socialno identiteto. Pojem stigma se torej uporablja za lastnost, ki je hudo diskreditirajoča. Zavedati se torej moramo, da se moramo na tem mestu zateči k jeziku razmerij.

Izraz stigma se je prvič pojavil v stari Grčiji, kjer so bili znaki vrezani ali pa vžgani v telo in so s tem oznanjali, da je bil človek suženj oz. oseba, ki je naredila nekaj slabega in se ji je potrebno umakniti. Kasneje so v krščanskem obdobju izrazu dodali še dva pomena: prvi se je nanašal na telesna znamenja božje milosti, druga se je nanašala na telesna znamenja telesnih motenj (medicinska raba). Danes se pojem široko uporablja v smislu sramote

Lahko bi rekla, da so stari stigmatizirani zaradi njihove zunanje podobe (gube, sključena postava ...), kot tudi zaradi njihovih koledarskih let, ki jih avtomatično postavljajo na rob družbe, ker naj bi bili nesposobni, nepotrebni in odvisni od drugih. Torej ne spadajo več v kategorijo, ki bila naravna. Imajo lastnosti, po katerih se razlikujejo od drugih (mladih lepih in zaželenih ljudi) v skrajnem primeru v osebo, ki je šibka.

Pečjak (2007: 94) opredeljuje ageizem kot nekaj, kar je podobno rasizmu in seksizmu. Ageizem je neke vrste ilustracija, ki izloča starejše osebe iz družbenega življenja, npr. pri prisilnem upokojevanju. Vendar ne iz moralnih, političnih ali ideoloških predsodkov, temveč zaradi koledarske starosti. Stari ljudje so kljub velikim medsebojnim razlikam nasilno strpani v eno vrečo in jim je predpisana enaka družbena vloga.

Tipični stereotipi o starih osebah pretiravajo s poudarjanjem le nekaterih značilnosti, in te družba pojmuje kot tipične za vse stare ljudi. Mediji največkrat utrjujejo ageizem, namreč v medijih so največkrat stari prikazani kot prisrčni, otročji, zabavni, zbegani, odsotni z mislimi ali pa kot odbijajoči, slabotni, nerazumni, brez stika z realnostjo. Vse te podobe pa potem vplivajo na to, kako drugi vidimo stare in kako se vidijo sami.

Pečjak (2007: 97) dodaja še, da je ageizem posledica čedalje večje segregacije starejših prebivalcev. Manj in manj je družin, v katerih živi več generacij skupaj. Zato je tudi manj priložnosti za stike z njimi. Mlajše generacije imajo manj možnosti, da bi spoznale starejše. V takšni klimi se razraščajo predsodki in miti.

1.7. Ljubezen

Milivojević (2009: 22–89) v delu formule ljubezni bolj cinčno meni, da je prava ljubezen naša fikcija. Zadnjih 50 ali mogoče celo 100 let nas bombardirajo s predstavo o ljubezni, ki prinaša srečo. Zato danes iščemo ljubezen tako, kot se je v srednjem veku iskalo sveti gral. Veliko povpraševanja je po ljubezni, ljudje se počutijo neljubljene, pričakujejo oz. iščejo ljubezen, ljubezni pa je med ljudmi vse manj in manj. To je nekaj, kar sam imenujem veliki ljubezenski nered, paradoks. Paradoks zaradi tega, ker nam je obljubljena ljubezen, ki prinaša srečo, in je zaradi tega nastalo čustvo zaljubljenosti. Ljudje ne vedo, da zaljubljenost ni naravno čustvo. Ne samo to da se nekateri sploh ne zaljubljajo in da se nekateri nehajo zaljubljati, poznamo celine, na katerih se ljudje tradicionalno ne zaljubljajo, recimo Afriko ali Azijo.

Moj vidik ljubezni je malo drugačen od Milivojevićevega. Tu bi se rada navezala na dela, ki govorijo v ljubezni že stoletja in tisočletja nazaj, samo pogledjmo antično grčijo in Platona, tako ne moramo govoriti o fenomenu, ki se je pojavil 100 let nazaj in strmi k sreči. Eno najbolj znanih besedil o ljubezni se nahaja v Svetem pismu v 1. pismu Korinčanom, ki ga je napisal apostol Pavel (Pogačnik 1986: 497–498): »Ko bi govoril človeške in angelske jezike, ljubezni pa bi ne imel, sem postal brneč bron ali zvonec cimbale. In ko bi imel dar preroštva in ko bi poznal vse skrivnosti in imel vse spoznanje in ko bi imel vso vero, da bi gore prestavljal, ljubezni pa bi ne imel, nisem nič. In ko bi razdal vse svoje imetje, da bi nahranil lačne, in ko bi izročil svoje telo, da bi zgorel, ljubezni pa bi ne imel, mi nič ne koristi. Ljubezen je potrpežljiva, dobrotljiva, ni nevoščljiva, ljubezen se ne ponaša, se ne napihuje, ni brezobzirna, ne išče svojega, se ne da razdražiti, ne misli hudega. Ne želi si krivice, želi pa si resnice. Vse opraviči, vse veruje, vse upa, vse prenese. Ljubezen nikoli ne mine.«

Milivojević (1987: 560) pravi, da je občutek ljubezni prijeten občutek, ki ga človek doživlja, je izjemno dragocen in se šteje za sestavni del njegovega intimnega sveta.

Ljubezen je recipročen odnos, obojestransko angažiranje, obojestranska aktivnost, vse to pa je možno le tedaj, če smo v odnosu ljudje, in to različne in stvarne individualnosti. Le takšna ljubezen izključuje možnost izkoriščanja, zlorabe in podrejanja partnerja. Le takšna ljubezen vodi v srečo obeh partnerjev. Brez teh komponent je ljubezen nesreča za oba partnerja ali vsaj za enega izmed njiju (Brajša 1982: 130).

Košček, Košček (1975: 223) pravita, da je ljubezen dialektični proces, ki zahteva vzajemnost. Če ne najde odziva in ostane enostranska, je obsojen na propad. Nasprotno pa se krepi in pogloblja, čim bolj bogata so čustva, s katerimi se ji partner odziva. Samo vzajemna iz obeh strani enako močna in popolna ljubezen se lahko obdrži. V pravi ljubezni vladata sloga in spontana prilagoditev. V njej ni bistvenih razhajanj, ni preprirov, grobosti niti žalitev. V takem razmerju med dvema se spontano pojavljajo enake misli in želje, identične čustvene reakcije.

V leposlovju lahko najdemo nekaj del, ki govorijo na temo ljubezni v poznih letih. Lessing (1996) v svojem delu piše o vdovi Sarah, ki vso energijo pri petinšestdesetih letih namenja pisanju gledaliških iger in vodenju majhne gledališke skupine v Londonu. Skupina se ravno ukvarja z igro o Julie Varion, lepo skrivnostno in umetniško nadarjeno gospodično, ki na začetku devetnajstega stoletja v spremlja ljubimca v Francijo. Prisiljena se je bila preživljati s poučevanjem v provincah. Ko so jo še enkrat prisilili v poučevanje, je storila samomor. Ravno takrat pa se je z njo želel poročiti ugleden meščan mesta. Julie ni samo feministka, pač pa tudi zapeljiva in nevarna ženska. Kar pa se tiče Sarah, pa se v tem času s pomočjo občutkov, ki jih dobiva skozi dramo Julie, zaljubi v zapeljivega mladega osemindvajsetletnega igralca Billa in v petintridesetletnega bolj odraslega direktorja Henrija. Sarah se znajde v situaciji nenadnih občutkov seksualnosti ljubezni in smrti.

Še eno takšno delo, ki govori o ljubezni v starosti, je *Ženska v rdečem*. Noelle Châtelet (2003) nam v svoji knjigi predstavi Marto. Marta je starejša gospa v zrelih letih. Ima dva otroka ter vnučke. Zgodba se začne, ko se Marta prebudi iz postelje in premišljuje o svojem življenju. Vendar ta dan življenje vidi malo drugače, kot ga je videla prej, pogleda po življenju stare dame. Njeno življenje je po smeri moža Edmunda postalo zelo ustaljeno. Nekega dne v kavarni opazi Feliksa, "moškega s tisoč ovratnimi ruticami". Začne se novo obdobje v njenem življenju. Pri sedemdesetih letih doživlja drugo mladost, preplavljeno s čustvi ljubezni. Začne se prebujati v barve življenja, v rdečino poželenja. Otroci in vnuki začudeno opazujejo, kako se Marta spreminja v romantično deklico, ki končno okusi, kako sladko je ljubiti in biti ljubljena.

Čeprav je na področju ljubezni in starih ljudi moč opaziti pomanjkanja strokovne literature, s katero bi si stari ljudje lahko pomagali pri prepoznavanju potrebe po ljubezni. Je na področja

leposlovja nekaj romanov, ki epsko pokrijejo tematiko ljubezni v poznih letih. Čeprav življenja niso romani, polni neverjetnih zgodb, ki ljudi držijo pokonci, pa še vedno ostaja dejstvo, da je ljubezen v poznih letih še kako realno čustvo, s katerim se stari ljudje, prav tako kot vsi ostali srečujejo dnevno. Pomembno je, da se zavedamo ljubezni v poznih letih in se starimi ljudmi o tem pogovarjamo brez zadržkov in predsodkov.

Ljubezen in zaljubljenost nista eno in isto, zato je pomembno, da poleg ljubezni omenim še opredelitev zaljubljenosti. Ljubezen se po navadi začne z zaljubljenostjo. Včasih lahko ljubezen nastane iz ravnodušja, dopadljivosti, prijateljstva in celo iz konflikta. Ljubezen in zaljubljenost sta dve čustvi, med katerima obstaja razlika. Zaljubljuje je normalen razvojni proces. S tem ko se zaljubljujemo in odljubljujemo, si počasi oblikujemo realno predstavo o življenjskemu sopotniku in dosežemo duševno zrelost. Od zidanja gradov v oblakih počasi preidemo na gradnjo svojega življenja na trdnih, a varnih tleh ob življenjskemu sopotniku, ki je ravno tako človek kot mi in ne neka idealizirana predstava. (<http://www.tosemjaz.net/clanki/451/detail.html>)

Brajša (1982: 242) opredeljuje zaljubljenost kot veliko bolj zapletena, kot po navadi mislimo. V njej ne gre le za racionalno in zavestno zaljubljenost v njej je veliko podzvestnega, česar nočemo priznati. Zaljubljenost ni le odnos, ni le komunikacija, v njej je tudi veliko odnosno podzvestnega. In prav na tej ravni drug drugega največ uporabljamo, zlorabljamo in izkoriščamo. Vendar to ne pomeni, da bi bili navedeni odnosni obrambni mehanizmi apriori bolni, škodljivi. Toda to lahko postanejo, če prevlada enostranost, če ti mehanizmi škodujejo razvoju partnerja, če služijo prefinjenemu manipuliranju z njim.

Da se lahko nekdo zaljubi, mora verjeti v ideal, ideal pa prihaja od ideje, se pravi, da mora imeti v sebi idejo, da ona in on živita srečno do konca življenja. In ko tak človek, ki verjame v to idejo, v realnosti prepozna nekoga, ki bi lahko bil takšen, ga idealizira. Zato je čustvo zaljubljenosti tako močno, ker ljudje verjamejo, da so našli tisto, kar so iskali, in da je to to, da nihče drug ne more zamenjati te osebe. Težava z zaljubljenostjo je, da ne more trajati. Če nekdo vstopi v zvezo z nekom, bo sčasoma spoznal, da tisti drugi ni idealen, da je človek s svojimi minusi, navadami, pojavili se bodo konflikti in tako lahko spoznamo, da zaljubljanje ni prva stopnja ljubezni, ampak prva stopnja razočaranja (Milivojević 2009: 22–89).

Gostenčnik (2010: 159) pravi, da je zaljubljenost lepa in skrivnostna ter polna hrepenenj in strasti. V marsičem nepojasnjene dinamike pa je tudi nerazumljiva. Pri zaljubljenosti gre za elemente vzhičenosti, ki imajo za posledico včasih izredno nenavadno vedenje posameznikov, ki se v zaljubljenosti obnašajo tako, da presenetijo še njih same, predvsem pa okolico. Gre za povsem drugačen svet doživljanja, za sanjski svet, ki ga nekateri celo primerjajo s psihotičnem vzdušjem.

Zaljubljenost je projekcija sebe v drugega, precenjevanje sebe v drugem, maksimalno popačena percepcija drugega, vse to pa spremlja izključitev lastnega razuma oziroma zatajevanje razumskega in kritičnega v nas ter izbruh emocionalnega, nagonkega in podzvestnega v nas. (Brajša 1982: 233)

Iz ljubezni in zaljubljenosti pa po navadi pride do naslednje stopnje, ki se imenuje zakon. Tudi zakon je koncept, ki me pri moji raziskavi zanima. Namreč večina uporabnikov, s katerimi sem se imela priliko pogovarjati, so bili v zakonski ali pa izven zakonski zvezi, zato je prav, da posvetimo malo pozornosti, enemu izmed najintimnejših oblik odnosov, ki jih imajo ljudje.

Brajša (1982: 272) navaja Marxa (1961) ki pravi, da vidi bistvo zakona v njem samem in ne zunaj njega ali nad njim. Zakon obstaja za voljo moči tistega, kar ustreza odnosni stvarnosti v njem. Pojem zakona moramo definirati z analizo njegove stvarne narave, opredeliti ga moramo z naravo tega, kar se v njem dogaja. Izhodišče za pogovor o zakonu so potemtakem stvarne zakonske razmere, stvarni zakonski odnosi. Za Marxa (1961 v Brajša 1982: 272) je bistvo zakona človekova moralnost, sama odločitev, notranja naravna posvetitev in lojalno podrejanje naravi. Po Marxu (1961 v Brajša 1982: 272) mora imeti zakonska skupnost človeške kvalitete, v njej mora prevladovati človeška narava, v njej se morajo razvijati ljudje, v njej morajo imeti partnerji možnost, da ostanejo ljudje, ta zakonska skupnost mora služiti partnerjem kot ljudem. Potemtakem morajo imeti vse vsebine zakonske skupnosti človeško kvaliteto, ne smejo se sprevreči v živalsko. To je svobodna skupnost svobodnih ljudi, kar pomeni, da svobodo prvega omejuje le svoboda drugega.

Zakonca Košiček (1975: 221) pravi, da se na ljubezni snuje zakonska sreča. Ni dvoma, da uspešen zakon okrepi človekovo psihično stabilnost, duševno zdravje in s tem povečuje tudi delovno sposobnost in splošno socialnost. Tak človek je v vsakem pogledu produktiven in

zato bolj koristi skupnosti kot oni, ki živi brez prave ljubezni ali v nesrečnem zakonu. Ne smemo pozabiti tudi na to, da ljubezen med zakoncema veliko pripomore tudi k njunemu pozitivnemu čustvenemu razmerju do otrok.

1.8. Odnosi značilni za stare ljudi

Odnosi so za mojo raziskavo izredno pomembni. Zato je prav, da podrobno pogledamo tudi to temo. Tu bi rada opredelila odnose, ki so značilni in se navezujejo na stare ljudi ter njihove potrebe po povezovanju z drugimi ljudmi. Omenila pa bi rada tudi intimne odnose, ki jih tako radi pozabimo pri delu s starimi ljudi. Seveda je treba pod drobnogled vzeti odnose starih ljudi. Namreč stari ljudje se srečujejo z izgubo odnosov, bodisi zaradi smrti zakoncev, prijateljev ali družinskih članov. Bodisi zaradi slabega zdravja, ki jih omeji bolj na dom oziroma institucijo, kjer svoje odnose težko vzdržujejo. S staranjem in življenjskimi izkušnjami se zmanjšuje število ljudi okoli starega človeka. Zadovoljitev potrebe po druženju pomeni biti z ljudmi prek interaktivne vloge ter delovati na različnih ravneh, kot so izmenjava informacij, pomoč, sočustvovanje in tekmovanje v različnih socialnih situacijah. Vsi stari ljudje pa se odnosno ne morejo več tako udeleževati. S starostjo se stiki spreminjajo in ožijo. (Kobentar 2008: 154)

Marxov (1960) znani rek govori o tem, da je človek celovitost odnosov (Brajša 1982: 29). Za tematiko ljubezni potem sledijo odnosi, saj je, kot pravi Brajša (1982: 29), prva in glavna značilnost slehernega človeka odnos z drugimi ljudmi. Človek je predvsem odnosno bitje. Človek sploh ne more obstajati brez odnosov z drugimi. Človek nastaja v odnosih med ljudmi, v teh odnosih se razvija, v odvisnosti od njihove kvalitete dosega večjo ali manjšo človeškost svojega obstoja. Vse se začneja z odnosom, vse se razvija v odnosu in vse se konča s prekinitvijo odnosa. Zavaljo odnosa in s pomočjo odnosa je človek – človek. Brez odnosov z drugimi je človek mrtev, preneha biti človek, je nesrečen človek. Od kakovosti odnosov je odvisna tudi kakovost človekove sreče. Nesrečen ali srečen človek sta v bistvu sinonima za človeka, ki ni v odnosih in ki je v odnosih bolj ali manj srečen človek pa je v večji ali v manjši meri odnosni človek. Človek je živ tako dolgo, dokler je lahko v odnosih z drugimi ljudmi. Človek je pravzaprav odnos: odnos do sebe in odnos do drugih.

Torej ljudje smo celovitost odnosov in brez njih ne obstajamo. Poznamo vrsto različnih odnosov: odnose v družini, prijateljske odnose, partnerske odnose in še in še bi lahko

naštevati. Kobentar (2008: 156) pravi, da so socialni odnosi med ljudmi integralni del življenja in se utrjujejo v realnih življenjskih situacijah. Odnosi pomenijo dinamično spremenljivko, ki je pod vplivom individualnih, družbenih in drugih transformacijskih procesov, zato je njihov vpliv posreden in viden skozi daljše časovno obdobje generacije ali dveh.

V starosti se spreminjajo in ožijo stiki z ljudmi. Vzroki za to so različni: smrt prijateljev in sorodnikov, upokojitev, bolezni, slabo finančno stanje, prevelika oddaljenost, poroke in odselitev otrok in drugo. Še vedno pa ni dokončnega odgovora na to, kako vse to vpliva na stare ljudi in kaj naj pravzaprav ob tem naredijo, da bi bili čim bolj zadovoljni in srečni (Požarnik 1981: 45).

Potem ko se otroci poročijo, imajo lastne otroke in se odselijo, nastopi za zakonca "postarševsko" obdobje, ki lahko traja dve ali tri desetletja, torej večasih dalj kot čas, ko sta vzgajala svoje otroke. Strokovnjaki delijo to obdobje glede na specifičnost problemov, s katerima se zakonca srečata, na štiri stopnje:

- »Na prvi stopnji, torej v starosti med 45 in 55. letom, so moške in velik del žena še zaposleni. V tem času ima še vsak drugi zakonski par vsaj še enega otroka v hiši. Opazimo pa že razliko v pogostnosti ovdovelosti: 85 % moških in 75 % žensk ima v tej starosti še živega zakonskega tovariša.« (Požarnik 1981: 45)
- »Za drugo stopnjo je značilna upokojitev moža in žene (med 55. in 65. letom). Razlika v odstotku vdovstev med spoloma je že večja; še živega zakonskega tovariša ima še 80 % moških in le 62 % žena. Otroci se v glavnem poročijo in osamosvojijo.« (Požarnik 1981: 45)
- »Za zgodnjo upokojensko obdobje (čas med 65. in 75. letom) je značilno, da stopnja umrljivosti moža hitro narašča. Med ljudmi, starimi nad 70 let, je poročenih še 70 % moških in le 36 % žensk.« (Požarnik 1981: 45)
- »V poznem obdobju zakona (starost zakoncev nad 75 let) očitno upade število poročenih. Od moških, starih od 75 do 79 let, jih je poročenih še nekako 60 % (od moških, starih 85 let, še vedno nekako 34 %). Drugače je pri ženah: le 27 % žena, starih od 75 do 79 let, in le 6 % starih 85 let, ima še moža.« (Požarnik 1981: 45)

»Starost je socialni konstrukt, ki se oblikuje in razvija v nenehni izmenjavi med posameznikom in družbo. Realnost presoje na individualni in družbeni ravni vpliva na vključevanje v dogajanje, vzpostavljanje stikov, socialno interakcijo, utrjevanje trajnejših, dobrih socialnih odnosov in pričakovanj glede življenja.« (Kobentar 2008: 146)

Konfliktni aspekt odnosov in potreb po ljubezni ima prav tako velik pomen. Sam po sebi ni nič slabega, zlasti pa ni nekaj bolnega. Konflikt je simptom, posledica, logičen rezultat priznavanja in dovoljevanja različnosti v medčloveških odnosih. Imeti različna in celo nasprotna mišljenja, imeti različna in celo nasprotna stališča je nujna sestavina demokratične, svobodne in ustvarjalne realnosti odnosov. Zdrav odnos ni tisti, v katerem ni konfliktov, ampak le tisti, v katerem konflikte rešujemo, v katerem se konfliktom ne izognemo s tem, da jih zamolčimo ali prikrijemo, z obtoževanjem, racionalizacijo in odvrčanjem, ampak je zdrav tisti odnos, v katerem konflikte obravnavamo realno, kongruenčno in jih v teh mejah tudi uspešno rešujemo. Harmonični odnosi niso odnosi brez konfliktov, ampak odnosi z uspešno premaganimi konflikti. (Brajša 1982: 50)

Zakaj sem kot del svoje diplomske naloge izbrala tudi konflikte? Verjetno zato, ker so sestavni del medosebnih odnosov. Namreč ko v odnosih pride do napetosti, se pojavijo konflikti, ti pa so neizogibni, ne moremo se jih izogniti in prizadenejo še tako flegmatičnega človeka. Pomembno je, da se zavedamo, da konflikti niso samo negativni in da ne pripeljejo vedno do nasilja, ločitev ali pa socialnih nemirov. Pač pa so lahko tudi naraven nevtralen pojav. Pomembno je le, kako bomo s tem konfliktom ravnali in kako ga bomo razrešili. S konflikti pa se srečujejo tudi stari ljudje in prav oni nosijo modrosti, kako konflikte najboljše za odnose razrešiti.

Iršič (2004: 99) ugotavlja, da v družbi prevladuje mnenje, da so konflikti v medosebnih odnosih nekaj slabega, nezaželenega in da se jih je treba izogibati. Ljudje pogosto navajajo konflikte kot razloge za nesoglasja, prepire, ločitve in socialne nemire. V resnici je vzrok za vse to nesposobnost reševanja konfliktov na konstruktiven način.

Brajša (1982: 61) pravi, da je komunikacija pravzaprav samo eden izmed aspektov medčloveških odnosov. Človek kot odnosno bitje je nujno tudi komunikacijsko bitje. Brez odnosov pa ne pomeni tudi brez komunikacij; človek zgubi svoje temeljne značilnosti in preneha biti človek. S pomočjo komuniciranja z drugimi človek komunicira tudi sam s seboj.

V komuniciranju z drugimi človek iz dneva v dan bogati tudi sebe. Človek ni zgolj in predvsem energetski sistem, je morda še veliko bolj informativni sistem, tisti, ki daje, in tisti, ki sprejema informacije. Informacije potrebujemo tako, kot potrebujemo kisik. Brez informacij ne moremo obstajati kot specifičen, napolnjen sistem. Brez informacij se tudi ne moremo razvijati.

Naš odnos z drugimi torej ni nič drugega kot stalno izmenjevanje informacij. Kakovost odnosa pa je tako odvisna od kakovosti izmenjevanja informacij. Oddajanje in sprejemanje informacij potem le ni stvar posameznika, ampak odnosov med ljudmi. Pomembno je, da komunikacija poteka enakomerno in ima enakopraven položaj; tu gre za enakopraven položaj partnerjev. Pomembno je, da je komunikacija simetrična in enako dostopna v odnosih (Brajša 1982: 61).

Vsi ljudje komuniciramo na takšen ali drugačen način in komunikacija je del našega vsakdana in našega življenja. Človek s komunikacijo spoznava sebe in svet okoli sebe. Komuniciranja se naučimo že v prvih letih življenja. Tako kot je samoumevno nam, da nas komunikacija naredi odnosne ljudi, tako je tudi pri starih ljudeh. Velikokrat pozabimo, kako pomembno je, da se staremu človeku posvetimo in z njim komuniciramo in gradimo odnose. Komunikacija pri starih ljudeh je še vedno pomemben del odnosov in potreb, ki jih stari ljudje imajo.

1.9. Seksualnost

Pomemben vidik ljubezenskih odnosov in potreb starih je tudi seksualnost. Spolnost je del človeka, eno izmed sredstev, s pomočjo katerih ljudje stopajo v medsebojne odnose. Le v tem primeru služi spolnost ljudem, ne pa obratno. Spolnost je torej specifičen odnos med ljudmi, je le eden izmed aspektov medčloveških odnosov. Na svetovnem spletu najdemo le malo literature na temo spolnosti v kasnejši dobi. Predvsem pa je mogoče prebrati, da spolnost z leti zakona upade, da imajo ljudje občutek, da je spolnost obtičala na istem mestu, da spolnosti pač v določenih letih ni več. Zanima me, če obstaja literatura, ki navaja, da je spolnost v poznih letih še zaželena, da imajo stari ljudje še potrebo po spolnosti, da imajo pari v poznih letih še vedno intimne odnose.

Bernik, Klavs (2011: 85) uporabljata termin serijska monogamnost, kar pomeni, da imamo partnerjev v povprečju več, a ne istočasno. V raziskavi je bilo ugotovljeno, da so slovenski anketiranci, ki so bili poročeni ali pa so živeli v skupnem gospodinjstvu s svojim partnerjem,

imeli v preteklem mesecu v povprečju sedem spolnih odnosov, tisti, ki so imeli spolne odnose s partnerji, ki ne živijo skupaj, so imeli v povprečju osem odnosov, tisti, ki v času raziskave niso imeli spolnega partnerja, pa so imeli v povprečju le en spolni odnos. Raziskava pa je vseeno pokazala, da je imelo 35 % moških sočasno dve ali več spolnih partneric, kar pomeni, da je ta odstotek še enkrat večji kot pa odstotek žensk (15 %), ki so imele sočasno dva ali več partnerjev.

Košiček (1979: 187) pravi, da je spolno poželenje naravni in sestavni del telesne ljubezni. Vse težave človeškega spolnega, ljubezenskega in zakonskega življenja se začenjajo ob dejstvu, da je vsak človek spolno bitje. Človeka, ki ne čuti potreb po spolnosti, ni. Vsak od nas nosi v sebi bodisi žensko bodisi moško spolnost.

Eden izmed redkih avtorjev, ki se pri nas dotakne tematike spolnosti na stara leta, je Pečjak (2007: 162). Pomembno je da se zavedamo, da je to tema, ki je pri nas še vedno zelo stigmatizirana in se o njej le redko pogovarjamo. Stari ljudje so sami omenili, kako pomembno, se jim zdi, da se o seksu v starih letih z njimi še vedno pogovarjamo. Vprašam se torej, zakaj je potem zanikan, in zakaj se v javnosti tem ne govori in razglablja.

Harelambos, Holborn (1995: 393) pravita, da v vsakodnevem jeziku deviantnost pomeni oddaljevanje od sprejete poti in mnoge sociološke definicije deviantnosti preprosto obdelujejo to idejo. Z drugimi besedami, deviantnost sestoji iz takšnih dejanj, ki ne sledijo normam in pričakovanjem določne družbene skupine. Deviantnost je lahko pozitivno sankcionirana (nagrajena), negativno sankcionirana (kaznovana) ali preprosto sprejeta brez nagrade ali kazni.

Kaj bi lahko rekli, da je v starih ljudeh deviantnega. Tudi stari ljudje odstopajo od norme po svojem videzu po tem, ko ugotovijo, da se ne morejo več spomniti vseh imen svojih bližnjih in prijateljev, po tem, da imajo kljub drugačnemu pričakovanju družbe še vedno potrebe po spolnosti in spolnih odnosih. Vendar bi za stare ljudi lahko rekli, da so "normalni devianti". Torej zato, ker je njihov položaj tradicionalno definiran kot stigmatizirajoči.

Deviantnost lahko opredelimo le v odnosu do nekega posameznega standarda, vendar nobeni standardi niso stalni in absolutni. Kot taka se deviantnost razlikuje od časa do časa in od mesta do mesta. V posamezni družbi je lahko dejanje, ki ga danes pojmuje kot deviantno, v prihodnosti opredeljeno kot normalno. Dejanje, ki je v neki družbi opredeljeno kot

deviantno, je lahko v drugi družbi popolnoma normalno. Z drugimi besedami, deviantnost je kulturno pogojena, kultura pa se spreminja skozi čas in se razlikuje od družbe do družbe. (Harelambos, Holborn 1995: 394)

Pečjak (2007: 162) v svojem delu govori o tem, da starostni stereotip prikazuje starejše kot nezmožne za spolne odnose. Vse to pa je daleč od resnice. Zdravi stari ljudje imajo namreč spolne odnose tudi v pozni starosti. Kor primer se v knjigi nahaja ime zagrebškega igralca Rogoza, ki je imel spolne odnose v 95. letu starosti in je celo spočel otroka.

Nikakor ne smemo pozabiti tudi na vidik spolnosti pri starih ljudeh. Pomembno je, da se zavedamo, da so tudi stari ljudje spolno aktivni in imajo potrebe, kot jih imamo tudi mi.

Seksualnost je tisto področje, tisti odnos med ljudmi, v katerem lahko na "očiten način vidimo, v kolikšni meri je nekdo človek ali pa to ni človeško ali nečloveško bitje, v kolikšni meri je ta človečnost postala njegova narava, v kolikšni meri je v tej njegovi seksualnosti sploh človek". To je področje, na katerem najhitreje in najlažje prenehamo biti ljudje. Seksualnost je izpit, test, preskus naše človečnosti, naše človeške specifičnosti. Na tem področju dokazujemo svojo različnost od živali, lahko pa tudi našo podobnost z njimi ali pa, kar je najpogostejše, celo našo inferiornost v primerjavi z njimi. Marxovo teorijo o odnosnem človeku prenašamo tudi na psihološko, emocionalno in seksualno področje. Njegove misli parafrazirane na našo temo, bi se glasile takole: Človek, če je človek, in odnos do sveta, če je človeški odnos, sta pogoja, da za ljubezen dobimo ljubezen. Le če smo v resnici ljudje, intimni odnos omogoča odnos razvoj obeh partnerjev. (Brajša 1982: 124–130).

Seksualnost je v prvi vrsti odnos – in to odnos med ljudmi in ne med spoloma. V seksualnih odnosih se srečujejo ljudje, ne spola, nosilci spolnosti prek svoje spolnosti. Seksualnost bi morala biti predvsem medčloveški in ne med spolni odnos.

Brajša (1982: 135) razmišlja, da bi moral biti kriterij človeške seksualnosti, kakovost odnosa, ne pa le kvantiteta in kvaliteta nagonskega v njej. Človek je predvsem odnosno šele potem nagonsko bitje. Seksualnost mora bogatiti, razvijati odnosnega človeka, to pa lahko le tedaj, če ni izključno nagonska kategorija, ampak tudi odnosna kategorija.

Človekova spolnost je polna protislovij. Največja med njimi je dialektična enotnost nagona in ljubezni. Prav zato se v spolnem življenju najbolj zastrujejo nasprotja človekove narave.

Nikjer ni človek toliko sebičen kot v spolnosti, saj tu nagon motivira njegovo obnašanje, hkrati pa ni nikoli tako nesebičen kot takrat, ko je zaljubljen. Prava spolna ljubezen je gonilna sila v človekovem življenju, tako posameznik, kot vse družbe. Je v pozitivnem razmerju z vsem čustvenim življenjem človeka. Izhaja iz njegove čustvenosti. (Košiček, Košiček 1975: 220)

Ljubezen, intimnost in spolna želja morajo biti prisotni v partnerstvu, če želimo, da je le-to kakovostno oziroma zdravo. V odnosu med dvema človekoma ljubezen in intimnost rasteta, spolna želja pa sčasoma upada. Veliko je odvisno tudi od hormonov. Za spolno željo je tako pri moških kot pri ženskah pomemben hormon testosteron, katerega proizvodnja z leti upada. V življenju je treba stalno poglobljati in prečiščevati lasten odnos do partnerja, pravilno skrbeti za dobre odnose, ki jih zaradi preobremenjenosti včasih celo zanemarjamo. Ljubezen, intimnost in spolna želja predstavljajo zelo zapleteno področje človekovega življenja oziroma se potrjujejo v odnosu, po katerem se ločimo od vseh drugih bitij na svetu. (Rozman 2009: 134)

1.10. Socialno delo s starimi ljudmi

Mali (2008: 59) pravi, da je socialno delo s starimi ljudmi specifično področje socialnega dela, ki ga tuji in domači avtorji pogosto povezujejo z gerontologijo.

Socialno delo z starimi ljudmi ne glede na okolje, v katerem poteka, po mnenju Malijeve (2013: 62) deluje na mikroravni (ravni posameznika), mezoravni (ravni skupnosti in institucij) ter na makroravni (družbeni ravni), torej na ravni posameznika, skupine in na družbeni ravni.

»Neštete situacije kažejo, da so stari ljudje izrazito heterogena skupina posameznikov. To je za socialno delo na mikroravni pomembno spoznanje. Kljub razvejani mreži različnih formalnih oblik pomoči za stare ljudi pa večino oskrbe še vedno opravljajo svojci. Pomembno vlogo pri oskrbi ima tudi skupnost, v kateri stari ljudje živijo, ki jo sooblikujejo in v kateri uveljavljajo svoje interese. Za socialno delo na mezoravni je pomembno, kako lahko v skupnosti okrepimo medgeneracijsko povezanost, kaj pri tem lahko storijo organizacije v skupnosti in kako lahko skupnost aktiviramo. Socialna delavka pomaga staremu človeku in njegovi družini dobiti pomoč različnih služb, ki so na voljo v njihovem okolju in storitve koordinira. Na podlagi poznavanja potreb starih ljudi pripomore k razvijanju in povezovanju raznih služb in storitev.« (Mali 2008: 65)

»Na makroravni govorimo o povezanosti ukrepov države s prvima dvema ravnema. Naloga socialnih delavcev je pomagati pri oblikovanju takšnih političnih struktur, ki bodo na lokalni in nacionalni ravni temeljile na potrebah starih ljudi, ki bodo krepile moč starih ljudi in njihovo vlogo v družbi. Socialne delavke in delavci si prizadevajo odpraviti diskriminatorski odnos do starih ljudi (za diskriminacijo starih ljudi pogosto zasledimo angleški izraz ageizem, pri nas se še uveljavlja prevod starizem) in stare ljudi okrepiti za pridobivanje socialnih ekonomskih in političnih pravic.« (Mali 2008:65)

Pomembno je, da kot socialne delavke razumemo fenomen staranja in procese staranja. Razumeti moramo socialno politiko s področja starih ljudi ter metode in praktične pristope. Upoštevati moramo načela in koncepte socialnega dela s starimi. S starimi delamo tako, da skupaj z njimi povečujemo njihove zmožnosti in sposobnosti za soočanje s težavami in reševanje problemov.

Mali (2008: 70) opredeli koncepte za socialno delo s starimi ljudmi:

- »Partnerski odnos v socialnem delu pomeni, da uporabnik in socialni delavec enakopravno sodelujeta pri definiranju in reševanju problema, da strokovnjak verjame v sposobnost uporabnika za uspešno rešitev težave, v njegovo kompetentnost za prevzem odgovornosti in kontrole nad svojim življenjem. Strokovnjak verjame, da lahko uporabnik uspešno opravlja svoje najpomembnejše družbene vloge.« (Mali 2007: 71)

Torej pomembno je, da star človek pridobi moč ima možnost izbire in pridobi večji nadzor nad lastnim življenjem.

- Mali (2007: 72) pravi, da krepitev moči pomeni podpiranje posameznikov, skupin, družin, da v prvem koraku odkrijejo in v naslednjem razširijo svoje vire in orodja v sebi in okoli sebe. Odkrivamo moč posameznika, jo podpremo v skupnosti in tako posegamo v družbo. Odkrivamo slabosti sistema, lahko tudi institucije oziroma njenega delovanja. Včlanjenost opozarja na temeljno potrebo ljudi po pripadnosti skupnosti. Nevčlanjenost pomeni neposredno nevarnost marginalizacije in zatiranja posameznikov ali skupin.

Naloga nas kot socialnih delavcev je, da odkrivamo moč starih ljudi, jih podpremo, da okrevajo.

- Brandon (1994: 54) pravi, da zagovorništvo vključuje temeljno preusmerjanje moči; pomaga ljudem, ki so bili zlomljeni in zatirani, da si pridobijo moč in vpliv nad lastnim življenjem. Če poskušamo nekoliko podrobneje opredeliti funkcijo zagovorništva, lahko rečemo, da pomeni podporo v soočanju z zunanjim svetom (družinske intervencije v ustanovah duševnega zdravja, v odnosu do delodajalcev, stanodajalcev itn.) in tudi varstvo notranjega sveta posameznika in posameznice.

Zagovorništva, koncepta, ki ga je treba uporabljati pri vseh uporabnikih, še posebej pa pri starih ljudeh, ne smemo pozabiti ali pa zanemarjati. Vrste zagovorništva so samozagovorništvo, zagovorništvo posameznega uporabnika ali skupine uporabnikov, družinsko, vrstniško, državljansko, kolektivno, strokovno in storitveno.

- »Antidiskriminacijska usmerjenost pomeni, da je praksa socialnega dela je usmerjena proti predsodkom, negativnemu odnosu in neustrezni obravnavi ljudi in glede na njihove značilnosti, kot so rasa, spol, religija, etnična pripadnost, starost ali kakšna druga« (Mali 2007: 72).

Kot socialne delavke moramo skrbeti, da ozaveščamo druge o agaizmu in predsodkih, ki jih ljudje gojijo proti starim. Pomembno je razumevanje staranja in moči, ki jih stari še imajo.

- »Skupina za samopomoč je skupina, v kateri se zberejo ljudje zaradi skupne potrebe ali stiske in deluje kot demokratična ali tovariška skupina na temelju energije osnovnega socialnega imunskega vzgiba samopomoči.« (Ramovš 2003 v Mali 2008: 75)
- »Socialna mreža pomeni povezavo posameznika z drugimi ljudmi v njegovem življenjskem okolju. Pri tem razlikujemo neformalne socialne mreže, ki vključujejo stike z družino, sorodstvom, sosedi in prijatelji, na katere se lahko človek v primeru potrebe opre, in formalne socialne mreže. Med formalne sodijo vsi formalizirani stiki posameznika z njegovim okoljem.« (Mali 2007 : 75)

Stari ljudje potrebujejo socialno mrežo, iz katerih črpajo socialno oporo, tako da se z njimi povežejo ali pa ohranjajo stike. Star človek potrebuje čim več stikov, da se v težkih časih lahko zateče, po pomoč.

- Skupnostna skrb je kolektivno zasnovana in ima za cilj povečanje kvalitete življenja v skupnosti, s postavljanjem raznih vrst fleksibilnih mrež pomoči, ki so na voljo različnim potencialnim uporabnikom v njihovem življenjskem okolju. (Mali 2007: 76)

Pomembno je, da so službe v bližini uporabnikovega doma. V naši državi je bolj ali manj organizirano zlasti institucionalno varstvo, skupnostne službe pa še niso tako izrazite, čeprav bi se tako povečala kvaliteta življenja uporabnikov.

Mali (2015: 7) pravi, da se socialne delavke tudi na področju dela s starimi ljudmi srečujejo z različnimi etičnimi zadregami in najpogosteje ne morejo delovati v prid uporabnika, kot bi želele. »Kodeks etike socialnih delavk in delavcev je pomembno vodilo našemu delu in mora v današnjih razmerah dobiti še večjo veljavo. Spremeniti je treba zdajšnjo prakso, ki kodeks etike spreminja v dokument brez pomena. Socialne delavke so zaradi zdajšnje prakse na razpotju: na eni strani stroka od nas zahteva, da delamo v dobro uporabnikov in v skladu z njihovimi željami in potrebami, na drugi strani pa nas država omejuje z zakoni, na podlagi katerih uporabnikom ne moremo zagotoviti izpolnitve njihovih želja.« Dejstvo je, da se doktrina socialnega dela spreminja, in tako postajamo socialne delavke zgolj izvrševalke zakona. Bolj pomembno bi bilo, da bi bile zagovornice, sopotnice in sogovornice uporabnikov, kot od nas zahteva stroka socialnega dela.

2. PROBLEM

Kot študentka na Fakulteti za socialno delo se že vrsto let ukvarjam s prostovoljstvom na področju socialnega dela s starimi ljudmi. Tako sem že drugo leto opravljala prakso v domu za stare, kjer sem se veliko pogovarjala z uporabniki. Sami so mi velikokrat omenili, kako se nihče ne želi z njimi pogovarjati o ljubezni, spolnosti, zakonu in medčloveških odnosih, ki so še vedno tako pomembni za njih. Tako sem se odločila, da se bom sama pogovarjala z njimi o tej temi in skozi pogovor poskušala ugotoviti, zakaj do tega prihaja. Porodila se mi je ideja, da bi pod drobnogled vzela prav to temo in jo podrobneje raziskala v svoji diplomski nalogi. Zanima me, zakaj se to dogaja, zakaj se nihče ne želi s starimi ljudmi pogovarjati o potrebah po ljubezni. Zanima me, kakšne potrebe po ljubezni stari ljudje še imajo, saj mi je izredno pomembno, da so slišane tudi njihove potrebe in želje. Podrobno pa me zanima pogovor o ljubezni med starimi ljudmi, koliko se o tem še med seboj pogovarjajo. Zanima me tudi, kaj si stari ljudje želijo, da se na tem področju spremeni za njih, kaj lahko za njih naredimo mi kot strokovni delavci. Zanima me, ali bi želeli imeti delavnice, druženja ali pa celo organizirane zmenke.

Z raziskavo želim stopiti korak bliže tako svojim uporabnikom kot tudi strokovnim delavcem, ki delajo s starimi ljudmi, saj želim konkretno raziskati, kje stari ljudje čutijo, da so njihove potrebe prezrte, in kaj želijo, da se za njih na tem področju spremeni. Ko sem si namreč podrobneje ogledovala literaturo in strokovna dela s tega področja, sem ugotovila, da sem naletela še na dokaj neraziskano področje. O ljubezni je moč dobiti vrsto virov raziskav strokovne in tudi nestrokovne literature. Drugače pa se pokaže pri tematiki starih ljudi in potrebah po ljubezni.

Raziskovalna vprašanja:

Za moške in ženske po 65. letu starosti, ki so na takšen ali drugačen občutili ljubezen in še imajo potrebe po ljubezni v poznih letih, ne glede na to, ali so še v zakonski vezi, so vdovci ali samski, me zanima:

- Zakaj so za partnerski odnos izbirali svoje partnerje, kaj se jim je zdelo ključnega pomena za obstoj njihove zveze?
- Kako so in še doživljajo in izkazujejo ljubezen, kaj je za njih ljubezen, kakšne so razlike v tem, kako so ljubezen občutili včasih in kako jo danes?

- Kdo so tisti ljudje, ki so najbolj pomemben del njihovega življenja, kakšne so njihove izkušnje pri zagotavljanju dobrega in dolgotrajnega razmerja ?
- Kako so doživljali konflikte, kako so te konflikte prepoznali, kakšno podporo imajo pri reševanju konfliktov v okolici, s kom se lahko o tem pogovarjajo, komu lahko zaupajo, bi mogoče poiskali formalno pomoč pri reševanju konfliktov?
- Kako vidijo povezavo med spolnostjo in ljubeznijo, kako pomemben del zakona/zveze je spolnost, kako se je njihovo dožemanje spolnosti v starosti spremenilo?
- Kje občutijo, da so potrebe starih ljudi na področju ljubezni, odnosov, spolnosti prezrte stigmatizirane?
- Koliko je med starimi ljudmi prisoten pogovor o temi ljubezni, kakšne so razlike v pogovorih med starimi – starimi, starimi – strokovnjaki in starimi – mladimi, se jim zdi, da je to prezrta tema?
- S kom bi se želeli pogovarjati o tematiki ljubezni, kaj bi oni želeli, da se na tem področju spremeni za njih, ali bi želeli imeti delavnice, druženja, ali pa celo organizirane zmenke, njihove ideje namenjene socialnim delavcem, ki delajo na področju starih?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Moja raziskava je eksplorativna, saj, kot pravi Mesec (2009: 80), so to raziskave, katerih namen je odkriti probleme, jih formulirati in postaviti preverljive hipoteze. V teh raziskavah se seznanimo z nekaterimi osnovnimi značilnostmi novega pojava ali področja problematike in se pripravimo za kasnejša bolj natančna in poglobljena raziskovanja. Opredeliti skušamo te osnovne značilnosti, jih definirati in poiskati njihove sestavine.

Glede na odnos do neposrednega izkustvenega gradiva bi mojo raziskavo umestila med empirično, ker sem s spraševanjem neposredno zbirala izkustveno gradivo. Pri teoretičnih raziskavah ne zbiramo novega neposrednega izkustvenega gradiva, ampak skušamo priti do novih spoznanj z odkrivanjem zvez med dosedanjimi spoznanji z logičnim preverjanjem in kritiko teh spoznanj. (Mesec 2009: 84)

Moja raziskava je kvalitativna, saj osnovno izkustveno gradivo sestavljajo besedni opisi in pripovedi. Gradivo je obdelano in analizirano na besedni način, brez uporabe merskih postopkov.

Zaradi obsežnosti gradiva priloge zapisov intervjujev ne navajam, vendar pa kot raziskovalka hranim podatke pri sebi, ostale priloge so priložene.

3.2. Teme raziskovanja

V svoji diplomski nalogi sem raziskovala naslednje teme:

- Doživljanje ljubezni in partnerskih odnosov starih ljudi.
- Doživljanje stigme, deviantnost, diskriminacije in predsodkov starih ljudi na tematiko odnosov, ljubezni spolnosti.
- Potrebe starih ljudi po pogovoru o ljubeznih, odnosih, seksualnosti in zakonu.
- Potrebe starih ljudi po udeleževanju seminarjev, predavanj, delavnic in zmenkov na tematiko ljubezni.
- Doživljanje in reševanje konfliktov starih ljudi.

3.3. Merski instrumenti in viri podatkov

Mesec (2009: 119) merske instrumente opredeljuje kot pripomočke za merjenje.

Merski instrument, ki sem ga uporabila v svoji nalogi, je delno standardiziran odprt intervju. Glavna vprašanja sem imela zastavljena vnaprej, tekom intervjuja pa sem po potrebi postavljala še dodatna vprašanja. Oblika spraševanja je standardizirana, saj se mi je za to tematiko zdela najbolj primerna. Mesec (2009: 216) standardizirano spraševanje opredeljuje kot spraševanje z vprašanji, pripravljenimi vnaprej, ki so urejena po vrstnem redu. Vsi intervjuvanci dobijo ista vprašanja, možno pa je odstopanje od predvidene oblike.

Šlo je za neposredno spraševanje iz oči v oči, saj je tu dana največja možnost, da se morebitni nesporazumi odkrijejo in da se zagotovi, da intervjuvanec razume pomen vprašanja, spraševalec pa pomen odgovora. (Mesec 2009: 217)

Vrste podatkov, ki jih bo raziskava zajemala, bodo opisi in razlage vprašancev, njihova mnenja.

Vprašalnik prilagam v prilogi 9.

3.4. Populacija in vzorec

Osebe, socialne tvorbe in stvari, ki jih proučujemo v raziskavah, so množični pojavi. Množični pojav je pojav, ki se v času in prostoru večkrat ponavlja. Človek je množični pojav. Posamezna oseba (ali stvar) je enota množičnega pojava. Skupina enot množičnega pojava, ki ustreza določenim opredeljujočim pogojem, je populacija ali statistična množica (Mesec 2009: 134).

V vzorec moje raziskave sem zajela 8 starih ljudi, ki so starejši od 65 let. Zajeti so bili tako moški in ženske kateregakoli zakonskega stana, ki so v svojem življenju občutili in doživeli ljubezen oz. le-to še vedno doživljajo. Vzorec, ki sem ga izbrala za svojo raziskavo, je neslučajnostni priročni vzorec, saj sem raziskavo izvedla pri skupini ljudi, ki mi je najbolj dostopna. Tako prakso kot prostovoljno delo namreč opravljam s starimi ljudmi.

Iz spodnje preglednice 3.1 je razviden vzorec moje raziskave. Enote populacije so posamezniki, ki so starejši od 65 let, tako moški in ženske kateregakoli zakonskega stana.

Stvarni pogoj je, da so v svojem življenju občutili in doživeli ljubezen oz. le-to še vedno doživljajo in so stari nad 65 let. Intervjuvanci so stari med 66 in 81 let.

Krajevni pogoj bo prilagojen uporabnikom oz. se bo odvijal po celotni Sloveniji na domovih uporabnikov. Kot je razvidno iz tabele, sem intervjuje opravljala po gorenjskem, notranjskem, štajerskem in dolenskem delu Slovenije. Časovni pogoj je bil na dan opazovanja.

Za svojo raziskavo sem izbrala 4 moške in 4 ženske, ki sem jih pridobila preko znancev in priporočil. Trije so se javili sami, ko so slišali, kaj raziskujem. Od tega so trije intervjuvanci še vedno v zakonski zvezi, ostalih pet pa je zakonce že izgubilo.

Zaporedna črka intervjuvanca:	Kraj intervjuja:	Datum intervjuja:	Spol:	Starost	Zakonski status:
A	Pri njem doma v Žirovnici	3. 5. 2015	Moški	81 let	Vdovec
B	Pri njem doma v Ljubljani	3. 5. 2015	Moški	77 let	Poročen
C	Pri njej doma v Celju	30. 6. 2015	Ženski	75 let	Vdova
D	Pri njej doma v Lescah	6. 7. 2015	Ženski	74 let	Poročena
E	Pri njem doma v Lescah	6. 7. 2015	Moški	79 let	Poročen
F	Pri njej doma v Grosupljem	8. 7. 2015	Ženski	66 let	Vdova
G	Pri njem doma v Grosupljem	8. 7. 2015	Moški	72 let	Vdovec
H	Pri njej doma v Trbovljah	9. 7. 2015	Ženski	79 let	Vdova

Tabela 3.1: Pregled vzorca raziskave

3.5. Zbiranje podatkov

Intervju je potekal neposredno oz. kot spraševanje iz oči v oči, saj se mi tak način zdi najbolj spoštljiv. Tu je dana največja možnost, da se morebitni nesporazumi odkrijejo in da se zagotovi, da vprašanec razume pomen vprašanja, spraševalec pa pomen odgovora. Pri tej vrsti spraševanja ima spraševalec pregled nad celotno situacijo, respondenta ima pred sabo in lahko opazuje tudi njegovo vedenje. (Mesec 2009: 217)

Intervju ni bil časovno omejen, dovolila sem, da sva si z intervjuvancem vzela toliko časa, kot ga pač potrebujeva. Nekje so intervjuvanci odgovarjali bolj, nekje pa manj obsežno.

Krajevno sem se prilagodila vsakemu posamezniku posebej, saj sem intervjuje več ali manj izvajala po domovih uporabnikov po vsej Sloveniji.

Uporabnikom sem zaradi varstva podatkov zagotovila anonimnost. Tako bom njihova imena prekrila. Ostale podatke (spol, starost, potrebe po ljubezni ...) bom pridobila od njih samih.

Z vsemi osmimi intervjuvanci sem se po predhodnem dogovoru dobila na njihovih domovih. Pogovori so potekali ustno »iz oči v oči«. Opravila sem jih v času od 3. 5. 2015 do 7. 9. 2015, in sicer sem se prilagodila intervjuvancem. Najkrajši pogovor je trajal štirideset minut, najdaljši pa uro in pol. Začel se je z uvodnim klepetom, kjer sem še enkrat predstavila namen svoje diplomske naloge in jih prosila za dovoljenje, da si po potrebi vmes kaj zapišem. Vseh osem mi je to tudi dovolilo. Na koncu sem prosila, če se lahko v primeru vprašanj še dodatno obrnem nanje. Prednost takšnega pogovora je bila, da sem lahko takoj preverila, če odgovore razumem dovolj natančno. S tem ko sem izvajala osebne razgovore, sem imela priložnost opazovati tudi neverbalni odziv intervjuvancev. Kot slabost pa se je pokazalo dejstvo, da so intervjuvanci velikokrat zašli izven vprašanj, a sem jih tako vljudno usmerjala nazaj na zastavljena vprašanja.

3.6. Obdelava in analiza podatkov

Pridobljene podatke z intervjuji sem obdelala kvalitativno po Mesecu (2009: 80). Intervjuje sem zapisala takoj po pogovoru v programu Word. Intervjuje nisem parafrazirala, tako da sem jih zapisala z izrazi in besedami, ki so jih uporabljali intervjuvanci. V primeru nejasnosti sem stopila v korak z intervjuvanci. Zapisane intervjuje sem intervjuvancem tudi pokazala, tako da

so potrdili, če je bil intervju zapisan korektno. Vsak intervju sem posebej logično uredila po časovnem zaporedju.

3.6.1. Izbor pomembnih delov besedila

Vseh osem intervjujev sem obdelala posamično. Na začetku sem določila enote kodiranja. Podčrtala sem tiste dele besedila, ki so se nanašali na zastavljena vprašanja, kar ni bilo relevantno za moja vprašanja, a sem izpustila. Določila in oštevilčila sem vsako izjavo posebej. Podčrtani deli so mi v nadaljevanju služili za določitev pojmov.

Primer izbora relevantnih delov besedila:

5. Kaj vam je bilo pomembno pri izbiri vašega partnerja, kaj vam je pri njem všeč?

Jože: /Za njo sem se odločil, ravno zato, ker so najini zvezi zelo nasprotovali moji starši/(3), doma bi moral podedovati veliko kmetijo, oče pa mi je rekel, da mi bo vse pobral, če se bom odločil za njo. /Seveda sva se odločila drug za drugega, tako je prevladala ljubezen/(4), bilo je zelo težko, saj sva ostala brez vsega. /Ampak sva si prisegla, da si bova skupaj ustvarila vse/ (5) in res v petih letih sva kupila zemljo in začela graditi hišo

A3 – Za njo sem se odločil ravno zato, ker so najini zvezi zelo nasprotovali moji starši.

A4 – Seveda sva se odločila drug za drugega, tako je prevladala ljubezen.

A5 – Ampak sva si prisegla, da si bova skupaj ustvarila vse.

6. Kako sta se s partnerjem/partnerico spoznavala razumela?

Jože: /Spoznavala sva se, ko sva bila čisto brez vsega, takrat res iskreno spoznaš človeka, ko si brez vsega,/ (6) pa si še vedno stojiš ob strani in /s skupnimi močmi zgradiš dom in družino/(7).

A6 – Spoznavala sva se, ko sva bila čisto brez vsega, takrat res iskreno spoznaš človeka, ko si brez vsega,

A7- S skupnimi močmi zgradiš dom in družino

7. Kaj se vam zdi pomembno za obstoj zveze?

Jože: /Ne smeš hodit k sosedu/(8), pomembno je /da sta partnerja vedno uslužna drug drugemu/ (9) /Pomembno je tudi, da se znata poslušati/(10)./ Stoprocentno moraš zaupat nekemu,/(11) recimo /pri nama je imela finance vedno načez žena,/(12) samo na vsake toliko časa sem jo vprašal če je vse v redu in to je bilo to.

A8– Ne smeš hodit k sosedu.

A9 – Da sta partnerja vedno uslužna drug drugemu.

A10 – Pomembno je tudi, da se znata poslušati.

A11 – Stoprocentno moraš zaupat nekemu.

A12 – Pri nama je imela finance vedno načez žena.

3.6.2. Kodiranje izjav

Iz zapisanih pogovorov sem izbrala tiste izjave, ki so bila relevantne za moja vprašanja. Pomembne podčrtane dele besedila sem vnesla v tabele z različnimi naslovi, ki so bile razdeljene po sklopih pomembnih vprašanj (v mojem primeru nadkategorije). Podčrtane dele besedila sem vnesla v stolpec, in sicer po zaporednem redu izjave vseh intervjuvancev. Intervjuvance in izjave sem na levi strani vsake tabele označila s črko intervjuvanca in številko zaporedne izjave (A3, A4, A5 ...), tako da sem dosegla večjo preglednost. V naslednjem koraku sem izvedla odprto kodiranje in tako relevantnim delom besedila pripisala pojme. Pojme lahko določamo tako, da jih ali neposredno poimenujemo, iščemo sinonime ali nasprotja ali pa določamo abstraktne pojme, ki so bolj nenavadni, oddaljeni. Potem sem v tabeli združevala podobne pojme v kategorije.

Primer kodiranja izjav:

ZAKONSKI STATUS

Zaporedna št. izjave	Pripis	Pojem	Kategorija
A3	Za njo sem se odločil, ravno zato, ker so najini zvezi zelo nasprotovali moji starši.	Kljubovanje staršem	Razlog za izbiro partnerja
A4	Seveda sva se odločila drug za drugega, tako je prevladala ljubezen.	Prevlada ljubezni, za odločitev izbire partnerja	Razlog za izbiro partnerja
A5	Ampak sva si prisegla, da si bova skupaj ustvarila vse.	Obljuba drug drugemu	Razlog za izbiro partnerja
A6	Spoznava sva se, ko sva bila čisto brez vsega, takrat res iskreno spoznaš človeka, ko si brez vsega.	Iskreno spoznavanje v težkih časih, brez vsega	Spoznavanje, razumevanje partnerja
A7	S skupnimi močmi zgradiš dom in družino.	Skupna gradnja doma in družine	Spoznavanje, razumevanje partnerja
A8	Ne smeš hodit k sosedu.	Zvestoba	Pomembnosti v partnerskem odnosu
A9	Da sta partnerja vedno uslužna drug drugemu.	Podrejenost drug drugemu	Pomembnosti v partnerskem odnosu
A10	Pomembno je tudi, da se znata poslušati.	Poslušnost	Pomembnosti v partnerskem odnosu
A11	Stoprocentno moraš zaupat nekomu.	Zaupanje	Pomembnosti v partnerskem odnosu
A12	Pri nama je imela finance vedno načez žena.	Finančno plat je prevzemala žena	Pomembnosti v partnerskem odnosu

3.6.3. Osno in odnosno kodiranje

Naslednje je sledilo še osno kodiranje, kjer sem hierarhično vzpostavila odnose med nadkategorijo, kategorijo in njenimi pojmi znotraj določene kategorije. Analizo sem zaključila z odnosnim kodiranjem, kjer sem kategorije povezala med seboj in oblikovala začasni teoretični okvir svojega zastavljenega problema.

Primer osnega kodiranja:

3. DOŽIVLJANJE LJUBEZNI

3.1 Zaznava ljubezni

3.1.1 Razmišljanje o ljubljeni osebi. (A13)

3.1.2 Nespečnost. (B11)

3.1.3 Izguba apetita. (B12)

3.1.4 Razmišljanje o ljubljeni osebi. (B13)

3.1.5 Ne občuti več ljubezni. (C10)

3.1.6 Metuljčki v trebuhu, ljubezen ti odvzame ravnotežje. (C11)

3.1.7 Ko poznaš, da ti je nekdo tako všeč, da ti nikoli več ne bo nihče toliko. (D9)

3.1.8 Ko sta si dva med seboj všeč. (D11)

3.1.9 Ko ni konfliktov in kreganja. (E9)

3.1.10 Takrat ko ni ljubosumja in finančnih razlik, skupaj se o vsem odločata. (E10)

3.1.11 Da ga čakaš doma, samo da ga lahko vidiš. (F11)

3.1.12 Občuti jo tako, da se pogovarja stiska in poljublja. (G9)

3.1.13 Človek čuti zaljubljenost, kot da živi v drugem svetu. (H9)

3.6.4. Definiranje pojmov

Pojme sem razdelila v več sklopov: Zakonski status, doživljanje ljubezni, konflikti v zvezi, spolnost, pogovor o ljubezni med starimi in spremembe, ki bi jih želeli sami.

ZAKONSKI STATUS – Pod tem pojmom sem želela izvedeti, v kakšnem zakonskem statusu so stari ljudje, kaj je bilo starim ljudem pomembno pri izbiri partnerjev, kako so se s partnerji spoznavali in razumeli in kaj se jim zdi pomembno za obstoj zveze.

DOŽIVLJANJE LJUBEZNI – Tu me je zanimalo, kaj je za stare ljudi občutek zaljubljenosti in ljubezni, kako stari ljudje izkazujejo svojo ljubezen, kakšne so njihove definicije ljubezni, kako so ljubezen doživljali skozi najljubše zgodbe, kdo so najbolj pomembne osebe v življenju starih ljudi in če se ljubezen z leti spremeni.

KONFLIKTI V ZVEZI – Pri tej temi me je zanimalo, kako so stari ljudje doživljali konflikte, kako so prepoznali te konflikte, če so konflikti vplivali na ljubezen. Zanimalo me je tudi, kakšno podporo imajo stari ljudje pri reševanju konfliktov v okolici, če bi poiskali formalno pomoč pri reševanju konfliktov in kako so oz. še rešujejo konflikte.

SPOLNOST – Pri temi spolnosti sem želela izvedeti, kakšna je povezava med spolnostjo, ljubeznijo in kasneje zakonom. Zanimalo me je, če se spolna aktivnost v starosti spremeni in če so stari ljudje še vedno spolno aktivni, kje stari ljudje občutijo opazijo, da so njihove potrebe na področju spolnosti prezrte, in kakšno je mnenje starih ljudi o zvestobi.

POGOVOR O LJUBEZNI MED STARIMI IN SPREMEMBE, KI BI JIH ŽELELI SAMI – Tu me je zanimalo, koliko je med starimi ljudmi še pogovora o ljubezni in spolnosti, kakšne so razlike v pogovorih med generacijami, s kom bi se stari ljudje želeli pogovarjati o ljubezni in spolnosti. Želela sem izvedeti, če se jim ljubezen in spolnost zdita prezrti temi, kaj stari ljudje želijo, da se za njih spremeni na področju ljubezni in spolnosti, in kaj mi kot socialni delavci lahko naredimo za njih v njihovem okolju.

4. REZULTATI

4.1. Zakonski status

Vsi vprašani so bili oziroma so še v zakonskem statusu. Večina sogovornikov je sedaj ovdovelih (A1, C1, F1, G1, H1), nekaj pa jih je še vedno poročenih (B1, D1, E1). Vdove in vdovci so večinoma povedali, da so bili poročeni dolgo časa in da so s partnerji dočakali zlate obletnice poroke: *»Pred smrtjo moža poročena 50 let (C2)«*. Vsi vprašani se svojih zgodb o ljubezni spominjajo s pozitivnimi občutki.

Sogovorniki so si partnerje izbirali zaradi različnih vzrokov, kot so kljubovanje staršem, obljube drug drugemu, umirjenost partnerja, resnost partnerja in varčnost. Nekaj vprašanih je odgovorilo, da si je partnerje izbiralo zaradi pridnosti. Večina vprašanih pa je odgovorila, da so si partnerje izbirali zaradi zunanjega videza. Nekaj jih je kot razlog za izbiro partnerja poudarilo ljubezen.

Spoznavali in razumevali so se s partnerji različno. Sogovornica *»(D)«* je povedala, da sta se z možem spoznala in poročila hitro, saj nista bila več tako mlada. Na poročno noč pa sta se tudi vselila skupaj. Njen oče je bil zelo strog in tudi na poročno noč ni pustil, da bi mož prespal pri njih doma. To ju je s partnerjem zelo razjezilo. Pograbila sta nekaj stvari in se preselila v hišo, ki še ni bila dokončana. Spala pa sta kar na tleh. Sogovorniki so se s partnerji spoznavali, ko so skupaj gradili dom in družino, skozi nerazumevanje, drugačnost, pridnost, preko znamenkov in hitre poroke. Največ vprašanih je izpostavilo, da so bili začetki spoznavanja dobri in pozitivni: *»Razumela sta se odlično, že od začetka (D7)«*. Nekaj sogovornikov pa je poudarilo, da so bili začetki dobri, kasneje pa se je začelo nerazumevanje. Sogovorniki so povedali tudi, da je bilo spoznavanje včasih drugačno. Niso imeli veliko, spoznali so se tudi skozi težke čase. Trdijo, da si mladi tega danes ne moremo predstavljati.

Sogovornikom so za obstoj veze pomembni poslušnost, zvestoba, podrejenost drug drugemu, volja, potrpežljivost, vztrajnost, potrpljenje, skupni interesi in razumevanje. Izpostavili so tudi pomembnost ljubezni za obstoj veze. Nekaj sogovornikov je povedalo, da ljubezen sama ni dovolj. Za obstoj zveze so pomembne tudi druge stvari, kot sta vzajemnost in pomoč: *»Ljubezen je več kot samo postelja in hrana, pomembna je poštenost, vzajemnost in pomoč*

(E8)«. Izpostavili so tudi pomembnosti finančne preskrbljenosti v odnosu. Največ vprašanih pa je povedalo, da je za obstoj veze najbolj pomembno zaupanje med partnerjema.

4.2. Doživljanje ljubezni

Zaljubljenost so sogovorniki zaznavali tako, da niso mogli spati, jesti, imeli so metuljčke v trebuhu in se stiskali ter poljubljali. Največ sogovornikov je odgovorilo, da so ljubezen občutili takrat, ko so veliko razmišljali o ljubljeni osebi. Sogovornica »(F)« je opisala, da je to takrat, ko čakaš ljubljeno osebo cel dan, samo da ga lahko vidiš, pa tudi če le za kratek čas.

Vsi sogovorniki so občutili ljubezen. Nekateri celo večkrat, nekateri pa samo enkrat: *»Ljubezen občutil pri ženi (G10)«*. Ljubezen pa so vprašani prepoznali tako, da jim je bilo lepo, radi so bili v družbi z ljubljeno osebo in so začeli svoje življenje počasi umirjati in si graditi dom. Sogovornik »(G)« je povedal, da ljubezni pri svoji partnerici ni občutil takoj, ampak je ljubezen prišla sčasoma, potem pa je postala vedno močnejša.

Vsi vprašani so izkazovali ali pa še izkazujejo svojo ljubezen. Večina jih je odgovorilo, da se ljubezen izkazuje z objemi in poljubi: *»Ljubezen izkazujem z objemi, poljubi, držanjem za roke, skupnimi interesi in ljubkovalnimi besedami (D15).«* Izpostavili so tudi, da je pomembno, da se ljubezen izkazuje vsak dan: *»Pomembno je, da svoji ženi vsak dan pokaže, da jo ima rad. Vsako jutro ji z ljubkovalnimi besedami zaželi dobro jutro, vsak dan ji pove, da jo ima rad in da je njegova ljubezen (E14).«* Za materialno izkazovanje ljubezni z darili so bili vprašani deljenega mnenja. Nekaj jih namreč ljubezen izkazuje z obdarovanjem, nekateri pa so omenili, da jim takšno materialno izkazovanje ljubezni ni všeč. Sogovornik »(A)« je povedal, da kljub smrti svoje žene še vedno izkazuje svojo ljubezen tako, da ji na grob odnese šopek rož.

Sogovorniki so mi zaupali različne definicije ljubezni. Tako sem ugotovila, da ljubezen za vsakega posameznika pomeni nekaj popolnoma drugega. Vprašani so mi povedali, da je ljubezen to, ko sta dva uslužna drug drugemu. Ljubezen usmerja misli v pozitivno in pozablja na slabo. Ljubezen nastane takrat, ko se najdeta dva posameznika, ki sodita skupaj, se podpirata in imata skupne interese ter hobije. Ljubezen je, ko dva skupaj prebrodita težke čase. *»Ljubezen je sreča dveh (E16)«*. *»Ljubezen pomeni, da imata dva skupne interese, skupni jezik in cilje(F16)«*. *»Ljubezen so pogovori in spoštovanje(G13)«*. Sogovornica »(H)«

je povedala, da ljubezen doživi vsak posameznik enkrat v življenju, to se zgodi takrat, ko zagledaš človeka, ki ti kasneje pomeni vse.

Stare ljudi sem spraševala tudi po njihovih najljubših zgodbah in spominih. Nekateri so spomine povezali z mladostjo, npr. z izgubo nedolžnosti, ko sta oba videla, da se imata najraje. Sogovornica »(F)« se spominja, ko se je sprehajala za železniško progo in je izgubila uhan. Potem so ga vsi iskali, vendar ga niso nikoli našli. Partner je uhan iskal ves večer, samo da bi jo osrečil. Spet drugi so omenili dogodke, ki so se jih zgodili v starosti. Sogovornik »(E)« je povedal, da je njegov najljubši spomin iz tistih časov, ko mu je bilo v življenju najbolj hudo. Ko je bil zelo bolan in je zbolel za rakom. Sedaj mora nositi plenice, vendar se je s tem že nekako sprijaznil. Ves ta čas, ko je ves nemočen ležal v bolnišnici, ga je žena prišla vsak dan obiskat. Ob najtežjih časih je bila ob njemu, ga imela rada in ga negovala, ko je to najbolj potreboval. Sogovorniki so kot najljubši spomin opisali tudi rojstvo svojih otrok. Ljubezen pa za vprašane ni bila samo pozitivna, ampak so občutili tudi negativno doživljanje ljubezni. Sploh ovdoveli, ko so se srečali z izgubo partnerja: »*Pogrešanje pokojne žene (A24).*«

V raziskavi me tudi zanima, na kakšen način so sogovorniki ljubezen občutili včasih, na kakšen način pa jo občutijo danes in kje so opazne razlike. Nekateri vprašani ne vidijo razlik: »*Ljubezen je ostala ista, ni se spreminjala (A25).*«. Za nekatere se je ljubezen z leti le še izboljšala: »*Ljubezen danes je drugačna, boljša, ker sta v pokoju, imata več časa drug za drugega (E18).*«. Nekateri občutijo obžalovanje ob spremembi ljubezni, saj so izgubili partnerje. Spet drugi pravijo, da je bila ljubezen v mladosti vroča, zagnana, sedaj pa se je umirila. V starosti pa so bolj pomembni iskreni prijatelji in prijateljice. Sogovorniki so mi povedali, da je v starosti vse bolj umirjeno in da stvari na stara leta gledaš iz drugačne perspektive.

Ker poznamo več vrst ljubezni in ne samo partnerske, sem želela ugotoviti, kdo so pravzaprav tiste najbolj pomembne osebe v življenju starih ljudi, ki jih imajo najraje. Večina vprašanih je na prvo mesto postavila svoje partnerje: »*Na prvem mestu je mož (D22).*«. Potem pa so vprašani na pomembna mesta umestili še otroke, vnuke, pravnuke in še nekaj družinskih članov. Le en posameznik je omenil tudi prijatelje. Eden izmed sogovornikov pa je svoje otroke omenil kot nepomembne v njegovem življenju: »*Zadnje mesto otroci (A28).*«

Večina sogovornikov je povedala, da se ljubezen z leti ne spremeni, da ostane ista ali pa se ljubezen do ljubljene osebe le še poveča. *»Moža ima še vedno rada, tako da se ljubezen na takšen način ni spremenila. Ljubezen se je z leti le še povečala (D25).«* Sogovornik »(E)« pravi, da je danes ljubezen popolnoma drugačna, še boljša. Ker sta z ženo v pokoju, sta lahko več skupaj in se bolj posvečata drug drugemu. Ko so bili otroci majhni, nista bila toliko skupaj, življenje pa je bilo bolj naporno. Le nekaj jih je negativno reklo, da se ljubezen z leti spremeni: *»Ljubezen počasi nekako umre in z leti zbledi (H21).«*

Za dobro in dolgotrajno razmerje se mojim sogovornikom zdi pomembnih več stvari, kot so zvestoba partnerjev, ugajanje, poslušanje, razumevanje, skromnost, spoštovanje, odkritost in pripadnost. Kot pomembno za dolgotrajno razmerje, so sogovorniki izpostavili skupne interese s partnerjem: *»Pomembno je, da se poslušáš, imaš podobne interese, hobije, da ohranjaš zaljubljenost in možu vedno poveš, da ga imaš rad (D27).«* Večina pa jih je kot nasvet za dobro in dolgotrajno razmerje povedalo, da se je s partnerjem treba pogovarjati in si zaupati: *»Strpnost in razumevanje s partnerjem ter pogovor in zaupanje (C26).«* Sogovornica »(D)« je izpostavila, da sta lahko dva posameznika kljub popolnoma različnim karakterjem še vedno zelo srečna.

4.3. Konflikti v zvezi

Vsi vprašani so v svojih zvezah doživljali konflikte, nekateri več spet drugi manj. Le-ti pa so bili zelo različni. Za nekatere so bili to pogosti, težki in obremenjujoči prepiri: *»Močni prepiri s partnerico, ki so bili pogosti in obremenjujoči (B35).«* Za druge pa so bili to le manjši prepiri brez večje teže in obremenjevanja, ki jim niso delali večjih preglavic: *»Zelo malo konfliktov, včasih se prepiraš za malenkosti, ki niso pomembne (C31).«*

Večina vprašanih je te konflikte prepoznavala po tišini. Nekaj jih je te konflikte prepoznalo po uveljavljanju volje drugega partnerja: *»Vedno je obveljala volja pokojnega moža (F29).«* Potem pa so vprašani konflikte prepoznavali še po odmaknjenosti, razburjenju, očitaniu, povzdigovanju glasu.

Sogovornike sem tudi vprašala, če so konflikti vplivali na njihovo ljubezen in zvezo. Večina jih je povedala, da konflikti na ljubezen niso vplivali: *»Konflikti so normalni in niso vplivali na zvezo (C33).«* Nekaj pa jih je imelo slabe izkušnje, saj so konflikti zaradi svoje teže vplivali na ljubezen in razmerje: *»Ljubezen sčasoma zaradi konfliktov zbledi (H29).«*

Sogovornica »(H)« je povedala, da so konflikti zelo vplivali na razmerje. Zaradi hudih konfliktov ni mogla spati in je bila nerazpoložena. Zaradi konfliktov doma pa se ni mogla zbrati tudi v službi.

Večina vprašanih je o tem, kakšno podporo imajo pri reševanju konfliktov, odvrnilo, da so konflikte reševali sami znotraj partnerske skupnosti: »*Prepire sva z možem reševala sama (D32).*« Nekateri so se za podporo zatekli k staršem, sosedom ali pa prijateljem. Sogovornik je povedal, da so bili s sosedi zelo složni in se jim je lahko zaupal. Po navadi o intimnih stvareh ni nikomur govoril. Nekateri so povedali, da so se v konfliktih obračali na otroke, spet drugi so otroke želeli obvarovati pred prepiri.

Večina vprašanih se lahko o konfliktih pogovarja z vsemi. Nekateri pa se lahko pogovarjajo z zakoncem, družino in prijatelji. Sogovorniki so izpostavili, da v vsakem zakonu potrebuješ nekoga, ki mu lahko potožiš. Kot sem tudi pričakovala, se sogovorniki formalne pomoči pri reševanju konfliktov niso posluževali. Le nekaj jih je zatrdilo, da bi se obrnili po pomoč strokovnjakov, če bi bili konflikti v partnerskem odnosu prehudi.

Konflikte so sogovorniki reševali na različne načine. Sogovornik »(A)« se je tega lotil na domiselni način. Ko sta se tako s pokojno ženo enkrat dodobra sporekla in je bila gospa vidno užaljena, se je odločil, da bo konflikt razrešil na humoren način. Namreč, na štedilnik je pričel nositi "piskre" vode. Ko je tako nesel že četrto posodo vode, ga je gospa le vprašala, kaj počne. Obrnil se je k njej in je rekel, da pripravlja vodo, da bosta skuhala njen rilec. Tako sta se lepo nasmejala in konflikt je bil razrešen. Večinoma pa so se reševanja konfliktov lotili s pogovorom: »*S pogovorom (B45, C37, G34).*« Nekateri so konflikte preprosto pustili pri miru in jih sploh niso reševali. Sogovorniki pa so omenili tudi, da so v partnerskih odnosih vedno eni in isti partnerji prvi začeli reševati konflikte: »*On je reševal konflikte s tem, da je prekinil tišino prvi (E35).*«

4.4. Spolnost

Povezava med spolnostjo in ljubeznijo se večini vprašanih zdi zelo pomembna, kar so podkrepili tudi z izjavami: »*Spolnost v ljubezni mora biti (G35).*« Izpostavili so, da je ljubezen vseeno bolj pomembna kot spolnost sama. Ta namreč ni vse, brez ljubezni bi bili v spolnost prisiljeni. Spolnost in ljubezen sta dva različna pojma, pa vendar ista stvar. Sogovornik »(B)« je govoril tudi o tem, da mladi na spolnost gledamo drugače, nekako

računalniško, vse samo preko nekaj komunikacijskih sredstev, mobilnih in računalnikov. Vprašani so povedali, da ima za njih spolnost pomirjajoč učinek.

Spolnost v zakonski skupnosti so vprašani videli drugače. Vsem vprašanim se spolnost v zakonu zdi izredno pomembna. Za vprašane je spolnost nek sestaven del zakonske skupnosti. Sogovornica »(D)« je omenila, da pozna par, ki se je zaradi pomanjkanja spolnosti v zakonski skupnosti dobil sporekel. Vprašani so pri tej temi izpostavili, da je spolnost nek osebni stik, ki je pomemben, vendar v sožitju z ljubeznijo. Sogovornik »(G)« je ob tej temi dodal, da za vse stare ljudi to eni drži; njegovi prijatelji te povezave v starosti ne vidijo in so mnenja, da spolnost za stare ljudi ni več pomembna.

Za večino sogovornikov se je spolnost skozi leta spremenila. Za nekatere je postala z leti še boljša: *»Spolnost je v poznih letih boljša (A51).«* Nekateri vprašani so se soočali z boleznijo enega izmed partnerjev in se je zaradi tega spolnost nepričakovano spremenila: *»Spolnost v starosti se je z boleznijo spremenila (E40).«* Nekateri so se soočali s tem, da je spolnost z leti preprosto uplahnila. Le za sogovornika je vsa leta ostala enaka: *»Spolna aktivnost se v starosti ni spremenila (C41).«* Sogovornik »(E)« mi je zaupal, da se je v starosti soočil z težko boleznijo, in takrat se jima je z ženo spolnost najbolj spremenila. Z ženo sta bila celo življenje spolno aktivna. Spolnost jima je veliko pomenila in tudi bolezen jima je ni preprečila. Tako sta skupaj iskala nove načine zadovoljevanja.

Večina vprašanih je še vedno spolno aktivnih. Če pogledamo odgovore vprašanih podrobneje, lahko opazimo, da so vsi, ki so še v zakonskem statusu in so njihovi partnerji še živi, spolno aktivni. Spolno aktivni so tudi nekateri vdovci. Sogovornica »(C)« je izpostavila, da ni spolno aktivna zato, ker nima partnerja. Kar pa pomeni, da ima še vedno potrebo po spolnosti. Torej jih je samo manjšina spolno neaktivnih: *»Nisem spolno aktivna (H38).«* Sogovornik »(A)« je povedal, da bi si z veseljem našel kakšno prijateljico, ki bi mu v starosti krajšala dneve.

Večina vprašanih je mnenja, da je spolnost starih ljudi stigmatizirana tema: *»Spolnost je stigmatizirana tema, o kateri se ne pogovarja vsak (D43).«* Le posameznik je povedal, da se mu ta tema ne zdi stigmatizirana. Sogovornica je izpostavila, da ko se želi pogovarjati o spolnosti s sosedo, ji ta večkrat reče, da je za takšne neumnosti že prestara. Takšni odgovori jo zelo prizadenejo. Stari ljudje so mnenja, da do te teme obstaja celo nek odpor. Izpostavili so tudi, da ljudem ob takšnem pogovoru postane zelo nerodno, da je o spolnosti pri starih ljudeh

moč slišati zelo malo, da je spolnost stigmatizirana tema. Menijo namreč, da ker si star, te preprosto nihče ne bo vprašal, ali takšne potrebe še imaš. Ob pogovoru se je nekaj vprašanih zamislilo. Pojasnili so, da se s tem vprašanjem niti niso ukvarjali, ampak ko razmišljajo o tem, vidijo, da se tudi sami malo pogovarjajo o tem, pa še to le s kakšnim prijateljem ali prijateljico. Nekaj jih je razmišljalo tudi o tem, da o spolnosti starih ljudi niso nič zasledili v medijih kot najbolj dostopnemu viru informacij.

Zanimalo me je tudi, kakšno mnenje imajo vprašani o tem, da lahko ostanemo zvesti eni osebi do konca življenja. Vprašani so večinoma mnenja, da je zvestoba v partnerski zvezi pomembna: *»Dokler si poročen je zvestoba pomembna (F44).«* Večina ovdovelih pa je povedala, da ta zvestoba po smrti partnerja nima več smisla in tako ni več pomembna: *»Ko partnerja ni več, zvestoba ni pomembna (A55).«* Nekateri vprašani so pripovedovali o tem, da v vseh letih zakona niso niti pomislili na druge ali pa na nezvestobo in da je pomembno, da si z eno osebo do konca. Le sogovornica *»(H)«* je povedala, da je imela v zakonski zvezi simpatijo in da se je zaljubiti v drugega človeka popolnoma človeško.

4.5. Pogovor o ljubezni in spolnosti med starimi ljudmi in spremembe, ki bi jih želeli sami

O tem, koliko je pogovora med starimi ljudmi o spolnosti in ljubezni, sem dobila različne informacije. Večina vprašanih je po razmisleku odgovorila, da se o spolnosti in ljubezni pogovarjajo zelo malo. Ta pogovor pa teče v krogu prijateljev: *»Pogovor teče v krogu bližnjih prijateljev (D46).«* Izpostavili so svoja opažanja, da so vrstniki na splošno bolj zadržani. Včasih se kdo ob temi spolnosti in ljubezni celo razjezi. Nekateri vprašani pa ob vprašanju ugotovijo, da se o tem sploh ne pogovarjajo. Sogovornica *»(C)«* pove, da je pogovora o ljubezni več kot pa pogovora o spolnosti. Nekateri sogovorniki ugotavljajo, da pogovora o tem na splošno ni.

Na to, kakšne so razlike v pogovorih med starimi ljudmi, med starimi ljudmi in strokovnjaki ter starimi ljudmi in mladimi, so vprašani odgovarjali različno. Večina jih je povedala, da se najlažje pogovarjajo s svojimi prijatelji, torej njihovimi vrstniki: *»Največ se pogovarjam s prijatelji (F48).«* Ravno ta želja po pogovoru s prijatelji pa zna biti problematična, saj se v starosti spreminjajo in ožijo stiki z ljudmi. Vzroki za to so različni: smrt prijateljev in sorodnikov, upokojitev, bolezni, slabo finančno stanje, prevelika oddaljenost, poroke in

odselitev otrok in drugo. Drugi sogovorniki pa so ravno to trditev zanikali. Sogovornica »(H)« ugotavlja, da se o tej tematiki in ljubezni njena generacija ni navajena pogovarjati. Ta tema je med njeno generacijo tabu. Nekaj jih pove, da se o tej temi najlažje pogovarjajo z mlajšo generacijo, kjer izpostavijo vnuke: »*Najbolj sproščena sem pri pogovoru z vnukinjo (C52).*« Posameznik izpostavi tudi srednjo generacijo v negativnem smislu, da je prav z njo pogovor najtežji. Povedali so tudi, da danes mladi na spolnost in ljubezen gledamo drugače. Včasih so hodili ven, se družili, delali v naravi in se zabavali ob sobotah ob harmoniki, danes pa tega ne poznamo več.

Na temo, ali se jim ljubezen in spolnost zdita prezrti temi v javnosti, so večinoma povedali, da sta to prezrti temi: »*Spolnost in ljubezen med starimi je spregledana tema, nekateri se ji raje izognejo (A60).*« Sogovornik »(E)« je izpostavil, da je vključen v prostovoljno, društvo kamor je vključenih veliko mladih. Mlajši mu tako ves čas govorijo, da je prestar in da ne zmore nič več. Če se želi pogovarjati o spolnosti ali ljubezni, pa mu odvrnejo, da se to ne spodobi. Ker je star, so mnenja, da je spolno neaktiven. Nekateri so ugotovili, da v širši javnosti primanjkuje informacij s področja ljubezni in spolnosti pri starih ljudeh, čeprav je dobro, da se o tem pogovarja. Sogovornica »(H)« pravi, da je ta tema prezrta v javnosti samo med starimi ljudmi, med mladimi pa ni tako.

Na vprašanje, s kom bi se radi pogovarjali o temah ljubezni in spolnosti, so večinoma povedali, da si želijo pogovora s prijatelji. Nekateri so si zaželeli tudi pogovora z vnukinjo, partnerji in mladimi ljudmi na splošno. Ko se pogovarjajo o tematiki spolnosti in ljubezni s svojimi otroci, po navadi le-te postavijo v nerodno situacijo. Sogovornik »(E)« si je zaželel, da se ljudje na splošno ob pogovoru o ljubezni in spolnosti nebi kremžili.

Stare ljudi v svoji raziskavi sem direktno vprašala o tem, kaj si oni želijo, da se za njih spremeni na področju tematike ljubezni in spolnosti. Večinoma so vprašani izpostavili potrebe po spoznavanju novih ljudi, potrebe po druženju, potrebe po kraju, kjer bi se sproščeno dobivali: »*Več zabave, namenjene starim ljudem, potreba po druženju (B60).*« Pogrešajo več zabave, ki je namenjena samo starim, ki imajo radi družbo. Tako bi se zagotovo udeležili kakšnih druženj, kjer bi se lahko pogovarjali. Nekaj pa jih je povedalo, da si sprememb ne želijo: »*Ne želim si sprememb (G49).*« Posameznik »(E)« je izpostavil svojo željo po tem, da bi bile mlajše generacije bolj sproščene ob temi pogovora ljubezni in spolnosti.

Zanimale so me ideje intervjuvancev o tem, kaj mi kot strokovni delavci lahko naredimo za njih. Zanimalo me je, če bi želeli imeti kakšne domiselne delavnice, zmenke ali kaj podobnega na temo ljubezni v njihovem okolju. Vprašani, tako poročeni kot tudi ovdoveli, so izpostavili še kakšno stvar, ki bi se je udeležili »(A63, B61, C59, D53, 57, F55, G50, H53)«. Izpostavili so različne ideje za druženja, kot so zmenki, predavanja, plesi, tečaji, izleti in različne skupine namenjene spoznavanju novih ljudi. Večina vprašanih si je zaželela druženja: »Udeleževal bi se druženja in plesov (E57).« Nekateri so izpostavili, da si želijo poiskati tudi kakšnega novega partnerja za družabništvo.

5. RAZPRAVA

Zakaj bi v kontekstu starih ljudi sploh še omenjali spolnost, je bil odziv ene izmed sošolk, ko smo na fakulteti prišli na to temo. Zato sem se vprašala, ali je to res takšen tabu, da imajo stari ljudje še vedno spolne odnose. Ko sem bila na praksi v tretjem letniku, se mi je zgodilo nekaj povsem nepričakovanega. Ko sem z neko gospo izdelovala individualni načrt, me je prosila za pomoč. Težava, ki jo je izpostavila, je bila ta, da imata s partnerjem, ki sta sedaj skupaj osemnajst let, od sedemdesetega leta težave pri spolnosti. Gospa mi je povedala, da sama spolne sle ne občuti več, njen partner pa si zelo želi spolnih odnosov. Ko sta tako tudi nekajkrat poizkusila in ni in ni šlo, saj gospo po operaciji na maternici že vse boli, se je gospa odločila, da spolnih odnosov preprosto ne želi več, gospod pa tega ne želi sprejeti. Gospo sem pazljivo poslušala, ko mi je to pripovedovala, saj sem vedela, da je potrebovala veliko moči, da je svoje težave nekomu zaupala in prosila za pomoč. Prav tako sem ji želela dati občutek, da je slišana ter da se s podobnimi problemi soočajo tudi ostali uporabniki, tako da ni sama. Potrudila sem se razložiti, da je to popolnoma naravna stvar ter da nič ni narobe, če ji trenutno spolni odnosi, sploh pri njenih letih, ne odgovarjajo. Še danes lahko iskreno povem, da sem bila presenečena, ko je gospa pričela govoriti o spolnosti, vendar sem se v tistem trenutku zavedala, da se z razlogom želi o tem pogovarjati z mano. Kot je povedala sama, mi je to zaupala, ker sem mlajša socialna delavka in ji je pred sovrstniki in ostalimi zaposlenimi v domu težko govoriti o problemih. Tako sem se odločila, da bom podrobneje raziskala področje spolnosti pri starih ljudeh. Sogovornike sem naprej vprašala po tem, kakšno povezavo vidijo med spolnostjo in ljubeznijo. Večina vprašanih je povedala, da spolnost v ljubezni mora biti prisotna, vendar je ljubezen še vedno na prvem mestu. Nekaj pa jih je povedalo, da tu ne vidijo povezave. Ko pa sem vprašala, kako vidijo spolnost v zakonski skupnosti, so mi čisto vsi odvrnili, da je spolnost v zakonu zelo pomembna.

Ljubezen je prisotna vse okoli nas, obdaja nas vsak dan na takšen in drugačen način. Moramo pa se zavedati, da nismo samo mladi in ljudje v srednjih letih, ki to doživljamo. Ljubezen so doživljali in jo še doživljajo tudi stari ljudje, prav tako tudi spolnost. Ljubezen je za stare ljudi še vedno zelo pomembna, saj gre tu za čustva, navezanost in naklonjenost drugim osebam. Vse to pa ni pomembno samo mladim; tako kot mi težimo k takšnim čustvom, k njim težijo tudi stari. Ko sem tako stare ljudi spraševala po tem, kaj je za njih ljubezen in zaljubljenost, sem slišala veliko različnih definicij. Ljubezen je to, da slišiš rast travo. Najbolj všeč mi je

bila definicija, da je ljubezen čudovita stvar, ko si poiščeš partnerja in z njim preživiš življenje s trdim vložkom v ta odnos. Stari ljudje velikokrat radi govorijo, da je mladim lahko, saj je mladost obdobje, ko se mladi zaljubimo, si izbiramo partnerje in gradimo odnose in družine. Stari ljudje pa doživljajo stres, saj se soočajo s smrtjo zakoncev.

V svojo raziskavo sem zajela osem sogovornikov, polovico moških in polovico žensk. Večina sogovornikov je ovdovelih. V raziskavi sem zajela stare ljudi nad 65. letom starosti. Kot povzema Pečjak (2007: 13), meje staranja določa tudi znanstvena gerontologija. Svetovna organizacija WHO se je odločila, da je ta meja 65 let, in to mejo tako upošteva tudi večina gerontologov.

Dejstvo je, da človek ne more živeti sam, da mora ob sebi imeti drugega človeka. Človek je po odnosni naravi odnosno bitje. Navezanost drug na drugega pa je bistvo slehernega človeka. Da bi bil lahko človek srečen, potrebuje drugega, da pa bi ostal srečen, mora tudi drugemu ob sebi omogočiti, da je srečen na svoj način in ne njegov. (Brajša 1981: 42) Glede na to, da vsi v svojem življenju potrebujemo še nekoga, da bi bili srečni, me je v raziskavi zanimalo, zakaj so si moji sogovorniki zbirali svoje partnerje. Kaj so tiste stvari, ki so pripomogle k izbiri sorodne duše? Sogovorniki so partnerje izbirali zaradi ljubezni in marljivosti. Večinoma pa so kot razlog za izbiro partnerjev navedli zunanji videz.

Košček, Košček (1975: 233) pravita, da je uspešen zakon kot umetniško delo, ki se mu mora človek posvetiti. V zakon vstopamo z velikim pričakovanjem, ki je obarvano z močnimi čustvi. Življenje v dvoje lahko osrečuje, pa tudi bridko razočara. Ljudje se v srečnih zakonih polno uveljavljajo in uresničijo večino svojih teženj, kar jim dviga samozavest in uresničijo večino svojih teženj, kar jim dviga samozavest in jih psihično otrdi.

Zanimiv je bil poudarek sogovornikov, da so se že od začetka spoznavali in razumeli zelo dobro. Časi so bili včasih drugačni in tako so se spoznavali v obdobju pomanjkanja (mladi si danes to težko predstavljamo). Od sogovornikov sem želela izvedeti, kakšno so njihovi nasveti za dobro in dolgotrajno zvezo. Saj so bili vsi sogovorniki v zakonski skupnosti vrsto let in so tako njihovi nasveti dragoceni. Za dobro in dolgotrajno zvezo so pomembni: poslušnost, zvestoba, podrejenost drug drugemu, volja, potrpežljivost, vztrajnost, potrpljenje, skupni interesi in razumevanje. Posebej je bila izpostavljena tudi ljubezen. Najbolj pomembno za dobro in dolgotrajno vezo pa je zaupanje med partnerjema.

Košiček, Košiček (1975: 236) pravita, da je popolno zaupanje komponenta prave ljubezni. Ljubosumje je izraz nezaupanja v partnerja, pravzaprav zanikanje ljubezni. V srečnem zakonu vlada popolna iskrenost. Partnerja čutita potrebo, da drug drugemu povesta vse, kar sta doživela, da izražata svoje misli, želje občutke veselja, skrbi in razočaranja.

Znak, da se je pojavila zaljubljenost, je čustveno doživljanje določene osebnosti nasprotnega spola. To je potreba po bližanju z njo, po identifikaciji z njenimi lastnostmi, težnjami, mislimi in čustvi. (Košiček 1975: 216) V raziskavi me je zanimalo, kako so stari ljudje občutili zaljubljenost. To so opazili tako, da niso mogli spat, jest, so imeli metuljčke v trebuhu. Največ sogovornikov pa je odgovorilo, da so ljubezen najbolj občutili takrat, ko so veliko razmišljali o osebi, ki jim je bila všeč.

Osnovna razlika med ljubeznijo in zaljubljenostjo je v odnosu do realnosti. Ljubezen je odnos prepleten z resnično podobo druge osebe. Zaljubljenost pa je odnos z izkrivljeno podobo do druge osebe. (Milevojević 2002: 125) Vsi moji sogovorniki so enkrat ali pa večkrat v življenju občutili zaljubljenost in ljubezen. Da so občutili ljubezen, so vprašani opazili tako, da jim je bilo lepo, radi so bili v družbi z ljubljeno osebo in so začeli svoje življenje počasi umirjati in si graditi dom.

Ko do nekoga občutiš določena čustva, imaš tudi potrebo po tem, da mu to na nek način pokažeš. Ljubezen lahko izkažeš na nešteto načinov. Včasih so si jo izkazovali preko podoknic, ljubezenskih pisem in daril. Danes pa to zgleda malo drugače. V raziskavi me je zanimalo, kako si ljubezen izkazujejo stari ljudje. Ugotovila sem, da se ljubezen izkazuje večinoma z objemi in poljubi. Kar me je presenetilo, je bilo to, da so izpostavili, kako zelo je pomembno, da se ljubezen izkazuje vsak dan, in sicer tako, da ljubljene osebi vsak dan poveš, da jo imaš rad. Za izkazovanje ljubezni z darili so bili sogovorniki deljenega mnenja.

Z iskanjem definicije ljubezni se je skozi stoletja in tisočletja ukvarjalo mnogo teoretikov, kot so Platon, Freud, Fromm, Marx, Maturana, Giddens in še in še bi lahko naštevale. Vendar posplošene definicije ljubezni ni. Torej, ljubezen je enkratna in neponovljiva za vsakega izmed nas. Če bi govorila o ljubezni, bi sama rekla, da je to nek odnos, ki zahteva obojestransko vzajemnost. S časom se krepi in pogloblja. Pomembno je, da je odnos obojestranski, saj se le tako obdrži. Ljubezen je emocionalni proces, ki se spreminja. V njo je treba vložiti veliko truda in trdega dela. Treba jo je gojiti in hraniti, da bo ohranila in celo

povečala svoj obseg. Če ljubezen zanemarjamo, bo postopoma zamrla. Pomembna je prilagodljivost partnerjev, ki morata skupaj trdno delati, da prebrodita ovire, konflikte in razhajanja. Da sem lahko napisala takšno definicijo, sem trditve najprej preverila pri mojih sogovornikih. Vprašani so mi povedali, da je ljubezen takrat, ko sta dva uslužna drug drugemu. Ljubezen usmerja misli v pozitivno in pozablja na slabo. Ljubezen nastane takrat, ko se najdeta dva, ki sodita skupaj, se podpirata in imata skupne interese in hobije. Ljubezen je, ko dva skupaj prebrodita teže čase. Ljubezen je sreča dveh. Ljubezen pomeni, da imata dva skupne interese, skupni jezik in cilje. Ljubezen so pogovori in spoštovanje.

V socialnem delu se velikokrat omenja pripovedovanje zgodb. Tudi mene so v kontekstu do te teme zanimale najljubše zgodbe sogovornikov o ljubezni. Urek (2001: 119) pravi, da so življenjske zgodbe ljudi v središču socialnega dela. Tako socialne delavke in delavci kot raziskovalke in raziskovalci v socialnem delu imamo pravzaprav ves čas opravka z življenjskimi zgodbami ljudi. Zgodbe poslušamo, pripovedujemo, interpretiramo, zapisujemo, prenašamo naprej; z njimi vsekakor nekaj počnemo ter nanje učinkujemo. Sogovornike sem tako spraševala po njihovem pozitivnem doživljanju ljubezni, spraševala sem jih po njihovih najljubših zgodbah v ljubezni. Zgodbe, ki so mi jih zaupali sogovorniki, so bile res neverjetne. Gospod mi je zaupal, da je njegov najljubši spomin iz tistih časov, ko mu je bilo v življenju najbolj hudo, tj. ko je bil zelo bolan in je zbolel za rakom. Kar nekaj let je imel vrečko, sedaj pa mora nositi plenice, vendar se je s tem že nekako sprijaznil. Ves ta čas, ko je ves nemočen ležal v bolnišnici, ga je žena prišla vsak dan obiskat. Ob najtežjih časih je bila ob njemu ga imela rada in ga negovala, ko je to najbolj potreboval.

Ljudi velikokrat slišim govoriti, da se ljubezen z leti spremeni, postane drugačna in se transformira v naslednjo stopnjo ali pa nazaduje. Zato sem želela preveriti, če to res drži in kako to doživljajo stari ljudje. Večina sogovornikov je povedala, da se ljubezen z leti ne spreminja oziroma se le še poveča. Po mnenju nekaterih vprašanih pa ljubezen z leti zamre.

Ko govorimo o ljubezni, ponavadi mislimo na ljubezen med dvema partnerjema, vendar to ni ena in edina ljubezen, ki obstaja. V raziskavi me je zanimalo, kdo so pravzaprav tiste najbolj pomembne osebe v življenju starih ljudi. Na prvo mesto so sogovorniki postavili partnerje, torej partnersko ljubezen. Potem pa so izpostavili še otroke, vnuke, pravnuke, prijatelje in druge družinske člane.

Milevojevič (2002: 43) pravi, da ljubezen ni le čustvo, dokazujejo jo dejanja. Ljubezen je vzajemni odnos, bližina, skupno življenje in medsebojna komunikacija. Ko druga oseba zadovoljuje nekatere naše predstave, to ocenimo. Ko začutimo, da oseba ustreza našim kriterijem, se v nas prebudijo določena čustva, emocije. Ljubezen je odnos do osebe kot celote.

V svoji raziskavi so me zanimali tudi konflikti. Ugotovila sem, da so se vsi intervjuvanci srečevali in se še srečujejo s konflikti. Za nekatere vprašane so bili to preprosti konflikti brez večje teže, spet za druge so bili to težki obremenjujoči in ponavljajoči konflikti. Brajša (1982: 50) pravi, da moramo biti v svojih odnosih z drugimi sposobni priznati obstoj konflikta in dovoliti njegov razvoj, biti moramo sposobni aktivno in realno reševati konflikt, ločevati njegov vsebinski aspekt in odnosni aspekt, biti moramo sposobni sprejemati negativne povratne informacije, partnerju moramo priznati pravico do drugačnega mišljenja in z obojestransko aktivnostjo moramo priti do sekundarne, obojestransko sprejete harmonije, enotnosti in podobnosti. Sogovorniki so te konflikte v največji meri prepoznali po tišini.

V raziskavi sem spraševala tudi, ali so konflikti vplivali na ljubezen in odnos. Večina vprašanih je povedala, da so konflikti normalni in da niso vplivali na ljubezen. Nekaj posameznikov pa je poudarilo, da zaradi konfliktov ljubezen zbledi. Konflikte so sogovorniki reševali sami v partnerski zvezi. Strokovne pomoči reševanja konfliktov in mediacije pa se sogovorniki niso posluževali. Konfliktov niso reševali vsi. Nekateri so jih preprosto pomedli pod preprogo. Ostali pa so konflikte reševali s pogovorom ali pa so razvili nove metode reševanja konfliktov, kot je humor.

V raziskavi me je zanimalo tudi, če se spolnost z leti spreminja. Večina sogovornikov je povedala, da se spolnost v starosti spremeni, za nekatere postane z leti boljša, za druge pa se zaradi zdravstvenih težav spremeni ali pa usahne.

Na vprašanje, ali so sogovorniki še spolno aktivni, sem zagotovo dobila najbolj zanimive odgovore. Namreč večina vprašanih je še vedno spolno aktivnih, od teh vprašanih so spolno aktivni še vsi, ki imajo zakonce še žive. Spolno so aktivni tudi nekateri ovdoveli. Požarnik (1981:49) pravi, da le redko kdaj srečamo toliko predsodkov in napačnih informacij kot takrat, ko govorimo o spolnosti v starosti. Velik del mlajših ljudi je prepričan, da je starost asekualna, tj. da so stari ljudje spolno nemočni in hladni in da jih spolnost ne zanima. Če

slišijo, da ni tako, skorajda verjamejo, da imamo opraviti le s spolnimi odkloni in bolezenskimi primeri pohotnosti. Spolno vedenje ljudi se z leti življenja spreminja, a skoraj nikoli povsem ne ugasne.

Glede na to, da v svoji raziskavi raziskujem potrebe starih ljudi, ker so posamezniki izpostavili, da se tem potrebam ne posvečamo, me je zanimalo, ali stari ljudje opazijo, da so njihove potrebe na področju spolnosti prezrte in stigmatizirane. Odgovori vprašanih so povedali, da to še kako drži. Povedali so, da je spolnost starih ljudi stigmatizirana tema, o kateri se ne pogovarja vsak dan.

Popolnoma normalno je, da moški in ženske obdržijo spolno slo tudi v starosti. Pečjak (2007: 164) opisuje, da imajo spolni odnosi v starosti tudi nekaj prednosti, namreč kontrola ejakulacije je pri skupini od 50 do 70 let boljše kot pa pri 20- do 40-letnikih. Če to povemo drugače, starejši dlje časa zadržujejo in se zato ljubijo dlje do orgazma. Druga prednost pa so večje izkušnje pri stimulaciji.

Eden izmed temeljev odnosa je zvestoba, če zvestobe ni, je globok in pristen odnos težak. Sogovornike sem vprašala, kakšno je njihovo mnenje, da lahko ostanemo zvesti eni osebi do konca. Večina jih je odgovorila, da je zvestoba v partnerskem odnosu pomembna. Ko pa tega partnerskega odnosa ni več zaradi smrti enega izmed zakoncev, zvestoba ni več pomembna.

O tem, koliko je pogovora med starimi ljudmi o spolnosti in ljubezni, sem dobila različne informacije. Večina vprašanih je po razmisleku odgovorila, da se o spolnosti in ljubezni zelo malo pogovarjajo, pa še ta pogovor poteka bolj v krogu prijateljev. Sogovorniki so mnenja, da je tega pogovora premalo in da so sovrstniki pri pogovoru bolj zadržani. Večina starih je na vprašanje, s katero generacijo se najlažje pogovarjajo, odvrnilo, da je to njihova generacija. Nekaj vprašanih pa je povedalo, da se najlažje pogovarjajo z mlajšo generacijo.

Stari ljudje so okoli tematike spolnosti in ljubezni precej diskriminirani. Tako so opažali tudi tekom intervjujev. Povedali so, da sta ljubezen in spolnost prezrti temi tudi v javnosti. Pečjak (2007: 98) govori o tabuizaciji in predsodkih v starosti. Stari ljudje so pogosto žrtev ranih smešnic in karikatur, v katerih so prikazani v negativni luči: pozabljivi, nemočni in socialno neustrezni. Pomembno je, da se borimo proti diskriminaciji starih ljudi z znanjem, da ozaveščamo ostale o tem, da imajo stari ljudje še vedno potrebe po ljubezni, da si še vedno želijo bližine in da so kljub enemu izmed največjih predsodkov še vedno spolno aktivni.

Sogovornikom sem zadnji dve vprašanji postavila kar direktno. Zanimalo me je namreč, kaj si želijo, da se za njih spremeni na tem področju. Najbolj me je presenetil odgovor, da si večina želi več pogovora s prijatelji. Iz tega sem razbrala, da se je starim ljudem tudi v krogu prijateljev težko pogovarjati o spolnosti in ljubezni, ker jih je strah obsojanja in zavrnitve. Tako se lahko vprašamo, kje potem stari ljudje sploh lahko pridobijo informacije s tega področja, ki jih zanimajo.

Kot zadnje vprašanje sem sogovornike vprašala o tem, kaj mi kot strokovnjaki s področja starih ljudi lahko naredimo za njih, da bi se ta situacija popravila. Zanimalo me je, če bi se udeležili kakšnih domiselnih delavnic, zmenkov ali česa podobnega na temo ljubezni v njihovem okolju. Vsi sogovorniki, tako poročeni kot tudi ovdoveli, so izpostavili še kakšno stvar, ki bi se je udeležili. Podali so ideje, kot so druženja, zmenki, predavanja, plesi, tečaji, izleti in različne skupine, namenjene spoznavanju novih ljudi. Večina vprašanih si je zaželela druženja. To pomeni, da je v okolju vprašanih veliko potrebe po spremembah na področju potreb spolnosti in ljubezni.

Ves čas sem vedela, da želim sogovornike za svojo raziskavo poiskati po celotni Sloveniji. To mi je tudi uspelo. Za raziskavo sem tako našla štiri moške in štiri ženske sogovornike, trije sogovorniki so poročeni, ostalih pet pa je ovdovelih.

Tekom izdelave naloge sem zaznala kar nekaj pomanjkljivosti, sploh kar se tiče vprašalnika. Vprašalnik sem želela zastaviti tako, da bi zaradi tabuizirane teme sogovornike čim manj spravljala v zadrego. Vendar sem vprašanja zastavila preveč zaprto, to pa se mi je poznalo pri odgovorih sogovornikov. Iz celotnega postopka izdelave diplomske naloge sem se naučila veliko.

Tema, ki sem si jo izbrala za svojo diplomsko nalogo, je bila zelo obširna. Odgovori sogovornikov pa so se med seboj zelo razlikovali, kar je zame predstavljalo daljšo analizo in obdelavo podatkov. Menim, da sem si empirični del dobro zastavila. Rezultatov pa ne morem posplošiti na celotno populacijo, saj vzorec ne izpolnjuje kriterijev za raziskovanje populacije. Menim, da sem dobila odgovore na vprašanja, ki so me zanimala, prav tako sem dobila dober vpogled v teme, ki se zadevajo vprašanja potreb starih ljudi po ljubezni in spolnosti.

6. SKLEPI

- Tudi stari ljudje so doživljali in še doživljajo ljubezen. Ljubezen je za stare ljudi še vedno zelo pomembna, saj gre tu za čustva, navezanost in naklonjenost drugim osebam.
- Dejstvo je, da človek ne more živeti sam, da mora ob sebi imeti drugega človeka. Človek je po naravi odnosno bitje. Stari ljudje so si partnerje izbirali zaradi ljubezni in marljivosti, kot najbolj pomemben razlog pa so izpostavili zunanji videz.
- Za dobro in dolgotrajno zvezo so tako pomembni poslušnost, zvestoba, podrejenost drug drugemu, volja, potrpežljivost, vztrajnost, potrpljenje, skupni interesi, razumevanje in ljubezen. Kot najbolj pomembno pa so stari ljudje izpostavili zaupanje med partnerjema.
- Ko do nekoga občutiš določena čustva, imaš tudi potrebo po tem, da mu to na nek način pokažeš. Stari ljudje ljubezen izkazujejo z objemi, poljubi in darili.
- Splošne definicije ljubezni ni. Ljubezen je enkratna in neponovljiva za vsakega posameznika posebej. Ljubezen se z leti ne spreminja oziroma se le še poveča.
- Stari ljudje se radi spominjajo preteklosti, radi pripovedujejo in delijo svoje življenjske zgodbe.
- Stari ljudje so se srečevali in se še srečujejo s konflikti. Za nekatere so bili to preprosti konflikti brez večje teže, spet za druge so bili to težki obremenjujoči in ponavljajoči konflikti.
- Konflikte so sogovorniki reševali sami v partnerski zvezi. Strokovne pomoči reševanja konfliktov in mediacije pa se sogovorniki niso posluževali.
- Stari ljudje, tako poročeni kot tudi ovdoveli, so še vedno spolno aktivni in imajo potrebe po spolnosti, saj se jim ta zdi pomembna. Spolnost v ljubezni mora biti prisotna, vendar je spolnost v zakonski zvezi še bolj pomembna.
- Spolnost se v starosti spremeni, za nekatere postane spolnost z leti boljša, za druge pa se zaradi zdravstvenih težav spremeni ali pa usahne. Spolno vedenje ljudi se z leti življenja spreminja, a skoraj nikoli povsem ne ugasne.
- Spolnost starih ljudi je stigmatizirana tema, o kateri se ne pogovarja vsak dan.

- Eden izmed temeljev odnosa je zvestoba, če zvestobe ni, je globok in pristen odnos težak. Zvestoba v partnerskem odnosu je za stare ljudi pomembna. Ko pa eden izmed zakoncev umre, zvestoba ni več pomembna.
- O spolnosti in ljubezni se stari ljudje pogovarjajo zelo malo. Ta pogovor pa poteka v prijateljskem krogu. Stari ljudje so mnenja, da je pogovora o spolnosti in ljubezni premalo, sovrstniki pa so pri tem pogovoru zadržani.
- Stari so okoli tematike spolnosti in ljubezni diskriminirani. Ljubezen in spolnost sta po mnenju starih ljudi prezrti temi v javnosti.
- Stari ljudje si želijo sprememb na področju. Predvsem pa si želijo več pogovora v prijateljskih krogih.
- Stari ljudje, tako poročeni kot tudi ovdoveli, so izpostavili, da si želijo več organiziranega druženja. Želijo se udeleževati druženja, zmenkov, predavanj, plesov, tečajev, izletov in skupin, namenjenih spoznavanju novih ljudi.

7. PREDLOGI

Pomembno je, da bi kot strokovni delavci preko različnih medijev (televizija, radio, svetovni splet, časopisi in revije) delali na razbijanju predsodkov na področju spolnosti in ljubezni starih ljudi. Tako bi se stari ljudje počutili bolje.

- Predlagam, da bi se socialni delavci, ki delajo s starimi ljudmi v medgeneracijskih hišah, domovih za stare ljudi, dnevnih centrih aktivnosti, centrih za socialno delo in še druge, pogovarjajo z uporabniki tudi o spolnosti in ljubezni ter raziskujejo, kako je mogoče v njihovo delo vključiti pogovor o spolnosti in ljubezni.
- Stari ljudje nikjer ne morejo varno izraziti svojih čustev o spolnosti in ljubezni. Sami so predlagali druženja, zmenke, predavanja, plese tečaje, izlete in skupine, namenjene spoznavanju novih ljudi in so odlične usmeritve za socialne delavce, ki delajo v medgeneracijskih hišah, domovih za stare ljudi, dnevnih centrih aktivnosti in centrih za socialno delo.
- Starim ljudem, ki se radi pogovarjajo in pripovedujejo svoje zgodbe bi bilo dobro poiskati prostovoljce, ki bi se z njimi pogovarjali o temah, ki so njim pomembne.
- Treba bi bili več izobraževanja s področja razumevanja potreb starih ljudi tako na fakulteti za socialno delo kot tudi na izobraževanjih socialnih delavcev, ki že delajo s starimi ljudmi.
- Stare ljudi, ki imajo spolne odnose, bi bilo dobro ozaveščati o pomembnosti zaščite pred nezaželenimi spolno prenosljivimi boleznimi.
- Za stare ljudi, ki so zaradi smrti partnerja ostali sami, bi bilo treba organizirati več skupin za samopomoč, kjer bi se lahko sprostili in pogovorili o potrebah, ki jih po smrti partnerja še imajo.
- Stare ljudi, ki doživljajo težke in obremenjujoče konflikte, bi morali osveščati o tem, da se lahko obrnejo na strokovnjake, kjer bi prejeli pomoč, ki jo pri reševanju težkih konfliktov potrebujejo.

8. LITERATURA

- Acceto, B. (1968), *Staranje starost in socialno varstvo*. Ljubljana: Republiški odbor rdečega križa Slovenije,
- Bernik, I., Klavs, I. (2011), *Spolno življenje v Sloveniji*. Maribor: Založba Aristej.
- Brajša, P. (1982), *Človek spolnost zakon*. Ljubljana: Delovska enotnost.
- Brandon, D. (1994), *Speaking out: Peer Advocacy and Support in Mental Health Services*. Cambridge: David and Althea Brandon.
- Châtelet, N. (2003), *Ženska v rdečem*. Ljubljana: Didakta.
- Čačinovič- Vogrinčič, G. (2006), Socialno delo z družinami razvoj doktrine. *Socialno delo*. 45, 3-5:111-118.
- Čačinovič- Vogrinčič, G. (2000), Družina in star človek. *Socialno delo*. 39, 4–5: 287–292.
- Čačinovič- Vogrinčič, G.(1994), *Star človek in družina*. V: Hojnik-Zupanc, I. (ur.), Brdo pri Kranju: Gerontološko društvo.
- Černič, B., Kumer, P., (2011), Na pragu demografskih sprememb. *Geografski obzornik*. 58, 3: 4–12
- Flaker, V. (2012), *Direktno socialno delo*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., Urek, M. (2008), *Dolgotrajna oskrba: očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana. Fakulteta za socialno delo.
- Globovnik, N., Kokot, M., Križan, J., Vovk Korže, A., Pavšek, M. (2011), Staranje prebivalstva in izzivi dolgotrajne oskrbe nove priložnosti zaposlovanja in dodatnega izobraževanja. *Geografski obzornik*, 58, 3: 2–31
- Giddens, A. (2001), *Preobrazba intimnosti: spolnost ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Goffman, E. (2000), *Stigma: Zapiski o opravljanju poškodovane identitete*. Maribor: Založba Aristej.

- Gostenčnik, C. (2010), *Neprodirna skrivnosti intime*. Ljubljana: Založba Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut
- Harelambos, M., Holborn, M. (1995), *Sociologija: Teme in pogledi*. New York ZDA: HarperCollins Publishers in DZS.
- Hojnik- Zupanc, I. (1997), Priprava na upokožitev in starost. V: Hojnik-Zupanc, I. (ur.), *Dodajmo življenje letom*. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije (3–13).
- Iršič, M. (2004), *Umetnost obvladovanja konfliktov*. Ljubljana: Zavod Rakmo.
- Kobentar, R. (2008), Socialni odnosi v starosti. *Socialna pedagogika*, 12,2: 154–160
- Košček, M., Košček, T. (1975), *Ljubezen in zakon: raj ali pekel*. Zagreb – Ljubljana: Zagreb film.
- Košček, M., Košček, T. (1979), *ABC ljubezni*. Zagreb – Ljubljana: Zagreb film
- Lessing, D. (1996), *Love again*. New York ZDA: HarperCollins Publishers.
- Mali, J. (2008), *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mali, J. (2011), Pogled z vidika skrbi za stare ljudi: pripombe k predlogu zakona o socialnovarstveni dejavnosti. Ljubljana: *Socialno delo*, 50, 1: 59–62.
- Mali, J. (2012), Socialno delo s starimi in nova socialna zakonodaja. *Čas. Krit. znan.*, 39–40, 250: 90–137
- Mali, J. (2013), Socialno delo s starimi ljudmi kot specializacija stroke. Ljubljana: *Socialno delo*. 52,1: 57–65
- Mali, J. (2015), Magistrski študij socialnega dela s starimi ljudmi kot odziv na demografske spremembe v družbi. Ljubljana: *Socialno delo*. 54,1: 3–10
- Mesec, B. (2009), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: Načrtovanje raziskave*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. (študijsko gradivo za interno uporabo)
- Mesec B. (1997), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo (študijsko gradivo za interno uporabo).

Mesec B. (1997), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu* 1. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo (študijsko gradivo za interno uporabo).

Milivojević, Z. (1993), *Emocije: Psihoterapija i razumevanje emocija*. Novi Sad. Promotej.

Milivojević, Z. (2009), *Formule ljubezni*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Pečjak, V. (2007), *Psihologija staranja*. Bled: samozaložba.

Pogačnik, J. (1986), *Kratko Sveto Pismo s slikami*. Ljubljana: Nadškofjski ordinariat v Ljubljani

Ramovš, J. (1997), Smiselno življenje v starih letih. V: Hojnik- Zupanc, I. (ur.), *Dodajmo življenje letom*. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije (13–26).

Ramovš, J. (2004), Star človek v današnji družini. *Kakovostna starost*. 7, 3:1–21

Požarnik, H. (1981), *Umetnost staranja – leta predsodki in dejstva*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Rozman, M. (2009), Ljubezen intimnost in spolna želja v partnerstvu. *Obzornik zdravstvene nege*. 43, 2: 129–135

Rozman, S. (2013), *Umirjenost: kako prepoznati zasvojenost, jo razumeti in poiskati pot iz nje*. Ljubljana: Modrijan založba.

Satir, V. (1995), *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Starč, M. (2011), Doživljanje sreče pri starejših Slovencih: medgeneracijski dejavniki in povezanost z življenjskim smislom. *Kakovostna starost*. 14, 3: 3–23

Špilič, V., Kadiš D. (2002). Psihosocialni vidik staranja. *Socialno delo*. 41, 5: 295–300

Urek, M. (2001). Življenjske zgodbe in njihov pomen: nekaj izhodišč za preučevanje pripovedovanja zgodb v socialnem delu. *Socialno delo*. 40, 2/4: 119–150

Internetni viri:

Ec.europa.eu, (2015). Eurostat. Pridobljeno iz medmrežja
<http://ec.europa.eu/eurostat/statistics->

explained/images/4/49/Population_age_structure_by_major_age_groups%2C_2004_and_2014_%28%25_of_the_total_population%29_YB15.png (Dne 25. 7. 2015).

Inst-antonatrstenjaka.si, (2015). Inštitut Antona Trstenjaka - Delo in spoznanja:Izhodišče. . Pridobljeno iz medmrežja <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/sozitej/projekti/1.html?sub=990> (Dne 25. 7. 2015).

Inst-antonatrstenjaka.si, (2015). Inštitut Antona Trstenjaka – Slovar: Starost. Pridobljeno iz medmrežja <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1349.html> (Dne 25. 7. 2015).

Inst-antonatrstenjaka.si, (2015). Inštitut Antona Trstenjaka – Potrebe v starosti. Pridobljeno iz medmrežja <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=983> (Dne 25. 7. 2015).

Stat.si, (2015). Družine v Sloveniji so povprečno tričlanske. Pridobljeno iz medmrežja <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5147> (Dne 3. 8. 2015)

Stat.si, (2015). Ženske umirajo povprečno 8 let starejše od moških. Pridobljeno iz medmrežja <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5293&naslov=Umrli-Slovenija-2014> (Dne 25. 7. 2015).

Sl.wikipedia.org, (2015). Hierarhija potreb po Maslowu. Pridobljeno iz medmrežja https://sl.wikipedia.org/wiki/Hierarhija_potreb_po_Maslowu (Dne 25. 7. 2015).

Tosemjaz.net, (2015). Zaljubljenost – To sem jaz. Pridobljeno iz medmrežja: <http://www.tosemjaz.net/clanki/451/detail.html> (Dne 25. 07. 2015).

9. PRILOGA

9.1. Analiza pogovora s starimi ljudmi

Določite venot kodiranja – stari ljudje

Določite venot kodiranja za intervju 1

OSNOVNI PODATKI

1. Ime: /Ime mi je Jože/(Aa)

Aa-Jože

2. Spol: /Moški/(Ab)

Ab- Moški

3. Starost: /81 let/(Ac)

Ac- 81 let

ZAKONSKI STATUS

4. Prosimo opišite, vaš trenutni status? (poročen, ločen, samski, vdovec, drugo...)

Jože: /Sem vdovec/(1), /je minilo že šest let odkar je umrla moja žena/ (2).

A1- Sem vdovec

A2- Je minilo že šest let odkar je umrla moja žena

5. Kaj vam je bilo pomembno pri izbiri vašega partnerja, kaj vam je pri njem všeč?

Jože: /Za njo sem se odločil, ravno zato, ker so najini zvezi zelo nasprotovali moji starši/(3), doma bi moral podedovati veliko kmetijo, oče pa mi je rekel, da mi bo vse pobral, če se bom odločil za njo. /Seveda sva se odločila drug za drugega, tako je prevladala ljubezen/(4), bilo je zelo težko, saj sva ostala brez vsega. /Ampak sva si prisegla, da si bova skupaj ustvarila vse/(5) in res v petih letih sva kupila zemljo in začela graditi hišo

A3- Za njo sem se odločil, ravno zato, ker so najini zvezi zelo nasprotovali moji starši

A4- Seveda sva se odločila drug za drugega, tako je prevladala ljubezen

A5- Ampak sva si prisegla, da si bova skupaj ustvarila vse

6. Kako sta se s partnerjem/partnerico spoznavala/razumela?

Jože: /Spoznavala sva se, ko sva bila čisto brez vsega, takrat res iskreno spoznaš človeka, ko si brez vsega/ (6) pa si še vedno stojiš ob strani in s /skupnimi močmi zgradiš dom in družino/ (7).

A6- Spoznavala sva se, ko sva bila čisto brez vsega, takrat res iskreno spoznaš človeka, ko si brez vsega,

A7- S skupnimi močmi zgradiš dom in družino

7. Kaj se vam zdi pomembno za obstoj zveze?

Jože: /Ne smeš hodit k sosedu/(8), pomembno je /da sta partnerja vedno uslužna drug drugemu/ (9) /Pomembno je tudi, da se znata poslušati/(10). /Sto procentno moraš zaupat nekomu/(11) recimo /pri nama je imela finance vedno načez žena/(12) samo na vsake toliko časa sem jo vprašal če je vse v redu in to je bilo to.

A8- Ne smeš hodit k sosedu

A9 - Da sta partnerja vedno uslužna drug drugemu

A10- Pomembno je tudi, da se znata poslušati

A11- Sto procentno moraš zaupat nekomu

A12- pri nama je imela finance vedno načez žena

DOŽIVLJANJE LJUBEZNI

8. Kaj je za vas občutek zaljubljenosti, kako čutite zaljubljenost?

Jože: /Da sem zaljubljen sem vedel tako, /da mi je bila tako zelo všeč, da drugih niti opazil več nisem/(13).

A13- Da mi je bila tako zelo všeč, da drugih niti opazil več nisem

9. Bi lahko rekli, da ste bili kdaj zaljubljeni, da ste občutili ljubezen, na kakšen način ste to opazili?

Jože: /Seveda sem bil, pa večkrat/(14), prvič na veliki planini, /a veš kako je blo lušno/(15).

A14- Seveda sem bil pa večkrat

A15- A veš kako je blo lušno

10. Kako izkazuje svojo ljubezen (poljubi, objemi, darili..)?

Jože: /Svoje ljubezni sedaj ne morem več izkazovat, saj je moja žena umrla/(A16), /sedaj ji na grob nesem rože in prižgem svečo/(A17). /Ko je bila še živa, sem ji za rojstni dan vedno kupil darilo, tudi ko je bilo z denarjem na tesno/(18). /Vsak dan pa sem ji povedal, da jo imam rad/(19).

A 16- Svoje ljubezni sedaj ne morem več izkazovat, saj je moja žena umrla

A 17- Sedaj ji na grob nesem rože in prižgem svečo

A18- Ko je bila še živa, sem ji za rojstni dan vedno kupil darilo, tudi ko je bilo z denarjem na tesno

A19- Vsak dan pa sem ji povedal, da jo imam rad.

11. Kaj je za vas ljubezen (vaša osebna definicija ljubezni) ?

Jože: /Zame je ljubezen takrat, ko si partnerja delita ljubezen popolnoma, sta nekako uslužna drug drugemu/(20).

A 20- Zame je ljubezen takrat, ko si partnerja delita ljubezen popolnoma, sta nekako uslužna drug drugemu.

12. Kako ste vi doživeli ljubezen (opišite vašo najljubšo zgodbo / spomin, ki ga imate):

Jože: Moj najljubši spomin je iz leta 1955, /ko sem prvič videl, da me ima ona tako rada kot jaz njo/(21). /Bilo je takrat, ko sva drug drugemu vzela nedolžnost/(22), /res je bilo lepo/(23).

A 21- Ko sem prvič videl, da me ima ona tako rada kot jaz njo

A 22- Bilo je takrat, ko sva drug drugemu vzela nedolžnost,

A 23- Res je bilo lepo

13. Na kakšen način ste ljubezen občutili včasih, na kakšen način pa jo občutite danes? Kje opazite tiste razlike?

Jože: /Jaz sem vdovec, tako da to pomeni, da nje že šest let ni več. Pred vsem jo pogrešam/(24) to je drugače, /najina ljubezen, pa je bila vedno ista meni se ni zdelo, da bi se kar koli spremenilo/(25). Do konca sem jo imel, tako rad kot prvi dan.

A 24- Jaz sem vdovec, tako da to pomeni, da nje že šest let ni več. Pred vsem jo pogrešam

A 25- Najina ljubezen, pa je bila vedno ista meni se ni zdelo, da bi se kar koli spremenilo

14. Katere osebe so za vas, najbolj pomemben del vašega življenja in jih imate najrajši?

Jože: /Na prvem mestu je še vedno žena, čeprav je ni več/(26), /potem so moji prijatelji/(27), /moji otroci pa so na zadnjem mestu/(28).

A 26 - Na prvem mestu je še vedno žena, čeprav je ni več

A 27- Potem so moji prijatelji

A28- Moji otroci pa so na zadnjem mestu

15. Se vam zdi, da se s časoma spremeni ljubezen? Na kakšen način, kako je bilo to opazno pri vas?

Jože: /Ne zame se ni. Imel sem jo rad, ravno tako zadnji dan, kot prvi dan, ko sem se zaljubil/(29). Zame je ljubezen ostala ista.

A 29- Ne zame se ni. Imel sem jo rad, ravno tako zadnji dan, kot prvi dan, ko sem se zaljubil

16. Kakšni so vaši nasveti za dobro in dolgotrajno razmerje (kakšno je vaše sporočilo)?

Jože: /Imejte se radi, dokler ste mladi/(30), /ko pa se boste poročili pa ostanite zvesti za vedno/(31)

A 30- Imejte se radi, dokler ste mladi

A 31- Ko pa se boste poročili pa ostanite zvesti za vedno

KONFLIKTI V VEZI

17. Kako ste v vaši vezi doživljali konflikte (pogosti, ponavljajoči, obremenjujoči)

Jože: /Ja tudi skregat se je treba, kdaj pa kdaj/(32). /Ne z ženo se nisva prav pogosto kregala, prepiri pa vsaj mene niso obremenjevali/(33).

A 32- Ja tudi skregat se je treba, kdaj pa kdaj

A33- Ne z ženo se nisva prav pogosto kregala, prepiri pa vsaj mene niso obremenjevali

18. Kako ste prepoznali te konflikte?

Jože: /Ja /takrat, ko povzdigneš glas/(34) /se razburiš/(35) in /kadar nastane tišina/(36)/.

A 34- Takrat, ko povzdigneš glas

A35- Se razburiš

A36- Kadar nastane tišina

19. So te konflikti vplivali vaš odnos na ljubezen?

Jože: /Ne zdi se mi da ne/(37)/ vsak se kdaj skrega, tudi midva sva se ampak sva vse rešila/(38).

A 37 - Ne zdi se mi da ne

A 38- Vsak se kdaj skrega, tudi midva sva se ampak sva vse rešila

20. Kakšno podporo imate pri reševanju konfliktov v vaši okolici?

Jože: Ja včasih je bilo to drugače, /ko sva se skrega, sva potem tudi vse rešila sama/(39), /nisva se nikoli obrnila k prijateljem ali pa k otrokom po pomoč/(40).

A 39- Ko sva se skrega, sva potem tudi vse rešila sama

A 40- Nisva se nikoli obrnila k prijateljem ali pa k otrokom po pomoč

21. S kom se lahko o tem pogovarjate, komu lahko zaupate, bi mogoče poiskali formalno pomoč (socialna delavka, družinska terapija)?

Jože: /Pogovarjam se lahko vsemi/(41), vendar žene ni več. /Takrat pa sva se pogovorila med sabo. Nikoli nisva iskala kakšne pomoči/(42).

A 41- Pogovarjam se lahko z vsemi

A42- Takrat pa sva se pogovorila med sabo. Nikoli nisva iskala kakšne pomoči

22. Kako na kakšen način ste oz. še rešujete konflikte z ljubljeno osebo?

Jože: Ti bom povedal zgodbo, kako sva jih. /Ko sva se tako enkrat skregala in je bila zelo slabe volje, sem vzel posodo in začel vanjo nalivati vodo, tako sem ji na pult postavil že nekaj posod, ko me je vprašala ja kaj pa počneš. Odvrnil sem ji, da je voda, zato da bova skuhal njen "rilec"/(43). /Drugač pa je bila vedno ona tista, ki me je znala pomiriti, vedno je ona prva pristopila do mene, ko sva se skregala/(44).

A 43- Ko sva se tako enkrat skregala in je bila zelo slabe volje, sem vzel posodo in začel vanjo nalivati vodo, tako sem ji na pult postavil že nekaj posod, ko me je vprašala ja kaj pa počneš. Odvrnil sem ji, da je voda, zato da bova skuhal njen "rilec"

A 44- Drugač pa je bila vedno ona tista, ki me je znala pomiriti, vedno je ona prva pristopila do mene, ko sva se skregala

SPOLNOST

23. Kako vi vidite povezavo med spolnostjo in ljubeznijo?

Jože: /Spolnost je zelo pomembna pri ljubezni, sploh če verjameš v zakon/(45). Ne pa kot moja hčerka ima tri otroke in vsakega z drugim, /danes je to popolnoma drugače. Vi drugače gledate na te stvari/(46).

A 45- Spolnost je zelo pomembna pri ljubezni, sploh če verjameš v zakon

A 46- Danes je to popolnoma drugače. Vi drugače gledate na te stvari/

24. Se vam zdi spolnost pomemben del zakona/kekega odnosa?

Jože: /To je zelo pomemben del zakona/(47). /Midva z ženo, sva imela to zelo lepo dogovorjeno brez besed sva vedno vedela, kdaj komu paše, nikoli v vseh letih nisva rekla ne danes se mi ne ljubi/(48), pa tudi če mi je to rekla sem jo vedno nekako prebrisano prepričal, da si je premislila.

A 47- To je zelo pomemben del zakona

A48- Midva z ženo, sva imela to zelo lepo dogovorjeno brez besed sva vedno vedela, kdaj komu paše, nikoli v vseh letih nisva rekla ne danes se mi ne ljubi/

25. Kako se je vaša spolna aktivnost v starosti spremenila (če se je) ste še vedno spolno aktivni?

Jože: /Moje žena je pokojna že šest let, torej tudi sam nisem spolno aktiven/(49). Preden je umrla, pa je bila tudi zelo bolna, zato se pred njeno smrtjo, nisva posvečala seksu. /Drugače pa se je seks skozi leta sigurno spremenil/(50). /Ko se staraš skupaj se bolj poznaš in točno veš kaj komu paše/(51)

A 49- Moje žena je pokojna že šest let, torej tudi sam nisem spolno aktiven

A 50- Drugače pa se je seks skozi leta sigurno spremenil

A 51- Ko se staraš skupaj se bolj poznaš in točno veš kaj komu paše

26. Kje občutite opazite, da so potrebe starih na tem področju prezrte stigmatizirane? (lastne izkušnje zgodbe)

Jože: /To opazim, že samo zato ker smo stari. Ker si star te ne bo nihče vprašal, če si zaljubljen kaj šele č imaš kakšne potrebe/(52). /Tudi, če sem ostal sam potrebe pa še zmeraj imam, ne vem zakaj si nebi našel še kakšno, da mi krajša čas/(53).

A 52- To opazim, že samo zato ker smo stari. Ker si star te ne bo nihče vprašal, če si zaljubljen kaj šele č imaš kakšne potrebe

A 53- Tudi, če sem ostal sam potrebe pa še zmeraj imam, ne vem zakaj si nebi našel še kakšno, da mi krajša čas

27. Kakšno je vaše mnenje o tem, da lahko ostanemo zvesti samo eni osebi, do konca življenja lahko razložite (ste imeli kakšno izkušnjo s tem)?

Jože: /Jaz mislim, da je pomembno, dokler si poročen, da ostaneš zvest samo tej osebi/(54) /Potem, ko pa tega ni več pa si lahko privoščiš, kaj več/(55).

A 54- Jaz mislim, da je pomembno, dokler si poročen, da ostaneš zvest samo tej osebi

A 55- Potem, ko pa tega ni več pa si lahko privoščiš, kaj več

POGOVORO LJUBEZNI IN SPOLNOSTI MED STARIMI IN SPREMEMBE, KI BI JIH ŽELELI SAMI

28. Koliko je med starimi pogovora o temi ljubezni, spolnosti..?

Jože: /Med prijatelji se še pogovarjamo o tem/(56), kako je kakšna fletna za pogledat in kako bi bilo dobro, da bi si lahko poiskalo še kakšno. /Ostali pa se mi zdijo zelo zadržani, včasih se kdo celo celo razjezi/(57).

A 56- Med prijatelji se še pogovarjamo o tem

A 57- Ostali pa se mi zdijo zelo zadržani, včasih se kdo celo razjezi

29. Kakšne so razlike v pogovorih med starimi- starimi, starimi- strokovnjaki in starimi- mladimi (med generacijami)

Jože: /Sigurno so razlike/(58), tudi ti se verjetno lažje oziroma drugače pogovarjaš s prijateljico, kot s staro mamo od seksa, /čeprav se sam lahko pogovarjam vsemi, sigurno pa me bolje razumejo prijatelji/(59).

A 58- Sigurno so razlike

A59- Čeprav se sam lahko pogovarjam vsemi, sigurno pa me bolje razumejo prijatelji

30. Se vam zdi to prezrta tema, kako to občutite?

Jože: Kaj pa vem nisem nikoli tako razmišljal. Vendar /prav gotovo je, spregledana tema ali pa se je ljudje raje kar izognejo/(60).

A 60- prav gotovo je, spregledana tema ali pa se je ljudje raje kar izognejo

31. S kom pa bi se želeli pogovarjati o tematiki ljubezni?

Jože: /Z vsemi dobrimi ljudmi/(61).

A 61- Z vsemi dobrimi ljudmi

32. Kaj bi vi želeli, da se na tem področju spremeni za vas?

Jože: Da bi se kaj spremenilo, /verjetno, da bi lahko na kakšnem kraju še spoznal kakšno meni podobno, da mi krajša čas/(62).

A 62- Verjetno, da bi lahko na kakšnem kraju še spoznal kakšno meni podobno, da mi krajša čas

33. Bi želeli imeti kakšne domiselne delavnice, zmenke ali kaj podobnega na temo ljubezni v vašem okolju (vaše ideje, kaj mi lahko naredimo za vas)?

Jože: /Ja, saj bi rad spoznal kakšno, da mi malo krajša moje dneve/(63).

A 63- Ja, saj bi rad spoznal kakšno, da mi malo krajša moje dneve

Določitev enot kodiranja za intervju 2

OSNOVNI PODATKI

3. Ime: /Ime mi je Štefan/(Ba)

Ba-Štefan

4. Spol: /Moški/(Bb)

Bb- Moški

3. Starost: /77 let/(Bc)

Bc- 81 let

ZAKONSKI STATUS

4. Prosimo opišite, vaš trenutni status? (poročen, ločen, samski, vdovec, drugo...)

Štefan: */Sem še vedno poročen, že 53 let/(1), /sva že praznovala zlato obletnico/(2).*

B1- Sem še vedno poročen, že 53 let

B2- Sva že praznovala zlato obletnico

5. Kaj vam je bilo pomembno pri izbiri vašega partnerja, kaj vam je pri njem všeč?

Štefan: */Ja ženo sem izbral, ker je bila izredno pridna, na poslovnem področju/(3), drugače pa ni bila prav dobra oseba, sovražila je moje starše, moje sivoce. /Sedaj imam novo punco, pa ima neverjeten karakter in sem preprosto zaljubljen/(4)*

B3- Ja ženo sem izbral, ker je bila izredno pridna, na poslovnem področju

B4- Sedaj imam novo punco, pa ima neverjeten karakter in sem preprosto zaljubljen

6. Kako sta se s partnerjem/partnerico spoznala razumela?

Štefan: */Z ženo, se nikoli nisva razumela prav dobro/(5), /preveč sva bila drugačna/(6)/ je pa bila zelo pridna in to sem vedno občudoval/(7).*

B5- Z ženo, se nikoli nisva razumela prav dobro

B6- preveč sva bila drugačna

B7- je pa bila zelo pridna in to sem vedno občudoval

7. Kaj se vam zdi pomembno za obstoj zveze?

Štefan: *.../Samo ljubezen, ni dovolj, da bi dva ostala skupaj/(8), /potrebna je še volja, želja potrpežljivost in vztrajnost/(9). /Treba je potrpeti potrpet in še enkrat potrpet, ko pa trpiš preveč, takrat je pa že verjetno vsega konec/(10)*

B8- Samo ljubezen, ni dovolj, da bi dva ostala skupaj

B9- Potrebna je še volja, želja potrpežljivost in vztrajnost

B10- Treba je potrpeti potrpet in še enkrat potrpet, ko pa trpiš preveč, takrat je pa že verjetno vsega konec

DOŽIVLJANJE LJUBEZNI

8. Kaj je za vas občutek zaljubljenosti, kako čutite zaljubljenost?

Štefan: *Da sem zaljubljen, sem vedel takrat, /ko nisem mogel spati/(11), /nisem zmoget jesti/(12), preprosto /preveč sem mislil nanjo/(13).*

B11- Ker nisem mogel spati

B12- Nisem zmoget jesti

B13- Preveč sem mislil nanjo

9. Bi lahko rekli, da ste bili kdaj zaljubljeni, da ste občutili ljubezen, na kakšen način steto opazili?

Štefan: */Seveda sem, lahko bi celo rekel, da trikrat v življenju/(14) prvič v miss kongo, vedno so me privlačile temne ženske.*

B14- Seveda sem, lahko bi celo rekel, da trikrat v življenju

10. Kako izkazuje svojo ljubezen (poljubi, objemi, darili...)?

Štefan: *Ljubezen izkazujem, to je zelo pomembno, vendar se ne vidiva vsak, dan. /Tako da jo presnetim z darilom/(15), /vedno ko se vidiva pa jo objamem in poljubim/(16).*

B15- Tako da jo presnetim z darilom

B16- Vedno ko se vidiva pajo objamem in poljubim

11. Kaj je za vas ljubezen (vaša osebna definicija ljubezni) ?

Štefan: */Ljubezen, ti daje impulz/(17), da /misliš samo na lepo in pozabiš na vse slabosti/(18).*

B17- Ljubezen, ti daje impulz

B18- Misliš samo na lepo in pozabiš na vse slabosti

12. Kako ste vi doživeli ljubezen (opišite vašo najljubšo zgodbo / spomin, ki ga imate):

Štefan: *Ti bom sedaj povedal, kako je to z mano in ljubeznijo. Res je /sem poročen, vendar z ženo živiva ločeno že nekaj let/(19). /Že pet let pa sem v zvezi z drugo, ki je prav tako poročena. Res sem zaljubljen/ (20). Veš moja žena je izredno delavna ženska, na poslovnem področju in se preveč žene samo za denarjem. To, moja ljubezen, pa sem spoznal pred 52 leti, ko je bila ona stara šele 17 let jaz pa sem bil takrat že poročen, potem pa se do pred petimi leti nisva nikoli več srečala. Ko sva se na novo spoznala pred petimi leti in sem videl kako zelo dober karakter ima, sem se nemudoma zaljubil. /Moj najlepši spomin pa je, prav gotovo, ko sva bila še sveže zaljubljena in sva ravno začela hoditi/ (21). /Namreč dobil sem sms pa ga nisem znal prebrat, takrat sem mislil, da me je pustila, ko pa mi je končno uspelo prebrat kaj je napisala je v sporočilu pisalo, kdaj greva na zmenek, kako zelo sem bil presrečen/(22), za pozitivno sporočilo.*

B19- Sem poročen, vendar z ženo živiva ločeno že nekaj let

B20- Že pet let pa sem v zvezi z drugo, ki je prav tako poročena. Res sem zaljubljen

B21 - Moj najlepši spomin pa je, prav gotovo, ko sva bila še sveže zaljubljena in sva ravno začela hoditi

B22- Namreč dobil sem sms pa ga nisem znal prebrat, takrat sem mislil, da me je pustila, ko pa mi je končno uspelo prebrat kaj je napisala je v sporočilu pisalo, kdaj greva na zmenek, kako zelo sem bil presrečen

13. Na kakšen način ste ljubezen občutili včasih, na kakšen način pa jo občutite danes? Kje opazite tiste razlike?

Štefan: */Danes sem samo žalosten, da nisem poročil te moje druge drage/(23). Je gospodinja v celotnem pomenu pa tudi zelo izobražena. /Danes občutim samo obžalovanje za nazaj/ (24).*

B23 - Danes sem samo žalosten, da nisem poročil te moje druge drage

B24- Danes občutim samo obžalovanje za nazaj.

14. Katere osebe so za vas, najbolj pomemben del vašega življenja in jih imate najrajši?

Štefan: */Na prvem mestu, sta hči in sin/ (25), /na drugem je moja ljubezen/ (26) /na tretjem sta moja pokojna starša/ (27)*

B 25- Na prvem mestu sta hči in sin

B 26- Na drugem moja ljubezen

B 27- Na tretjem sta moja pokojna starša

15. Se vam zdi, da se s časoma spremeni ljubezen? Na kakšen način, kako je bilo to opazno pri vas?

Štefan: /Ne ljubezen se ne spreminja/ (28). Z mojo drago sva skupaj pet let pa se mi zdi, kot da bi minilo samo pet minut. /Še vedno jo imam isto rad, res mi pomeni vse(29).

B28- Ne ljubezen se ne spreminja

B29- Še vedno jo imam isto rad, res mi pomeni vse

16. Kakšni so vaši nasveti za dobro in dolgotrajno razmerje (kakšno je vaše sporočilo)?

Štefan: /Morata se imeti rada/ (30), /morata biti komunikativna/ (31), /morata se poslušati in razumeti/ (32).

B30- Morata se imeti rada

B31- Morata biti komunikativna

B32- Morata se poslušati in razumeti

KONFLIKTI V ZVEZI

17. Kako ste v vaši vezi doživljali konflikte (pogosti, ponavljajoči, obremenjujoči)

Štefan: /Kdaj pa kdaj se je potrebno skregati/ (33). /Vendar, sva se z ženo kregala preveč/ (34), /konflikti pa so bili tako pogosti, kot tudi obremenjujoči/ (35).

B33- Kdaj pa kdaj se je potrebno skregati

B34- Vendar, sva se z ženo kregala preveč

B35- Konflikti pa so bili tako pogosti, kot tudi obremenjujoči

18. Kako ste prepoznali te konflikte?

Štefan: /Konflikte sva vedno prepoznala po tišini/ (36), /enkrat pol leta nisem govoril z ženo pa še to ni nič pomagalo/ (37).

B36- Konflikte sva vedno prepoznala po tišini

B37- Enkrat pol leta nisem govoril z ženo pa še to ni nič pomagalo

19. So te konflikti vplivali vaš odnos na ljubezen?

Štefan: /Ja so pa ne, preprosto verjetno, nisva bila za skupaj/ (38)

B38- Ja so pa ne, preprosto verjetno, nisva bila za skupaj

20. Kakšno podporo imate pri reševanju konfliktov v vaši okolici?

Štefan: /Konflikte, sva vedno reševala sama/ (39), /so pa sigurno vplivali tudi na otroke/ (40), ki to zelo občutijo.

B39- Konflikte, sva vedno reševala sama

B40- So pa sigurno vplivali tudi na otroke

21. S kom se lahko o tem pogovarjate, komu lahko zaupate, bi mogoče poiskali formalno pomoč (socialna delavka, družinska terapija)?

Štefan: /o tem se vedno lahko pogovarjam z vsemi, predvsem v mojo družino in mojo ljubljeno/ (41). /Pomoči nisem nikoli poiskal kje drugje/ (42).

B41- O tem se vedno lahko pogovarjam z vsemi, predvsem v mojo družino in mojo ljubljeno

B42- Pomoči nisem nikoli poiskal kje drugje

22. Kako na kakšen način ste oz. še rešujete konflikte z ljubljeno osebo?

Štefan: /konflikte sedaj rešujem s pogovorom ne s tišino/ (43), včasih pa je bilo to drugače.

B43- Konflikte sedaj rešujem s pogovorom ne s tišino

SPOLNOST

23. Kako vi vidite povezavo med spolnostjo in ljubeznijo?

Štefan: /Spolnost deluje pomirjajoče/ (44). /Madi pa danes na to gledate tako računalniško, vse samo preko nekih komunikacijskih sredstev/ (45), mobilov in računalnikov.

B 44- Spolnost deluje pomirjajoče

B 45- Mladi pa danes na to gledate tako računalniško, vse samo preko nekih komunikacijskih sredstev

24. Se vam zdi spolnost pomemben del zakona/nekega odnosa?

Štefan: /Spolnost je pomemben del zveze/ (46).

B46- Spolnost je pomemben del zveze

25. Kako se je vaša spolna aktivnost v starosti spremenila (če se je) ste še vedno spolno aktivni?

Štefan: /Še vedno sem spolno aktiven/ (47), /sigurno pa se je spolnost spremenila/ (48). /Namreč ni več isto, kot takrat ko sem bil mlajši, saj me je utrudil tudi infarkt, ki me je ohromil pred leti/ (49). Spolnost se z leti sigurno spremeni.

B47- Še vedno sem spolno aktiven

B48- Sigurno pa se je spolnost spremenila

B49- Namreč ni več isto, kot takrat ko sem bil mlajši, saj me je utrudil tudi infarkt, ki me je ohromil pred leti

26. Kje občutite opazite, da so potrebe starih na tem področju prezrte stigmatizirane? (lastne izkušnje zgodbe)

Štefan: /Ja zdi se mi da so potrebe res prezrte/ (50). /Na splošno ne zasledim tudi na televiziji nič v zvezi s spolnostjo ko si star/ (51). /Zdi pa se mi, da se tudi mladi izogibajo te teme, mogoče jih je sram/ (52)

B50- Ja zdi se mi da so potrebe prezrte

B51- Na splošno ne zasledim tudi na televiziji nič v zvezi s spolnostjo ko si star

B52- Zdi pa se mi, da se tudi mladi izogibajo te teme, mogoče jih je sram

27. Kakšno je vaše mnenje o tem, da lahko ostanemo zvesti samo eni osebi, do konca življenja lahko razložite (ste imeli kakšno izkušnjo s tem)?

Štefan: /Se da, vednar samo z veliko ljubeznijo/ (54).

B53- Se da, vednar samo z veliko ljubeznijo

POGOVOR O LJUBEZNI MED STARI MI

28. Koliko je med starimi pogovora o temi ljubezni, spolnosti..?

Štefan: /zelo malo, mogoče malenkost še med prijatelji/(55), včasih se kaj pošalimo to pa je tudi vse.

B54- Zelo malo, mogoče malenkost še med prijatelji

29. Kakšne so razlike v pogovorih med starimi- starimi- strokovnjaki in starimi- mladimi (med generacijami)

Štefan: /ne vidim nobenih razlik, nihče se ne želi pogovarjati, sploh od sexa ne/(56)se mi zdi da jih res postane sram.

/Verjetno je med mladimi čisto drugače/(57).

B55- Ne vidim nobenih razlik, nihče se ne želi pogovarjati, sploh od sexa ne

B56- Se mi zdi da jih res postane sram.

30. Se vam zdi to prezrta tema, kako to občutite?

Štefan: /Kaj pa vem, verjetno je ja, vsaj glede na to, da se o sexu starejših ne govori prav kaj dosti, o ljubezni se prav gotovo več/(58).

B57- Kaj pa vem, verjetno je ja, vsaj glede na to, da se o sexu starejših ne govori prav kaj dosti, o ljubezni se prav gotovo več

31. S kom pa bi se želeli pogovarjati o tematiki ljubezni?

Štefan: Pogovarjal bi se o tem /z mojo drago, mojo ljubljeno osebo/(59).

B58- Z mojo drago, mojo ljubljeno osebo

32. Kaj bi vi želeli, da se na tem področju spremeni za vas?

Štefan: /Pogrešam mogoče malo več zabave, ki je namenjena samo starim/(60), sam imam rad družbo, in /bi se tako sigurno udeležil kakšnih druženj/(61), kjer bi se lahko več pogovarjali.

B59- Pogrešam mogoče malo več zabave, ki je namenjena samo starim

B60- Bi se tako sigurno udeležil kakšnih druženj

33. Bi želeli imeti kakšne domiselne delavnice, zmenke ali kaj podobnega na temo ljubezni v vašem okolju (vaše ideje, kaj mi lahko naredimo za vas)?

Štefan: Trenutno sem v vezi, tako da ne, ampak /če nebi bil v zvezi, bi se sigurno udeleževal zmenkov/(62).

B 61- Če nebi bil v zvezi, bi se sigurno udeleževal zmenkov

Določitev not kodiranja za intervju 3

OSNOVNI PODATKI

5. Ime: /Ime mi je Dragica/(Ca)

Ca- Ime mi je Dragica

6. Spol: /Ženski/(Cb)

Cb- Ženski

3. Starost: /75 let/(Cc)

Cc- 75 let

ZAKONSKI STATUS

4. Prosimo opišite, vaš trenutni status? (poročen, ločen, samski, vdovec, drugo...)

Dragica: /Sedaj sem vdova/(C1), /pred tem sem bila poročena skoraj 50 let/(C2), svojega moža sem pred poroko poznala dobro leto.

C1- Sedaj sem vdova

C2- Pred tem sem bila poročena skoraj 50. let

5. Kaj vam je bilo pomembno pri izbiri vašega partnerja, kaj vam je pri njem všeč?

Dragica: /Pomembno mi je bilo, da ima službo/(C3), /da je bil umirjen, ker sem bila jaz tudi tako umirjena, da sva se ujemala skupaj/(C4). Všeč mi je bila njegova umirjenost, /da je bil resen/(C5), /bil je postaven, velik in tudi to mi je malo pomenilo/(C6).

C3- Pomembno mi je bilo, da ima službo

C4- Da je bil umirjen, ker sem bila jaz tudi tako umirjena, da sva se ujemala skupaj

C5- Da je bil resen

C6- Bil je postaven, velik in tudi to mi je malo pomenilo

6. Kako sta se s partnerjem/partnerico spoznavala razumela?

Dragica: Razumela sva se super, /spoznavala sva se tako, da sva šla kam, v kino ali na kakšen sprehod/(C7), drugam pa nismo hodli. /Sva bol malo kam šla, ker sva se res ujemala, ker sva bila oba bolj mirna/(C8).

C7- Spoznavala sva se tako, da sva šla kam, v kino ali na kakšen sprehod

C8- Sva bol malo kam šla, ker sva se res ujemala, ker sva bila oba bolj mirna

7. Kaj se vam zdi pomembno za obstoj zveze?

Dragica: /Pomembno je zaupanje, poštenost, iskrenost, ljubezen/(C9)

C9- Pomembno je zaupanje, poštenost, iskrenost, ljubezen

DOŽIVLJANJE LJUBEZNI

8. Kaj je za vas občutek zaljubljenosti, kako čutite zaljubljenost?

Dragica: /Zdej je ne čutim več/(C10). Ja, ko si mlad... Nevem kako bi povedala... /Metuljčke čutiš, pa noge ti kar nese kot, da si pijan, to je tista zaljubljenost/(C11)

C10- Zdej je ne čutim več

C11- Metuljčke čutiš, pa noge ti kar nese kot, da si pijan, to je tista zaljubljenost

9. Bi lahko rekli, da ste bili kdaj zaljubljeni, da ste občutili ljubezen, na kakšen način ste to opazili?

Dragica: /Ja sem bila, samo enkrat, dokončno in nikdar več/(C12)

C12- Ja sem bila, samo enkrat, dokončno in nikdar več

10. Kako izkazuje svojo ljubezen (poljubi, objemi, darili..)?

Dragica: /Z lepo besedo, s poljubom, objemom/(C13),... /Z darili ne, to mi ne ugaja, ker tist si sam materialist/(C14).

C13- Z lepo besedo, s poljubom, objemom

C14- Z darili ne, to mi ne ugaja, ker tist si sam materialist

11. Kaj je za vas ljubezen (vaša osebna definicija ljubezni) ?

Dragica: /Ja, da imaš nekoga res rad, da mu zaupaš/(15).

C15- Ja, da imaš nekoga res rad, da mu zaupaš

12. Kako ste vi doživeli ljubezen (opišite vašo najljubšo zgodbo / spomin, ki ga imate):

Dragica: Spomnim se, /ko sva bila mlada sva šla v kino in potem v gostilno na večerjo, na vrt/(C16), /jedla sva čevapčiče in šla na sprehod po parku, potem pa domov/(C17). /Počutila sem se v oblakih. Res se je potrudil zame/(C18).

C16- Ko sva bila mlada sva šla v kino in potem v gostilno na večerjo, na vrt

C17- Jedla sva čevapčiče in šla na sprehod po parku, potem pa domov

C18- Počutila sem se v oblakih. Res se je potrudil zame

13. Na kakšen način ste ljubezen občutili včasih, na kakšen način pa jo občutite danes? Kje opazite tiste razlike?

Dragica: /Včasih sem jo občutila preko zaljubljenosti, da nič neveš kaj se dogaja okoli tebe/(C19). /Danes je pa vse bolj umirjeno, star si, vse gledaš z drugimi očmi in moraš živeti/(C20). Ljubezen ne morem več občutiti, ker sem izgubila svojega najbližjega. /Imam rada svoje, samo tisto kar sem imela najrajši sem izgubila tako, da je težko/(C21).

C19- Včasih sem jo občutila preko zaljubljenosti, da nič neveš kaj se dogaja okoli tebe

C20- Danes je pa vse bolj umirjeno, star si, vse gledaš z drugimi očmi in moraš živeti

C21- Imam rada svoje, samo tisto kar sem imela najrajši sem izgubila tako, da je težko

14. Katere osebe so za vas, najbolj pomemben del vašega življenja in jih imate najrajši?

Dragica: To so pa zdej /sinovi, vnuki, snaha, mladi naraščaji/(C22).

C22- sinovi, vnuki, snaha, mladi naraščaji

15. Se vam zdi, da se s časoma spremeni ljubezen? Na kakšen način, kako je bilo to opazno pri vas?

Dragica: /Pri meni se ni nič spremenilo, zaljubljena sem bila od prvega do zadnjega dneva isto, kljub prepirom vmes/(C23). Meni je bilo skos enako. /Ko pravijo, da to mine, pa nevem kakor kdo/(C24).

C24- Pri meni se ni nič spremenilo, zaljubljena sem bila od prvega do zadnjega dneva isto, kljub prepirom vmes

C25- Ko pravijo, da to mine, pa nevem kakor kdo

16. Kakšni so vaši nasveti za dobro in dolgotrajno razmerje (kakšno je vaše sporočilo)?

Dragica: /Da si strpen, da se razumeš med sabo, da se veliko pogovarjaš, da si zaupaš/(C26). /Da ni vse konec, ko se naredi prvi prepir, pojavi prva težava, to se reši s pogovorom in zaupanjem/(C27)

C26- Da si strpen, da se razumeš med sabo, da se veliko pogovarjaš, da si zaupaš

C27- Da ni vse konec, ko se naredi prvi prepir, pojavi prva težava, to se reši s pogovorom in zaupanjem

KONFLIKTI V ZVEZI

17. Kako ste v vaši vezi doživljali konflikte (pogosti, ponavljajoči, obremenjujoči)

Dragica: /Ja sma se skregala, ker ni blo kej vrede/(C28), ko smo zidal, /mladi smo bli in sma bla dovzetna za vsako malenkost, misliš, da je vse narobe/(C29), /kasneje, ko si starejši pa o preišljuješ in vidiš, da ni vse tak z rožicami postlano, kot si misliš/(C30). /Poredko sva se kregala, ampak vsepovsod pride do kakšnega spora, včasih za takšno malenkost, da sploh ne pomisliš in potem vidiš, da škoda, da si se sploh prepiral/(C31).

C28- Ja sma se skregala, ker ni blo kej vrede

C29- Mladi smo bli in sma bla dovzetna za vsako malenkost, misliš, da je vse narobe

C30- Kasneje, ko si starejši pa o preišljuješ in vidiš, da ni vse tak z rožicami postlano, kot si misliš

C31- Poredko sva se kregala, ampak vsepovsod pride do kakšnega spora, včasih za takšno malenkost, da sploh ne pomisliš in potem vidiš, da škoda, da si se sploh prepiral

18. Kako ste prepoznali te konflikte?

Dragica: /Ker sva drug drugemu očitala kaj je narobe/(C32).

C32- Ker sva drug drugemu očitala kaj je narobe

19. So te konflikti vplivali vaš odnos na ljubezen ?

Dragica: /ne niso, pri meni ne, ker je to čist normalno/(C33).

C33- Ne niso, pri meni ne, ker je to čist normalno

20. Kakšno podporo imate pri reševanju konfliktov v vaši okolici?

Dragica Ja jaz jo kar imam, /imam kar dobro oporo, mam v redu sine, snaho, vnukinjo, svojce v glavnem, mlado generacijo/(C4).

C34- imam kar dobro oporo, mam v redu sine, snaho, vnukinjo, svojce v glavnem, mlado generacijo

21. S kom se lahko o tem pogovarjate, komu lahko zaupate, bi mogoče poiskali formalno pomoč (socialna delavka, družinska terapija)?

Dragica: /Zaupam lahko vsakemu, ker ni takšnih konfliktov, da bi mi bilo potrebno to skrivati/(C35). /Ne bi iskala nobene formalne pomoči/(C36).

C35- Zaupam lahko vsakemu, ker ni takšnih konfliktov, da bi mi bilo potrebno to skrivati

C36- Ne bi iskala nobene formalne pomoči

22. Kako na kakšen način ste oz. še rešujete konflikte z ljubljeno osebo?

Dragica: / Konflikte rešujem s pogovorom/(C37).

C37- Konflikte rešujem s pogovorom.

SPOLNOST

23. Kako vi vidite povezavo med spolnostjo in ljubeznijo?

Dragica: */Ja, men je bilo vseeno, men je bila glavna ljubezen/(C38), /spolnost mi ni bila toliko pomembna/(C39).*

C38- Ja, men je bilo vseeno, men je bila glavna ljubezen

C39- Spolnost mi ni bila toliko pomembna

24. Se vam zdi spolnost pomemben del zakona/nekega odnosa?

Dragica: */Pri meni ne, pri meni se mi zdi več vredno zaupanje/(C40).*

C40- Pri meni ne, pri meni se mi zdi več vredno zaupanje

25. Kako se je vaša spolna aktivnost v starosti spremenila (če se je) ste še vedno spolno aktivni?

Dragica: */Ni se spremenila v zakonu/(C41), /zdej pa nisem več spolno aktivna, ker nimam partnerja/(C42).*

C41- Ni se spremenila v zakonu

C42- Zdej pa nisem več spolno aktivna, ker nimam partnerja

26. Kje občutite opazite, da so potrebe starih na tem področju prezrte stigmatizirane? (lastne izkušnje zgodbe)

Dragica: */Ovisno od človeka, od vsakega posameznika je vse odvisno, koliko si sam poišče pogovora v okolici/(C43), /na nek način bi lahko rekla, da je o spolnosti starih slišati zelo malo/(C44).*

C43- Odvisno od človeka, od vsakega posameznika je vse odvisno, koliko si sam poišče pogovora v okolici

C44- Na nek način bi lahko rekla, da je o spolnosti starih slišati zelo malo

27. Kakšno je vaše mnenje o tem, da lahko ostanemo zvesti samo eni osebi, do konca življenja lahko razložite (ste imeli kakšno izkušnjo s tem) ?

Dragica: *Ja sej ti povem, /da sta iskrena drug do drugega/(C45), /da si ne očitata vsako napako/(C46), /vse je v iskrenosti in zaupanju/(C46).*

C45- Da sta iskrena drug do drugega

C46- Da si ne očitata vsako napako

C47- Vse je v iskrenosti in zaupanju

POGOVOR O LJUBEZNI IN SPOLNOSTI MED STARIMI IN SPREMEMBE, KI BI JIH ŽELELI SAMI

28. Koliko je med starimi pogovora o temi ljubezni, spolnosti..?

Dragica: */Jaz se ne pogovarjam o tem/(C48). /O ljubezni pa se čisto vsakodnevno pogovarjaš, občasno ko pride tema do ljubljenih oseb/(C49).*

C48- Jaz se ne pogovarjam o tem

C49- O ljubezni pa se čisto vsakodnevno pogovarjaš, občasno ko pride tema do ljubljenih oseb

29. Kakšne so razlike v pogovorih med starimi- starimi, starimi- strokovnjaki in starimi- mladimi (med generacijami)

Dragica: */Jst ne opazim razlik/(C50). Spolnost je vedno enaka, če se partnerja ujemata je tako vse vredno, drugače pa ni. /Jst se z vsemi enako pogovarjam/(C51), /z vnukinjo sem edino bolj sproščena, ko kaj povem, lažje kaj rečem, pred drugimi moram bolj paziti kaj povem/(C52).*

C50- Jst ne opazim razlik

C51- Jst se z vsemi enako pogovarjam

C52- z vnukinjo sem edino bolj sproščena, ko kaj povem, lažje kaj rečem, pred drugimi moram bolj paziti kaj povem

30. Se vam zdi to prezrta tema, kako to občutite?

Dragica: */Vredno, je da se to da v javnost in da se pogovarjaš o tem/(C53), /ampak koliko pa je v tega v javnosti je vprašanje, sama ne zasledim veliko/(C54).*

C53- Vredno, je da se v javnost in da se pogovarjaš o tem

C54- Ampak koliko pa je v tega v javnosti je vprašanje, sama ne zasledim veliko

31. S kom pa bi se želeli pogovarjati o tematiki ljubezni?

Dragica: *S kom.../ja zdej se nimam z nobenim/(C55).../ Ja z vnukinjo bi se/(C56).*

C55- Ja zdej se nimam z nobenim

C56- Ja z vnukinjo bi se

32. Kaj bi vi želeli, da se na tem področju spremeni za vas?

Dragica: */Jaz imam vse urejeno super, vsaj moje mišljenje je takšno/(C57).*

C57- Jaz imam vse urejeno super, vsaj moje mišljenje je takšno

33. Bi želeli imeti kakšne domiselne delavnice, zmenke ali kaj podobnega na temo ljubezni v vašem okolju (vaše ideje, kaj mi lahko naredimo za vas)?

Dragica: *Ne, ne, ah kje pa, jaz ne. /Za mene ni nič potrebno, jaz sem izživela svojo ljubezen/(C58), /mogoče edino za kakšno druženje ne pa zato, da bi spoznala/(C59).*

C58- Za mene ni nič potrebno, jaz sem izživela svojo ljubezen

C59- Mogoče edino za kakšno druženje ne pa zato, da bi spoznala

Določite venot kodiranja za intervju 4

OSNOVNI PODATKI

7. Ime: */Ime mi je Ivanka/(Da)*

Da- Ime mi je Ivanka

8. Spol: */Ženski/(Db)*

Db- Ženski

3. Starost: */74 let/(Dc)*

Dc- 74 let

ZAKONSKI STATUS

4. Prosimo opišite, vaš trenutni status? (poročen, ločen, samski, vdovec, drugo...)

Ivanka: /Sem še vedno srečno poročena/(D1), /sedaj že 49 let/(D2).

D1- Sem še vedno srečno poročena

D2- Sedaj že 49 let

5. Kaj vam je bilo pomembno pri izbiri vašega partnerja, kaj vam je pri njem všeč?

Ivanka: /Preprosto mi je bil zelo všeč/(D3), živela sva zelo blizu, tako da sem ga zelo hitro opazila, takoj mi je bil všeč. /Ko sem videla, da nima nikogar, ki bi mu skuhal kosilo, sem mu kaj skuhala in mu prinesla, samo da bi ga lahko videla/(D4).

D3- Preprosto mi je bil zelo všeč

D4- Ko sem videla, da nima nikogar, ki bi mu skuhal kosilo, sem mu kaj skuhala in mu prinesla, samo da bi ga lahko videla

6. Kako sta se s partnerjem/partnerico spoznavala/razumela?

Ivanka: /Spoznala in poročila sva se kar hitro, saj nisva bila več tako mlada/(D5). /Na najino poročno noč, pa sva se tudi vselila skupaj/(D6). Moj oče je bil zelo strog in tudi na poročno noč ni pustil, da bi prespal pri nas doma. To naju je zelo razjezilo, da si poročen in ne moreš spati s svojim možem, tako sva pograbila nekaj stvar in se preselila v hišo, ki še ni bila dokončana, spala pa sva kar na tleh. /Razumela pa sva se odlično, že od samega začetka/(D7).

D5- Spoznala in poročila sva se kar hitro, saj nisva bila več tako mlada

D6- Na najino poročno noč, pa sva se tudi vselila skupaj

D7- Razumela pa sva se odlično, že od samega začetka

7. Kaj se vam zdi pomembno za obstoj zveze?

Ivanka: /Pomembno je da si med seboj zaupaš, tudi, ko gre mož ven s svojo pevsko skupino, ga vedno vprašam, če je bila kakšna "fest", pa se samo nasmeji in odvrne takšne, kot si ti ni/(D8).

D8- Pomembno je da si med seboj zaupaš, tudi, ko gre mož ven s svojo pevsko skupino, ga vedno vprašam, če je bila kakšna "fest", pa se samo nasmeji in odvrne takšne, kot si ti ni

DOŽIVLJANJE LJUBEZNI

8. Kaj je za vas občutek zaljubljenosti, kako čutite zaljubljenost?

Ivanka: /Preprosto, ko veš da ti je nekdo tako všeč, da ti nihče več ne bo tako/(D9). /Ko si si všeč si si všeč/(D10).

D9- Preprosto, ko veš da ti je nekdo tako všeč, da ti nihče več ne bo tako

D10- Ko si si všeč si si všeč

9. Bi lahko rekli, da ste bili kdaj zaljubljeni, da ste občutili ljubezen, na kakšen način ste to opazili?

Ivanka: /Ja seveda, zato pa sem poročena/(D11). /Z možem sva že oba prej izkusila zaljubljenost in ljubezen/(D12). Vendar, tako kot sem se zaljubila v njega se še nikoli nisem. /To sem opazila tako, da sem bila rada z njemu in ob njem/(D13).

D11- Ja seveda, zato pa sem poročena

D12- Z možem sva že oba prej izkusila zaljubljenost in ljubezen

D13- To sem opazila tako, da sem bila rada z njemu in ob njem

10. Kako izkazuje svojo ljubezen (poljubi, objemi, darili...)?

Ivanka: /Svojo ljubezen si izkazuje vsak dan/(D14), /z objemi poljubi, držanjem za roke, skupnimi interesi in lepimi ljubkovalnimi besedami/(D15).

D14- Svojo ljubezen si izkazuje vsak dan

D15- Z objemi poljubi, držanjem za roke, skupnimi interesi in lepimi ljubkovalnimi besedami

11. Kaj je za vas ljubezen (vaša osebna definicija ljubezni)?

Ivanka: /Pomembno je da sta dva skupaj, da gresta skupaj in da se imata rada/(D16). /Da imata skupne interese, hobije in da se podpirata/(D17). /Da gresta skupaj na kakšen oddih kjer pozabita na vse in se posvetita drug drugemu/(D18).

D16- Pomembno je da sta dva skupaj, da gresta skupaj in da se imata rada

D17- Da imata skupne interese, hobije in da se podpirata

D18- Da gresta skupaj na kakšen oddih kjer pozabita na vse in se posvetita drug drugemu

12. Kako ste vi doživeli ljubezen (opišite vašo najljubšo zgodbo / spomin, ki ga imate):

Ivanka: /Imam veliko najljubših spominov, vsi z mojim možem so lepi/(D19). /Zadnji tak spomin je bil, ko sva šla v Tuheljske toplice, čist sama. Tam je res tako lepo popolnoma sva se sprostil in sva uživala/(D29).

D19- Imam veliko najljubših spominov, vsi z mojim možem so lepi

D20- Zadnji tak spomin je bil, ko sva šla v Tuheljske toplice, čist sama. Tam je res tako lepo popolnoma sva se sprostil in sva uživala

13. Na kakšen način ste ljubezen občutili včasih, na kakšen način pa jo občutite danes? Kje opazite tiste razlike?

Ivanka: /Ljubezen je vedno lepa, je pa še lepše sedaj ko sva stara, tako imava več časa drug za drugega sva bolj sproščena/(D21).

D21- Ljubezen je vedno lepa, je pa še lepše sedaj ko sva stara, tako imava več časa drug za drugega sva bolj sproščena

14. Katere osebe so za vas, najbolj pomemben del vašega življenja in jih imate najrajši?

Ivanka: /Na prvem mestu je moj mož/(D22), /potem pa sta tu še hčerki z družinama, torej, vnuki imam pa rojena že dva pravnuka/(D23). Eva je še novorojenčica, pričakujemo pa januarja še enega pravnuka.

D22- Na prvem mestu je moj mož

D23- Potem pa sta tu še hčerki z družinama, torej, vnuki imam pa rojena že dva pravnuka

15. Se vam zdi, da se s časoma spremeni ljubezen? Na kakšen način, kako je bilo to opazno pri vas?

Ivanka: /Moža imam še vedno isto rada, tako da zame se ljubezen na takšen način ni spremenila/(D24), /mogoče se je z leti le še povečala/(D25).

D24- Moža imam še vedno isto rada, tako da zame se ljubezen na takšen način ni spremenila

D25- Mogoče se je z leti le še povečala

16. Kakošni so vaši nasveti za dobro in dolgotrajno razmerje (kakšno je vaše sporočilo)?

Ivanka: /Sva dve različni osebi pa še vedno sva srečna skupaj/(D26). /Torej pomembno je, da se poslušáš imaš podobne interese in hobije, da ohranjaš to zaljubljenost, si vedno poveš, da se imaš rad/(D27).

D26- Sva dve različni osebi pa še vedno sva srečna skupaj

D27- Torej pomembno je, da se poslušáš imaš podobne interese in hobije, da ohranjaš to zaljubljenost, si vedno poveš, da se imaš rad

KONFLIKTI V ZVEZI

17. Kako ste v vaši vezi doživljali konflikte (pogosti, ponavljajoči, obremenjujoči)

Ivanka: /Midva se nikoli nisva veliko kregala/(D28), seveda bi se lagala če bi rekla, da se to nikoli ni naredilo. /Vsak par se kdaj skrega, vendar so bili pri nama to manjši prepiri za prazen nič/(D29)

D28- Midva se nikoli nisva veliko kregala

D29- Vsak par se kdaj skrega, vendar so bili pri nama to manjši prepiri za prazen nič

18. Kako ste prepoznali te konflikte?

Ivanka: /Ja jst sem se vedno po svoje držala pa sem bila tiho/(D30), je moral mož prvi prit do mene, sem bolj trmasta in nikoli ne bila prva, ki bi prekinila tišino, moj mož pa je drugačen, pa ne prenaša tišine.

D30- Ja jst sem se vedno po svoje držala pa sem bila tiho

19. So te konflikti vplivali vaš odnos na ljubezen ?

Ivanka: /Ne to pa res niso, ker so bili res manjši prepiri, je ljubezen bolj trdna, kot pa trma/(D31).

D31- Ne to pares niso, ker so bili res manjši prepiri, je ljubezen bolj trdna, kot pa trma

20. Kakšno podporo imate pri reševanju konfliktov v vaši okolici?

Ivanka: /Midva sva prepire vedno reševala sama, nobenega nisva vmešala/(D32). /Ko je prišlo do konfliktov, sva se odmaknila, tako da hčerki nista nič opazili/(D33).

D32- Midva sva prepire vedno reševala sama, nobenega nisva vmešala

D33- Ko je prišlo do konfliktov, sva se odmaknila, tako da hčerki nista nič opazili

21. S kom se lahko o tem pogovarjate, komu lahko zaupate, bi mogoče poiskali formalno pomoč (socialna delavka, družinska terapija)?

Ivanka: /Največ se pogovarjava seveda sama, včasih se pogovarjava še z prijatelji/(D34) o tem, to pa je tudi kar to. /Ne nič nebi poiskala sva dosti sama da to razrešiva/(D35).

D34- Največ se pogovarjava seveda sama, včasih se pogovarjava še z prijatelji

D35- Ne nič nebi poiskala sva dosti sama da to razrešiva

22. Kako na kakšen način ste oz. še rešujete konflikte z ljubljeno osebo?

Ivanka: /Pri nama to naredi moj mož, saj prvi pristopi do mene, začne govoriti, tako da se pogovoriva/(D36), pa se objameva.

D36- Pri nama to naredi moj mož, saj prvi pristopi do mene, začne govoriti, tako da se pogovoriva

SPOLNOST

23. Kako vi vidite povezavo med spolnostjo in ljubeznijo?

Ivanka: /Ja spolnost je pomemben del ljubezni ni pa vse/(D37). /Na prvem mestu je seveda zdravje in tudi brez zdravja spolnosti ni/(D38).

D37- Ja spolnost je pomemben del ljubezni ni pa vse

D38- Na prvem mestu je seveda zdravje in tudi brez zdravja spolnosti ni

24. Se vam zdi spolnost pomemben del zakona/nekega odnosa?

Ivanka: /Ja je pomemben del zakona/(D39), /poznam nekaj ljudi, ki se zaradi pomanjkanja spolnosti veliko krega. Nekateri še želijo sexa drugi pa ne, to naredi nek razkorak/(D40).

D39- Ja je pomemben del zakona

D40- Poznam nekaj ljudi, ki se zaradi pomanjkanja spolnosti veliko krega. Nekateri še želijo sexa drugi pa ne, to naredi nek razkorak

25. Kako se je vaša spolna aktivnost v starosti spremenila (če se je) ste še vedno spolno aktivni?

Ivanka: /Moj mož je pred leti zelo zbolel, za rakom na prostati, tako da se je na naju seveda to precej spremenilo/(D41). /Sva še vedno spolno aktivna, vendar sex sedaj zgleda drugače, ga je manj, kot v mladosti, nekatere stvari so sedaj boljše spet druge pa so nepomembne/(D42).

D41- Moj mož je pred leti zelo zbolel, za rakom na prostati, tako da se je na naju seveda to precej spremenilo

D42- Sva še vedno spolno aktivna, vendar sex sedaj zgleda drugače, ga je manj, kot v mladosti, nekatere stvari so sedaj boljše spet druge pa so nepomembne

26. Kje občutite opazite, da so potrebe starih na tem področju prezrte stigmatizirane?

Ivanka: /Ja, ko se želiš pogovarjati o sexu ne posluša vsak/(D43). /Moja sosed, mi včasih reče kaj trapam, pa da sem že prestara za take bedarije, ljudje res mislijo, da so za nas to bedarije, ki niso več pomembne, ne vem meni so še vedno/(D44)

D43- Ja, ko se želiš pogovarjati o sexu ne posluša vsak

D44- Moja sosed, mi včasih reče kaj trapam, pa da sem že prestara za take bedarije, ljudje res mislijo, da so za nas to bedarije, ki niso več pomembne, ne vem meni so še vedno

27. Kakšno je vaše mnenje o tem, da lahko ostanemo zvesti samo eni osebi, do konca življenja lahko razložite (ste imeli kakšno izkušnjo s tem) ?

Ivanka: /Ja seveda se da, midva sva poročena, že devetinštirideset let, pa sva bila vedno zvesta en drugemu/(D45), je pa res, da se nisva poročila zelo mlada in sva imela ob že izkušnje.

D45- Ja seveda se da, midva sva poročena, že devetinštirideset let, pa sva bila vedno zvesta en drugemu

POGOVOR O LJUBEZNI IN SPOLNOSTI MED STARIMI IN SPREMEMBE, KI BI JIH ŽELELI SAMI

28. Koliko je med starimi pogovora o temi ljubezni, spolnosti..?

Ivanka: /Midva imava dobre prijatelje smo štiri pari, ki se veliko družimo in si veliko zaupamo in povemo, tako da se pogovarjamo tudi o sexu brez problema/(D50). /Največ sem se o te pogovarjala z mojo pokojno prijateljico Lojzko, ki je bila kar precej starejša od mene, dala mi je veliko dobrih in koristnih nasvetov/(D51). Spet druge prijateljice se le spačijo da sem prestara trapa, ko bi se pogovarjala o spolnosti.

D46- Midva imava dobre prijatelje smo štiri pari, ki se veliko družimo in si veliko zaupamo in povemo, tako da se pogovarjamo tudi o sexu brez problema

D47- Največ sem se o te pogovarjala z mojo pokojno prijateljico Lojzko, ki je bila kar precej starejša od mene, dala mi je veliko dobrih in koristnih nasvetov

29. Kakšne so razlike v pogovorih med starimi- starimi, starimi- strokovnjaki in starimi- mladimi (med generacijami)

Ivanka: /Najlažje se sama pogovarjam s prijatelji/(D48), s sosedi se o tem res nebi šla pogovarjat. Ko pa preidemo na tak pogovor o družini, pa se hčerki in vnuki začnejo kremžiti, kot da sami tega nebi počeli, velikokrat nama odvrnejo, da naju nočejo poslušati o najinem spolnem življenju.

D48- Najlažje se sama pogovarjam s prijatelji

30. Se vam zdi to prezrti tema, kako to občutite?

Ivanka: /Ja seveda je ljudje mislijo, da ker si v pokoju si pa za na grob, kaj šele da bi se pogovarjal o sexu/(D49), s prijatelji se o tem pogovarjamo, /ko pa vidim mlajšo generacijo od mene, te ki so ravni šli v pokoj, so pa grozni, in se o tem sploh ne želijo pogovarjati, res zanimivo, sem mislila, da bojo bolj odprti, kot pa mi/(D50).

D49- Ja seveda je ljudje mislijo, da ker si v pokoju si pa za na grob, kaj šele da bi se pogovarjal o sexu

D50- Ko pa vidim mlajšo generacijo od mene, te ki so ravni šli v pokoj, so pa grozni, in se o tem sploh ne želijo pogovarjati, res zanimivo, sem mislila, da bojo bolj odprti, kot pa mi

31. S kom pa bi se želeli pogovarjati o tematiki ljubezni?

Ivanka: /S prijatelji in tudi družino, čeprav vem da otroke s tem spravim v zadrego/(D51).

D51- S prijatelji in tudi družino, čeprav vem da otroke s tem spravim v zadrego

32. Kaj bi vi želeli, da se na tem področju spremenijo za vas?

Ivanka: Tako kot je povedal že mož, /nek kraj vseeno kje, kjer bi se lahko bolj sproščeno dobivali stari ob kakšni dobri glasbi/(D52), niti slučajno to ni disko, kamor zahajate mlajši.

D52- Nek kraj vseeno kje, kjer bi se lahko bolj sproščeno dobivali stari ob kakšni dobri glasbi

33. Bi želeli imeti kakšne domiselne delavnice, zmenke ali kaj podobnega na temo ljubezni v vašem okolju (vaše ideje, kaj mi lahko naredimo za vas)?

Ivanka: /Ja kakšno predavanje nebi škodovalo, zakaj ne/(D53). Ker sem poročena ravno na zmenke res nebi hodila.

D53- Ja kakšno predavanje nebi škodovalo, zakaj ne

Določitev enot kodiranja za intervju 5

OSNOVNI PODATKI

9. Ime: /Ime mi je Franci/(Ea)

Ea- Ime mi je Franci

10. Spol: /Moški/(Eb)

Eb- Moški

3. Starost: /79 let/(Ec)

Ec- 79 let

ZAKONSKI STATUS

4. Prosimo opišite, vaš trenutni status? (poročen, ločen, samski, vdovec, drugo...)

Franci: /Sem v zakonu, torej poročen/(E1)

E1- Sem v zakonu, torej poročen

5. Kaj vam je bilo pomembno pri izbiri vašega partnerja, kaj vam je pri njem všeč?

Franci: /Všeč mi je bilo, ker je bila tako pridna skromna, pa tudi za pogledat je bila zelo lepa/(E2). /Spoznala sva se, ko sem bil v samskem domu tu zraven, ona pa me je ves čas obiskovala/(E3). /Ko sem bil bolan mi je vedno prinesla čaj ali pa mi je kaj skuhalo/(E4).

E2- Všeč mi je bilo, ker je bila tako pridna skromna, pa tudi za pogledat je bila zelo lepa

E3- Spoznala sva se, ko sem bil v samskem domu tu zraven, ona pa me je ves čas obiskovala

E4- Ko sem bil bolan mi je vedno prinesla čaj ali pa mi je kaj skuhalo

6. Kako sta se s partnerjem/partnerico spoznavala razumela?

Franci: /Sporazumevala, sva se tako, da sva bila veliko skupaj, takoj mi je bila všeč/(E5). /Všeč mi je ker je tako zelo skromna in nikoli ni preveč zahtevala od mene/(E6).

E5- Sporazumevala, sva se tako, da sva bila veliko skupaj, takoj mi je bila všeč

E6- Všeč mi je ker je tako zelo skromna in nikoli ni preveč zahtevala od mene

7. Kaj se vam zdi pomembno za obstoj zveze?

Franci: /Pomembna je ljubezen in zaupanje/(E7). /Veš ljubezen ni samo postla in hrana, pač pa poštenost vzajemnost in pomoč drug drugemu/(E8).

E7- Pomembna je ljubezen in zaupanje

E8- Veš ljubezen ni samo postla in hrana, pač pa poštenost vzajemnost in pomoč drug drugemu

DOŽIVLJANJE LJUBEZNI

8. Kaj je za vas občutek zaljubljenosti, kako čutite zaljubljenost?

Franci: /Zame je občutek zaljubljenosti, ko ni konfliktov pa da ni kreganja to je res pomembno/(E9). /Pomembno mi je da ni ljubosumja pa da ni finančnih razlik midva imava vse skupaj in se tudi skupaj odločava o vsem/(E10).

E9- Zame je občutek zaljubljenosti, ko ni konfliktov pa da ni kreganja to je res pomembno

E10- Pomembno mi je da ni ljubosumja pa da ni finančnih razlik midva imava vse skupaj in se tudi skupaj odločava o vsem

9. Bi lahko rekli, da ste bili kdaj zaljubljeni, da ste občutili ljubezen, na kakšen način steto opazili?

Franci: /Ja seveda sem bil, saj sem še vedno/(E11). /To se mi je zgodilo takrat, ko sem poskušal svoje življenje umirit, sem začel graditi hišo in svoje življenje ona je bila samo še pika na i/(E12).

E11- Ja seveda sem bil, saj sem še vedno

E12- To se mi je zgodilo takrat, ko sem poskušal svoje življenje umirit, sem začel graditi hišo in svoje življenje ona je bila samo še pika na i

10. Kako izkazuje svojo ljubezen (poljubi, objemi, darili..)?

Franci: /Ja veš svojo ljubezen izkazuje vsak dan, to je izredno pomembno, ženi vedno pokažem da jo imam rad/(E13). /Že zjutraj, ko se zbudi va ji rečem dobro jutro mucka moja kako si spala, pomembno je da vsak dan poveš, da jo imaš rad in da je tvoja ljubezen/(E14).

E13- Ja veš svojo ljubezen izkazuje vsak dan, to je izredno pomembno, ženi vedno pokažem da jo imam rad

E14- Že zjutraj, ko se zbudi va ji rečem dobro jutro mucka moja kako si spala, pomembno je da vsak dan poveš, da jo imaš rad in da je tvoja ljubezen

11. Kaj je za vas ljubezen (vaša osebna definicija ljubezni) ?

Franci: /Pomembno je da si pomagaš v ljubezni tudi, ko pridejo težke ovire v življenju jih prebrodita skupaj/(E15). /Ljubezen je da sva skupaj srečna/(E16).

E15- Pomembno je da si pomagaš v ljubezni, tudi, ko pridejo težke ovire v življenju jih prebrodita skupaj

E16- Ljubezen je da sva skupaj srečna

12. Kako ste vi doživeli ljubezen (opišite vašo najljubšo zgodbo / spomin, ki ga imate):

Franci: Moja najljubša zgodba o ljubezni je iz tistih, časov, ko mi je bilo v življenju najbolj hudo. /Ko sem bil zelo bolan in sem bolezni za rakom. Namreč, kar nekaj let sem imel vrečko, sedaj pa moram nositi plenice, nič ne pomaga tako je. No namreč, ko sem tako ves nemočen ležal v bolnišnici, me je žena prišla vsak dan obiskat ob najtežjih časih je bila ob meni in me je imela rada, ter me negovala, ko sem to najbolj potreboval/(E17).

E17- Ko sem bil zelo bolan in sem zbolel za rakom. Namreč, kar nekaj let sem imel vrečko, sedaj pa moram nositi plenice, nič ne pomaga tako je. No namreč, ko sem tako ves nemočen ležal v bolnišnici, me je žena prišla vsak dan obiskat ob najtežjih časih je bila ob meni in me je imela rada, ter me negovala, ko sem to najbolj potreboval

13. Na kakšen način ste ljubezen občutili včasih, na kakšen način pa jo občutite danes? Kje opazite tiste razlike?

Franci: /Danes je ljubezen popolnoma drugačna, še boljša, sedaj ko sva v pokoju sva lahko več skupaj in se bolj posvečava drug drugemu/(E18). /Ko so bili otroci majhni in sva bila manj skupaj, življenje pa je bilo bolj naporno/(E19).

E18- Danes je ljubezen popolnoma drugačna, še boljša, sedaj ko sva v pokoju sva lahko več skupaj in se bolj posvečava drug drugemu

E19- Ko so bili otroci majhni in sva bila manj skupaj, življenje pa je bilo bolj naporno

14. Katere osebe so za vas, najbolj pomemben del vašega življenja in jih imate najrajši?

Franci: /Ja na prvem mestu je seveda žena/(E20) /potem pa so tu še najini otroci, vnuki in pravnuki/(E21).

E21- Ja na prvem mestu je seveda žena

E21- Potem pa so tu še najini otroci, vnuki in pravnuki

15. Se vam zdi, da se s časoma spremeni ljubezen? Na kakšen način, kako je bilo to opazno pri vas?

Franci: /Ja ljubezen se spremeni in je v različnih fazah življenja drugačna, svojo ženo imam najrajši, rad jo imam vsak dan bolj/(E22). /Sedaj, ko sva v pokoju se tako več lahko posvetiva drug drugemu/(E23).

E22- Ja ljubezen se spremeni in je v različnih fazah življenja drugačna, svojo ženo imam najrajši, rad jo imam vsak dan bolj

E23- Sedaj, ko sva v pokoju se tako več lahko posvetiva drug drugemu

16. Kakšni so vaši nasveti za dobro in dolgotrajno razmerje (kakšno je vaše sporočilo)?

Franci: /Pomembno je da imaš s partnerjem skupne interese in želje/(E24). /Midva zelo rada delava skupaj tako v vrtu, kot tudi v gozdu, danes sva šla zopet v gozd delat, vendar je že težko saj sva stara/(E25). /Skromnost je tudi zelo pomembna/(E26).

E24- Pomembno je da imaš s partnerjem skupne interese in želje

E25- Midva zelo rada delava skupaj tako v vrtu, kot tudi v gozdu, danes sva šla zopet v gozd delat, vendar je že težko saj sva stara

E26- Skromnost je tudi zelo pomembna

KONFLIKTI V ZVEZI

17. Kako ste v vaši vezi doživljali konflikte (pogosti, ponavljajoči, obremenjujoči)

Franci: /Midva se nikoli nisva veliko skregala, tudi ko sva, se so zgolj neki majhni prepiri, ki jih je moč rešiti/(E27). /Nikoli se nisva skregala, tako, da nekaj dni nebi imela kontaktov ali pa da nisva govorila drug z drugim/(E28).

E27- Midva se nikoli nisva veliko skregala, tudi ko sva, se so zgolj neki majhni prepiri, ki jih je moč rešiti

E28- Nikoli se nisva skregala, tako, da nekaj dni nebi imela kontaktov ali pa da nisva govorila drug z drugim

18. Kako ste prepoznali te konflikte?

Franci: /Ja prepoznal sem jih po tišini/(E29), ki je nastala.

E29- Ja prepoznal sem jih po tišini

19. So te konflikti vplivali vaš odnos na ljubezen ?

Franci: /Ne kje pa vse se lahko reši/(E30).

E30- Ne kje pa vse se lahko reši

20. Kakšno podporo imate pri reševanju konfliktov v vaši okolici?

Franci: /Midva sva vedno probleme reševala sama in tako nama je vedno uspelo/(E31). /Nikoli ni nihče posegal v najine konflikte/(E32).

E31- Midva sva vedno probleme reševala sama in tako nama je vedno uspelo

E32- Nikoli ni nihče posegal v najine konflikte

21. S kom se lahko o tem pogovarjate, komu lahko zaupate, bi mogoče poiskali formalno pomoč (socialna delavka, družinska terapija)?

Franci: /Ne nebi poiskal nobene pomoči/(E33), vsaj do sedaj, /pogovarjam se lahko z ženo in otroci/(E34).

E33- Ne nebi poiskal nobene pomoči

E34- Pogovarjam se lahko z ženo in otroci

22. Kako na kakšen način ste oz. še rešujete konflikte z ljubljeno osebo?

Franci: /Jaz sem vedno prvi, ki pristopi k njej po tišini, saj ne morem biti brez besed in tiho/(E35).

E35- Jaz sem vedno prvi, ki pristopi k njej po tišini, saj ne morem biti brez besed in tiho

SPOLNOST

23. Kako vi vidite povezavo med spolnostjo in ljubeznijo?

Franci: /Tako bom povedal, spolnost je kratka, ljubezen pa pomembna in dolga/(E36).

E36- Tako bom povedal, spolnost je kratka, ljubezen pa pomembna in dolga

24. Se vam zdi spolnost pomemben del zakona/nekega odnosa?

Franci: /Seveda to je zelo pomembno/(E37).

E37- Seveda to je zelo pomembno

25. Kako se je vaša spolna aktivnost v starosti spremenila (če se je), ste še vedno spolno aktivni?

Franci: /Ja še vedno sva spolno aktivna, malo manj kot prej a še vseeno/(E38). /Po moji bolezni sva našla druge načine, kako drug drugega zadovoljiti/(E39), /torej se je sex v starosti in z boleznijo spremenil/(E40).

E38- Ja še vedno sva spolno aktivna, malo manj kot prej a še vseeno

E39- Po moji bolezni sva našla druge načine, kako drug drugega zadovoljiti

E40- Torej se je sex v starosti in z boleznijo spremenil

26. Kje občutite opazite, da so potrebe starih na tem področju prezrte stigmatizirane? (lastne izkušnje zgodbe)

Franci: /O tem se preprosto premalo govori, o tem se lahko pogovarjam s prijatelji/(E41), /obstaja nek odpor na splošno do te teme/(E42). /Ljudem postane nerodno, ko se želim o tem pogovarjati, nekateri celo rečejo, da to niso primerne teme/(E43).

E41- O tem se preprosto premalo govori, o tem se lahko pogovarjam s prijatelji

E42- Obstaja nek odpor na splošno do te teme

E43- Ljudem postane nerodno, ko se želim o tem pogovarjati, nekateri celo rečejo, da to niso primerne teme

27. Kakšno je vaše mnenje o tem, da lahko ostanemo zvesti samo eni osebi, do konca življenja lahko razložite (ste imeli kakšno izkušnjo s tem)?

Franci: /Jaz sem ostal zvest celo življenje, nikoli nisem tudi pomislil nisem na to da bi drugje iskal zabavo/(E44).

E44- Jaz sem ostal zvest celo življenje, nikoli nisem tudi pomislil nisem na to da bi drugje iskal zabavo

POGOVOR O LJUBEZNI IN SPOLNOSTI MED STARIMI IN SPREMEMBE, KI BI JIH ŽELELI SAMI

28. Koliko je med starimi pogovora o temi ljubezni, spolnosti..?

Franci: /Ja med prijatelji se lahko pogovarjam o vsem/(E45), tako da v prijateljski družbi je, /drugače pa se mi zdi da tega pogovora ni/(E46).

E45- Ja med prijatelji se lahko pogovarjam o vsem

E46- Drugače pa se mi zdi da tega pogovora ni

29. Kakšne so razlike v pogovorih med starimi- starimi, starimi- strokovnjaki in starimi- mladimi (med generacijami)

Franci: /Danes so popolnoma drugačni, časi vi mladi visite na računalniku, včasih pa smo veliko hodili ven se družili in delali v naravi, vsako soboto je bila zabava s harmoniko. Tako da mladi drugače gledate na vse skupaj/(E47). /Najlažje se o tem pogovarjam s ženo in prijatelji/(E48), /drugače pa me postrani gledajo/(E49).

E47- Danes so popolnoma drugačni, časi vi mladi visite na računalniku, včasih pa smo veliko hodili ven se družili in delali v naravi, vsako soboto je bila zabava s harmoniko. Tako da mladi drugače gledate na vse skupaj

E48- Najlažje se o tem pogovarjam s ženo in prijatelji

E49- Drugače pa me postrani gledajo

30. Se vam zdi to prezrta tema, kako to občutite?

Franci: /Ja seveda je/(E50), /sam sem vključen v prostovoljno gasilno društvo. Ves čas mi govorijo da sem star in da ne zmorem nič več, tako naj se tudi o tem nebi pogovarjal več/(E51). /Seksam pa njihovem mnenju tako ne več, saj sem prestar/(E52).

E50- Ja seveda je

E51- Sam sem vključen v prostovoljno gasilno društvo. Ves čas mi govorijo da sem star in da ne zmorem nič več, tako naj se tudi o tem nebi pogovarjal več

E52- Seksam pa njihovem mnenju tako ne več, saj sem prestar

31. S kom pa bi se želeli pogovarjati o tematiki ljubezni?

Franci: /Pogovarjam se z ženo in prijatelji/(E53), /mogoče bi želel na splošno, da se ljudje ob tej temi nebi kremžili, tako da želim več sprejemanja s strani javnosti/(E54)

E53- Pogovarjam se z ženo in prijatelji

E54- Mogoče bi želel na splošno, da se ljudje ob tej temi nebi kremžili, tako da želim več sprejemanja s strani javnosti

32. Kaj bi vi želeli, da se na tem področju spremeni za vas?

Franci: *Kaj pa vem, /sam sem zelo aktiven v društvu upokojencev, tako da se udeležujem vsega, kar za nas pripravijo/(E55).*

/Želel bi mogoče, da nebi bile generacije za mano tako zagrenjene, ko se preide na to tematiko ljubezni in spolnosti/(E56).

E55- Sam sem zelo aktiven v društvu upokojencev, tako da se udeležujem vsega, kar za nas pripravijo

E56- Želel bi mogoče, da nebi bile generacije za mano tako zagrenjene, ko se preide na to tematiko ljubezni in spolnosti

33. Bi želeli imeti kakšne domiselne delavnice, zmenke ali kaj podobnega na temo ljubezni v vašem okolju (vaše ideje, kaj mi lahko naredimo za vas)?

Franci: */Sam pogrešam stare čase, druženja in ples, kot so bila s harmoniko, nekaj v tem smislu bi se mi zdelo v redu in bi se prav gotovo udeležil/(E67).*

E57- Sam pogrešam stare čase, druženja in ples, kot so bila s harmoniko, nekaj v tem smislu bi se mi zdelo v redu in bi se prav gotovo udeležil

Določitev not kodiranja za intervju 6

OSNOVNIPODATKI

11. Ime: */Ime mi je Joži/(Fa)*

Fa-Ime mi je Joži

12. Spol: */Ženski/(Fb)*

Fb- Ženski

3. Starost: */66 let/(Fc)*

Fc- 66 let

ZAKONSKI STATUS

4. Prosimo opišite, vaš trenutni status? (poročen, ločen, samski, vdovec, drugo...)

Joži: */Sem vdova, sedaj je minilo že 6 let odkar moža ni več/(F1).*

F1- Sem vdova, sedaj je minilo že 6 let odkar moža ni več

5. Kaj vam je bilo pomembno pri izbiri vašega partnerja, kaj vam je pri njem všeč?

Joži: */Pomembno mi je bilo, da je bil delaven/(F2), /da ni pil in da ni kadil/(F3). /Pa da je bil varčen, to mi je bilo zelo pomembno/(F4).*

F2- Pomembno mi je bilo, da je bil delaven

F3- Da ni pil in da ni kadil

F4- Pa da je bil varčen, to mi je bilo zelo pomembno

Kako sta se s partnerjem/partnerico spoznavala/razumela?

Joži: */Prva leta še kar, potem pa sva imela različne nazore/(F5). /On je gledal bolj na materialne stvari/(F6). /Meni pa je bilo bolj pomembno, da kam greva, recimo na izlet. Isto je hotel samo na Dolenjsko k staršem. Vsak teden sva bila pri njegovih, sama pa sem si želela še kaj več, kot samo to/(F7). /Sedaj se po moževi smrti se z novim prijateljem razumem zelo dobro/(F8).*

F5- Prva leta še kar, potem pa sva imela različne nazore

F6- On je gledal bolj na materialne stvari

F7- Meni pa je bilo bolj pomembno, da kam greva, recimo na izlet. Isto je hotel samo na Dolenjsko k staršem. Vsak teden sva bila pri njegovih, sama pa sem si želela še kaj več, kot samo to

F8- Sedaj se po moževi smrti se z novim prijateljem razumem zelo dobro

7. Kaj se vam zdi pomembno za obstoj zveze?

Joži: */Spoštovanje, pa da si zaupaš stvari in da so skupne poti/(F9), /pomembno je, da imaš neke skupne interese recimo, da skupaj hodiš na izlete/(F10).*

F9- Spoštovanje, pa da si zaupaš stvari in da so skupne poti

F10- Pomembno je, da imaš neke skupne interese recimo, da skupaj hodiš na izlete

DOŽIVLJANJE LJUBEZNI

8. Kaj je za vas občutek zaljubljenosti, kako čutite zaljubljenost?

Joži: */Da čakaš kdaj pride domov, samo da ga lahko vidiš, čeprav so še drugi moški/(F11).*

F11- Da čakaš kdaj pride domov, samo da ga lahko vidiš, čeprav so še drugi moški

9. Bi lahko rekli, da ste bili kdaj zaljubljeni, da ste občutili ljubezen, na kakšen način ste to opazili?

Joži: */Prva leta sem bila zaljubljena, potem pa so bili bolj pomembni otroci/(F12). /Sedaj pa sem zopet zaljubljena in srečna/(F13).*

F12- Prva leta sem bila zaljubljena, potem pa so bili bolj pomembni otroci

F13- Sedaj pa sem zopet zaljubljena in srečna

10. Kako izkazujete svojo ljubezen (poljubi, objemi, darili..)?

Joži: */Ljubezen izkazujem z objemi, poljubi/(F14), /da mu kaj kupiš ali pa da ga pelješ na kavico/(F15).*

F14- Ljubezen izkazujem z objemi, poljubi

F15- Da mu kaj kupiš ali pa da ga pelješ na kavico

11. Kaj je za vas ljubezen (vaša osebna definicija ljubezni)?

Joži: */Ljubezen, so skupni interesi, da gresta kam skupaj, da imata skupni jezik in skupne cilje/(F16).*

F16- Ljubezen, so skupni interesi, da gresta kam skupaj, da imata skupni jezik in skupne cilje

12. Kako ste vi doživeli ljubezen (opišite vašo najljubšo zgodbo / spomin, ki ga imate):

Joži: */To je bilo takrat, ko mi je rekel, da me ima rad in mi kupil darilo/(F17), /presenetil me je tako, da je včasih kdaj pa kdaj popazil otroke, da sem imela nekaj časa zase, to je bilo res lepo od njega/(F18).*

F17- To je bilo takrat, ko mi je rekel, da me ima rad in mi kupil darilo

F18- Presenetil me je tako, da je včasih kdaj pa kdaj popazil otroke, da sem imela nekaj časa zase, to je bilo res lepo od njega 13.

Na kakšen način ste ljubezen občutili včasih, na kakšen način pa jo občutite danes? Kje opazite tiste razlike

Joži: /Prej je bila mladostna ljubezen, ko veš da boš imel otroke, ostalo ni bilo pomembno/(F20). /Zdaj pa so bolj pomembni izleti, pogovori stvari, ki jih rada skupaj počneva. Preprosto je drugače, sedaj ko moža ni več in imam novega prijatelja/(F21).

F20-Prej je bila mladostna ljubezen, ko veš da boš imel otroke, ostalo ni bilo pomembno

F21- Zdaj pa so bolj pomembni izleti, pogovori stvari, ki jih rada skupaj počneva. Preprosto je drugače, sedaj ko moža ni več in imam novega prijatelja

14. Katere osebe so za vas, najbolj pomemben del vašega življenja in jih imate najrajši?

Joži: /Nebi se mogla odločiti, kdo je na prvem mestu, preprosto najraje imam svoje otroke in vnuke/(F22).

F22- Nebi se mogla odločiti, kdo je na prvem mestu, preprosto najraje imam svoje otroke in vnuke

15. Se vam zdi, da se s časoma spremeni ljubezen? Na kakšen način, kako je bilo to opazno pri vas?

Joži: /Ja, se spremeni/(F23), /sedaj sem stara in potrebujem bolj bližino in pogovore, drugačno ljubezen, kot v mladih letih/(F24).

F23- Ja, se spremeni

F24- Sedaj sem stara in potrebujem bolj bližino in pogovore, drugačno ljubezen, kot v mladih letih

16. Kakšni so vaši nasveti za dobro in dolgotrajno razmerje (kakšno je vaše sporočilo)?

Joži: /Pomembno je da se s svojim partnerjem lahko pogovoriš, da skupaj načrtujeta denarne zadeve in da si pomagata/(F25).

F25- Pomembno je da se s svojim partnerjem lahko pogovoriš, da skupaj načrtujeta denarne zadeve in da si pomagata

KONFLIKTI V ZVEZI

17. Kako ste v vaši vezi doživljali konflikte (pogosti, ponavljajoči, obremenjujoči)

Joži: /V mojem zakonu, so bili prepiri obremenjujoči in težki/(F26). /Doživljala sem veliko travm in stisk včasih me je bilo zelo strah/(F27).

F26- V mojem zakonu, so bili prepiri obremenjujoči in težki

F27- Doživljala sem veliko travm in stisk včasih me je bilo zelo strah

18. Kako ste prepoznali te konflikte?

Joži: /Prepoznala sem s prepiri, nisi se mogel dogovoriti in pogovoriti/(F28). /Noben od prej sklenjenih dogovor ni veljal. Vedno je obveljala volja pokojnega moža/(F29).

F28- Prepoznala sem s prepiri, nisi se mogel dogovoriti in pogovoriti

F29- Noben od prej sklenjenih dogovor ni veljal. Vedno je obveljala volja pokojnega moža

19. So te konflikti vplivali vaš odnos na ljubezen?

Joži: /Da konflikti so vplivali na razmerje/(F30). /Ko je tako hudo preprosto postaneš nerazpoložen, ne moreš delati, ne moreš spati. Si ne zbran v službi/(F31).

F30- Da konflikti so vplivali na razmerje

F31- Ko je tako hudo preprosto postaneš nerazpoložen, ne moreš delati, ne moreš spati. Si ne zbran v službi

20. Kakšno podporo imate pri reševanju konfliktov v vaši okolici?

Joži: /Takrat sem zaupala sem svoji mami ali pa sodelavki/(F32), /danes pa zaupam prijatelju ali pa družini, časi so se spremenili/(F33).

F32- Takrat sem zaupala sem svoji mami ali pa sodelavki

F33- Danes pa zaupam prijatelju ali pa družini, časi so se spremenili

21. S kom se lahko o tem pogovarjate, komu lahko zaupate, bi mogoče poiskali formalno pomoč (socialna delavka, družinska terapija)?

Joži: /Pogovarjam se s svojim prijateljem in družino/(F34). /Potrudila bi se največ potrpeti, če se ne bi dalo, bi šla tudi k socialni delavki po pomoč/(F35).

F34- Pogovarjam se s svojim prijateljem in družino

F35- Potrudila bi se največ potrpeti, če se ne bi dalo, bi šla tudi k socialni delavki po pomoč

22. Kako na kakšen način ste oz. še rešujete konflikte z ljubljeno osebo?

Joži: /Sedaj sem v novi zvezi in s prijateljem nimam konfliktov. Vse se lahko lepo zmeniva in pogovoriva/(F36). /Z mojem pa sem potrpela ali pa sem šla na vrt in sem se tako malo sprostila/(F37).

F36- Sedaj sem v novi zvezi in s prijateljem nimam konfliktov. Vse se lahko lepo zmeniva in pogovoriva

F37- Z mojem pa sem potrpela ali pa sem šla na vrt in sem se tako malo sprostila

SPOLNOST

23. Kako vi vidite povezavo med spolnostjo in ljubeznijo?

Joži: /Če nimaš človeka rad, je tudi v spolnosti problem. Si nekako prisiljen v spolnost/(F38).

F38- Če nimaš človeka rad, je tudi v spolnosti problem. Si nekako prisiljen v spolnost

24. Se vam zdi spolnost pomemben del zakona/kega odnosa?

Joži: /Ja, je pomemben del zakonskega odnosa. Ampak mora biti skupaj z ljubeznijo/(F39).

F39- Ja, je pomemben del zakonskega odnosa. Ampak mora biti skupaj z ljubeznijo

25. Kako se je vaša spolna aktivnost v starosti spremenila (če se je) ste še vedno spolno aktivni?

Joži: /Ko si v zakonu je vse bolj napeto, sama sem imela slabo zakonsko izkušnjo. Zdaj pa mi je bolj pomemben pogovor, potem pa je na vrsti še spolnost/(F40), /sem še vedno spolno aktivna/(F41).

F40- Ko si v zakonu je vse bolj napeto, sama sem imela slabo zakonsko izkušnjo. Zdaj pa mi je bolj pomemben pogovor, potem pa je na vrsti še spolnost

F41- Sem še vedno spolno aktivna

26. Kje občutite opazite, da so potrebe starih na tem področju prezrte stigmatizirane? (lastne izkušnje zgodbe)

Joži: /Sama se s prijateljicami se ne pogovarjam, o spolnosti, o tem se pogovarjam samo z mojim prijateljem/(F42), /pravzaprav se ljudje ne pogovarjajo o tem/(F43).

F42- Sama se s prijateljicami se ne pogovarjam, o spolnosti, o tem se pogovarjam samo z mojim prijateljem

F43- Pravzaprav se ljudje ne pogovarjajo o tem

27. Kakšno je vaše mnenje o tem, da lahko ostanemo zvesti samo eni osebi, do konca življenja lahko razložite (ste imeli kakšno izkušnjo s tem) ?

Joži: /Za tem stojim, zvestoba je pomembna dokler pač imaš moža/(F44). /Sedaj, ko imam prijatelja mi je zvestoba prav tako pomembna/(F45).

F44- Za tem stojim, zvestoba je pomembna dokler pač imaš moža

F45- Sedaj, ko imam prijatelja mi je zvestoba prav tako pomembna

POGOVOR O LJUBEZNI IN SPOLNOSTI MED STARIMI IN SPREMEMBE, KI BI JIH ŽELELI SAMI

28. Koliko je med starimi pogovora o temi ljubezni, spolnosti..?

Joži: /Pogovora med mojimi prijatelji je res zelo malo/(F46), /nebi pa vedela koliko se o tem pogovarjajo ostali/(F47).

F46- Pogovora med mojimi prijatelji je res zelo malo

F47- Nebi pa vedela koliko se o tem pogovarjajo ostali

29. Kakšne so razlike v pogovorih med starimi- starimi, starimi- strokovnjaki in starimi- mladimi (med generacijami)

Joži: /To je popolnoma odvisno, največ se seveda pogovarjam s starimi/(F48). /Lahko pa najdeš zelo dobrega mladega sogovornika, sama se lahko pogovarjam vsemi/(F49).

F48- To je popolnoma odvisno, največ se seveda pogovarjam s starimi

F49- Lahko pa najdeš zelo dobrega mladega sogovornika, sama se lahko pogovarjam vsemi

30. Se vam zdi to prezrta tema, kako to občutite?

Joži: /Se mi ne zdi tabu tema, vsaj kar sama opazim v okolici ne/(F50). /Če pa bi pogledala širšo javnost pa se mi zdi, da primanjkuje informacij na tem področju/(F51).

F50- Se mi ne zdi tabu tema, vsaj kar sama opazim v okolici ne

F51- Če pa bi pogledala širšo javnost pa se mi zdi, da primanjkuje informacij na tem področju

31. S kom pa bi se želeli pogovarjati o tematiki ljubezni?

Joži: /Sama se pogovarjam s svojim prijateljem/(F52), /želela bi se več pogovarjati s svojimi prijateljicami, ki so bolj zadržane/(F53).

F52- Sama se pogovarjam s svojim prijateljem

F53- Želela bi se več pogovarjati s svojimi prijateljicami, ki so bolj zadržane

32. Kaj bi vi želeli, da se na tem področju spremeni za vas?

Joži: /Kaj pa vem sama imam kar dobro urejeno, manjka mi samo malo več pogovorov/(F54).

F54- Kaj pa vem sama imam kar dobro urejeno, manjka mi samo malo več pogovorov

33. Bi želeli imeti kakšne domiselne delavnice, zmenke ali kaj podobnega na temo ljubezni v vašem okolju (vaše ideje, kaj mi lahko naredimo za vas)?

Joži: /Trenutno se nebi udeleževala ničesar, saj imam prijatelja/(F55). /Če pa ne bi spoznala prijatelja bi hodila na kakšne tečaje in izlete, saj sem rada v družbi/(F56).

F55- Trenutno se nebi udeleževala ničesar, saj imam prijatelja

F56- Če pa ne bi spoznala prijatelja bi hodila na kakšne tečaje in izlete, saj sem rada v družbi

Določite venot kodiranja za intervju 7

OSNOVNI PODATKI

1. Ime: /Ime mi je Rudi/(Ga)

Ga- Ime mi je Rudi

2. Spol: /Moški/(Gb)

Gb- Moški

3. Starost: /72 let/(Gc)

Gc-72 let

ZAKONSKI STATUS

4. Prosimo opišite, vaš trenutni status? (poročen, ločen, samski, vdovec, drugo...)

Rudi: /Sem vdovec, že 3 leta/(G1).

G1- Sem vdovec, že 3 leta

5. Kaj vam je bilo pomembno pri izbiri vašega partnerja, kaj vam je pri njem všeč?

Rudi: /Težko bi se izrazil. Zelo se mi je zasmilila, ker je bila razočarana v ljubezni in jaz sem jo potolažil/(G2). /Nekaj mesecev prej ji je zaradi pljučnice umrl otrok. Punčka je bila stara 5 mesecev, ko je nenadoma umrla. Njen bivši partner pa jo je zaradi smrti otroka pobrisal na Nizozemsko/(G3).

G2- Težko bi se izrazil. Zelo se mi je zasmilila, ker je bila razočarana v ljubezni in jaz sem jo potolažil

G3- Nekaj mesecev prej ji je zaradi pljučnice umrl otrok. Punčka je bila stara 5 mesecev, ko je nenadoma umrla. Njen bivši partner pa jo je zaradi smrti otroka pobrisal na Nizozemsko

5. Kako sta se s partnerjem/partnerico spoznavala razumela?

Rudi: /Na začetku sva se v redu spoznavala, imela sva se rada/(G4). /Ona je dobila stanovanje, jaz pa sem bil v hiši, tako da nisva bila vedno skupaj, potem pa je hotela, da sva več skupaj in tako smo stalno hodili na dolenjsko k njeni žlahti, ampak

moje družine pa ni marala/(G5).

G4- Na začetku sva se v redu spoznavala, imela sva se rada

G5- Ona je dobila stanovanje, jaz pa sem bil v hiši, tako da nisva bila vedno skupaj, potem pa je hotela, da sva več skupaj in tako smo stalno hodili na dolenjsko k njeni žlahti, ampak moje družine pa ni marala

6. Kaj se vam zdi pomembno za obstoj zveze?

Rudi: /Pomembno je zaupanje in spoštovanje/(G6). /Da si poveš vse/(G7). /Tudi denar sva imela skupaj, nikoli posebej. Če je ona vzela kaj denarja, mi je vedno povedala, za kaj ga vzame in obratno/(G8).

G6- Pomembno je zaupanje in spoštovanje

G7- Da si poveš vse

G8- Tudi denar sva imela skupaj, nikoli posebej. Če je ona vzela kaj denarja, mi je vedno povedala, za kaj ga vzame in obratno

DOŽIVLJANJE LJUBEZNI

7. Kaj je za vas občutek zaljubljenosti, kako čutite zaljubljenost?

Rudi: /Tako, da se moraš vsak dan pogovoriti in malo stisniti ter poljubiti/(G9)

G9- Tako, da se moraš vsak dan pogovoriti in malo stisniti ter poljubiti

8. Bi lahko rekli, da ste bili kdaj zaljubljeni, da ste občutili ljubezen, na kakšen način ste to opazili?

Rudi: /Ja bil sem pri moji prvi ženi/(G10). /S časoma je prišla ljubezen, ne pa takoj. Opazil sem, da sem jo vsak dan imel rajši/(G11).

G10- Ja bil sem pri moji prvi ženi

G11- S časoma je prišla ljubezen, ne pa takoj. Opazil sem, da sem jo vsak dan imel rajši

9. Kako izkazujete svojo ljubezen (poljubi, objemi, darili..)?

Rudi: /Svojo ljubezen izkazujem z poljubi, pa tudi z objemi/(G12).

G12- Svojo ljubezen izkazujem z poljubi, pa tudi z objemi

10. Kaj je za vas ljubezen (vaša osebna definicija ljubezni) ?

Rudi: /Ljubezen zame pomeni spoštovanje dveh partnerjev in pogovori vsak dan/(G13).

G13- Ljubezen zame pomeni spoštovanje dveh partnerjev in pogovori vsak dan

11. Kako ste vi doživeli ljubezen (opišite vašo najljubšo zgodbo / spomin, ki ga imate):

Rudi: /Ko sta se rodila sin in hčerka in ko sem hišo naredil/(G14). Včasih ni bilo vrtca. /Ponoči sem delal, potem pa sem čez dan merkal otroke in zidal hišo. Vse sem naredil sam. Noben mi ni pomagal/(G15). /Žena je pomagala pri varstvu otrok, več vse sva zgradila skupaj/(G16).

G14- Ko sta se rodila sin in hčerka in ko sem hišo naredil

G15- Ponoči sem delal, potem pa sem čez dan merkal otroke in zidal hišo. Vse sem naredil sam. Noben mi ni pomagal

G16- Žena je pomagala pri varstvu otrok, več vse sva zgradila skupaj

12. Na kakšen način ste ljubezen občutili včasih, na kakšen način pa jo občutite danes? Kje opazite tiste razlike?

Rudi: /Ljubezen je bila prej mladostna, vroča in zagnana, zdaj pa je bolj umirjena/(G17). /Prej nisi rabil partnerja za družbo oziroma ti je bilo bolj pomembno, da si ustvariš družino/(G18), /zdaj pa rabiš partnerja za pogovor, da greš kam z njim. Zdaj je bolj pomembno spoštovanje/(G19).

G17- Ljubezen je bila prej mladostna, vroča in zagnana, zdaj pa je bolj umirjena

G18- Prej nisi rabil partnerja za družbo oziroma ti je bilo bolj pomembno, da si ustvariš družino

G19- Zdaj pa rabiš partnerja za pogovor, da greš kam z njim. Zdaj je bolj pomembno spoštovanje

13. Katere osebe so za vas, najbolj pomemben del vašega življenja in jih imate najrajši?

Rudi: /Najbolj pomembni so mi otroci in moja slepa sestra, ki je 100% invalid/(G20).

G20- Najbolj pomembni so mi otroci in moja slepa sestra, ki je 100% invalid

14. Se vam zdi, da se s časoma spremeni ljubezen? Na kakšen način, kako je bilo to opazno pri vas?

Rudi: /Ja ljubezen se spremeni, ti sem opazil z leti/(G21), /ko sem jo imel vedno rajši/(G22).

G21- Ja ljubezen se spremeni, ti sem opazil z leti

G22- Ko sem jo imel vedno rajši

15. Kakšni so vaši nasveti za dobro in dolgotrajno razmerje (kakšno je vaše sporočilo)?

Rudi: /V začetku se morata pogovort, pa morata imeti skupne nazore/(G23). /Ne smeta vleči vsak narazen. Tudi prepiri morajo biti, vendar se mora tudi to usklajevati/(G24).

G23- V začetku se morata pogovort, pa morata imeti skupne nazore

G24- Ne smeta vleči vsak narazen. Tudi prepiri morajo biti, vendar se mora tudi to usklajevati

KONFLIKTI V ZVEZI

16. Kako ste v vaši vezi doživljali konflikte (pogosti, ponavljajoči, obremenjujoči)

Rudi: /Konflikte sva imela zaradi moje sestre/(G25) /Pa zaradi Dolenjske. Ona je skozi hotela k svoji družini na obisk, k moji pa skoraj nikoli nisva šla/(G26).

G25- Konflikte sva imela zaradi moje sestre

G26- Pa zaradi Dolenjske. Ona je skozi hotela k svoji družini na obisk, k moji pa skoraj nikoli nisva šla

17. Kako ste prepoznali te konflikte?

Rudi: /Ko je ona začela svoje uveljavljati/(G27).

G27- Ko je ona začela svoje uveljavljati

18. So te konflikti vplivali vaš odnos na ljubezen ?

Rudi: /Niti ne, malo je bilo naporno, ampak se je dalo/(G28).

G28- Niti ne, malo je bilo naporno, ampak se je dalo

19. Kakšno podporo imate pri reševanju konfliktov v vaši okolici?

Rudi: /S sosedi smo bili zelo složni in njim sem se lahko zaupal/(G29). /Po navadi o intimnih stvareh nisem nobenemu govoril/(G30).

G29- S sosedi smo bili zelo složni in njim sem se lahko zaupal

G30- Po navadi o intimnih stvareh nisem nobenemu govoril

20. S kom se lahko o tem pogovarjate, komu lahko zaupate, bi mogoče poiskali formalno pomoč (socialna delavka, družinska terapija)?

Rudi: /Moji prijatelji se lahko zaupam/(G31). /Nebi iskal nobene pomoči, nikoli ni bilo tako hudo/(G32).

G31- Moji prijatelji se lahko zaupam

G32- Nebi iskal nobene pomoči, nikoli ni bilo tako hudo

21. Kako na kakšen način ste oz. še rešujete konflikte z ljubljeno osebo?

Rudi: /Nisva bila trmasta z mojo pokojno ženo/(G33). /Minuta ali dve pa pozabiš oz. se pogovoriš/(G34).

G33- Nisva bila trmasta z mojo pokojno ženo

G34- Minuta ali dve pa pozabiš oz. se pogovoriš

SPOLNOST

22. Kako vi vidite povezavo med spolnostjo in ljubeznijo?

Rudi: /To skupaj spada. To mora biti/(G35).

G35- To skupaj spada. To mora biti

23. Se vam zdi spolnost pomemben del zakona/nekega odnosa?

Rudi: /Ja je pomembno, čeprav moji prijatelji pravijo drugače/(36).

G36- Ja je pomembno, čeprav moji prijatelji pravijo drugače

24. Kako se je vaša spolna aktivnost v starosti spremenila (če se je) ste še vedno spolno aktivni?

Rudi: /Jah, hm, dokler sem živ, sem tudi spolno aktiven/(G37). /Je pa bolj pomemben pogovor in objemi/(G28).

G37- Jah, hm, dokler sem živ, sem tudi spolno aktiven

G38- Je pa bolj pomemben pogovor in objemi

25. Kje občutite opazite, da so potrebe starih na tem področju prezrte stigmatizirane? (lastne izkušnje z zgodbe)

Rudi: /Se pogovarjamo v družbi, ampak zelo malo. Bolj se pogovarjam s svojo prijateljico/(G39). /Se mi ne zdi, da bi bila ta tema stigmatizirana/(G40).

G39- Se pogovarjamo v družbi, ampak zelo malo. Bolj se pogovarjam s svojo prijateljico

G40- Se mi ne zdi, da bi bila ta tema stigmatizirana

26. Kakšno je vaše mnenje o tem, da lahko ostanemo zvesti samo eni osebi, do konca življenja lahko razložite (ste imeli kakšno izkušnjo s tem)?

Rudi: /Začetek in eno imeti. Kolikor imaš več izkušenj, ni več dobro/(G41). /Najhuje v zakonu, če si nista zvesta/(G42).

G41- Začetek in eno imeti. Kolikor imaš več izkušenj, ni več dobro

G42- Najhuje v zakonu, če si nista zvesta

POGOVOR O LJUBEZNI IN SPOLNOSTI MED STARIMI IN SPREMEMBE, KI BI JIH ŽELELI SAMI

27. Koliko je med starimi pogovora o temi ljubezni, spolnosti..?

Rudi: /Malo se pogovarjamo, s prijatelji. Ne moreš govoriti rad te imam vsak dan/(G43). /To zbledi. Jaz pravim, da je zakon tombola/(G44).

G43- Malo se pogovarjamo, s prijatelji. Ne moreš govoriti rad te imam vsak dan

G44- To zbledi. Jaz pravim, da je zakon tombola

28. Kakšne so razlike v pogovorih med starimi- starimi, starimi- strokovnjaki in starimi- mladimi (med generacijami)

Rudi: /Z mojo generacijo in pa z vnuki se lahko pogovarjam/(G45), /s srednjo generacijo pa bolj težko/(G46).

G45- Z mojo generacijo in pa z vnuki se lahko pogovarjam

G46- S srednjo generacijo pa bolj težko

29. Se vam zdi to prezrta tema, kako to občutite?

Rudi: /Niti ne, to zame ni več tako pomembno/(G47).

G47- Niti ne, to zame ni več tako pomembno

30. S kom pa bi se želeli pogovarjati o tematiki ljubezni?

Rudi: /Z mojo prijateljico/(G48).

G48- Z mojo prijateljico

31. Kaj bi vi želeli, da se na tem področju spremeni za vas?

Rudi: /Nebi si želel nobenih sprememb/(G49).

G49- Nebi si želel nobenih sprememb

32. Bi želeli imeti kakšne domiselne delavnice, zmenke ali kaj podobnega na temo ljubezni v vašem okolju (vaše ideje, kaj mi lahko naredimo za vas)?

Rudi: Nič. /Mogoče, če ne bi spoznal prijateljico, bi šel v kakšno skupino, pa da bi tam mogoče koga spoznal/(G50)

G50- Mogoče, če ne bi spoznal prijateljico, bi šel v kakšno skupino, pa da bi tam mogoče koga spoznal

Določite venot kodiranje za intervju 8

OSNOVNI PODATKI

1. Ime: /Ime mi je Nada/(Ha)

Ha- Ime mi je Nada

2. Spol: /Ženski/(Hb)

Hb- Ženski

3. Starost: /79 let/(Hc)

Hc-79 let

ZAKONSKI STATUS

4. Prosimo opišite, vaš trenutni status? (poročen, ločen, samski, vdovec, drugo...)

Nada: /Sedaj sem vdova, prej sem bila poročena 50let/(H1), /mož je umrl kmalu po zlati poroki/(H2)

H1- Sedaj sem vdova, prej sem bila poročena 50let

H2- Mož je umrl kmalu po zlati poroki

5. Kaj vam je bilo pomembno pri izbiri vašega partnerja, kaj vam je pri njem všeč?

Nada: /Jaz sem bila zelo mlada ko sem se poročila 18let in takrat se nisi zrel/(H3), /všeč mi je bila njegova lepota, se vsi ostali so rekli kak je fejš/(H4).

H3- Jaz sem bila zelo mlada ko sem se poročila 18let in takrat se nisi zrel

H4- Všeč mi je bila njegova lepota, se vsi ostali so rekli kak je fejš

6. Kako sta se s partnerjem/partnerico spoznavala/razumela?

Nada: /Ko sva se spoznavala sva samo gledala drug drugega, ker je to takrat najbolj pomembno v mladosti/(H5).

/Razumevala sva se v redu, ni bilo preprirov/(H6), /Samo jaz sem bila večkrat jezna pa se nisva pogovarjala/(H7).

H5- Ko sva se spoznavala sva samo gledala drug drugega, ker je to takrat najbolj pomembno v mladosti

H6- Razumevala sva se v redu, ni bilo preprirov

H7- Samo jaz sem bila večkrat jezna pa se nisva pogovarjala

7. Kaj se vam zdi pomembno za obstoj zveze?

Nada: /Predvsem razumevanje en drugega/(H8).

H8- Predvsem razumevanje en drugega

DOŽIVLJANJE LJUBEZNI

8. Kaj je za vas občutek zaljubljenosti, kako čutite zaljubljenost?

Nada: /Zaljubljenost človek čuti kot, da živi v drugem svetu, takrat ne vidiš nič drugega, samo v tem živiš/(H9).

H9- Zaljubljenost človek čuti kot, da živi v drugem svetu, takrat ne vidiš nič drugega, samo v tem živiš

9. Bi lahko rekli, da ste bili kdaj zaljubljeni, da ste občutili ljubezen, na kakšen način ste to opazili?

Nada: /Ja seveda sem bila zaljubljena/(H10), /če ti je nekdo všeč se poročiš z njim/(H11). Sigurno sem bila zaljubljena pa kako.

H10- Ja seveda sem bila zaljubljena

H11- Če ti je nekdo všeč se poročiš z njim

10. Kako izkazuje svojo ljubezen (poljubi, objemi, darili..)?

Nada: /Ja bi rekla, da s poljubi in objemi/(H12), /to je telesna ljubezen in da ga prijazno sprejmeš/(H13).

H12- Ja bi rekla, da s poljubi in objemi

H13- To je telesna ljubezen in da ga prijazno sprejmeš

11. Kaj je za vas ljubezen (vaša osebna definicija ljubezni) ?

Nada: /To vsakega človeka doleti, da pride do tega, zagledaš človeka, ki ti kasneje pomeni vse/(H14).

H14- To vsakega človeka doleti, da pride do tega, zagledaš človeka, ki ti kasneje pomeni vse

12. Kako ste vi doživeli ljubezen (opišite vašo najljubšo zgodbo / spomin, ki ga imate):

Nada: /Ko sva se sprehajala za železniško progo in sem izgubila en uhan. Potem smo ga iskali, vsi vendar ga nismo nikoli našli/(H15), /ampak me je navdušilo, kako zelo je iskal ta uhan, samo da bi me osrečil/(H16).

H15- Ko sva se sprehajala za železniško progo in sem izgubila en uhan. Potem smo ga iskali, vsi vendar ga nismo nikoli našli

H16- Ampak me je navdušilo, kako zelo je iskal ta uhan, samo da bi me osrečil

13. Na kakšen način ste ljubezen občutili včasih, na kakšen način pa jo občutite danes? Kje opazite tiste razlike?

Nada: /To je težko reči, včasih je šlo za mladostno zaljubljenost/(H17), /kasneje se ne navežeš preko ljubezni ampak preko iskrenih prijateljev in prijateljic/(H18).

H17- To je težko reči, včasih je šlo za mladostno zaljubljenost

H18- Kasneje se ne navežeš preko ljubezni ampak preko iskrenih prijateljev in prijateljic

14. Katere osebe so za vas, najbolj pomemben del vašega življenja in jih imate najrajši?

Nada: /Moje najbolj pomembne osebe so sin, pokojni mož in pokojna mati/(H19).

H19- Moje najbolj pomembne osebe so sin, pokojni mož in pokojna mati

15. Se vam zdi, da se s časoma spremeni ljubezen? Na kakšen način, kako je bilo to opazno pri vas?

Nada: /Nekako umre počasi to, jaz sem toliko stara, da težko rečem/(H20). /Z leti ljubezen zbledi, nikoli ne more biti tako kot včasih, so le redki primeri/(H21). Zdaj težko to rečem, ko ga ni že več kot 10 let.

H20- Nekako umre počasi to, jaz sem toliko stara, da težko rečem

H21- Z leti ljubezen zbledi, nikoli ne more biti tako kot včasih, so le redki primeri

16. Kakšni so vaši nasveti za dobro in dolgotrajno razmerje (kakšno je vaše sporočilo)?

Nada: /Jaz mislim, da je najbolj pomembno spoštovanje/(H22), /potem sledi ljubezen/(H23), /potem pa sta še odkritosrčnost in pripadnost/(H24).

H22- Jaz mislim, da je najbolj pomembno spoštovanje

H23- Potem sledi ljubezen

H24- Potem pa sta še odkritosrčnost in pripadnost

KONFLIKTI V ZVEZI

17. Kako ste v vaši vezi doživljali konflikte (pogosti, ponavljajoči, obremenjujoči)

Nada: /Redko kdaj je prišlo do konflikta, največkrat so bili zaradi mame, ki je želela najin zakon uničiti/(H25). /Mož se pa ni sekiral za nič na svetu/(H26)

H25- Redko kdaj je prišlo do konflikta, največkrat so bili zaradi mame, ki je želela najin zakon uničiti

H26- Mož se pa ni sekiral za nič na svetu

18. Kako ste prepoznali te konflikte?

Nada: /Nikoli ni bilo glasnih preprirov ampak užaljenost in tišina/(H27). /Pokazalo se je da preko nezainteresiranosti do drugega partnerja, ko se delaš da sploh obstaja/(H28).

H27- Nikoli ni bilo glasnih preprirov ampak užaljenost in tišina

H28- Pokazalo se je da preko nezainteresiranosti do drugega partnerja, ko se delaš da sploh obstaja

19. So te konflikti vplivali vaš odnos na ljubezen ?

Nada: /Normalno, ker ljubezen s časom blede tudi zaradi konfliktov/(H29).

H29- Normalno, ker ljubezen s časom blede tudi zaradi konfliktov

20. Kakšno podporo imate pri reševanju konfliktov v vaši okolici?

Nada: /Konfliktov pravzaprav nimam, rajši se ponižam, če je kaj narobe in to v svoji duši sama prebolim/(H30).

H30- Konfliktov pravzaprav nimam, rajši se ponižam, če je kaj narobe in to v svoji duši sama prebolim

21. S kom se lahko o tem pogovarjate, komu lahko zaupate, bi mogoče poiskali formalno pomoč (socialna delavka, družinska terapija)?

Nada: /S prijateljicami, tri takšne sem imela, da smo si zaupale in se pogovorile o teh stvareh/(H31). /V vsakem zakonu pride do tega, da kdaj rabiš komu kej potožiti/(H32). /Nikoli se ne bi obrnila na strokovnjake/(H33).

H31- S prijateljicami, tri takšne sem imela, da smo si zaupale in se pogovorile o teh stvareh

H32- V vsakem zakonu pride do tega, da kdaj rabiš komu kej potožiti

H33- Nikoli se ne bi obrnila na strokovnjake

22. Kako na kakšen način ste oz. še rešujete konflikte z ljubljeno osebo?

Nada: /Nisva jih pustila sva. On je bil bolj tiho, držal se je sebe. Jaz pa tudi nisem nič naredila/(H34).

H34- Nisva jih pustila sva. On je bil bolj tiho, držal se je sebe. Jaz pa tudi nisem nič naredila

SPOLNOST

23. Kako vi vidite povezavo med spolnostjo in ljubeznijo?

Nada: /To sta dva popolnoma različna pojma, vendar je v bistvu ena stvar/(H35).

H35- To sta dva popolnoma različna pojma, vendar je v bistvu ena stvar

24. Se vam zdi spolnost pomemben del zakona/nekega odnosa?

Nada: /Absolutno, spolnost je pomemben del zakona/(H36).

H36- Absolutno, spolnost je pomemben del zakona

25. Kako se je vaša spolna aktivnost v starosti spremenila (če se je) ste še vedno spolno aktivni?

Nada: /Z leti je uplahnilo. Odvisno kako se eden ali drug obnaša. Morata biti oba zainteresirana in se posvetiti temu/(H37). /Sedaj nikakor nisem več spolno aktivna, ker ni več mojega moža/(H38).

H37- Z leti je uplahnilo. Odvisno kako se eden ali drug obnaša. Morata biti oba zainteresirana in se posvetiti temu

H38- Sedaj nikakor nisem več spolno aktivna, ker ni več mojega moža

26. Kje občutite opazite, da so potrebe starih na tem področju prezrte stigmatizirane? (lastne izkušnje zgodbe)

Nada: /Ne vem kaj naj rečem. /Videla sem že na televiziji intervju od osebe, ki mu spolnost na stara leta še pomembna, ampak tega res ni veliko/(H39).

H39- Videla sem že na televiziji intervju od osebe, ki mu spolnost na stara leta še pomembna. Ampak tega res ni veliko

27. Kakšno je vaše mnenje o tem, da lahko ostanemo zvesti samo eni osebi, do konca življenja lahko razložite (ste imeli kakšno izkušnjo s tem) ?

Nada: /Odvisno od obeh partnerjev/(H40). /Lahko se kdo zaljubi v kakšno drugo osebo, ne moreš to vedeti, to je čisto človeško/(H41). /Tudi meni je kdaj bil kdo všeč. Imaš kakšno simpatijo, samo nič intimnega/(H42).

H40- Odvisno od obeh partnerjev

H41- Lahko se kdo zaljubi v kakšno drugo osebo, ne moreš to vedeti, to je čisto človeško

H42- Tudi meni je kdaj bil kdo všeč. Imaš kakšno simpatijo, samo nič intimnega

POGOVOR O LJUBEZNI IN SPOLNOSTI MED STARIMI IN SPREMENBE, KI BI JIH ŽELELI SAMI

28. Koliko je med starimi pogovora o temi ljubezni, spolnosti..?

Nada: /A veš, da ga ni. To pa morem reči, da ne/(H43). /Se ne pogovarjam o tem/(H44).

H43- A veš, da ga ni. To pa morem reči, da ne

H44- Se ne pogovarjam o tem

29. Kakšne so razlike v pogovorih med starimi- starimi, starimi- strokovnjaki in starimi- mladimi (med generacijami)

Nada: /Razlika je, da moja generacija ni navajena se o tem pogovarjat, tako kot mladi sedaj/(H45). /Mi smo bolj zadržani, ta tema je tabu v moji generaciji/(H46). /Z mladimi se lahko svobodno pogovarjam o tem, s strokovnjaki se pa nisem/(H47).

H45- Razlika je, da moja generacija ni navajena se o tem pogovarjat, tako kot mladi sedaj

H46- Mi smo bolj zadržani, ta tema je tabu v moji generaciji

H47- Z mladimi se lahko svobodno pogovarjam o tem, s strokovnjaki se pa nisem

30. Se vam zdi to prezrta tema, kako to občutite?

Nada: /Ja med starimi je, med mladimi pa ni. To opazim, so pa tudi izjeme/(H48).

H48- Ja med starimi je, med mladimi pa ni. To opazim, so pa tudi izjeme

31. S kom pa bi se želeli pogovarjati o tematiki ljubezni?

Nada: /Predvsem z mladimi, ker se mi zdi, da jim je to bliže, kot pa moji generaciji/(H49).

H49- Predvsem z mladimi, ker se mi zdi, da jim je to bliže, kot pa moji generaciji

32. Kaj bi vi želeli, da se na tem področju spremeni za vas?

Nada: */Zame to ni več pomembno/(H50).*

H50- Zame to ni več pomembno

33. Bi želeli imeti kakšne domiselne delavnice, zmenke ali kaj podobnega na temo ljubezni v vašem okolju (vaše ideje, kaj mi lahko naredimo za vas)?

Nada: */To je težko vprašanje, ker pri teh letih si jaz osebno nebi želela nobenega partnerja ali novega moškega prijatelja/(H51). /Vsak si pa naj v svojem življenju poišče, če mu kak novi partner ustreza/(H52). /Ne vem kaj bi se lahko naredilo, jaz se kakšnih zmenkov ne bi udeležila, bi pa se udeležila udeležila bi se druženja samo smo si zelo različni/(H53).*

H51- To je težko vprašanje, ker pri teh letih si jaz osebno nebi želela nobenega partnerja ali novega moškega prijatelja

H52- Vsak si pa naj v svojem življenju poišče, če mu kak novi partner ustreza

H53- Ne vem kaj bi se lahko naredilo, jaz se kakšnih zmenkov ne bi udeležila, udeležila bi se druženja, samo smo si zelo različni

4 Odprto kodiranje OSNOVNIPODATKI

Zaporedna št. izjave	Pripis	Pojem	Kategorija
Aa	Ime mi je Jože	Jože	Ime
Ab	Moški	Moški	Spol
Ac	81 let	81	Starost
Ba	Ime mi je Štefan	Štefan	Ime
Bb	Moški	Moški	Spol
Bc	77 let	77	Starost
Ca	Ime mi je Dragica	Dragica	Ime
Cb	Ženski	Ženski	Spol
Cc	75 let	75	Starost
Da	Ime mi je Ivanka	Ivanka	Ime
Db	Ženski	Ženski	Spol
Dc	74 let	74	Starost
Ea	Ime mi je Franci	Franci	Ime
Eb	Moški	Moški	Spol
Ec	79 let	79	Starost
Fa	Ime mi je Joži	Joži	Ime
Fb	Ženski	Ženski	Spol
Fc	66 let	66	Starost
Ga	Ime mi je Rudi	Rudi	Ime
Gb	Moški	Moški	Spol
Gc	72 let	72	Starost
Ha	Ime mi je Nada	Nada	Ime
Hb	Ženski	Ženski	Spol
Hc	79 let	79	Starost

ZAKONSKI STATUS

Zaporedna št. izjave	Pripis	Pojem	Kategorija
A1	Sem vdovec	Vdovec	Trenutni status
A2	Je minilo že šest let odkar je umrla moja žena	6 let vdovec	Trenutni status
A3	Za njo sem se odločil, ravno zato, ker so najini zvezi zelo nasprotovali moji starši...	Kljubovanje staršem	Razlog za izbiro partnerja
A4	Seveda sva se odločila drug za drugega, tako je prevladala ljubezen	Prevlada ljubezni, za odločitev izbire partnerja	Razlog za izbiro partnerja
A5	Ampak sva si prisegla, da si bova skupaj ustvarila vse	Obljuba drug drugemu	Razlog za izbiro partnerja
A6	Spoznavala sva se, ko sva bila čisto brez vsega, takrat res iskreno spoznaš človeka, ko si brez vsega	Iskreno spoznavanje v težkih časih, brez vsega	Spoznavanje, razumevanje partnerja
A7	S skupnimi močmi zgradiš	Skupna gradnja doma in	Spoznavanje,

	dom in družino	družine	razumevanje partnerja
A8	Ne smeš hodit k sosedu	Zvestoba	Pomembnosti v partnerskem odnosu
A9	Da sta partnerja vedno uslužna drug drugemu	Podrejenost drug drugemu	Pomembnosti v partnerskem odnosu
A10	Pomembno je tudi, da se znata poslušati	Poslušnost	Pomembnosti v partnerskem odnosu
A11	Sto procentno moraš zaupat nekomu	Zaupanje	Pomembnosti v partnerskem odnosu
A12	Pri nama je imela finance vedno načez žena	Finančno plat je prevzemala žena	Pomembnosti v partnerskem odnosu
B1	Sem še vedno poročen, že 53 let	Poročen	Trenutni status
B2	Sva že praznovala zlato obletnico	Poročen že vrsto let	Trenutni status
B3	Ja ženo sem izbral, ker je bila izredno pridna, na poslovnem področju	Marljivost	Razlog za izbiro partnerja
B4	Sedaj imam novo punco, pa ima neverjeten karakter in sem preprosto zaljubljen	Ljubezen	Razlog za izbiro partnerja
B5	Z ženo, se nikoli nisva razumela prav dobro	Nerazumevanje z ženo	Spoznavanje, razumevanje partnerja
B6	preveč sva bila drugačna	Drugačnost	Spoznavanje, razumevanje partnerja
B7	Je pa bila zelo pridna in to sem vedno občudoval	Pridnost	Spoznavanje, razumevanje partnerja
B8	Samo ljubezen, ni dovolj, da bi dva ostala skupaj	Več, kot samo ljubezen	Pomembnosti v partnerskem odnosu
B9	potrebna je še volja, želja potrpežljivost in vztrajnost	Volja, želja, potrpežljivost in vztrajnost	Pomembnosti v partnerskem odnosu
B10	Treba je potrpeti, ko pa trpiš preveč, takrat je pa že verjetno vsega konec	Potrpljenje	Pomembnosti v partnerskem odnosu
C1	Sedaj sem vdova	Vdova	Trenutni status
C2	Pred tem sem bila poročena skoraj 50. let	Pred smrtjo moža poročena 50 let	Trenutni status
C3	Pomembno mi je bilo, da ima službo	Zaposlen	Razlog za izbiro partnerja
C4	Da je bil umirjen, ker sem bila jaz tudi tako umirjena, da sva se ujemala skupaj	Umirjenost partnerja	Razlog za izbiro partnerja
C5	Da je bil resen	Resnost partnerja	Razlog za izbiro partnerja
C6	Bil je postaven, velik in tudi to mi je malo pomenilo	Lep zunanji zgled	Razlog za izbiro partnerja
C7	Spoznavala sva se tako, da	Spoznavanje skozi zmenke,	Spoznavanje,

	sva šla kam, v kino ali na kakšen sprehod	kino in sprehod	razumevanje partnerja
C8	Sva bol malo kam šla, ker sva se res ujemala, ker sva bila oba bolj mirna	Ker sta bila oba mirna nista veliko hodila ven	Spoznavanje, razumevanje partnerja
C9	Pomembno je zaupanje, poštenost, iskrenost, ljubezen	Zaupanje, poštenost, iskrenost in ljubezen	Pomembnosti v partnerskem odnosu
D1	Sem še vedno srečno poročena	Poročena	Trenutni status
D2	Sedaj že 49 let	Poročena že 49 let	Trenutni status
D3	Preprosto mi je bil zelo všeč	Preprosto zgled	Razlogi za izbiro partnerja
D4	Ko sem videla, da nima nikogar, ki bi mu skuhal kosilo, sem mu kaj skuhala in mu prinesla, samo da bi ga lahko videla	Ko je opazila, da je sam, mu je kuhala in nosila stvari, da ga je lahko videla	Razlogi za izbiro partnerja
D5	Spoznala in poročila sva se kar hitro, saj nisva bila več tako mlada	Spoznala in poročila sta se zelo hitro, saj nista bila več zelo mlada	Spoznavanje, razumevanje partnerja
D6	Na najino poročno noč, pa sva se tudi vselila skupaj	Na dan poroke, sta se vselila v skupno domovanje	Spoznavanje, razumevanje partnerja
D7	Razumela pa sva se odlično, že od samega začetka	Razumela st se odlično že od začetka	Spoznavanje, razumevanje partnerja
D8	Pomembno je da si med seboj zaupaš, tudi, ko gre mož ven s svojo pevsko skupino, ga vedno vprašam, če je bila kakšna "fest", pa se samo nasmeji in odvrne takšne, kot si ti ni	Najbolj pomembno je zaupanje	Pomembnosti v partnerskem odnosu
E1	Sem v zakonu, torej poročen	V zakonskem statusu	Trenutni status
E2	Všeč mi je bilo, ker je bila tako pridna skromna, pa tudi za pogledat je bila zelo lepa	Njena skromnost, pridnost in zunanji videz	Razlogi za izbiro partnerja
E3	Spoznala sva se, ko sem bil v samskem domu tu zraven, ona pa me je ves čas obiskovala	Stalno obiskovanje	Razlogi za izbiro partnerja
E4	Ko sem bil bolan mi je vedno prinesla čaj ali pa mi je kaj skuhala	Ko je bil bolan mu je kuhala ali prinesla čaj	Razlogi za izbiro partnerja
E5	Sporazumevala, sva se tako, da sva bila veliko skupaj, takoj mi je bila všeč	Spoznavala sta se tako, da sta bila veliko skupaj	Spoznavanje, razumevanje partnerja
E6	Všeč mi je ker je tako zelo skromna in nikoli ni preveč zahtevala od mene	Všeč mu je bila njena skromnost, in dejstvo da ni bila prezahtevna	Spoznavanje, razumevanje partnerja
E7	Pomembna je ljubezen in zaupanje	Ljubezen in zaupanje	Pomembnosti v partnerskem odnosu
E8	Veš ljubezen ni samo postla in hrana, pač pa poštenost vzajemnost in pomoč drug drugemu	Ljubezen je več kot samo postelja in hrana, pomembna je poštenost, vzajemnost in pomoč	Pomembnosti v partnerskem odnosu
F1	Sem vdova, sedaj je minilo že 6 let odkar moža ni več	6 let vdova	Trenutni status

F2	Pomembno mi je bilo, da je bil delaven	Delavnost	Razlogi za izbiro partnerja
F3	Da ni pil in da ni kadil	Nekadilec in nealkoholik	Razlogi za izbiro partnerja
F4	Pa da je bil varčen, to mi je bilo zelo pomembno	Varčen	Razlogi za izbiro partnerja
F5	Prva leta še kar, potem pa sva imela različne nazore	Par let sta se razumela dobro, potem pa da postala preveč različna	Spoznavanje, razumevanje partnerja
F6	On je gledal bolj na materialne stvari	Mož je bil materialist	Spoznavanje, razumevanje partnerja
F7	Meni pa je bilo bolj pomembno, da kam greva, recimo na izlet. Isto je hotel samo na Dolenjsko k staršem. Vsak teden sva bila pri njegovih, sama pa sem si želela še kaj več, kot samo to	Pomembno ji je bilo, da gresta skupaj na izlet, hodila pa sta samo k njegovim staršem, želela je več kot to	Spoznavanje, razumevanje partnerja
F8	Sedaj se po moževi smrti se z novim prijateljem razumem zelo dobro	Po moževi smrti ima novega partnerja, razumeta se dobro	Spoznavanje, razumevanje partnerja
F9	Spoštovanje, pa da si zaupaš stvari in da so skupne poti	Spoštovanje, zaupanje in skupne poti	Pomembnosti v partnerskem odnosu
F10	Pomembno je, da imaš neke skupne interese recimo, da skupaj hodiš na izlete	Pomembni so skupni interesi	Pomembnosti v partnerskem odnosu
G1	Sem vdovec, že 3 leta	3 leta vdovec	Trenutni status
G2	Težko bi se izrazil. Zelo se mi je zasmilila, ker je bila razočarana v ljubezni in jaz sem jo potolažil	Zasmilila se mu je, saj je bila razočarana v ljubezni	Razlog za izbiro partnerja
G3	Nekaj mesecev prej ji je zaradi pljučnice umrl otrok. Punčka je bila stara 5 mesecev, ko je nenadoma umrla. Njen bivši partner pa jo je zaradi smrti otroka pobrisal na Nizozemsko	Žena je imela pred njem, težko življenje, zaradi smrti otroka	Razlog za izbiro partnerja
G4	Na začetku sva se v redu spoznavala, imela sva se rada	Na začetku je bilo lepo	Spoznavanje, razumevanje partnerja
G5	Ona je dobila stanovanje, jaz pa sem bil v hiši, tako da nisva bila vedno skupaj, potem pa je hotela, da sva več skupaj in tako smo stalno hodili na dolenjsko k njeni žlahti, ampak moje družine pa ni marala	Kasneje pa, je želela, da sta več skupaj, njegove družine ni marala	Spoznavanje, razumevanje partnerja
G6	Pomembno je zaupanje in spoštovanje	Zaupanje in spoštovanje	Pomembnosti v partnerskem odnosu
G7	Da si poveš vse	Iskrenost	Pomembnosti v partnerskem odnosu
G8	Tudi denar sva imela skupaj, nikoli posebej. Če je ona vzela kaj denarja, mi je vedno povedala, za kaj ga vzame in obratno	Finančna urejenost	Pomembnosti v partnerskem odnosu

H1	Sedaj sem vdova, prej sem bila poročena 50let	Vdova, prej poročena 50 let	Trenutni status
H2	Mož je umrl kmalu po zlati poroki	Mož umrl po zlati poroki	Trenutni status
H3	Jaz sem bila zelo mlada, ko sem se poročila 18let in takrat še nisi zrel	Poročila se je mlada, ni bila zrela za zakon	Razlog za izbiro partnerja
H4	Všeč mi je bila njegova lepota, se vsi ostali so rekli kak je fejš	Zunanji videz	Razlog za izbiro partnerja
H5	Ko sva se spoznavala sva samo gledala drug drugega, ker je to takrat najbolj pomembno v mladosti	S partnerjem sta videla samo drug drugega	Spoznavanje, razumevanje partnerja
H6	Razumevala sva se v redu, ni bilo preprirov	Dobro razumevanje brez preprirov	Spoznavanje, razumevanje partnerja
H7	Samo jaz sem bila večkrat jezna pa se nisva pogovarjala	Bila je večkrat jezna	Spoznavanje, razumevanje partnerja
H8	Predvsem razumevanje en drugega	Razumevanje drug drugega	Pomembnosti v partnerskem odnosu

DOŽIVLJANJE LJUBEZNI

Zaporedna št. izjave	Pripis	Pojem	Kategorija
A 13	Da mi je bila tako všeč, da drugih niti opazil več nisem	Razmišljanje o ljubljeni osebi	Zaznava ljubezni
A14	Seveda sem bil pa večkrat	Večkrat občutena ljubezen	Pozitivno doživljanje ljubezni
A 15	A veš kako je blo lušno	Lepo je bilo	Pozitivno doživljanje ljubezni
A 16	Svoje ljubezni sedaj ne morem več izkazovat, saj je moja žena umrla	Težko izkazovanje ljubezni, zaradi smrti zakonca	Izkazovanje ljubezni
A 17	Sedaj ji na grob nesem rože in prižgem svečo	Posmrtno izkazovanje ljubezni	Izkazovanje ljubezni
A 18	Ko je bila še živa, sem ji za rojstni dan vedno kupil darilo, tudi ko je bilo z denarjem na tesno	Ko je bila žena še živa je ljubezen za rojstni dan izkazoval z darili.	Izkazovanje ljubezni
A 19	Vsak dan pa sem ji povedal, da jo imam rad.	Vsakodnevno izkazovanje ljubezni z besedami	Izkazovanje ljubezni
A 20	Zame je ljubezen takrat, ko si partnerja delita ljubezen popolnoma, sta nekako uslužna drug drugemu.	Popolna ljubezen, ko si uslužen drug drugemu	Definicija ljubezni
A21	Ko sem prvič videl, da me ima ona tako rada kot jaz njo	Spoznanje, da se imata rada	Pozitivno doživljanje ljubezni
A22	Bilo je takrat, ko sva drug drugemu vzela nedolžnost	Izguba nedolžnosti	Pozitivno doživljanje ljubezni
A 23	Res je bilo lepo	Pozitivni občutki	Pozitivno doživljanje ljubezni
A24	Jaz sem vdovec, tako da to pomeni, da nje že šest let ni več. Pred vsem jo pogrešam	Pogrešanje pokojne žene	Negativno doživljanje ljubezni
A 25	Najina ljubezen, pa je bila vedno ista meni se ni zdelo, da bi se kar koli spremenilo	Ljubezen je ostala ista, ni se spreminjala	Občutenje ljubezni včasih in danes
A26	Na prvem mestu je še vedno žena	Prvo mesto pokojna žena	Pomembne osebe v življenju

A27	Potem so moji prijatelji	Drugo mesto prijatelji	Pomembne osebe v življenju
A28	Moji otroci pa so na zadnjem mestu	Zadnje mesto otroci	Nepomembne osebe v življenju
A29	Ne zame se ni. Imel sem jo rad, ravno tako zadnji dan, kot prvi dan, ko sem se zaljubil	Nespremenjena ljubezen	Sprememba ljubezni
A30	Imejte se radi, dokler ste mladi	Izkušanje ljubezni v mladosti	Nasveti o ljubezni
A31	Ko pa se boste poročili pa ostanite zvesti za vedno	Zvestoba	Nasveti o ljubezni
B11	Ker nisem mogel spati	Nespečnost	Zaznava ljubezni
B12	Nisem zmogel jesti	Izguba apetita	Zaznava ljubezni
B13	Preveč sem mislil nanjo	Razmišljanje o ljubljeni osebi	Zaznava ljubezni
B14	Seveda sem, lahko bi celo rekel, da trikrat v življenju	Večkrat občutena ljubezen	Pozitivno doživljanje ljubezni
B15	Tako da jo presnetim z darilom	Obdarovanje z darilom	Izkazovanje ljubezni
B16	vedno ko se vidi pa jo objamem in poljubim	Objemanje in poljubljanje	Izkazovanje ljubezni
B17	Ljubezen, ti daje impulz	Ljubezen spodbuja	Definicija ljubezni
B18	Misliš samo na lepo in pozabiš na vse slabosti	Usmerjanje misli v pozitivno, pozabljanje na slabo	Definicija ljubezni
B19	Sem poročen, vendar z ženo živiva ločeno že nekaj let	Ločeno življenje od žene	Negativno doživljanje ljubezni
B20	Že pet let pa sem v zvezi z drugo, ki je prav tako poročena. Res sem zaljubljen	Nova zveza	Pozitivno doživljanje ljubezni
B21	Moj najlepši spomin paje, prav gotovo, ko sva bila še sveže zaljubljena in sva ravno začela hoditi	Pozitivni spomini na začetek zveze	Pozitivno doživljanje ljubezni
B22	Namreč dobil sem sms pa ga nisem znal prebrat, takrat sem mislil, da me je pustila, ko pa mi je končno uspelo prebrat kaj je napisala je v sporočilu pisalo, kdaj greva na zmenek, kako zelo sem bil presrečen	Pozitivno občutenje nastanka zveze	Pozitivno doživljanje ljubezni
B23	Danes sem samo žalosten, da nisem poročil te moje druge drage	Zalost ob zamujenih letih	Občutenje ljubezni včasih in danes
B24	Danes občutim samo obžalovanje za nazaj	Obžalovanje	Občutenje ljubezni včasih in danes
B25	Na prvem mestu sta hči in sin	Prvo mesto hči in sin	Pomembne osebe v življenju
B26	Na drugem moja ljubezen	Drugo mesto ljubljena oseba	Pomembne osebe v življenju
B27	Na tretjem sta moja pokojna starša	Tretje mesto pokojni starši	Pomembne osebe v življenju
B28	Ne ljubezen se ne spreminja	Ne spreminjanje ljubezen	Sprememba ljubezni
B29	Še vedno jo imam isto rad, res mi pomeni vse	Do ljubljene osebe še vedno občuti isto	Sprememba ljubezni
B30	Morata se imeti rada	Ugajanje, ljubezen	Nasveti o ljubezni
B31	Morata biti komunikativna	Komunikativnost	Nasveti o ljubezni

B32	Morata se poslušati in razumeti	Poslušanje in razumevanje	Nasveti o ljubezni
C10	Zdej je ne čutim več	Ne občuti več ljubezni	Zaznava ljubezni
C11	Metuljčke čutiš, pa noge ti kar nese kot, da si pijan, to je tista zaljubljenost	Metuljčki v trebuhu, ljubezen ti odvzame ravnotežje	Zaznava ljubezni
C12	Ja sem bila, samo enkrat, dokončno in nikdar več	Samo enkrat občutena ljubezen	Pozitivno doživljanje ljubezni
C13	Z lepo besedo, s poljubom, objemom	Z besedami, poljubi in objemi	Izkazovanje ljubezni
C14	Z darili ne, to mi ne ugaja, ker tist si sam materialist	Ne z materializmom, kot so darila	Izkazovanje ljubezni
C15	Da imaš nekoga res rad, da mu zaupaš	Ljubezen in zaupanje	Definicija ljubezni
C16	Ko sva bila mlada sva šla v kino in potem v gostilno na večerjo, na vrt	V mladosti zmenek, ko sta šla v kino in na vrt na večerjo	Pozitivno doživljanje ljubezni
C17	Jedla sva čevapčice in šla na sprehod po parku, potem pa domov	Dobra večerja ter sprehod po parku	Pozitivno doživljanje ljubezni
C18	Počutila sem se v oblakih. Res se je potrudil zame	Trud s strani partnerja	Pozitivno doživljanje ljubezni
C20	Včasih sem jo občutila preko zaljubljenosti, da nič ne veš kaj se dogaja okoli tebe	Ljubezen včasih je bila preko zaljubljenosti	Občutenje ljubezni včasih in danes
C21	Danes je pa vse bolj umirjeno, star si, vse gledaš z drugimi očmi in moraš živeti	Danes je vse umirjeno, na stvari gledaš iz nove perspektive	Občutenje ljubezni včasih in danes
C22	Imam rada svoje, samo tisto kar sem imela najrajši sem izgubila tako, da je težko	Obžalovanje zaradi izgube partnerja	Občutenje ljubezni včasih in danes
C23	Sinovi, vnuki, snaha, mladi naraščaj	Otroci, vnuki, snaha pravnuki	Pomembne osebe v življenju
C24	Pri meni se ni nič spremenilo, zaljubljena sem bila od prvega do zadnjega dneva isto, kljub preprirom vmes	Nobenih sprememb, zaljubljena isto tako prvi kot zadnji dan	Sprememba ljubezni
C25	Ko pravijo, da to mine, pa ne vem kakor kdo	Nekateri pravijo da ljubezen mine, za vsakega je to drugače	Sprememba ljubezni
C26	Da si strpen, da se razumeš med sabo, da se veliko pogovarjaš, da si zaupaš	Strpnost, razumevanje s partnerjem, pogovor in zaupanje	Nasveti o ljubezni
C27	Da ni vse konec, ko se naredi prvi prepri, pojavi prva težava, to se reši s pogovorom in zaupanjem	Vztrajanje, kljub preprirom in težavam, težave se reši s pogovorom in zaupanjem	Nasveti o ljubezni
D9	Preprosto, ko veš da ti je nekdo tako všeč, da ti nihče več ne bo tako	Ko poznaš, da ti je nekdo tako všeč, da ti nikoli več ne bo nihče toliko	Zaznava ljubezni
D10	Ko si si všeč si si všeč	Ko sta si dva med seboj všeč	Zaznava ljubezni
D11	Ja seveda, zato pa sem poročena	Zaradi ljubezni se je poročila	Pozitivno doživljanje ljubezni

D12	Z možem sva že oba prej izkusila zaljubljenost in ljubezen	Oba z možem sta že prej imela partnerje	Pozitivno doživljanje ljubezni
D13	To sem opazila tako, da sem bila rada z njemu in ob njem	Da je zaljubljena je opazila, ker je bila rada z njim	Pozitivno doživljanje ljubezni
D14	Svojo ljubezen si izkazujeva vsak dan	Ljubezen izkazuje vsak dan	Izkazovanje ljubezni
D15	Z objemi poljubi, držanjem za roke, skupnimi interesi in lepimi ljubkovalnimi besedami	Ljubezen izkazuje z objemi, poljubi, držanjem za roke, skupnimi interesi in ljubkovalnimi besedami	Izkazovanje ljubezni
D16	Pomembno je da sta dva skupaj, da gresta skupaj in da se imata rada	Pomembno je da sta skupaj dva, ki sodita skupaj in se imata rada	Definicija ljubezni
D17	Da imata skupne interese, hobije in da se podpirata	Pomembno je da se med seboj podpirata in imata skupne interese in hobije	Definicija ljubezni
D18	Da gresta skupaj na kakšen oddih kjer pozabita na vse in se posvetita drug drugemu	Pomembno je, da greš s partnerjem sam na oddih, kjer se posvetiš drug drugemu	Definicija ljubezni
D19	Imam veliko najljubših spominov, vsi z mojim možem so lepi	Vsi spomini z možem so lepi	Pozitivno doživljanje ljubezni
D20	Zadnji tak spomin je bil, ko sva šla v Tuheljske toplice, čist sama. Tam je res tako lepo popolnoma sva se sprostila in sva uživala	Zadnji lep spomin je bil iz toplic, kjer sta se z možem sprostila in uživala	Pozitivno doživljanje ljubezni
D21	Ljubezen je vedno lepa, je pa še lepše sedaj ko sva stara, tako imava več časa drug za drugega sva bolj sproščena	Sedaj ko sta z možem starejša imata več časa drug za drugega	Občutenje ljubezni včasih in danes
D22	Na prvem mestu je moj mož	Prvo mesto mož	Pomembne osebe v življenju
D23	Potem pa sta tu še hčerki z družinama, torej, vnuki imam pa rojena že dva pravnuka	Potem sta hčerki, vnuki in pravnuki	Pomembne osebe v življenju
D24	Moža imam še vedno isto rada, tako da zame se ljubezen na takšen način ni spremenila	Moža ima še vedno rada, tako da se ljubezen na takšen način ni spremenila	Sprememba ljubezni
D25	Mogoče se je z leti le še povečala	Ljubezen se je z leti le še povečala	Sprememba ljubezni
D26	Sva dve različni osebi pa še vedno sva srečna skupaj	Čeprav sta dva različnih karakterjev, sta lahko še vedno zelo srečna	Nasveti o ljubezni
D27	Torej pomembno je, da se poslušáš imaš podobne interese in hobije, da ohranjaš to zaljubljenost, si vedno poveš, da se imaš rad	Pomembno je, da se poslušáš imaš podobne interese, hobije, da ohranjaš zaljubljenost in možu vedno poveš, da ga imaš rad	Nasveti o ljubezni
E9	Zame je občutek zaljubljenosti, ko ni konfliktov pa da ni kreganja to je res pomembno	Ko ni konfliktov in kreganja	Zaznava ljubezni

E10	Pomembno mi je da ni ljubosumja pa da ni finančnih razlik midva imava vse skupaj in se tudi skupaj odločava o vsem	Takrat, ko ni ljubosumja, in finančnih razlik, skupaj se o vsem odločata	Zaznava ljubezni
E11	Ja seveda sem bil, saj sem še vedno	Je bil zaljubljen in je še zaljubljen	Pozitivno doživljanje ljubezni
E12	To se mi je zgodilo takrat, ko sem poskušal svoje življenje umirit, sem začel graditi hišo in svoje življenje ona je bila samo še pika na i	To je opazil takrat, ko je začel svoje življenje umirjati in si graditi dom, žena je bila pika na i	Pozitivno doživljanje ljubezni
E13	Ja veš svojo ljubezen izkazujem vsak dan, to je izredno pomembno, ženi vedno pokažem da jo imam rad	Pomembno je, da svoji ženi vsak da pokaže, da jo ima rad	Izkazovanje ljubezni
E14	Že zjutraj, ko se zbudiva ji rečem dobro jutro mucka moja kako si spala, pomembno je da vsak dan poveš, da jo imaš rad in da je tvoja ljubezen	Vsako jutro ji z ljubkovalnimi besedami zaželi dobro jutro, vsak dan ji pove, da jo ima rad in da je njegova ljubezen	Izkazovanje ljubezni
E15	Pomembno je da si pomagaš v ljubezni, tudi, ko pridejo težke ovire v življenju jih prebrodita skupaj	Pomembna je pomoč v ljubezni, da skupaj prebrodita težke čase	Definicija ljubezni
E16	Ljubezen je da sva skupaj srečna	Ljubezen je sreča dveh	Definicija ljubezni
E17	Ko sem bil zelo bolan in sem bolezni za rakom. Namreč, kar nekaj let sem imel vrečko, sedaj pa moram nositi plenice, nič ne pomaga tako je. No namreč, ko sem tako ves nemočen ležal v bolnišnici, me je žena prišla vsak dan obiskat ob najtežjih časih je bila ob meni in me je imela rada, ter me negovala, ko sem to najbolj potreboval	Najljubši spomin, iz časov, ko je bil zelo bolan, žena mu je ves čas stala ob strani in ga obiskovala v bolnišnici	Pozitivno doživljanje ljubezni
E18	Danes je ljubezen popolnoma drugačna, še boljša, sedaj ko sva v pokoju sva lahko več skupaj in se bolj posvečava drug drugemu	Ljubezen danes je drugačna, boljša, ker sta v pokoju imata več časa drug za drugega	Občutenje ljubezni včasih in danes
E19	Ko so bili otroci majhni in sva bila manj skupaj, življenje pa je bilo bolj naporno	Včasih je bilo življenje bolj naporno, in posledično sta imela z ženo manj časa drug za drugega	Občutenje ljubezni včasih in danes
E20	Ja na prvem mestu je seveda žena	Prvo mesto žena	Pomembne osebe v življenju
E21	Potem pa so tu še najini otroci, vnuki in pravnuki	Sledijo otroci, vnuki in pravnuki	Pomembne osebe v življenju
E22	Ja ljubezen se spremeni in je v različnih fazah življenja drugačna, svojo ženo imam najrajši, rad jo imam vsak dan bolj	Ljubezen se spreminja v različnih fazah življenja je drugačna, svojo ženo ima vsak dan bolj rad	Sprememba ljubezni
E23	Sedaj, ko sva v pokoju se tako več lahko posvetiva drug drugemu	V pokoju se bolj lahko posvetita drug drugemu	Sprememba ljubezni

E24	Pomembno je da imaš s partnerjem skupne interese in želje	Pomembno, da imaš skupne interese	Nasveti o ljubezni
E25	Midva zelo rada delava skupaj tako v vrtu, kot tudi v gozdu, danes sva šla zopet v gozd delat, vendar je že težko saj sva stara	Skupaj delata v gozdu in na vrtu, vendar je zaradi starosti delo oteženo	Nasveti o ljubezni
E26	Skromnost je tudi zelo pomembna	Skromnost	Nasveti o ljubezni
F11	Da čakaš kdaj pride domov, samo da ga lahko vidiš, čeprav so še drugi moški	Da ga čakaš doma, samo da ga lahko vidiš	Zaznava ljubezni
F12	Prva leta sem bila zaljubljena, potem pa so bili bolj pomembni otroci	Na začetku je bila zaljubljena, potem pa ne več	Pozitivno doživljanje ljubezni
F13	Sedaj pa sem zopet zaljubljena in srečna	Sedaj je na novo zaljubljena	Pozitivno doživljanje ljubezni
F14	Ljubezen izkazujem z objemi, poljubi	Z objemi in poljubi	Izkazovanje ljubezni
F15	Da mu kaj kupiš ali pa da ga pelješ na kavico	Da ga pelješ na kavo in mu kaj kupiš	Izkazovanje ljubezni
F16	Ljubezen, so skupni interesi, da gresta kam skupaj, da imata skupni jezik in skupne cilje	Ljubezen pomeni, da imata dva skupne interese, skupni jezik in cilje	Definicija ljubezni
F17	To je bilo takrat, ko mi je rekel, da me ima rad in mi kupil darilo	Lep spomin, ko ji je rekel, da jo ima rad in ji kupil darilo	Pozitivno doživljanje ljubezni
F18	Presenetil me je tako, da je včasih kdaj pa kdaj popazil otroke	Presenetil jo je, da je kdaj popazil otroke	Pozitivno doživljanje ljubezni
F19	Da sem imela nekaj časa zase, to je bilo res lepo od njega	Da je imela nekaj časa zase	Pozitivno doživljanje ljubezni
F20	Prej je bila mladostna ljubezen, ko veš da boš imel otroke, ostalo ni bilo pomembno	Ljubezen v mladosti je bila usmerjena v otroke	Občutenje ljubezni včasih in danes
F21	Zdaj pa so bolj pomembni izleti, pogovori stvari, ki jih rada skupaj počneva. Preprosto je drugače, sedaj ko moža ni več in imam novega prijatelja	Ljubezen sedaj pa občuti skozi pogovore, izlete in stvari, ki jih novim prijateljem počneta	Občutenje ljubezni včasih in danes
F22	Nebi se mogla odločiti, kdo je na prvem mestu, preprosto najraje imam svoje otroke in vnuke	Otroki in vnuki	Pomembne osebe v življenju
F23	Ja, se spremeni	Ljubezen se spremeni	Sprememba ljubezni
F24	Sedaj sem stara in potrebujem bolj bližino in pogovore, drugačno ljubezen, kot v mladih letih	Sedaj potrebuje bližino in pogovore, drugače, kot prej	Sprememba ljubezni
F25	Pomembno je da se s svojim partnerjem lahko pogovoriš,	Da se lahko s partnerjem pogovarjaš, da si pomagač in	Nasveti o ljubezni

	da skupaj načrtujeta denarne zadeve in da si pomagata	da imaš skupne finančne plane	
G9	Tako, da se moraš vsak dan pogovoriti in malo stisniti ter poljubiti	Občuti jo tako, da se pogovarja stiska in poljublja	Zaznava ljubezni
G10	Ja bil sem pri moji prvi ženi	Ljubezen občutil pri ženi	Pozitivno doživljanje ljubezni
G11	S časoma je prišla ljubezen, ne pa takoj. Opazil sem, da sem jo vsak dan imel rajši	Ljubezen je prišla s časoma, ne takoj	Pozitivno doživljanje ljubezni
G12	Svojo ljubezen izkazujem z poljubi, pa tudi z objemi	Objemi in poljubi	Izkazovanje ljubezni
G13	Ljubezen zame pomeni spoštovanje dveh partnerjev in pogovori vsak dan	Ljubezen so pogovori in spoštovanje	Definicija ljubezni
G14	Ko sta se rodila sin in hčerka in ko sem hišo naredil	Najljubši spomin, ko sta se rodila hčerka in sin	Pozitivno doživljanje ljubezni
G15	Ponoči sem delal, potem pa sem čez dan merkal otroke in zidal hišo. Vse sem naredil sam. Noben mi ni pomagal	Ponoči je delal hišo čez dan pa pazil otroke. Ni imel nobene pomoči	Negativno doživljanje ljubezni
G16	Žena je pomagala pri varstvu otrok, veš vse sva zgradila skupaj	Žena pomagala pri varstvu otrok	Pozitivno doživljanje ljubezni
G17	Ljubezen je bila prej mladostna, vroča in zagnana, zdaj pa je bolj umirjena	Ljubezen v mladosti je bila vroča, zagnana, sedaj se je umirila	Občutenje ljubezni včasih in danes
G18	Prej nisi rabil partnerja za družbo oziroma ti je bilo bolj pomembno, da si ustvariš družino	V mladosti si potreboval partnerja, da si si ustvaril družino	Občutenje ljubezni včasih in danes
G19	Zdaj pa rabiš partnerja za pogovor, da greš kam z njim. Zdaj je bolj pomembno spoštovanje	Sedaj pa je pomemben pogovor, spoštovanje in da kam greš	Občutenje ljubezni včasih in danes
G20	Najbolj pomembni so mi otroci in moja slepa sestra, ki je 100% invalid	Otroci in sestra z oviro	Pomembne osebe v življenju
G21	Ja ljubezen se spremeni, to sem opazil z leti	Z leti se ljubezen spremeni	Sprememba ljubezni
G22	Ko sem jo imel vedno rajši	To je opazil, ker je imel ženo vedno rajši	Sprememba ljubezni
G23	V začetku se morata pogovort, pa morata imeti skupne nazore	Pomembno je da imaš skupne interese in da s znaš pogovarjati	Nasveti o ljubezni
G24	Ne smeta vleči vsak narazen. Tudi prepiri morajo biti, vendar se mora tudi to usklajevati	S partnerjem morata biti složna	Nasveti o ljubezni
H9	Zaljubljenost človek čuti kot, da živi v drugem svetu, takrat ne vidiš nič drugega, samo v tem živiš	Človek čuti zaljubljenost, kot da živi v drugem svetu	Zaznava ljubezni
H10	Ja seveda sem bila zaljubljena	Občutena ljubezen	Pozitivno doživljanje ljubezni
H11	Ce ti je nekdo všeč se poročiš z njim	Poroka, ko ti je nekdo všeč	Pozitivno doživljanje ljubezni
H12	Ja bi rekla, da s poljubi in objemi	Poljubi in objemi	Izkazovanje ljubezni

H13	To je telesna ljubezen in da ga prijazno sprejmeš	Telesna ljubezen, da ga prijazno sprejmeš	Izkazovanje ljubezni
H14	To vsakega človeka doleti, da pride do tega, zagledaš človeka, ki ti kasneje pomeni vse	Vsak doživi ljubezen, da zagleda človeka, ki mu kasneje pomeni vse	Definicija ljubezni
H15	Ko sva se sprehajala za železniško progo in sem izgubila en uhan. Potem smo ga iskali, vsi vendar ga nismo nikoli našli	Izgubljen uhan, ki ga ja partner intenzivno iskal	Pozitivno doživljanje ljubezni
H16	Ampak me je navdušilo, kako zelo je iskal ta uhan, samo da bi me osrečil	Partner je intenzivno iskal uhan, da bi jo osrečil	Pozitivno doživljanje ljubezni
H17	To je težko reči, včasih je šlo za mladostno zaljubljenost	Včasih mladostna zaljubljenost	Občutenje ljubezni včasih in danes
H18	Kasneje se ne navežeš preko ljubezni ampak preko iskrenih prijateljev in prijateljic	Kasneje pa so iskreni prijatelji in prijateljice	Občutenje ljubezni včasih in danes
H19	Moje najbolj pomembne osebe so sin, pokojni mož in pokojna mati	Sin pokojni mož in pokojna mama	Pomembne osebe v življenju
H20	Nekako umre počasi to, jaz sem toliko stara, da težko rečem	Ljubezen počasi nekako umre	Sprememba ljubezni
H21	Z leti ljubezen zbledi, nikoli ne more biti tako kot včasih, so le redki primeri	Z leti ljubezen zbledi	Sprememba ljubezni
H22	Jaz mislim, da je najbolj pomembno spoštovanje	Bolj kot ljubezen je pomembno spoštovanje	Nasveti o ljubezni
H23	Potem sledi ljubezen	Po spoštovanju ljubezen	Nasveti o ljubezni
H24	Potem pa sta še odkritosrčnost in pripadnost	Odkritost in pripadnost sta pomembna za ljubezen	Nasveti o ljubezni

KONFLIKTI V VEZI

Zaporedna št. izjave	Pripis	Pojem	Kategorija
A32	Ja tudi skregat se je treba, kdaj pa kdaj	Kreganje	Doživljanje konfliktov
A33	Ne z ženo se nisva prav pogosto kregala, prepiri pa vsaj mene niso obremenjevali	Ne pogosti prepiri, ki jih niso obremenjevali	Doživljanje konfliktov
A34	Takrat, ko povzdigneš glas	Povzdigovanje glasu	Prepoznavanje konfliktov
A35	Se razburiš	Razburjenje	Prepoznavanje konfliktov
A36	In kadar nastane tišina	Tišina	Prepoznavanje konfliktov
A37	Ne zdi se mi da ne	Konflikti ne vplivajo na ljubezen	Vplivanje konfliktov na ljubezen
A38	Vsak se kdaj skrega, tudi midva sva se ampak sva vse rešila	Vsi se kregajo, tudi onadva sta se, vendar sta vse rešila	Vplivanje konfliktov na ljubezen
A39	Ko sva se skrega, sva potem tudi vse rešila sama	Sama rešila konflikte	Podpora pri reševanju konfliktov v okolici
A 40	Nisva se nikoli obrnila k prijateljem ali pa k otrokom po pomoč	Nikoli se po pomoč nista opirala na prijatelje ali otroke	Podpora pri reševanju konfliktov v okolici
A41	Pogovarjam se lahko z vsemi	Pogovor o konfliktih z vsemi	Pogovor o konfliktih

A42	Takrat pa sva se pogovorila med sabo. Nikoli nisva iskala kakšne pomoči	Pogovor med sabo, nikoli nista iskala formalne pomoči	Formalna pomoč pri reševanju konfliktov
A43	Ko sva se tako enkrat skregala in je bila zelo slabe volje, sem vzel posodo in začel vanjo nalivati vodo, tako sem ji na pult postavil že nekaj posod, ko me je vprašala ja kaj pa počneš. Odvrnil sem ji, da je voda, zato da bova skuhala njen "rilec"	Domiselno humorističen način reševanja konfliktov	Reševanje konfliktov
A44	Drugač pa je bila vedno ona tista, ki me je znala pomiriti, vedno je ona prva pristopila do mene, ko sva se skregala	Žena je bila mediatorica med konflikti	Reševanje konfliktov
B33	Kdaj pa kdaj se je potrebno skregat	Kreganje s partnerjem	Doživljanje konfliktov
B34	Vendar, sva se z ženo kregala preveč	Močni prepiri s partnerico	Doživljanje konfliktov
B35	Konflikti pa so bili tako pogosti, kot tudi obremenjujoči	Pogosti in obremenjujoči konflikti	Doživljanje konfliktov
B36	Konflikte sva vedno prepoznala po tišini	Tišina	Prepoznavanje konfliktov
B37	Enkrat pol leta nisem govoril z njo pa še to ni nič pomagalo	Dolgotrajen konflikt	Prepoznavanje konfliktov
B38	Ja so pa ne, preprosto verjetno, nisva bila za skupaj	So in niso vplivali	Vplivanje konfliktov na ljubezen
B39	Konflikte, sva vedno reševala sama	Reševanje konfliktov znotraj partnerske skupnosti	Podpora pri reševanju konfliktov v okolici
B40	So pa sigurno vplivali tudi na otroke	Vpliv konfliktov na otroke	Podpora pri reševanju konfliktov v okolici
B41	O tem se vedno lahko pogovarjam z vsemi, predvsem v mojo družino in mojo ljubljeno	Pogovor z vsemi predvsem družino	Pogovor o konfliktih
B42	Pomoči nisem nikoli poiskal kje drugje	Pomoči drugje ni iskal	Formalna pomoč pri reševanju konfliktov
B45	Konflikte sedaj rešujem s pogovorom ne s tišino	S pogovorom	Reševanje konfliktov
C28	Ja sma se skregala, ker ni blo kej vrede	Kreganje ob problemih	Doživljanje konfliktov
C29	Mladi smo bli in sma bla dovzetna za vsako malenkost, misliš, da je vse narobe	V mladosti si dovzet za vsako malenkost, ko misliš, da je vse narobe	Doživljanje konfliktov
C30	Kasneje, ko si starejši pa preišljuješ in vidiš, da ni vse tak z rožicami poslano, kot si misliš	V starosti pa uvidiš, da življenje ni lahko	Doživljanje konfliktov
C31	Poredko sva se kregala, ampak vsepovsod pride do kakšnega spora, včasih za takšno malenkost, da sploh ne pomisliš in potem vidiš, da škoda, da si se sploh prepiral	Zelo malo konfliktov, včasih se prepiraš za malenkosti, ki niso pomembne	Doživljanje konfliktov
C32	Ker sva drug drugemu očitala kaj je narobe	Očitane	Prepoznavanje konfliktov

C33	Ne niso, pri meni ne, ker je to čisto normalno	Konflikti so normalni in niso vplivali na zvezo	Vplivanje konfliktov na ljubezen
C34	Imam kar dobro oporo, mam v redu sine, snaho, vnukinjo, svojce v glavnem, mlado generacijo	Močna opora, ki jo predstavlja mlada generacija svojcev	Podpora pri reševanju konfliktov
C35	Zaupam lahko vsakemu, ker ni takšnih konfliktov, da bi mi bilo potrebno to skrivati	Zaupanje vsem, saj ni težjih konfliktov	Pogovor o konfliktih
C36	Ne bi iskala nobene formalne pomoči	Ne bi se posluževala formalne pomoči	Formalna pomoč pri reševanju konfliktov
C37	Konflikte rešujem s pogovorom.	S pogovorom	Reševanje konfliktov
D28	Midva se nikoli nisva veliko kregala	Zelo malo konfliktov	Doživljanje konfliktov
D29	Vsak par se kdaj skrega, vendar so bili pri nama to manjši prepiri za prazen nič	Manjši prepiri za prazen nič	Doživljanje konfliktov
D30	Ja jst sem se vedno po svoje držala pa sem bila tiho	Po odmaknjenosti in tišini	Prepoznavanje konfliktov
D31	Ne to pa res niso, ker so bili res manjši prepiri, je ljubezen bolj trdna, kot pa trma	Konflikti niso vplivali na ljubezen, saj je ljubezen bolj trdna kot trma	Vplivanje konfliktov na ljubezen
D32	Midva sva prepire vedno reševala sama, nobenega nisva vmešala	Prepire z možem sta reševala sama	Podpora pri reševanju konfliktov v okolici
D33	Ko je prišlo do konfliktov, sva se odmaknila, tako da hčerki nista nič opazili	Ko sta se možem prepirala sta se vedno odmaknila, od otrok	Podpora pri reševanju konfliktov v okolici
D34	Največ se pogovarjava seveda sama, včasih se pogovarjava še z prijatelji	Pogovor med zakoncema in pogovor s prijatelji	Pogovor o konfliktih
D35	Ne nič nebi poiskala sva dosti sama da to razrešiva	Ne bi poiskala nobene pomoči	Formalna pomoč pri reševanju konfliktov
D36	Pri nama to naredi moj mož, saj prvi pristopi do mene, začne govoriti, tako da se pogovoriva	Konflikte rešuje mož s pogovorom, ki prvi pristopi do nje	Reševanje konfliktov
E27	Midva se nikoli nisva veliko skregala, tudi ko sva, se so zgolj neki majhni prepiri, ki jih je moč rešiti	Šlo je zgolj za majhne prepire, ki jih je bilo moč rešiti	Doživljanje konfliktov
E28	Nikoli se nisva skregala, tako, da nekaj dni nebi imela kontaktov ali pa da nisva govorila drug z drugim	Prepiri nikoli niso šli zelo daleč	Doživljanje konfliktov
E29	prepoznal sem jih po tišini	Tišina	Prepoznavanje konfliktov
E30	Ne kje pa vse se lahko reši	Konflikti niso vplivali na ljubezen vse se lahko reši	Vplivanje konfliktov na ljubezen
E31	Midva sva vedno probleme reševala sama in tako nama je vedno uspelo	Z ženo sta konflikte reševala sama	Podpora pri reševanju konfliktov v okolici
E32	Nikoli ni nihče posegal v	Nikoli ni nihče posegal v	Podpora pri reševanju

	najine konflikte	njune konflikte	konfliktov v okolici
E33	Ne nebi poiskal nobene pomoči	Nebi iskal formalne pomoči	Formalna pomoč pri reševanju konfliktov
E34	Pogovarjam se lahko z ženo in otroci	Pogovor ženo in otroci	Pogovor o konfliktih
E35	Jaz sem vedno prvi, ki pristopi k njej po tišini, saj ne morem biti brez besed in tiho	On je reševal konflikte s tem, da je prekinil tišino prvi	Reševanje konfliktov
F26	V mojem zakonu, so bili prepri obremenjujoči in težki	V zakonu prepri obremenjujoči in težki	Doživljanje konfliktov
F27	Doživljala sem veliko travm in stisk včasih me je bilo zelo strah	Doživljala je travme in stisk, včasih jo je bilo zelo strah	Doživljanje konfliktov
F28	Prepoznala sem s prepri, nisi se mogel dogovoriti in pogovoriti	Da je v konfliktu je vedela preko prepri, da se ni mogla pogovoriti	Prepoznavanje konfliktov
F29	Noben od prej sklenjenih dogovor ni veljal. Vedno je obveljala volja pokojnega moža	Vedno je obveljala volja pokojnega moža	Prepoznavanje konfliktov
F30	Da konflikti so vplivali na razmerje	Konflikti so vplivali na razmerje	Vplivanje konfliktov na ljubezen
F31	Ko je tako hudo preprosto postaneš nerazpoložen, ne moreš delati, ne moreš spati. Si ne zbran v službi	Zaradi hudih konfliktov je bila nerazpoložena, ni mogla spati in se zbrati v službi	Vplivanje konfliktov na ljubezen
F32	Takrat sem zaupala sem svoji mami ali pa sodelavki	Ko je bila poročena je stisko zaupala mami in sodelavki	Podpora pri reševanju konfliktov v okolici
F33	Danes pa zaupam prijatelju ali pa družini, časi so se spremenili	Danes zaupa svojemu prijatelju in družini	Podpora pri reševanju konfliktov v okolici
F34	Pogovarjam se s svojim prijateljem in družino	O konfliktih se pogovarja s prijateljem in družino	Pogovor o konfliktih
F35	Potrudila bi se največ potrpeti, če se ne bi dalo, bi šla tudi k socialni delavki po pomoč	Potrudila bi se potrpeti, če to nebi bilo bi poiskala pomoč strokovne službe	Formalna pomoč pri reševanju konfliktov
F36	Sedaj sem v novi zvezi in s prijateljem nimam konfliktov. Vse se lahko lepo zmeniva in pogovoriva	V novi zvezi konflikte rešuje s pogovorom	Reševanje konfliktov
F37	Z možem pa sem potrpeala ali pa sem šla na vrt in sem se tako malo sprostita	Z možem pa je potrpeala in se šla ven sprostit	Reševanje konfliktov
G25	Konflikte sva imela zaradi moje sestre	Je doživljal konflikte	Doživljanje konfliktov
G26	Pa zaradi Dolenjske. Ona je skozi hotela k svoji družini na obisk, k moji pa skoraj nikoli nisva šla	Ponavljajoči konflikti zaradi obiskovanja družin	Doživljanje konfliktov
G27	Ko je ona začela svoje uveljavljati	Uveljavljanje volje partnerice	Prepoznavanje konfliktov
G28	Niti ne, malo je bilo naporno, ampak se je dalo	Konflikti niti niso vplivali	Vplivanje konfliktov na ljubezen

G29	S sosedi smo bili zelo složni in njim sem se lahko zaupal	Zaupal je sosedom	Podpora pri reševanju konfliktov v okolici
G30	Po navadi o intimnih stvareh nisem nobenemu govoril	O intimnih stvareh se ni zaupal nobenemu	Podpora pri reševanju konfliktov v okolici
G31	Moji prijateljici se lahko zaupam	S prijateljico	Pogovor o konfliktih
G32	Nebi iskal nobene pomoči, nikoli ni bilo tako hudo	Nebi iskal formalne pomoči	Formalna pomoč pri reševanju konfliktov
G33	Nisva bila trmasta z mojo pokojno ženo	Tako, da ni bilo trme	Reševanje konfliktov
G34	Minuta ali dve pa pozabiš oz. se pogovoriš	Po minuti, ko vse pozabiš se pogovoriš	Reševanje konfliktov
H25	Redko kdaj je prišlo do konflikta, največkrat so bili zaradi mame, ki je želela najin zakon uničiti	Redki konflikti, samo zaradi mame	Doživljanje konfliktov
H26	Mož se pa ni sekiral za nič na svetu	Mož se ni obremenjeval s konflikti	Doživljanje konfliktov
H27	Nikoli ni bilo glasnih preprirov ampak užaljenost in tišina	Užaljenost in tišina	Prepoznavanje konfliktov
H28	Pokazalo se je da preko nezainteresiranosti do drugega partnerja, ko se delaš da sploh obstaja	Nezainteresiranost do drugega partnerja	Prepoznavanje konfliktov
H29	Normalno, ker ljubezen s časom blede tudi zaradi konfliktov	Ljubezen sčasoma zaradi konfliktov zbledi	Vplivanje konfliktov na ljubezen
H30	Konfliktov pravzaprav nimam, rajši se ponižam, če je kaj narobe in to v svoji duši sama prebolim	Sama prebrodi konflikte	Podpora pri reševanju konfliktov v okolici
H31	S prijateljicami, tri takšne sem imela, da smo si zaupale in se pogovorile o teh stvareh	Pogovor s prijateljicami	Pogovor o konfliktih
H32	V vsakem zakonu pride do tega, da kdaj rabiš komu kej potožiti	V vsakem zakonu potrebuješ nekoga, ki mu lahko potožiš	Pogovor o konfliktih
H33	Nikoli se ne bi obrnila na strokovnjake	Nikoli nebi iskala formalne pomoči	Formalna pomoč pri reševanju konfliktov
H34	Nisva jih, pustila sva. On je bil bolj tiho, držal se je sebe. Jaz pa tudi nisem nič naredila	S partnerjem sta konflikte pustila pri miru, nista jih reševala	Reševanje konfliktov

SPOLNOST

Zaporedna št. izjave	Pripis	Pojem	Kategorija
A 45	Zelo je pomembno pri vezi, sploh če verjameš v zakon	Spolnost je pomemben del zakona	Spolnost v ljubezni
A46	Danes je to popolnoma drugače. Vi drugače gledate na te stvari	Mladi danes drugače gledamo na spolnost	Spolnost v ljubezni
A47	To je zelo pomemben del zakona	Spolnost pomemben del zakona	Povezava med spolnostjo in ljubeznijo v partnerskem odnosu

A48	Midva z ženo, sva imela to zelo lepo dogovorjeno brez besed sva vedno vedela, kdaj komu paše, nikoli v vseh letih nisva rekla ne danes se mi ne ljubi	Oseben stik	Povezava med spolnostjo in ljubeznijo v partnerskem odnosu
A49	Moje žena je pokojna že šest let, torej tudi sam nisem spolno aktiven	Ni spolno aktiven	Spolna aktivnost v starosti
A50	Drugače pa se je seks skozi leta sigurno spremenil	Spolnost se skozi leta spremeni	Sprememba spolne aktivnosti v starosti
A51	Ko se staraš skupaj se bolj poznaš in točno veš kaj komu paše	Spolnost v poznih letih boljša	Sprememba spolne aktivnosti v starosti
A52	To opazim, že samo zato ker smo stari. Ker si star te ne bo nihče vprašal, če si zaljubljen kaj šele če imaš kakšne potrebe	Ker si star te nihče ne bo vprašal, če imaš še potrebe po spolnosti in ljubezni	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
A53	Tudi, če sem ostal sam potrebe pa še zmeraj imam, ne vem zakaj si nebi našel še kakšno, da mi krajša čas	Ima potrebe po spolnosti, rad bi našel še kakšno sopotnico	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
A54	Jaz mislim, da je pomembno, dokler si poročen, da ostaneš zvest samo tej osebi	Zvestoba, če si v zakonski skupnosti	Zvestoba
A55	Potem, ko pa tega ni več pa si lahko privoščiš, kaj več	Ko partnerja ni več, zvestoba ni pomembna	Zvestoba
B44	Spolnost deluje pomirjajoče	Pomirjajoč učinek	Spolnost v ljubezni
B45	Mladi pa danes na to gledate tako računalniško, vse samo preko nekih komunikacijskih sredstev	Mladi na spolnost gledamo preko komunikacijskih sredstev	Spolnost v ljubezni
B46	Spolnost je pomemben del zveze	Spolnost pomemben del zveze	Povezava med spolnostjo in ljubeznijo v partnerskem odnosu
B47	Še vedno sem spolno aktiven	Spolno aktiven	Spolna aktivnost v starosti
B48	Sigurno pa se je spolnost spremenila	Sprememba spolne aktivnosti	Sprememba spolne aktivnosti v starosti
B49	Namreč ni več isto, kot takrat ko sem bil mlajši, saj me je utrudil tudi infarkt, ki me je ohromil pred leti	Sprememba zaradi bolezni	Sprememba spolne aktivnosti v starosti
B50	Ja zdi se mi da so potrebe res prezrte	Potrebe starih so prezrte	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
B51	Na splošno ne zasledim tudi na televiziji nič v zvezi s spolnostjo ko si star	V medijih ni moč zaslediti nič spolnosti v starih letih	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
B52	Zdi pa se mi, da se tudi mladi izogibajo te teme, mogoče jih je sram	Zaradi sramu se tudi mladi izogibajo temi spolnosti pri starih	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
B53	Se da, vendar samo z veliko ljubeznijo	Zvestoba, če močno ljubiš	Zvestoba
C38	Ja, men je bilo vseeno, men je bila glavna ljubezen	Najbolj pomembna je ljubezen	Spolnost v ljubezni
C39	Spolnost mi ni bila toliko pomembna	Spolnosti ni tako pomembna	Spolnost v ljubezni
C40	Pri meni ne, pri meni se mi	Spolnost ni tako pomembna,	Povezava med spolnostjo

	zdi več vredno zaupanje	pomembno je zaupanje	in ljubeznijo v partnerskem odnosu
C41	Ni se spremenila v zakonu	Spolna aktivnost se v starosti ni spremenila	Sprememba spolne aktivnosti v starosti
C42	Zdej pa nisem več spolno aktivna, ker nimam partnerja	Ni spolno aktivna, saj nima partnerja	Spolna aktivnost v starosti
C43	Odkvisno od človeka, od vsakega posameznika je vse odkvisno, koliko si sam poišče pogovora v okolici	Odkvisno od vsakega posameznika, koliko si sam poišče pogovora v okolici	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
C44	Na nek način bi lahko rekla, da je o spolnosti starih slišati zelo malo	O spolnosti starih je moč slišati zelo mal	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
C45	da sta iskrena drug do drugega	Pomembna iskrenost	Zvestoba
C46	Da si ne očitata vsako napako	Da si partnerja ne očitata	Zvestoba
C47	Vse je v iskrenosti in zaupanju	Iskrenost in zaupanje	Zvestoba
D37	Ja spolnost je pomemben del ljubezni ni pa vse	Spolnost je pomemben del ljubezni ni pa vse	Spolnost v ljubezni
D38	Na prvem mestu je seveda zdravje in tudi brez zdravja spolnosti ni	Najbolj pomembno je zdravje, brez tega spolnosti ni	Spolnost v ljubezni
D39	Ja je pomemben del zakona	Spolnost je pomemben del zakona	Povezava med spolnostjo in ljubeznijo v partnerskem
D40	Poznam nekaj ljudi, ki se zaradi pomanjkanja spolnosti veliko krega. Nekateri še želijo sexa drugi pa ne, to naredi nek razkorak	Znanci se zaradi pomanjkanja spolnosti v partnerskem odnosu kregajo	Povezava med spolnostjo in ljubeznijo v partnerskem
D41	Moj mož je pred leti zelo zbolel, za rakom na prostati, tako da se je na naju seveda to precej spremenilo	Zaradi moževe bolezni, se je spolnost spremenila	Sprememba spolne aktivnosti v starosti
D42	Sva še vedno spolno aktivna, vendar sex sedaj zgleda drugače, ga je manj, kot v mladosti, nekatere stvari so sedaj boljše spet druge pa so nepomembne	Še vedno spolno aktivna, vendar se je spolni odnos spremenil	Spolna aktivnost v starosti
D43	Ja, ko se želiš pogovarjati o sexu ne posluša vsak	Spolnost je stigmatizirana tema, o kateri se ne pogovarja vsak	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
D44	Moja soseda, mi včasih reče kaj trapam, pa da sem že prestara za take bedarije, ljudje res mislijo, da so za nas to bedarije, ki niso več pomembne, ne vem meni so še vedno	Soseda ji včasih pri pogovoru o spolnosti reče, da je že prestara. To jo prizadene	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
D45	Ja seveda se da, midva sva poročena, že devetinsirideset let, pa sva bila vedno zvesta en drugemu	Lahko si zvest, z možem sta zvesta že od samega začetka	Zvestoba
E36	Tako bom povedal, spolnost	Ljubezen traja, spolnost pa je	Spolnost v ljubezni

	je kratka, ljubezen pa pomembna in dolga	kratka	
E37	Seveda to je zelo pomembno	Spolnost je pomembna	Povezava med spolnostjo in ljubeznijo v partnerskem odnosu
E38	Ja še vedno sva spolno aktivna, malo manj kot prej a še vseeno	Z ženo sta spolno aktivna	Spolna aktivnost v starosti
E39	Po moji bolezni sva našla druge načine, kako drug drugega zadovoljiti	Po bolezni, sta s ženo našla druge metode zadovoljevanja	Sprememba spolne aktivnosti v starosti
E40	Torej se je sex v starosti in z boleznijo spremenil	Spolnost v starosti se je z boleznijo spremenila	Sprememba spolne aktivnosti v starosti
E41	O tem se preprosto premalo govori, o tem se lahko pogovarjam s prijatelji	O spolnosti se govori premalo, sam se lahko pogovarja s prijatelji	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
E42	Obstaja nek odpor na splošno do te teme	Obstaja odpor do te teme	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
E43	Ljudem postane nerodno, ko se želim o tem pogovarjati, nekateri celo rečejo, da to niso primerne teme	Ljudem postane nerodno, nekateri se o tem ne želijo pogovarjati	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
E44	Jaz sem ostal zvest celo življenje, nikoli nisem tudi pomislil nisem na to da bi drugje iskal zabavo	Ostal je zvest ženi, nikoli ni pomislil na druge	Zvestoba
F38	Če nimaš človeka rad, je tudi v spolnosti problem. Si nekako prisiljen v spolnost	Če ni ljubezni, si v spolnost prisiljen	Spolnost v ljubezni
F39	Ja, je pomemben del zakonskega odnosa. Ampak mora biti skupaj z ljubeznijo	Spolnost je pomemben del zakona, vendar le z ljubeznijo	Povezava med spolnostjo in ljubeznijo v partnerskem odnosu
F40	Ko si v zakonu je vse bolj napeto, sama sem imela slabo zakonsko izkušnjo. Zdaj pa mi je bolj pomemben pogovor, potem pa je na vrsti šele spolnost	Ko je bila v zakonski skupnosti je imela negativno izkušnjo, sedaj prednost da pogovoru šele potem spolnosti	Sprememba spolne aktivnosti v starosti
F41	Sem še vedno spolno aktivna	Je spolno aktivna	Spolna aktivnost v starosti
F42	Sama se s prijateljicami se ne pogovarjam, o spolnosti, o tem se pogovarjam samo z mojim prijateljem	O spolnosti se pogovarja le s prijateljem	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
F43	Pravzaprav se ljudje ne pogovarjajo o tem	Razmišljanje o tem, da se ljudje ne pogovarjajo o tem	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
F44	Za tem stojim, zvestoba je pomembna dokler pač imaš moža	Dokler si poročen je zvestoba pomembna	Zvestoba
F45	Sedaj, ko imam prijatelja mi je zvestoba prav tako pomembna	Tudi sedaj, ko je v vezi je zvestoba pomembna	Zvestoba
G35	To skupaj spada. To mora biti	Spolnost v ljubezni mora biti	Spolnost v ljubezni
G36	Ja je pomembno, čeprav moji prijatelji pravijo drugače	Spolnost v odnosu je pomembna, vendar njegovi prijatelji trdijo drugače	Povezava med spolnostjo in ljubeznijo v partnerskem odnosu
G37	Jah, hm, dokler sem živ, sem tudi spolno aktiven	Še spolno aktiven, namerava biti do smrti	Spolna aktivnost v starosti
G38	Je pa bolj pomemben	Sedaj so bolj pomembni	Sprememba spolne

	pogovor in objemi	pogovori in objemi, kot pa spolnost sama	aktivnosti v starosti
G39	Se pogovarjamo v družbi, ampak zelo malo. Bolj se pogovarjam s svojo prijateljico	Malo pogovora v družbi, več se pogovarja s prijateljico	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
G40	Se mi ne zdi, da bi bila ta tema stigmatizirana	Ne zdi se mu stigmatizirana tema	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
G41	Začetek in eno imeti. Kolikor imaš več izkušenj, ni več dobro	Da si samo z eno do konca	Zvestoba
G42	Najhuje v zakonu, če si nista zvesta	Nezvestoba za zakon je slaba	Zvestoba
H35	To sta dva popolnoma različna pojma, vendar je v bistvu ena stvar	Dva različna pojma, vendar ista stvar	Spolnost v ljubezni
H36	Absolutno, spolnost je pomemben del zakona	Spolnost je pomemben del zakona	Povezava med spolnostjo in ljubeznijo v partnerskem odnosu
H37	Z leti je uplahnilo. Odvisno kako se eden ali drug obnaša. Morata biti oba zainteresirana in se posvetiti temu	Spolna aktivnost z leti uplahne	Sprememba spolne aktivnosti v starosti
H38	Sedaj nikakor nisem več spolno aktivna, ker ni več mojega moža	Ni spolno aktivna	Spolna aktivnost v starosti
H39	Videla sem že na televiziji intervju od osebe, ki mu spolnost na stara leta še pomembna. Ampak tega res ni veliko	Na televiziji je opazila temo spolnosti, vendar je tega malo	Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh
H40	Odvisno od obeh partnerjev	Zvestoba je odvisna od obeh partnerjev	Zvestoba
H41	Lahko se kdo zaljubi v kakšno drugo osebo, ne moreš to vedeti, to je čisto človeško	Zaljubiti se v drugo osebo je človeško	Zvestoba
H42	Tudi meni je kdaj bil kdo všeč. Imaš kakšno simpatijo, samo nič intimnega	Tudi sama je v zakonu imela simpatijo	Zvestoba

POGOVOR O LJUBEZNI IN SPOLNOSTI MED STARIMI IN SPREMEMBE, KI BI JIH ŽELELI SAMI

Zaporedna št. izjave	Pripis	Pojem	Kategorija
A56	Med prijatelji se še pogovarjamo o tem	Pogovor med prijatelji	Pogovor o ljubezni med starimi
A57	Ostali pa se mi zdijo zelo zadržani, včasih se kdo celo razjezi	Vrstniki so bolj zadržani, včasih se kdo ob temi spolnosti in ljubezni razjezi	Pogovor o ljubezni med starimi

A58	Sigurno so razlike	Razlike o pogovoru med različnimi generacijami	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami
A59	Čeprav se sam lahko pogovarjam vsemi, sigurno pa me bolje razumejo prijatelji	Najlažje se pogovarja z vrstniki	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami
A60	Prav gotovo je, spregledana tema ali pa se je ljudje raje kar izognejo	Spolnost in ljubezen med starimi je spregledana tema, nekateri se ji raje izognejo	Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema
A61	Z vsemi dobrimi ljudmi	Pogovor z prijaznimi ljudmi	Pogovor o ljubezni
A62	Verjetno, da bi lahko na kakšnem kraju še spoznal kakšno meni podobno, da mi krajša čas	Potreba po spoznavanju novih ljudi	Želje po spremembah na področju spolnosti in ljubezni za stare same
A63	Ja, saj bi rad spoznal kakšno, da mi malo krajša moje dneve	Rad bi spoznal sopotnico, ki bi mu krajšala dneve	Delavnice, zmenki druženja na temo ljubezni v domačem okolju
B54	Zelo malo, mogoče malenkost še med prijatelji	Pogovora o ljubezni le med prijatelji	Pogovor o ljubezni med starimi
B55	Ne vidim nobenih razlik, nihče se ne želi pogovarjati, sploh od sexa ne	Razlik ni od spolnosti se ne žel pogovarjati nihče	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami
B56	Se mi zdi da jih res postane sram	Sramovanje	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami
B57	Kaj pa vem, verjetno je ja, vsaj glede na to, da se o sexu starejših ne govori prav kaj dosti, o ljubezni se prav gotovo več	O ljubezni se govori dosti več, kot o spolnosti v starih letih	Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema
B58	Z mojo drago, mojo ljubljeno osebo	Pogovor z ljubljeno osebo	Pogovor o ljubezni
B59	Pogrešam mogoče malo več zabave, ki je namenjena samo starim	Več zabave, namenjene starim ljudem	Želje po spremembah na področju spolnosti in ljubezni za stare same
B60	Bi se tako sigurno udeležil kakšnih druženj	Potreba po druženju	Želje po spremembah na področju spolnosti in ljubezni za stare same
B61	Če nebi bil v zvezi, bi se sigurno udeleževal zmenkov	Če nebi bil vezan bi se udeleževal zmenkov	Delavnice, zmenki druženja na temo ljubezni v domačem okolju

C48	Jaz se ne pogovarjam o tem	Se ne pogovarja o spolnosti	Pogovor o ljubezni med starimi
C49	O ljubezni pa se čisto vsakodnevno pogovarjaš, občasno ko pride tema do ljubljenih oseb	O ljubezni se pogovarja vsakodnevno	Pogovor o ljubezni med starimi
C50	Jst ne opazim razlik	Sama ne opazi razlik	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami
C51	Jst se z vsemi enako pogovarjam	Sama se enako pogovarja z vsemi generacijami	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami
C52	Z vnukinjo sem edino bolj sproščena, ko kaj povem, lažje kaj rečem, pred drugimi moram bolj paziti kaj povem	Najbolj sproščena je pri pogovoru z vnukinjo	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami
C53	V redu, je da se v javnosti in da se pogovarjaš o tem	Dobro je da se v javnosti pogovarjaš o spolnosti in ljubezni	Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema
C54	Ampak koliko pa je v tega v javnosti je vprašanje, sama ne zasledim veliko	V javnosti pa je pogovora o ljubezni in spolnosti med starimi malo	Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema
C55	Ja zdej se nimam z nobenim	Trenutno nima nikogar za pogovor o ljubezni	Pogovor o ljubezni
C56	Ja z vnukinjo bi se	Zelega bi se pogovarjati z vnukinjo	Pogovor o ljubezni
C57	Jaz imam vse urejeno super, vsaj moje mišljenje je takšno	Nima želj, pravi da ima vse dobro urejeno	Zelje po spremembah na področju spolnosti in ljubezni za stare same
C58	Za mene ni nič potrebno, jaz sem izživela svojo ljubezen	Pravi da ne potrebuje nič, saj je ljubezen že izživela	Delavnice, zmenki druženja na temo ljubezni v domačem okolju
C59	Mogoče edino za kakšno druženje ne pa zato, da bi spoznala	Edino za druženje	Delavnice, zmenki druženja na temo ljubezni v domačem okolju
D46	Midva imava dobre prijatelje smo štiri pari, ki se veliko družimo in si veliko zaupamo in povemo, tako da se pogovarjamo tudi o sexu	Pogovor teče v krogu bližnjih prijateljev	Pogovor o ljubezni med starimi

	brez problema		
D47	Največ sem se o te pogovarjala z mojo pokojno prijateljico Lojzko, ki je bila kar precej starejša od mene, dala mi je veliko dobrih in koristnih nasvetov	Največ se je od spolnosti in ljubezni pogovarjala s pokojno prijateljico, ki ji dala veliko nasvetov	Pogovor o ljubezni med starimi
D48	Najlažje se sama pogovarjam s prijatelji	Najlažje se pogovarja s prijatelji	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami
D49	Ja seveda je ljudje mislijo, da ker si v pokoju si pa za na grob, kaj šele da bi se pogovarjal o sexu	To je prezrta tema, ljudje mislijo, da upokojenci ne zmorejo nič več	Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema
D50	Ko pa vidim mlajšo generacijo od mene, te ki so ravni šli v pokoj, so pa grozni, in se o tem sploh ne želijo pogovarjati, res zanimivo, sem mislila, da bojo bolj odprti, kot pa mi	Mlajša generacija upokojencev, se o tem sploh ne želi pogovarjati	Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema
D51	S prijatelji in tudi družino, čeprav vem da otroke s tem spravim v zadrego	Pogovor s prijatelji in družino, čeprav so otroci v zadregi	Pogovor o ljubezni
D52	Nek kraj vseeno kje, kjer bi se lahko bolj sproščeno dobivali stari ob kakšni dobri glasbi	Kraj, kjer bi se sporočeno dobivali stari ljudje	Želje po spremembah na področju spolnosti in ljubezni za stare same
D53	Ja kakšno predavanje nebi škodovalo, zakaj ne	Udeležila bi se predavanja	Delavnice, zmenki druženja na temo ljubezni v domačem okolju
E45	Ja med prijatelji se lahko pogovarjam o vsem	Med prijatelji se lahko pogovarja o vsem	Pogovor o ljubezni med starimi
E46	Drugače pa se mi zdi da tega pogovora ni	Na splošno pa pogovora o tem ni	Pogovor o ljubezni med starimi
E47	Danes so popolnoma drugačni, časi vi mladi visite na računalniku, včasih pa smo veliko hodili ven se družili in delali v naravi, vsako soboto je bila zabava s harmoniko. Tako da mladi drugače gledate na vse skupaj	Mladi danes drugače vidimo stvari, včasih so hodili ven, se družili, delali v naravi in se zabavali v sobotah ob harmoniki	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami

E48	Najlažje se o tem pogovarjam s ženo in prijatelji	Pogovor z ženo in prijatelji	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijam
E49	Drugače pa me postrani gledajo	Ljudje čudno gledajo	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijam
E50	Ja seveda je	Pogovor o ljubezni je prezrta tema	Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema
E51	Sam sem vključen v prostovoljno gasilno društvo. Ves čas mi govorijo da sem star in da ne zmorem nič več, tako naj se tudi o tem nebi pogovarjal več	V društvu, kjer je vključen, mu govorijo, da je prestar in da ne zmore nič več, pogovarjal pa naj se tudi nebi več o tem	Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema
E52	Seksam pa njihovem mnenju tako ne več, saj sem prestar	Drugi člani so mnenja, da je spolno neaktiven	Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema
E53	Pogovarjam se z ženo in prijatelji	Pogovor ženo in prijatelji	Pogovor o ljubezni
E54	Mogoče bi želel na splošno, da se ljudje ob tej temi nebi kremžili, tako da želim več sprejemanja s strani javnosti	Želel bi, da se ljudje ob tematiki spolnosti starih nebi kremžili	Pogovor o ljubezni
E55	Sam sem zelo aktiven v društvu upokojencev, tako da se udeležujem vsega, kar za nas pripravijo	Sam je aktiven v društvu upokojencev, in se preko društva udeležuje vsega tudi na to temo	Želje po spremembah na področju spolnosti in ljubezni za stare same
E56	Želel bi mogoče, da nebi bile generacije za mano tako zagrenjene, ko se preide na to tematiko ljubezni in spolnosti	Želi, da bi bile mlajše generacije bolj sproščene ob temi pogovora in spolnosti	Želje po spremembah na področju spolnosti in ljubezni za stare same
E57	Sam pogrešam stare čase, druženja in ples, kot so bila s harmoniko, nekaj v tem smislu bi se mi zdelo v redu in bi se prav gotovo udeležil	Udeleževal bi se druženja in plesov	Delavnice, zmenki druženja na temo ljubezni v domačem okolju
F46	Pogovora med mojimi prijatelji je res zelo malo	Med prijatelji se o tem govori zelo malo	Pogovor o ljubezni med starimi
F47	Nebi pa vedela koliko se o tem pogovarjajo ostali	Nebi vedela koliko s o ljubezni pogovarjajo drugi	Pogovor o ljubezni med starimi

F48	To je popolnoma odvisno, največ se seveda pogovarjam s starimi	Največ se pogovarja s prijatelji	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami
F49	Lahko pa najdeš zelo dobrega mladega sogovornika, sama se lahko pogovarjam vsemi	Če najde dobrega mladega sogovornika, se lahko pogovarja z vsemi	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami
F50	Se mi ne zdi tabu tema, vsaj kar sama opazim v okolici ne	V njeni okolici se ji ne zdi tabu tema	Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema
F51	Če pa bi pogledala širšo javnost pa se mi zdi, da primanjkuje informacij na tem področju	Če pogleda širšo javnost, pa primanjkuje informacij iz področja ljubezni in spolnosti pri starih ljudeh	Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema
F52	Sama se pogovarjam s svojim prijateljem	Pogovarja se s svojim prijateljem	Pogovor o ljubezni
F53	Želela bi se več pogovarjati s svojimi prijateljicami, ki so bolj zadržane	Več pogovora s prijateljicami	Pogovor o ljubezni
F54	Kaj pa vem sama imam kar dobro urejeno, manjka mi samo malo več pogovorov	Želi malo več pogovorov o tej temi	Želje po spremembah na področju spolnosti in ljubezni za stare same
F55	Trenutno se nebi udeleževala ničesar, saj imam prijatelja	Trenutno je v zvezi, zato se nebi udeleževala	Delavnice, zmenki družjenja na temo ljubezni v domačem okolju
F56	Če pa ne bi spoznala prijatelja bi hodila na kakšne tečaje in izlete, saj sem rada v družbi	Če bi bila samska bi odšla na tečaj in izlete	Delavnice, zmenki družjenja na temo ljubezni v domačem okolju
G43	Malo se pogovarjamo, s prijatelji. Ne moreš govoriti rad te imam vsak dan	Malo se o tem pogovarja s prijatelji	Pogovor o ljubezni med starimi
G44	To zbledi. Jaz pravim, da je zakon tombola	Ljubezen in spolnost zbledita. Zakon je tombola	Pogovor o ljubezni med starimi
G45	Z mojo generacijo in pa z vnuki se lahko pogovarjam	Pogovor z vnuki in njegovo generacijo	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami
G46	S srednjo generacijo pa bolj težko	Težko se pogovarja s srednjo generacijo	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijam

G47	Niti ne, to zame ni več tako pomembno	Tako pogovor mu ni več pomemben	Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema
G48	Z mojo prijateljico	Z prijateljico	Pogovor o ljubezni
G49	Nebi si želel nobenih sprememb	Ne želi si sprememb	Želje po spremembah na področju spolnosti in ljubezni za stare same
G50	Mogoče, če ne bi spoznal prijateljico, bi šel v kakšno skupino, pa da bi tam mogoče koga spoznal	Če nebi imel prijateljice, bi se pridružil skupinam, da bi koga spoznal	Delavnice, zmenki druženja na temo ljubezni v domačem okolju
H43	A veš, da ga ni. To pa morem rečit, da ne	Pogovora o tem ni	Pogovor o ljubezni med starimi
H44	Se ne pogovarjam o tem	Sama se ne pogovarja o tem	Pogovor o ljubezni med starimi
H45	Razlika je, da moja generacija ni navajena se o tem pogovarjat, tako kot mladi sedaj	Njena generacija se ni navajena pogovarjati, tako kot se o tem pogovarjajo mladi	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami
H46	Mi smo bolj zadržani, ta tema je tabu v moji generaciji	Ta tema je tabu v njeni generaciji	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijam
H47	Z mladimi se lahko svobodno pogovarjam o tem, s strokovnjaki se pa nisem	Z mladimi se pogovarja o tem	Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijam
H48	Ja med starimi je, med mladimi pa ni. To opazim, so pa tudi izjeme	Med starimi je prezrta tema med mladimi ne	Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema
H49	Predvsem z mladimi, ker se mi zdi, da jim je to bliže, kot pa moji generaciji	Bližje ji je pogovor z mladimi, kot pa z njeno generacijo	Pogovor o ljubezni
H50	Zame to ni več pomembno	Ni ji pomembno	Želje po spremembah na področju spolnosti in ljubezni za stare same

H51	To je težko vprašanje, ker pri teh letih si jaz osebno nebi želela nobenega partnerja ali novega moškega prijatelja	Si ne želi novega prijatelja ali partnerja	Delavnice, zmenki druženja na temo ljubezni v domačem okolju
H52	Vsak si pa naj v svojem življenju poišče, če mu kak novi partner ustreza	Vsak naj si zase poišče, kar mu ustreza	Delavnice, zmenki druženja na temo ljubezni v domačem okolju
H53	Ne vem kaj bi se lahko naredilo, jaz se kakšnih zmenkov ne bi udeležila, udeležila bi se druženj, samo smo si zelo različni	Sama se nebi udeležila zmenkov, bi se pa udeležila druženj	Delavnice, zmenki druženja na temo ljubezni v domačem okolju

5 Osno kodiranje

1. OSNOVNIPODATKI

1.1. Ime

- 1.1.1 Jože (Aa)
- 1.1.2 Štefan (Ba)
- 1.1.3 Dragica (Ca)
- 1.1.4 Ivanka (Da)
- 1.1.5 Franci (Ea)
- 1.1.6. Joži (Fa)
- 1.1.6 Rudi (Ga)
- 1.1.8 Nada (Ha)

1.2 Spol

- 1.2.1 Moški (Ab)
- 1.2.2 Moški (Bb)
- 1.2.3 Ženski (Cb)
- 1.2.4 Ženski (Db)
- 1.2.5 Moški (Eb)
- 1.2.6 Ženski (Fb)
- 1.2.7 Moški (Gb)
- 1.2.8 Ženski (Hb)

1.3 Starost

- 1.3.1 81 (Ac)
- 1.3.2 77 (Bc)
- 1.3.3 75 (Cc)
- 1.3.4 74 (Dc)
- 1.3.5 79 (Ec)
- 1.3.6 66 (Fc)
- 1.3.7 72 (Gc)
- 1.3.8 79 (Gc)

2. ZAKONSKI STATUS

2.1 Trenutni status

- 2.1.1 Vdovec (A1)
- 2.1.2 Poročen (B1)
- 2.1.3 Poročen že vrsto let (B2)
- 2.1.4 Vdova (C1)
- 2.1.5 Pred smrtjo moža poročena 50 let (C2)
- 2.1.6 Poročena (D1)
- 2.1.7 Poročena že 49 let (D2)
- 2.1.8 V zakonskem statusu (E1)
- 2.1.9 6 let vdova (F1)
- 2.1.10 3 leta vdovec (G1)
- 2.1.11 Vdova, prej poročena 50 let (H1)
- 2.1.12 Mož umrl po zlati poroki (H2)

2.2 Razlog za izbiro partnerja

- 2.2.1 Kljubovanje staršem (A3)
- 2.2.2 Prevlada ljubezni, za odločitev izbire partnerja (A4)
- 2.2.3 Obljuba drug drugemu (A5)
- 2.2.4 Marljivost (B3)

- 2.2.5 Ljubezen (B4)
- 2.2.6 Zaposlen (C3)
- 2.2.7 Umirjenost partnerja (C4)
- 2.2.8 Resnost partnerja (C5)
- 2.2.9 Preprosto zgled (D3)
- 2.2.10 Ko je opazila, da je sam, mu je kuhala in nosila stvari, da ga je lahko videla (D4)
- 2.2.11 Njena skromnost, pridnost in zunanji videz (E2)
- 2.2.12 Stalno obiskovanje (E3)
- 2.2.13 Ko je bil bolan mu je kuhala ali prinesla čaj (E4)
- 2.2.14 Delavnost (F2)
- 2.2.15 Nekadilec in nealkoholik (F3)
- 2.2.16 Varčen (F4)
- 2.2.17 Zasmilila se mu je, saj je bila razočarana v ljubezni (G2)
- 2.2.18 Žena je ima pred njem, težko življenje, zaradi smrti otroka (G3)
- 2.2.19 Poročila se je mlada, ni bila zrela za zakon (H3)
- 2.2.20 Zunanji videz (H4)
- 2.3 *Spoznavanje, razumevanje partnerja*
- 2.3.1 Iskreno spoznavanje v težkih časih, brez vsega (A6)
- 2.3.2 Skupna gradnja doma in družine (A7)
- 2.3.3 Nerazumevanje z ženo (B5)
- 2.3.4 Drugačnost (B6)
- 2.3.5 Pridnost (B7)
- 2.3.6 Spoznavanje skozi zmenke, kino in sprehod (C7)
- 2.3.7 Ker sta bila oba mirna nista veliko hodila ven (C8)
- 2.3.8 Spoznala in poročila sta se zelo hitro, saj nista bila več zelo mlada (D5)
- 2.3.9 Na dan poroke, sta se vselila v skupno domovanje (D6)
- 2.3.10 Razumela sta se odlično že od začetka (D7)
- 2.3.11 Spoznavala sta se tako, da sta bila veliko skupaj (E5)
- 2.3.12 Všeč mu je bila njena skromnost, in dejstvo da ni bila prezahtevna (E6)
- 2.3.13 Par let sta se razumela dobro, potem pa da postala preveč različna (F5)
- 2.3.14 Mož je bil materialist (F6)
- 2.3.15 Pomembno ji je bilo, da gresta skupaj na izlet, hodila pa sta samo k njegovim staršem, želela je več kot to (F7)
- 2.3.16 Po moževi smrti ima novega partnerja, razumeta se dobro (F8)
- 2.3.17 Na začetku je bilo lepo (G5)
- 2.3.18 Kasneje pa, je želela, da sta več skupaj, njegove družine ni marala (G6)
- 2.3.19 S partnerjem sta videla samo drug drugega (F5)
- 2.3.20 Dobro razumevanje brez preprirov (F6)
- 2.3.21 Bila je večkrat jezna (F7)
- 2.4 *Pomembnosti v partnerskem odnosu*
- 2.4.1 Zvestoba (A8)
- 2.4.2 Podrejenost drug drugemu (A9)
- 2.4.3 Poslušnost (A10)
- 2.4.4 Zaupanje (A11)
- 2.4.5 Finančno plat je prevzemala žena (A12)
- 2.4.6 Več, kot samo ljubezen (B8)
- 2.4.7 Volja, želja, potrpežljivost in vztrajnost (B9)
- 2.4.8 Potrpljenje (B10)
- 2.4.9 Zaupanje, poštenost, iskrenost in ljubezen (C9)
- 2.4.10 Najbolj pomembno je zaupanje (D8)
- 2.4.11 Ljubezen in zaupanje (E7)
- 2.4.12 Ljubezen je več kot samo postelja in hrana, pomembna je poštenost, vzajemnost in pomoč (E8)
- 2.4.13 Spoštovanje, zaupanje in skupne poti (F9)
- 2.4.14 Pomembni so skupni interesi (F10)
- 2.4.15 Zaupanje in spoštovanje (G6)
- 2.4.16 Iskrenost (G7)
- 2.4.17 Finančna urejenost (G8)
- 2.4.18 Razumevanje drug drugega (H8)
- 3. DOŽIVLJANJE LJUBEZNI**
- 3.1 *Zaznava ljubezni*
- 3.1.1 Razmišljanje o ljubljeni osebi (A13)
- 3.1.2 Nespečnost (B11)
- 3.1.3 Izguba apetita (B12)
- 3.1.4 Razmišljanje o ljubljeni osebi (B13)
- 3.1.5 Ne občuti več ljubezni (C10)

- 3.1.6 Metuljčki v trebuhu, ljubezen ti odvzame ravnotežje (C11)
- 3.1.7 Ko poznaš, da ti je nekdo tako všeč, da ti nikoli več ne bo nihče toliko (D9)
- 3.1.8 Ko stasi dva med seboj všeč (D11)
- 3.1.9 Ko ni konfliktov in kreganja (E9)
- 3.1.10 Takrat, ko ni ljubosumja, in finančnih razlik, skupaj se o vsem odločata (E10)
- 3.1.11 Da ga čakaš doma, samo da ga lahko vidiš (F11)
- 3.1.12 Občuti jo tako, da se pogovarja stiska in poljublja (G9)
- 3.1.13 Človek čuti zaljubljenost, kot da živi v drugem svetu (H9)
- 3.2 *Pozitivno doživljanje ljubezni*
- 3.2.1 Večkrat občutena ljubezen (A14)
- 3.2.2 Lepo je bilo (A15)
- 3.2.3 Spoznanje, da se imata rada (A21)
- 3.2.4 Izguba nedolžnosti (A22)
- 3.2.5 Pozitivni občutki (A23)
- 3.2.6 Večkrat občutena ljubezen (B14)
- 3.2.7 Nova zveza (B20)
- 3.2.8 Pozitivni spomini na začetek zveze (B21)
- 3.2.9 Pozitivno občutenje nastanka zveze (B22)
- 3.2.10 Samo enkrat občutena ljubezen (C12)
- 3.2.11 V mladosti zmenek, ko sta šla v kino in na vrt na večerjo (C16)
- 3.2.12 Dobra večerja ter sprehod po parku (C17)
- 3.2.13 Trud s strani partnerja (C18)
- 3.2.14 Zaradi ljubezni se je poročila (D11)
- 3.2.15 Oba z možem sta že prej imela partnerje (D12)
- 3.2.16 Da je zaljubljena je opazila, ker je bila rada z njim (D13)
- 3.2.17 Vsi spomini z možem so lepi (D19)
- 3.2.18 Zadnji lep spomin je bil iz toplic, kjer sta se z možem sprostila in uživala (D20)
- 3.2.19 Je bil zaljubljen in je še zaljubljen (E11)
- 3.2.20 To je opazil takrat, ko je začel svoje življenje umirjati in si graditi dom, žena je bila pika na (E12)
- 3.2.21 Najljubši spomin, iz časov, ko je bil zelo bolan, žena mu je ves čas stala ob strani in ga obiskovala v bolnišnici (E17)
- 3.2.22 Na začetku je bila zaljubljena, potem pa ne več (F12)
- 3.2.23 Sedaj je na novo zaljubljena (F13)
- 3.2.24 Lep spomin, ko ji je rekel, da jo ima rad in ji kupil darilo (F17)
- 3.2.25 Presenetil jo je, da je kdaj popazil otroke (F18)
- 3.2.26 Da je imela nekaj časa zase (F19)
- 3.2.27 Ljubezen občutil pri ženi (G10)
- 3.2.28 Ljubezen je prišla s časoma, ne takoj (G11)
- 3.2.29 Najljubši spomin, ko sta se rodila hčerka in sin (G14)
- 3.2.30 Žena pomagala pri varstvu otrok (G16)
- 3.2.31 Poroka, ko ti je nekdo všeč (H11)
- 3.2.32 Izgubljen uhan, ki ga je partner intenzivno iskal (H15)
- 3.2.33 Partner je intenzivno iskal uhan, da bi jo osrečil (H16)
- 3.3 *Negativno doživljanje ljubezni*
- 3.3.1 Pogrešanje pokojne žene (A24)
- 3.3.2 Ločeno življenje od žene (B19)
- 3.3.3 Ponoči je delal hišo čez dan pa pazil otroke. Ni imel nobene pomoči (G15)
- 3.4 *Izkazovanje ljubezni*
- 3.4.1 Težko izkazovanje ljubezni, zaradi smrti zakonca (A16)
- 3.4.2 Posmrtno izkazovanje ljubezni (A17)
- 3.4.3 Ko je bila žena še živa je ljubezen za rojstni dan izkazoval z darili (A18)
- 3.4.4 Vsakodnevno izkazovanje ljubezni z besedami (A19)
- 3.4.5 Obdarovanje z darilom (B15)
- 3.4.6 Objemanje in poljubljanje (B16)
- 3.4.7 Z besedami, poljubi in objemi (C13)
- 3.4.8 Ne z materializmom, kot so darila (C14)
- 3.4.9 Ljubezen izkazuje vsak dan (D14)
- 3.4.10 Ljubezen izkazuje z objemi, poljubi, držanjem za roke, skupnimi interesi in ljubkovalnimi besedami (D15)
- 3.4.11 Pomembno je, da svoji ženi vsak da pokaže, da jo ima rad (E13)
- 3.4.12 Vsako jutro ji z ljubkovalnimi besedami zaželi dobro jutro, vsak dan ji pove, da jo ima rad in da je njegova ljubezen (E14)
- 3.4.13 Z objemi in poljubi (F14)
- 3.4.14 Da ga pelješ na kavo in mu kaj kupiš (F15)
- 3.4.15 Objemi in poljubi (G12)
- 3.4.16 Poljubi in objemi (H12)

- 2.4.17 Telesna ljubezen, da ga prijazno sprejmeš (H13)
- 3.5 *Definicija ljubezni*
- 3.5.1 Popolna ljubezen, ko si uslužen drug drugemu (A20)
- 3.5.2 Ljubezen spodbuja (B17)
- 3.5.3 Usmerjanje misli v pozitivno, pozabljanje na slabo (B18)
- 3.5.4 Ljubezen in zaupanje (C15)
- 3.5.5 Pomembno je da sta skupaj dva, ki sodita skupaj in se imata rada (D16)
- 3.5.6 Pomembno je da se med seboj podpirata in imata skupne interese in hobije (D17)
- 3.5.7 Pomembno je, da greš s partnerjem sam na oddih, kjer se posvetiš drug drugemu (D18)
- 3.5.8 Pomembna je pomoč v ljubezni, da skupaj prebrodita težke čase (E15)
- 3.5.9 Ljubezen je sreča dveh (E16)
- 3.5.10 Ljubezen pomeni, da imata dva skupne interese, skupni jezik in cilje (F16)
- 3.5.11 Ljubezen so pogovori in spoštovanje (G13)
- 3.5.12 Vsak doživi ljubezen, da zagleda človeka, ki mu kasneje pomeni vse (H14)
- 3.6 *Občutenje ljubezni včasih in danes*
- 3.6.1 Ljubezen je ostala ista, ni se spreminjala (A25)
- 3.6.2 Žalost ob zamujenih letih (B23)
- 3.6.3 Obžalovanje (B24)
- 3.6.4 Ljubezen včasih je bila preko zaljubljenosti (C20)
- 3.6.5 Danes je vse umirjeno, na stvari gledaš iz nove perspektive (C21)
- 3.6.6 Obžalovanje zaradi izgube partnerja (C22)
- 3.6.7 Sedaj ko sta z možem starejša imata več časa drug za drugega (D21)
- 3.6.8 Ljubezen danes je drugačna, boljša, ker sta v pokoju imata več časa drug za drugega (E18)
- 3.6.9 Včasih je bilo življenje bolj naporno, in posledično sta imela z ženo manj časa drug za drugega (E19)
- 3.6.10 Ljubezen v mladosti je bila usmerjena v otroke (F20)
- 3.6.11 Ljubezen sedaj pa občuti skozi pogovore, izlete in stvari, ki jih novim prijateljem počneta (F21)
- 3.6.12 Ljubezen v mladosti je bila vroča, zagnana, sedaj se je umirila (G17)
- 3.6.13 V mladosti si potreboval partnerja, da si si ustvaril družino (G18)
- 3.6.14 Sedaj pa je pomemben pogovor, spoštovanje in da kam greš (G19)
- 3.6.15 Včasih mladostna zaljubljenost (H17)
- 3.6.16 Kasneje pa so iskreni prijatelji in prijateljice (H18)
- 3.7 *Pomembne osebe v življenju*
- 3.7.1 Prvo mesto pokojna žena (A26)
- 3.7.2 Drugo mesto prijatelji (A27)
- 3.7.3 Prvo mesto hči in sin (B25)
- 3.7.4 Drugo mesto ljubljena oseba (B26)
- 3.7.5 Tretje mesto pokojni starši (B27)
- 3.7.6 Otroci, vnuki, snaha pravnuki (C23)
- 3.7.7 Prvo mesto mož (D22)
- 3.7.8 Potem sta hčerki, vnuki in pravnuki (D23)
- 3.7.9 Prvo mesto žena (E20)
- 3.7.10 Sledijo otroci, vnuki in pravnuki (E21)
- 3.7.11 Otroki in vnuki (F22)
- 3.7.12 Otroci in sestra z oviro (G20)
- 3.7.13 Sin pokojni mož in pokojna mama (H19)
- 3.8 *Nepomembne osebe v življenju*
- 3.8.1 Zadnje mesto otroci (A28)
- 3.9 *Sprememba ljubezni*
- 3.9.1 Nespremenjena ljubezen (A29)
- 3.9.2 Ne spreminjanje ljubezen (B28)
- 3.9.3 Do ljubljene osebe še vedno občuti isto (B29)
- 3.9.4 Nobenih sprememb, zaljubljena isto tako prvi kot zadnji dan (C24)
- 3.9.5 Nekateri pravijo da ljubezen mine, za vsakega je to drugače (C25)
- 3.9.6 Moža ima še vedno rada, tako da se ljubezen na takšen način ni spremenila (D24)
- 3.9.7 Ljubezen se je z leti le še povečala (D25)
- 3.9.8 Ljubezen se spreminja v različnih fazah življenja je drugačna, svojo ženo ima vsak dan bolj rad (E22)
- 3.9.9 V pokoju se bolj lahko posvetita drug drugemu (E23)
- 3.9.10 Ljubezen se spremeni (F23)
- 3.9.11 Sedaj potrebuje bližino in pogovore, drugače, kot prej (F24)
- 3.9.12 Z leti se ljubezen spremeni (G21)
- 3.9.13 To je opazil, ker je imel ženo vedno rajši (G22)
- 3.9.14 Ljubezen počasi nekako umre (H20)
- 3.9.15 Z leti ljubezen zbledi (H21)
- 3.9.10 *Nasveti o ljubezni*

- 3.10.1 Izkušanje ljubezni v mladosti (A30)
- 3.10.2 Zvestoba (A31)
- 3.10.3 Ugajanje, ljubezen (B30)
- 3.10.4 Komunikativnost (B31)
- 3.10.5 Poslušanje in razumevanje (B32)
- 3.10.6 Strpnost, razumevanje s partnerjem, pogovor in zaupanje (C26)
- 3.10.7 Vztrajanje, kljub prepriro in težavam, težave se reši s pogovorom in zaupanjem (C27)
- 3.10.8 Čeprav sta dva različnih karakterjev, sta lahko še vedno zelo srečna (D26)
- 3.10.9 Pomembno je, da se poslušas imaš podobne interese, hobije, da ohranjaš zaljubljenost in možu vedno poveš, da ga imaš rad (D27)
- 3.10.10 Pomembno, da imaš skupne interese (E24)
- 3.10.11 Skupaj delata v gozdu in na vrtu, vendar je zaradi starosti delo oteženo (E25)
- 3.10.12 Skromnost (E26)
- 3.10.13 Da se lahko s partnerjem pogovarjaš, da si pomagač in da imaš skupne finančne plane (F25)
- 3.10.14 Pomembno je da imaš skupne interese in da s znaš pogovarjati (G23)
- 3.10.15 S partnerjem morata biti složna (G24)
- 3.10.16 Bolj kot ljubezen je pomembno spoštovanje (H22)
- 3.10.17 Po spoštovanju ljubezen (H23)
- 3.10.18 Odkritost in pripadnost sta pomembna za ljubezen (H24)

4. KONFLIKTI V VEZI

4.1 Doživljanje konfliktov

- 4.1.1 Kreganje (A32)
- 4.1.2 Ne pogosti prepiri, ki jih niso obremenjevali (A33)
- 4.1.3 Kreganje s partnerjem (B33)
- 4.1.4 Močni prepiri s partnerico (B34)
- 4.1.5 Pogosti in obremenjujoči konflikti (B35)
- 4.1.6 Kreganje ob problemih (C28)
- 4.1.7 V mladosti si dovteten za vsako malenkost, ko misliš, da je vse narobe (C29)
- 4.1.8 V starosti pa uvidiš, da življenje ni lahko (C30)
- 4.1.9 Zelo malo konfliktov, včasih se prepiraš za malenkosti, ki niso pomembne (C31)
- 4.1.10 Zelo malo konfliktov (D28)
- 4.1.11 Manjši prepiri za prazen nič (D29)
- 4.1.12 Šlo je zgolj za majhne prepire, ki jih je bilo moč rešiti (E27)
- 4.1.13 Prepiri nikoli niso šli zelo daleč (E28)
- 4.1.14 V zakonu prepiri obremenjujoči in težki (F26)
- 4.1.15 Doživljala je travme in stisk, včasih jo je bilo zelo strah (F27)
- 4.1.16 Je doživljala konflikte (G25)
- 4.1.17 Ponavljajoči konflikti zaradi obiskovanja družin (G26)
- 4.1.18 Redki konflikti, samo zaradi mame (H25)
- 4.1.19 Mož se ni obremenjeval s konflikti (H26)

4.2 Prepoznavanje konfliktov

- 4.2.1 Povzdigovanje glasu (A34)
 - 4.2.2 Razburjenje (A35)
 - 4.2.3 Tišina (A36)
 - 4.2.4 Tišina (B36)
 - 4.2.5 Dolgotrajen konflikt (B37)
 - 4.2.6 Očitane (C32)
 - 4.2.7 Po odmaknjenosti in tišini (D30)
 - 4.2.8 Tišina (E29)
 - 4.2.9 Da je v konfliktu je vedela preko preprirov, da se ni mogla pogovoriti (F28)
 - 4.2.10 Vedno je obveljala volja pokojnega moža (F29)
 - 4.2.11 Uveljavljanje volje partnerice (G27)
 - 4.2.12 Užaljenost in tišina (H27)
 - 4.2.13 Nezainteresiranost do drugega partnerja (H28)
- ##### *4.3 Vplivanje konfliktov na ljubezen*
- 4.3.1 Konflikti ne vplivajo na ljubezen (A37)
 - 4.3.2 Vsi se kregajo, tudi onadva sta se, vendar sta vse rešila (A38)
 - 4.3.3 So in niso vplivali (B38)
 - 4.3.4 Konflikti so normalni in niso vplivali na zvezo (C33)
 - 4.3.5 Konflikti niso vplivali na ljubezen, saj je ljubezen bolj trdna kot trma (D31)
 - 4.3.6 Konflikti niso vplivali na ljubezen vse se lahko reši (E30)
 - 4.3.7 Konflikti so vplivali na razmerje (F30)
 - 4.3.8 Zaradi hudih konfliktov je bila nerazpoložena, ni mogla spati in se zbrati v službi (F31)
 - 4.3.9 Konflikti niti niso vplivali (G28)

- 4.3.10 Ljubezen sčasoma zaradi konfliktov zbledi (H29)
- 4.4 *Podpora pri reševanju konfliktov v okolici*
- 4.4.1 Sama rešila konflikte (A39)
- 4.4.2 Nikoli se po pomoč nista opirala na prijatelje ali otroke (A40)
- 4.4.3 Reševanje konfliktov znotraj partnerske skupnosti (B39)
- 4.4.4 Vpliv konfliktov na otroke (B40)
- 4.4.5 Prepire z možem sta reševala sama (D32)
- 4.4.6 Ko sta se možem prepirala sta se vedno odmaknila, od otrok (D33)
- 4.4.7 Z ženo sta konflikte reševala sama (E32)
- 4.4.8 Nikoli ni nihče posegal v njune konflikte (E33)
- 4.4.9 Ko je bila poročena je stisko zaupala mami in sodelavki (F32)
- 4.4.10 Danes zaupa svojemu prijatelju in družini (F33)
- 4.4.11 Zaupal je sosedom (G29)
- 4.4.12 O intimnih stvareh se ni zaupal nobenemu (G30)
- 4.4.13 Sama prebrodi konflikte (H30)
- 4.5 *Pogovor o konfliktih*
- 4.5.1 Pogovor o konfliktih z vsemi (A41)
- 4.5.2 Pogovor z vsemi predvsem družino (B41)
- 4.5.3 Zaupanje vsem, saj ni težjih konfliktov (C35)
- 4.5.4 Pogovor med zakoncema in pogovor s prijatelji (D34)
- 4.5.5 Pogovor ženo in otroci (E34)
- 4.5.6 O konfliktih se pogovarja s prijateljem in družino (F34)
- 4.5.7 S prijateljico (G31)
- 4.5.8 Pogovor s prijateljicami (H31)
- 4.5.9 V vsakem zakonu potrebuješ nekoga, ki mu lahko potožiš (H32)
- 4.6 *Formalna pomoč pri reševanju konfliktov*
- 4.6.1 Pogovor med sabo, nikoli nista iskala formalne pomoči (A42)
- 4.6.2 Pomoči drugje ni iskal (B42)
- 4.6.3 Ne bi se posluževala formalne pomoči (C36)
- 4.6.4 Ne bi poiskala nobene pomoči (D35)
- 4.6.5 Nebi iskal formalne pomoči (E33)
- 4.6.6 Potrudila bi se potrpeti, če to nebi bilo bi poiskala pomoč strokovne službe (F35)
- 4.6.7 Nebi iskal formalne pomoči (G32)
- 4.6.8 Nikoli nebi iskala formalne pomoči (H33)
- 4.7 *Reševanje konfliktov*
- 4.7.1 Domiselno humorističen način reševanja konfliktov (A43)
- 4.7.2 Žena je bila mediatorica med konfliktih (A44)
- 4.7.3 S pogovorom (B45)
- 4.7.4 S pogovorom (C37)
- 4.7.5 Konflikte rešuje mož s pogovorom, ki prvi pristopi do nje (D36)
- 4.7.6 On je reševal konflikte s tem, da je prekinil tišino prvi (E35)
- 4.7.7 V novi zvezi konflikte rešuje s pogovorom (F36)
- 4.7.8 Z možem pa je potrpela in se šla ven sprostit (F37)
- 4.7.9 Tako, da ni bilo trme (G33)
- 4.7.10 Po minuti, ko vse pozabiš se pogovoriš (G34)
- 4.7.11 S partnerjem sta konflikte pustila pri miru, nista jih reševala (H34)
- 5. SPOLNOST**
- 5.1 *Spolnost v ljubezni*
- 5.1.1 Spolnost je pomemben del zakona (A45)
- 5.1.2 Mladi danes drugače gledamo na spolnost (A46)
- 5.1.3 Pomirjajoč učinek (B44)
- 5.1.4 Mladi na spolnost gledamo preko komunikacijskih sredstev (B45)
- 5.1.5 Najbolj pomembna je ljubezen (C38)
- 5.1.6 Spolnosti ni tako pomembna (C39)
- 5.1.7 Spolnost je pomemben del ljubezni ni pa vse (D37)
- 5.1.8 Najbolj pomembno je zdravje, brez tega spolnosti ni (D38)
- 5.1.9 Ljubezen traja, spolnost pa je kratka (E36)
- 5.1.10 Če ni ljubezni, si v spolnost prisiljen (F38)
- 5.1.11 Spolnost v ljubezni mora biti (G35)
- 5.1.12 Dva različna pojma, vendar ista stvar (H35)
- 5.2 *Povezava med spolnostjo in ljubeznijo v partnerskem odnosu*
- 5.2.1 Spolnost pomemben del zakona (A47)
- 5.2.2 Oseben stik (A48)
- 5.2.3 Spolnost pomemben del zveze (B46)

- 5.2.4 Spolnost ni tako pomembna, pomembno je zaupanje (C40)
- 5.2.5 Spolnost je pomemben del zakona (D39)
- 5.2.6 Znanci se zaradi pomanjkanja spolnosti v partnerskem odnosu kregajo (D40)
- 5.2.7 Spolnost je pomembna (E37)
- 5.2.8 Spolnost je pomemben del zakona, vendar le z ljubeznijo (F39)
- 5.2.9 Spolnost v odnosu je pomembna, vendar njegovi prijatelji trdijo drugače (G36)
- 5.2.10 Spolnost je pomemben del zakona (H36)
- 5.3 *Sprememba spolne aktivnosti v starosti*
- 5.3.1 Spolnost se skozi leta spremeni (A50)
- 5.3.2 Spolnost v poznih letih boljša (A51)
- 5.3.3 Sprememba spolne aktivnosti (B48)
- 5.3.4 Sprememba zaradi bolezni (B49)
- 5.3.5 Spolna aktivnost se v starosti ni spremenila (C41)
- 5.3.6 Zaradi možgane bolezni, se je spolnost spremenila (D41)
- 5.3.7 Po bolezni, sta s ženo našla druge metode zadovoljevanja (E39)
- 5.3.8 Spolnost v starosti se je z boleznijo spremenila (E40)
- 5.3.9 Ko je bila v zakonski skupnosti je imela negativno izkušnjo, sedaj prednost da pogovoru šele potem spolnosti (F40)
- 5.3.10 Sedaj so bolj pomembni pogovori in objemi, kot pa spolnost sama (G38)
- 5.3.11 Spolna aktivnost z leti uplahne (H37)
- 5.4 *Spolna aktivnost v starosti*
- 5.4.1 Ni spolno aktiven (A49)
- 5.4.2 Spolno aktiven (B47)
- 5.4.3 Ni spolno aktivna, saj nima partnerja (C42)
- 5.4.4 Še vedno spolno aktivna, vendar se je spolni odnos spremenil (D42)
- 5.4.5 Z ženo sta spolno aktivna (E38)
- 5.4.6 Je spolno aktivna (F41)
- 5.4.7 Še spolno aktiven, namerava biti do smrti (G37)
- 5.4.8 Ni spolno aktivna (H38)
- 5.5 *Spolnost stigmatizirana tema pri starih ljudeh*
- 5.5.1 Ker si star te nihče ne bo vprašal, če imaš še potrebe po spolnosti in ljubezni (A52)
- 5.5.2 Ima potrebe po spolnosti, rad bi našel še kakšno sopotnico (A53)
- 5.5.3 Potrebe starih so prezrte (B50)
- 5.5.4 V medijih ni moč zaslediti nič spolnosti v starih letih (B51)
- 5.5.5 Zaradi sramu se tudi mladi izogibajo temi spolnosti pri starih (52)
- 5.5.6 Odvisno od vsakega posameznika, koliko si sam poišče pogovora v okolici (C43)
- 5.5.7 O spolnosti starih je moč slišati zelo mal (C44)
- 5.5.8 Spolnost je stigmatizirana tema, o kateri se ne pogovarja vsak (D43)
- 5.5.9 Sosea ji včasih pri pogovoru o spolnosti reče, da je že prestara. To jo prizadene (D44)
- 5.5.10 O spolnosti se govori premalo, sam se lahko pogovarja s prijatelji (E41)
- 5.5.11 Obstaja odpor do te teme (E42)
- 5.5.12 Ljudem postane nerodno, nekateri se o tem ne želijo pogovarjati (E43)
- 5.5.13 O spolnosti se pogovarja le s prijateljem (F42)
- 5.5.14 Razmišljanje o tem, da se ljudje ne pogovarjajo o tem (F43)
- 5.5.15 Malo pogovora v družbi, več se pogovarja s prijateljico (G39)
- 5.5.16 Ne zdi se mu stigmatizirana tema (G40)
- 5.5.17 Na televiziji je opazila temo spolnosti, vendar je tega malo (H39)
- 5.6 *Zvestoba*
- 5.6.1 Zvestoba, če si v zakonski skupnosti (A54)
- 5.6.2 Ko partnerja ni več, zvestoba ni pomembna (A55)
- 5.6.3 Zvestoba, če močno ljubiš (B53)
- 5.6.4 Pomembna iskrenost (C45)
- 5.6.5 Da si partnerja ne očitata (C46)
- 5.6.6 Iskrenost in zaupanje (C47)
- 5.6.7 Lahko si zvest, z možem sta zvesta že od samega začetka (D45)
- 5.6.8 Ostal je zvest ženi, nikoli ni pomislil na druge (E44)
- 5.6.9 Dokler si poročen je zvestoba pomembna (F44)
- 5.6.10 Tudi sedaj, ko je v vezi je zvestoba pomembna (F45)
- 5.6.11 Da si samo z eno do konca (G41)
- 5.6.12 Nezvestoba za zakon je slaba (G42)
- 5.6.13 Zvestoba je odvisna od obeh partnerjev (H40)
- 5.6.14 Zaljubiti se v drugo osebo je človeško (H41)
- 5.6.15 Tudi sama je v zakonu imela simpatijo (H42)

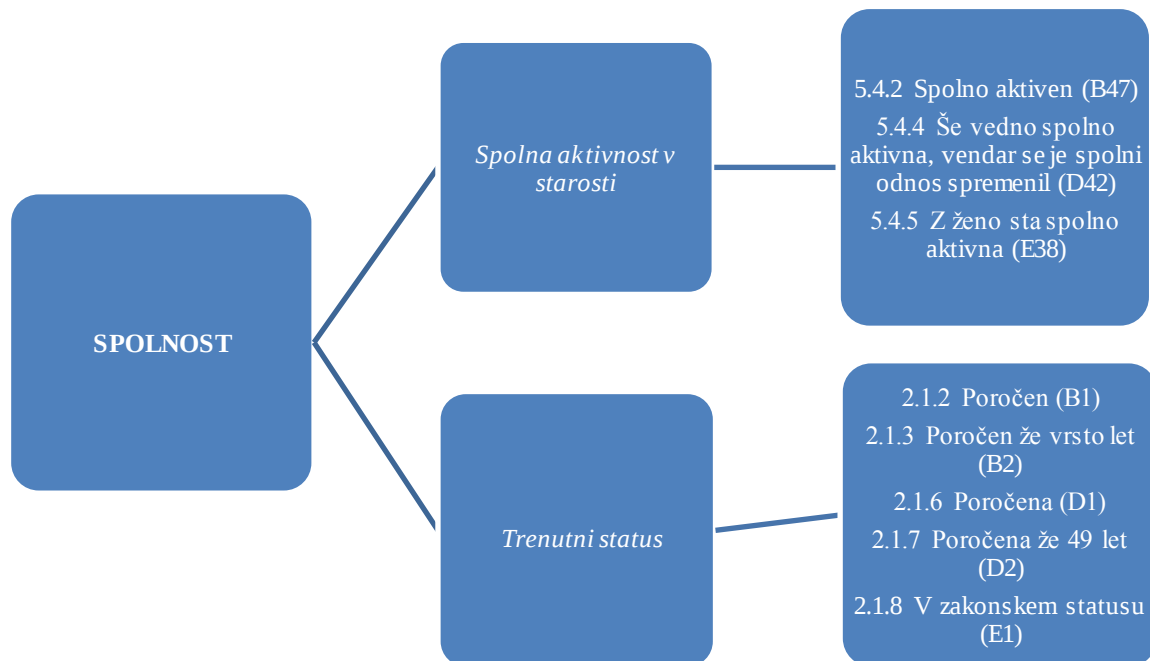
6. POGOVOR O LJUBEZNI IN SPOLNOSTIMED STARIMI IN SPREMEMBE, KI BI JIH ŽELELI SAMI

6.1 Pogovor o ljubezni med starimi

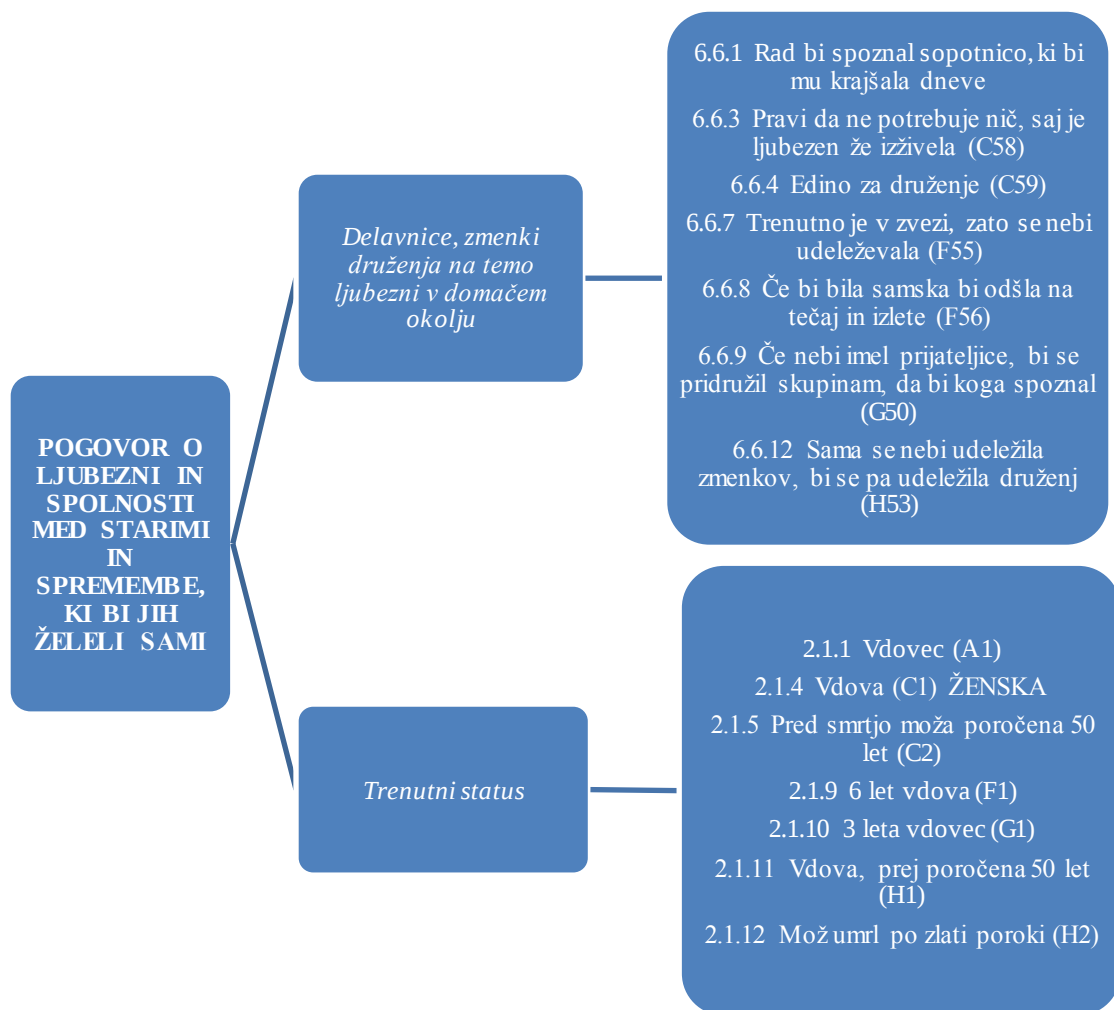
- 6.1.1 Pogovor med prijatelji (A56)
- 6.1.2 Vrstniki so bolj zadržani, včasih se kdo ob temi spolnosti in ljubezni razjezi (A57)
- 6.1.3 Pogovora o ljubezni le med prijatelji (B54)
- 6.1.4 Se ne pogovarja o spolnosti (C48)
- 6.1.5 O ljubezni se pogovarja vsakodnevno (C49)
- 6.1.6 Pogovor teče v krogu bližnjih prijateljev (D46)
- 6.1.7 Največ se je od spolnosti in ljubezni pogovarjala s pokojno prijateljico, ki ji dala veliko nasvetov (D47)
- 6.1.8 Med prijatelji se lahko pogovarja o vsem (E45)
- 6.1.9 Na splošno pa pogovora o tem ni (E46)
- 6.1.10 Med prijatelji se o tem govori zelo malo (F46)
- 6.1.11 Nebi vedela koliko s o ljubezni pogovarjajo drugi (F47)
- 6.1.12 Malo se o tem pogovarja s prijatelji (G43)
- 6.1.13 Ljubezen in spolnost zbledita. Zakon je tombola (G44)
- 6.1.14 Pogovora o tem ni (H43)
- 6.1.15 Sama se ne pogovarja o tem (H44)
- 6.2 *Razlike v pogovoru o ljubezni in spolnosti med generacijami*
- 6.2.1 Razlike o pogovoru med različnimi generacijami (A58)
- 6.2.2 Najlažje se pogovarja z vrstniki (A59)
- 6.2.3 Razlik ni od spolnosti se ne žel pogovarjati nihče (B55)
- 6.2.4 Sramovanje (B56)
- 6.2.5 Sama ne opazi razlik (C50)
- 6.2.6 Sama se enako pogovarja z vsemi generacijami (C51)
- 6.2.7 Najbolj sproščena je pri pogovoru z vnukinjo (C52)
- 6.2.8 Najlažje se pogovarja s prijatelji (D48)
- 6.2.9 Mladi danes drugače vidimo stvari, včasih so hodili ven, se družili, delali v naravi in se zabavali v sobotah ob harmoniki (E47)
- 6.2.10 Pogovor z ženo in prijatelji (E48)
- 6.2.11 Ljudje čudno gledajo (E49)
- 6.2.12 Največ se pogovarja s prijatelji (F48)
- 6.2.13 Če najde dobrega mladega sogovornika, se lahko pogovarja z vsemi (F49)
- 6.2.14 Pogovor z vnuki in njegovo generacijo (G45)
- 6.2.15 Težko se pogovarja s srednjo generacijo (G46)
- 6.2.16 Njena generacija se ni navajena pogovarjati, tako kot se o tem pogovarjajo mladi (H45)
- 6.2.17 Ta tema je tabu v njeni generaciji (H46)
- 6.2.18 Z mladimi se pogovarja o tem (H47)
- 6.3 *Pogovor o ljubezni in spolnosti, kot prezrta tema*
- 6.3.1 Spolnost in ljubezen med starimi je spregledana tema, nekateri se ji raje izognejo (A60)
- 6.3.2 O ljubezni se govori dosti več, kot o spolnosti v starih letih (B57)
- 6.3.3 Dobro je da se v javnosti pogovarjaš o spolnosti in ljubezni (C53)
- 6.3.4 V javnosti pa je pogovora o ljubezni in spolnosti med starimi malo (C54)
- 6.3.5 To je prezrta tema, ljudje mislijo, da upokojenci ne zmorejo nič več (D49)
- 6.3.6 Mlajša generacija upokojencev, se o tem sploh ne želi pogovarjati (D50)
- 6.3.7 Pogovor o ljubezni je prezrta tema (E50)
- 6.3.8 V društvu, kjer je vključen, mu govorijo, da je prestar in da ne zmore nič več, pogovarjal pa naj se tudi nebi več o tem (E51)
- 6.3.9 Drugi člani so mnenja, da je spolno neaktiven (E52)
- 6.3.10 V njeni okolici se ji ne zdi tabu tema (F50)
- 6.3.11 Če pogleda širšo javnost, pa primanjkuje informacij iz področja ljubezni in spolnosti pri starih ljudeh (F51)
- 6.3.12 Tako pogovor mu ni več pomemben (G47)
- 6.3.13 Med starimi je prezrta tema med mladimi ne (H48)
- 6.4 *Pogovor o ljubezni*
- 6.4.1 Pogovor z prijaznimi ljudmi (A61)
- 6.4.2 Pogovor z ljubljeno osebo (B58)
- 6.4.3 Želela bi se pogovarjati z vnukinjo (C56)
- 6.4.4 Pogovor s prijatelji in družino, čeprav so otroci v zadregi (D51)
- 6.4.5 Pogovor ženo in prijatelji (E53)
- 6.4.6 Želel bi, da se ljudje ob tematiki spolnosti starih nebi kremžili (E54)
- 6.4.7 Pogovarja se s svojim prijateljem (F52)
- 6.4.8 Več pogovora s prijateljicami (F53)
- 6.4.9 Z prijateljico (G48)
- 6.4.10 Bližje ji je pogovor z mladimi, kot pa z njeno generacijo (H49)
- 6.5 *Želje po spremembah na področju spolnosti in ljubezni za stare same*
- 6.5.1 Potreba po spoznavanju novih ljudi (A62)
- 6.5.2 Več zabave, namenjene starim ljudem (B59)

- 6.5.3 Potreba po druženju (B60)
 6.5.4 Nima želj, pravi da ima vse dobro urejeno (C57)
 6.5.5 Kraj, kjer bi se sporočeno dobivali stari ljudje (D52)
 6.5.6 Sam je aktiven v društvu upokojencev, in se preko društva udeležuje vsega tudi na to temo (E55)
 6.5.7 Želi, da bi bile mlajše generacije bolj sproščene ob temi pogovora in spolnosti (E56)
 6.5.8 Želi malo več pogovorov o tej temi (F54)
 6.5.9 Ne želi si sprememb (G49)
 6.5.10 Ni ji pomembno (H50)
 6.6 Delavnice, zmenki druženja na temo ljubezni v domačem okolju
 6.6.1 Rad bi spoznal sopotnico, ki bi mu krajšala dneve (A63)
 6.6.2 Če nebi bil vezan bi se udeleževal zmenkov (B61)
 6.6.3 Pravi da ne potrebuje nič, saj je ljubezen že izživila (C58)
 6.6.4 Edino za druženje (C59)
 6.6.5 Udeležila bi se predavanja (D53)
 6.6.6. Udeleževal bi se druženja in plesov (E57)
 6.6.7 Trenutno je v zvezi, zato se nebi udeleževala (F55)
 6.6.8 Če bi bila samska bi odšla na tečaj in izlete (F56)
 6.6.9 Če nebi imel prijateljice, bi se pridružil skupinam, da bi koga spoznal (G50)
 6.6.10 Si ne želi novega prijatelja ali partnerja (H51)
 6.6.11 Vsak naj si zase poišče, kar mu ustreza (H52)
 6.6.12 Sama se nebi udeležila zmenkov, bi se pa udeležila druženj (H53)

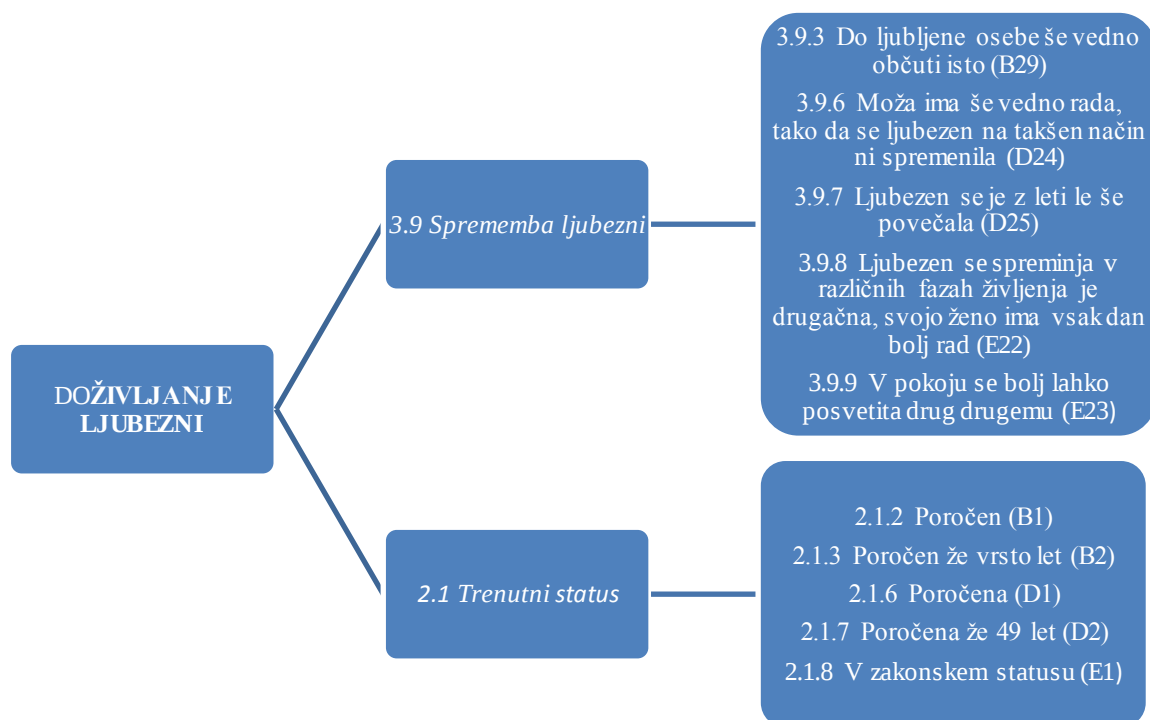
6 Odnosno kodiranje

Slika 9.1: Vsi vprašani v zakonskem statusu so še vedno spolno aktivni

Slika 9.2: Vsi ovdoveli vprašani, bi se še udeleževali različnih srečanj

Slika 9.3: Za vse vprašane v zakonskem statusu, se ljubezen ni spremenila oziroma se je z leti le še povečala

10. POVZETEK

V svoji diplomski nalogi, sem raziskovala potrebe starih ljudi po ljubezni in spolnosti po 65 letu starosti. Problemsko situacijo sem raziskovala med starimi ljudmi po celotni Sloveniji. Temo sem si izbrala zaradi zapostavljenosti starih ljudi na tem področju. Namreč tekom moje prakse, sem se imela priliko veliko družiti in pogovarjati s starimi ljudmi. Tako je pogovor sam od sebe velikokrat nanese na pogovor o ljubezni. Uporabniki so mi radi pripovedovali, kako se z njimi o tematiki ljubezni spolnosti in medosebnih odnosih nihče ne pogovarja. Potreba po ljubezni in spolnosti pa je za njih še vedno izredno pomembna. Zanimalo me je kakšne potrebe po ljubezni in spolnosti stari ljudje še imajo, saj mi je izredno pomembno, da so slišane tudi njihove potrebe in želje.

V teoretičnem delu največ pozornosti namenim potrebam starih ljudi po ljubezni in spolnosti. Zato v diplomskem delu govorim o ljubezni, zaljubljenosti, zakonskem stanju, odnosih, konfliktih in človeku kot komunikacijskemu človeku. Zaradi diskriminacije starih ljudi na področju spolnosti in ljubezni, govorim tudi o deviantnosti, stigmati in ageizmu. Ker v svoji diplomski nalogi opisujem stare ljudi zajamem tudi teme, ki so relevantne za starost. Govorim o pojavi staranja, vidikih starosti in staranja. V diplomski nalogi ne morem preko demografskih sprememb, saj povečan delež starih ljudi prinaša vrsto sprememb na področju socialnega varstva, stanovanjske politike, zaposlovanja, socialne politike in plačnega sistema. V diplomski zajamem tudi, kakovostno starost, stresse, smiselno življenje v starih letih in povezavo med starim človekom in družino. Na koncu teoretičnega dela pa poglavje namenim tudi svoji stroki, in sicer socialnemu delu s starimi ljudmi.

Empirični del diplomske naloge, sem izvedla s kvalitativno analizo osmih intervjujev. Štiri intervjuje sem izvedla z žensko populacijo štiri pa z moško. Trije vprašani so še vedno v zakonskem statusu osalih pet pa je ovdovelih. Intervjuje sem izvajala razprešno med starimi ljudmi po celotni Sloveniji. Empirični del zaključujem z interpretacijo in povzetkom dobljenih rezultatov.

Svojo diplomsko nalogo lahko zaključim z sporočilom, da imajo stari ljudje še vedno potrebe po ljubezni in zaljubljenosti. Okoli tematike spolnosti in ljubezni pa se počutijo diskriminirani. Želijo si sprememb na področju potreb po ljubezni in spolnosti in tako sami predlagajo inovacije, kot so druženja, zmenki, predavanja, plesi, tečaji, izleti in skupine namenjene spoznavanju novih ljudi.

IZJAVA

Spodaj podpisani/-a Jerneja Kopavnik, študent/-ka prvostopenjskega študija Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, z vpisno številko 06110113, s svojim podpisom izjavljam, da sem avtor/-ica diplomskega dela z naslovom:

»POTREBE STARIH LJUDI PO LJUBEZNI«.

S svojim podpisom zagotavljam:

- da je predloženo diplomsko delo rezultat mojega samostojnega raziskovalnega dela ter da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev citirana in navedena v seznamu virov, ki je sestavni del predloženega diplomskega dela;
- da se zavedam, da je plagiatorstvo, ne glede na obliko in način predstavljanja tujega avtorskega dela kot svojega, v nasprotju z akademsko etiko in s pričakovanimi moralnimi prepričanji ter pomeni hujšo kršitev pravil in predpisov, ki urejajo to področje, kot tudi posledic, ki jih ima takšno dejanje za predloženo delo in z njim povezani status;
- da sem seznanjen/-a z določili Pravilnika o diplomskem delu in diplomskem izpitu;
- da je predloženo pisno delo identično elektronski verziji istega dela;
- da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 16/07, 68/08 in 110/13) dovoljujem, da se zgoraj navedeno diplomsko delo objavi v digitalni zbirki eGraiva in repozitoriju UL.

V Ljubljani, 13.08.2015

Podpis avtorja/-ice:

S svojim podpisom:

- dovoljujem knjižnici Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani uporabo svojega rojstnega datuma za namen obdelave diplomskega dela v sistemu COBISS;
- soglašam z objavo svojega diplomskega dela na svetovnem spletu;

V Ljubljani, 13.08.2015

Podpis avtorja/-ice: